

«Мәдени мұра»

Мемлекеттік бағдарламасының кітап сериялары
Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті
Нұрсұлтан Назарбаевтың бастамасы бойынша
шығарылып отыр

**“Мәдени мұра”
Мемлекеттік бағдарламасын
іске асыру жөніндегі
қоғамдық кеңестің құрамы**

Әшімбаев М.С., *кеңес төрағасы*
Асқаров Ә.А., *жауапты хатшы*
Абдрахманов С.А.
Аяған Б.Ғ.
Әбусейітова М.Қ.
Әжіғали С.Е.
Әлімбаев Н.
Әуезов М.М.
Байпақов К.М.
Биекенов К.Ү.
Бұрханов К.Н.
Досжан А.Д.
Есім Ғ.
Қасқабасов С.А.
Қошанов А.
Құл-Мұхаммед М.А.
Нысанбаев Ә.Н.
Салғара Қ.
Самашев З.
Сариева Р.Х.
Сейдімбек А.С.
Сұлтанов Қ.С.
Тұяқбаев Қ.К.
Түймебаев Ж.Қ.
Хұсайынов К.Ш.
Шаймерденов Е.

მადეჴნ

ჯამბუტეჴქეჴ

20 მომბეჴ

РЕДАКЦИЯЛЫҚ БАС АЛҚА:

Қасқабасов С., *төраға*
Қорабай С., *төрағаның орынбасары*
Жолдасбеков М.
Жүсіпов Қ.
Келімбетов Н.
Қирабаев С.
Мағауин М.
Мұқанов М.

ТОМНЫҢ РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Елеукенов Ш.Р.
Жармұхамедұлы М.
Қорабай С., *жауапты редактор*
Майтанов Б.Қ.

Томды баспаға дайындағандар: А.Әлібекұлы, С. Дәуітұлы,
Б.Сағындықұлы

Сарапшы: З. Сейітжанов, *филология ғылымдарының докторы*

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ АҚПАРАТ МИНИСТРЛІГІ
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
М.О.ӘУЕЗОВ АТЫНДАҒЫ ӘДЕБИЕТ ЖӘНЕ ӨНЕР ИНСТИТУТЫ

ӘДӘБІТ ЖАДІСТЕРІ

6 - том

ҚОЖА АХМЕД
НІСІТІ
Даналық кітабы

АХМЕД НІСІТІ
Директ сыйы

Шанас
Баспа Yhi

Алматы 2008

ББК 84 Қаз 7-5
Ә22

Қазақстан Республикасы
Мәдениет және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитеті
017 “Әлеуметтік маңызды әдебиет түрлерін шығару” бағдарламасы

Томды басуға М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының
Ғылыми кеңесі ұсынған

Әдеби жәдігерлер. Жиырма томдық.

Ә22 6-т.: Қожа Ахмет Иасауи. Даналық кітабы. Ахмет Йүгнеки. Ақиқат сыйы /Құраст.: А.Әлібекұлы, С.Дәуітұлы, Б.Сағындықұлы. – Алматы: «Таймас» баспа үйі, 2008. – 488 бет. – (Әдеби жәдігерлер)

ISBN 9965–806–75–6

Әдеби жәдігерлер сериясының 6-томын орта ғасырлардағы аса көрнекті түркі ақындары Ахмет Иасауидің «Диуани хикмет» («Даналық кітабы») кітабы мен Ахмет Йүгнекидің «Ғибат-ул хақайик» («Ақиқат сыйы») поэмасы құрап отыр.

Бүкіл түркі халықтарына ортақ бұл әдеби ескерткіштерде имандылық, адамгершілік мәселелері кеңінен сөз болады.

Ә $\frac{4702250202 - 06}{00(05)-08} 08$

ББК 84 Қаз 7-5

ISBN 9965–806–75–6 (6-т.)
ISBN 9965–806–41–1

© Әдебиет және өнер институты, 2008
© «Таймас» ЖШС, көркемдеу, 2008

Барлық құқықтары қорғалған
Басылымның мүлкітік құқықтары
«Таймас» баспа үйіне тиесілі

РЕДАКЦИЯЛЫҚ БАС АЛҚАДАН

М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы аясында жарық көретін «Әдеби жәдігерлер» атты жиырма томдық басылымды дайындап, жариялау жұмысын жалғастыруда.

Аталған басылымның басты мақсаты – халықтың ежелгі заманнан бергі жазба мұралары мен әдеби жәдігерлерін сол күйінде өзіне қайтару, түркі халықтарына ортақ ежелгі және орта ғасыр әдеби ескерткіштері мен XV–XIX ғасырлардағы ақындар шығармаларын неғұрлым толық жариялау.

«Әдеби жәдігерлер» сериясының оқырманға ұсынылып отырған алтыншы томына орта ғасырларда өмір сүрген атақты ақындар, сопылық әдебиеттің көрнекті өкілдері Қожа Ахмет Иасауидің «Диуани хикмет» («Даналық кітабы») жинағы мен Ахмет Йүгнекидің «Һибат-ул-хақайиқ» («Ақиқат сыйы») дидактикалық өлеңдер жинағы еніп отыр.

Ахмет Иасауидің «Диуани хикметі» – XII ғасырда түркі тілінде жазылған түркі әдебиетінің ең көне үлгілерінің бірі. Шығармада дәруіштер мен дәруіштік көп мадақталып, пайғамбар мен оның сахабалары туралы айтылады, әлеуметтік, әскери, саяси мәселелер, мемлекеттік басқаруға байланысты ой-тұжырымдар, тариқат әдебі, имандылық қағидалары кеңінен қамтылады.

«Диуани хикмет» кітабының авторы жас шағынан шығыс поэзиясы мен философиясын жетік меңгереді. Он жеті жасынан бастап өз ана тілі – түркі тілінде өлең жаза бастайды. Сопылық поэзияның ықпалында болып, Бұхара қаласында парсы оқымыстысы Нусуф әл-Хамаданиден білім алады. Кейін Ясыға (Түркістанға) оралып, өмірінің соңына дейін сопылықты, ислам дінін уағыздайды. 63 жасқа келгенде пайғамбар жасына жеткендігін мойындап, бұдан әрі өмір сүру күпірлік деп санайды да, осы күнгі өзінің кесенесі маңынан жер асты мешітін – хилует салдырып, сонда ғұмыр кешеді. Хилуетте өткізген он жыл ішінде өзінің атақты «Диуани хикмет» атты даналық өлеңдер жинағын жазады. Ақын бәйіттерінде хикметтердің 400 шумақ екенін ескертеді. Ол өлеңдерде діни танымдармен бірге, халықты әділдікке, адалдыққа, адамгершілікке шақырған гуманистік идея да арқау етілген. Шығарманың түпнұсқасы сақталмаған. Бізге XV–XVI ғасырларда көшірілген нұсқалары ғана жеткен. «Диуани хикмет» Қазан (1887, 1901), Стамбул (1901), Ташкент (1902, 1911) баспаларында бірнеше рет басылды. Иасауи хикметтері 1991–1992 жылдары Ташкентте екі рет жеке кітап болып жарық көрді. Түрік ғалымы Хайати Биже Қазан басылымы негізінде «Диуани хикметті» 144 хикметтен тұратын кітап түрінде әзірлеп, 1998 жылы Анкарада бастырды.

«Диуани хикмет» аудармалары 1990 жылдан бері қазақ тілінде 17 рет жарық көрді. Солардың ішінде филология ғылымдарының докторлары, профессор М.Жармұхамедұлы, С.Дәуітов және қолжазбатанушы М.Шафиғи жасаған аудармалар ең сапалысы деуге болады. Жолма-жолма аударма қағидасы сақталған, стиль біркелкілігі, кәсіби деңгейі жоғары болуымен ерекшеленген осы аударма Ахмет Иасауидің «Диуани хикмет» жинағының «Әдеби жәдігерлер» сериясының алтыншы томына енген нұсқасына негіз болды. Хикметтерді текстологиялық салыстырудан өткізіп, баспаға дайындаған – филология ғылымдарының кандидаты А.Әлібекұлы.

Ахмет Йүгнекидің өмірі туралы жазба деректер жоқ. Ақынның «Һибату-ул хақайиқ» атты дидактикалық өлеңдер жинағы ғана белгілі. Бұл жинақтың үш

түрлі көшірмесі бар. Алғашқысы – көне ұйғыр жазуымен Журжани көшірген 508 жолдан тұратын нұсқа болса, екіншісі – Стамбулда Шайхзада Абд ар-Раззактың ұйғыр және араб жазуларымен көшірген нұсқасы, ал үшіншісі – XV ғасыр басында тек араб жазуымен көшірілген 54 жолдық нұсқа. Олеңмен жазылған бұл 3 нұсқа қазір Стамбулда сақтаулы. Поэма мадақ жырымен басталады. Шығарма төрт «сөзге», яғни төрт тарауға бөлінген. Тарауларда имандылық, әділеттілік, ізгілік сияқты адамгершілік қасиеттер жырланады. Поэма соңында автор өзі туралы хабардар етеді. Шығармадан классикалық араб әдебиетінің ықпалы байқалады. Йүгнеки шығармашылығын Р.Арат, Т.Ковальский, Ж.Дени, В.В.Бартольд, С.Е.Малов, Е.Э.Бертельс, А.М.Щербак, Ә.Нәжіп сияқты белгілі шығыстанушылар, Н.Маллаев, С.Муталибов, К.Махмудов сияқты өзбек ғалымдары, Х.Сүйіншәлиев, Ғ.Айдаров, Ә.Құрышжанов, М.Томанов, Б.Сағындықұлы, Ә.Дербісәлі, Н.Келімбетов, А.Ахметбекова, Т.Қыдыр, А. Әбдірәсілқызы сияқты қазақ ғалымдары зерттеді.

Ахмет Йүгнекидің «Ғибат-ул хақайик» поэмасының қазақ тіліндегі прозалық және поэзиялық аудармасы алғаш рет 1985 жылы «Ақиқат сыйы» деген атпен түркітанушы-ғалымдар Ә.Құрышжанов пен Б.Сағындықұлының дайындауымен жарық көрді. Басылымға шығарманың түпнұсқалық фото-көшірмесі, транскрипциясы, прозалық және поэзиялық аудармалары енді.

«Әдеби жәдігерлер» сериясының осы алтыншы томына енгізіліп отырған Ахмет Йүгнеки поэмасының мәтіні Б.Сағындықұлы дайындап шығарған «Ғибат-ул хақайик» – XII ғасыр ескерткіші» кітабы бойынша (Алматы, «Қазақ университеті», 2002) дайындалды.

Томда «Даналық кітабы» мен «Ақиқат сыйы» шығармаларының факсимилесі қоса жарияланып отыр. Сонымен бірге, том соңындағы ғылыми қосымшаларда мәтіндерге түсініктемелер, Ахмет Иасауи мен Ахмет Йүгнеки шығармаларында кездесетін кісі есімдері мен жер-су атауларына түсініктер, қазақша-арабша-парсыша-түрікше сөздік, орыс, ағылшын тілдеріндегі резюмелер беріліп, пайдаланылған әдебиеттер көрсетілді.

Томның көлемі – 488 б.

ΚΟΧΤ ΔΧΜΞΠ
ΥΔΑΥΝ

Данамакы кітабы

“Бисмиллә” деп баян еттім хикмет айтып

“Бисмиллә” деп баян еттім хикмет айтып,
Шәкірттерге дүр мен гәуһар шаштым, міне.
Жанды жалдап, қайғы шегіп, қандар жұтып,
Мен “Дәптер сәни” сөзін аштым, міне.
Сөзді айттым кімдерге де етсе талап,
Ашық сөйлеп жақын жанды жанға балап.
Ғаріп, пақыр, жетімдердің басын сипап,
Діні қатты халайықтан қаштым, міне.
Қайда жүрсен көңіл жұмсақ, сыпайы болғыл,
Көре қалсаң мүсәпірді сырлас болғыл.
Махшар күні тәңірге жақын болғыл,
Менменсінген халайықтан қаштым, міне.
Ғаріп, пақыр, жетімдерді Расул білді,
Сол кеште Миғраж шығып, дидар көрді.
Қайтып түсіп, ғаріп, пақыр халін білді,
Ғаріптердің жайын ұғып келдім, міне.
Үмбет болсаң, ғаріптерге жақын болғыл,
Аят, хадис айтқандарға құлақ салғыл.
Ырзық берсе, тағдырға қанағат қылғыл,
Қанағат етіп сауық шарабын іштім, міне.
Мәдинаға Расул барып, болды ғаріп,
Ғаріптікте азап тартып, сүйді жанып.
Жапа тартып, жаратқанға келгені анық,
Ғаріп болып ауыр жолды бастым, міне.
Ақылға ерсең ғаріптерді мейіріммен сүй,
Мұстафадай елді кезіп, жетімді жи,
Дүниеқоңыз, пасықтардан бойыңды тый,
Бойым тыйып дариядай тастым, міне.
Ғашық есігін мәуләм ашты, маған сыйлы,
Топырақ қылып әзір бол деп мойнымды иді.
Қара нөсер қарғыс оғы келіп тиді,
Найза алып, жүрек, баурым сұқтым, міне.
Ділім қатты, тілім ащы, өзім залым,
Құран оқып бойұсынбас жалған ғалым.
Жаным құрбан, аямаймын жоқ-дүр малым,
Хақтан қорқып отқа түспей күйдім, міне.
Алпыс үшке жасым жетті, өттім ғапыл,
Хақ әмірін бекем тұтпай болдым жаһил.
Ораза, намаза қаза қылып болдым кәпір,
Иман іздеп жақсыларға жеттім, міне.
Уа, дариға, махаббат шарабының дәмін татпай,
Қатын-бала, үй-мүліктен түгел қашпай.
Қылмыс, күнә айыбын мұнда шашпай,

Шайтанға еріп, жан берерде састым, міне.
Иманыма қол ұрып, қайғы салды,
Пірмұған әзір бол деп апиын алды.
Шайтандығым бар күнәсімен кете барды,
«Бихамдиллә» нұрлы иман аштым, міне.
Пірмұған қызметінде зыр жүгірдім,
Жұмыс қылып, көзімді ілмей әзір тұрдым.
Медет қылды: әзәзілді қуалап ұрдым,
Одан кейін қанат қағып ұштым, міне.
Пақыр мен жетім болсын шат-шадыман,
Мойныңда болсын тұзақ, ғазиз жаның болсын құрбан.
Туыс тапсаң, жан-тәніңмен қылғыл мейман,
Хақтан естіп бұл сөздерді айттым, міне.
Ғаріп, пақыр, жетімдерді әркім сұрар,
Разы болар ол пендеден паруардигар.
Ей, бейхабар, сені ол себепсіз-ақ өзі асырар,
Хақ Мұстафа уағызымен айттым, міне.
Жеті жаста Арыстан бабқа қылдым салам,
Мұстафаның аманатын бер деп маған.
Сол мезетте мың бір зікір еттім тамам,
Нәпсім тыйып, Аллаға бет бұрдым, міне.
Құрма беріп, басым сипап, назар салды,
Бір сәтте о дүниеге сапар салды.
Қоштасып бұл әлеммен кете барды,
Мектеп көріп, қайнап толып тастым, міне.
«Инна фатахнаны» оқып мағына білдім,
Нұрын төкті: естен танып, дидар көрдім.
Молдам ұрып, – тыныш, – деді, көз жазбадым,
Басым қатып, мең-зең болып тұрдым, міне.
«Ей, надан, мағына осы» деп айтты, білдім,
Одан кейін шөлдер кезіп қияқ жедім.
Қуат берді, әзәзілді ұстап міндім,
Салмақ салып, белін басып, жаныштым, міне.
Зікір салып, мүсәпір-дуана болдым,
Хақтан өзге бір сөз де сөйлемес болдым.
От іздеген көбелектей шәкірт болдым,
Шоқ болып, күйіп-жанып ұштым, міне.
Жалған атақтан арылып, сәби болдым,
Алла атын айта-айта ғашық болдым.
Аллаға бар жаныммен адал болдым,
«Фана фи Алла» мақамына салдым, міне.
Сүннет емес, кәпірге де берсе азар,
Көңілі қатты, діл азардан құдай безер.
Ондай құлға Алланың азабы даяр,
Даналардан бұл сөзді естіп айттым, міне.

Сүннеттерін бекем ұстап үмбет болдым,
Жер астына жалғыз кіріп нұрға толдым.
Сопылардың мақамына жақын болдым,
Нәпсіні көңіл найзасымен шаныштым міне.
Нәпсім мені жолдан бұрып қор етеді,
Телміртіп халайыққа зар етеді.
Зікір салдырмай, шайтанға «жар» етеді,
Дайынмын деп нәпсі басын жаныштым міне.
Кұл Қожа Ахмет, надандықпен өмірің өтті,
Қасіретпен тізе, көзден қуат кетті.
Қайғы менен өкініштің уақыты өтті,
Амалым жоқ, керуен болып көштім міне.

Иә, достар, құлағың сал осы кепке

Иә, достар, құлағың сал осы кепке,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Миғражда Хақ Мұстафа рухымды көрді,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Хақ Мұстафа Жебірейілге қылды сауал –
«Бұл неткен рух тәнге кірмей тапқан жамал?
Көзі жас, халыққа бас, жаны адал», –
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Жебірейіл айтты: – «Үмбет ісі сізге бір Хақ,
Көкке шығып періштеден алар сабақ.
Жылаушыға сыйға берер жеті табак»,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
«Перзентім» деп Хақ Мұстафа қылды кәләм,
Одан соңыра барша аруақ берді сәләм.
Рахметіне дария толып жетті хабар,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Рахымменен пида болды, хабар жетті,
Зікір айт деді, жан дүнием балқып кетті.
«Перзентім» деп Хақ Мұстафа үлес берді,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Төрт жүз жылдан кейін шығып үмбет болғай,
Неше жылдар жүріп халыққа жол көргізгей.
Он төрт мың мүжтаһиттер қызмет қылғай,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Тоғыз ай, тоғыз күнде жерге түстім,
Тоғыз сағат тұра алмадым, көкке ұштым.
Ғаршы-күрсі баспалдағын барып құштым,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Ғарыш үстінде намаз оқып тізем бүктім,

Разы болып, Хакқа қарап жасым төктім.
Жалған ғашық сопы көрдім, оны сөктім,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Жаннан кешпей “hy-hy” деген бәрі жалған,
Жалтақтардан сөз сұрама жолда қалған.
Хақты тапқан: өзі бостан, сөзі шаттан,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Бір жасымда аруақ маған үлес берді,
Екі жаста пайғамбарлар келіп көрді.
Үш жасымда шілтен келіп хәлім білді,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Төрт жасымда Хақ Мұстафа берді құрма,
Жол көрсеттім, адасқанды салдым жолға.
Қайда барсам Қызыр бабам бірге, жолда,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Бес жасымда шарифатқа белім будым,
Дін жолында ораза ұстап әдет қылдым.
Күндіз-түні зікір айтып тәубе қылдым,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Алты жаста тұра қаштым халайықтан,
Көкке шығып дәріс алдым мөләйіктан.
Киім киіп ынтық болдым шын көңілден,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Жеті жаста Арыстан бабам іздеп тапты,
Әр сырымды көрген сайын бүркеп жапты.
«Бихамди лил-ләһи, көрдім» деп ізімді өпті,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Әзірейіл кеп Арыстан бабам жанын алды,
Хорлар келіп торғын тоннан кебін қылды.
Жетпіс мың періштелер жиылып келді,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Жаназасын оқып, жерден алып көтерді,
Бір мезетте ұжмақ ішіне жеткерді.
Рухын алып аспанға ұшып жөнелді,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Алла-алла деп жер астынан мекен қылды,
Мүңкір-Нәнкүр: «Раббың кім?» деп сұрақ қылды
Арыстан бабам ислам дінін баян қылды,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Ақылың болса жарандарға қызмет қылғыл,
Әмір мағруф тұтқандарға ізет қылғыл.
Нәһи мункар ұстағанға құрмет қылғыл,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Сегізімде сегіз жақтан жол ашылды,
Хикмет айт деп басыма нұр шашылды.

“Билхамдиллаһи” Пірмұған шарап ішкізді,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Пірмұған Хақ Мұстафаға басыңды иің,
Қайда барсаң сипатын айтып тағзым қылың.
Жалбарынып Мұстафаға үмбет болың,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Тоғызымда толғанбадым тура жолға,
Тәбәрік деп алып жүрді қолдан қолға.
Қуанбадым бұл сөздерге, қаштым шөлге,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.
Он жасыңда ұлан болдың, Құл Қожа Ахмет,
Қожалыққа мұнара қойып қылмай тағат.
Қожамын деп жолда қалсаң, міне, қасірет,
Сол себептен алпыс үште кірдім жерге.

Әр таңда хабар келді құлағыма

Әр таңда хабар келді құлағыма,
Зікір айт деді, зікірді айтып жүрдім, міне.
Құдайсыздарды көріп едім жолда қалды,
Сол себептен ғашық дүкенін құрдым, міне.
Он бірімде рахмет дариясы толып тасты,
«Алла» дедім шайтан менен жырақ қашты.
Әуестік кетіп, менмендік жылжып көшті,
Он екімде бұл сырларды көрдім, міне.
Он үшімде құштарлықты қолға алдым,
Басыма жүз мың пәле қармап салдым.
Тәкаббарды жерге ұрып басып алдым,
Он төртімде топырақ сипат болдым, міне.
Он бесімде хор қызы мен жігіттері келді,
Бас ұрып, қол қусырып, тағзым қылды.
Фардаус атты жәннаттан хабар келді,
Дидар үшін баршасын қойдым, міне.
Он алтымда барлық аруақ үлес берді,
Айхай, Сізге мұбарак деп адам келді.
Перзентім деп мойным құшып көңілім тапты,
Он жетімде Түркістанда тұрдым, міне.
Он сегізде шілтенменен шарап іштім,
Зікір айтып, әзір боп көкейім тесті.
Несібе берді, жәннат кіріп хорлар құштым,
Хақ Мұстафа дидарын көрдім, міне.
Он тоғызда жетпіс мақам айқын болды,
Зікір айтып іш сарайым таза болды.
Қайда барсам Қызыр бабам әзір болды,
Рахым етіп шарап берді тойдым, міне.

Жиырмаға жасым жетті, еттім мақам,
Билхамдилла қызметін қылдым тәмам.
Ұшқан құс, құрт-құмырсқа етті сәлем,
Сол себептен Хаққа жақын болдым, міне.
Мұсылман емес хикмет айтып жыламаса,
Жарандардың айтқан сөзін тыңдамаса.
Аят, хадис мазмұнын аңдамаса,
Кереметті ғарыш үстінде көрдім, міне.
Кереметті көріп Хақпен тілдестім мен,
Жүз мың түрлі періштемен жүздестім мен.
Сол себептен Хақты айтып іздедім мен,
Жан-тәнімді оған пида еттім, міне.
Құл Қожа Ахмет, жасың жетті жиырма бірге.
Не қылғайсың күнәларың таудан да ауыр.
Қиямет күн азап берсе Раббым Қадыр,
Ей, достарым, не деп жауап айтам, міне.

Хош, ғайыптан хабар келді құлағыма

Хош, ғайыптан хабар келді құлағыма,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Барша әулие жиылып келіп ырзық берді,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Мен жиырма екі жаста толысып жігіт болдым,
Шипа болып, шын дертке дауа болдым,
Жалған ғашық пен шын ғашыққа куә болдым,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Ей, достар, жасым жетті жиырма үшке,
Тағатым жоқ жалған іс пен даукестікке.
Қиямет күн жалаңашпын, көзім соқыр,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Мен жиырма төртке кірдім Хақтан жырақ,
Ақыретке барар болсам, қане жарар?
Өлгенімде жиылып ұр жүз мың таяқ,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Жаназамның артынан тас атыңдар,
Аяғымнан сүйрелеп көрге атыңдар.
Хаққа құлдық қылмадың деп тепкілеңдер,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Жазуменен жасым жетті жиырма бес,
Субхан ием, зікірменен көкейім тес.
Көкірегімдегі түйіндерді сен өзің шеш,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Жиырма алты жасымда “сауда” қылдым,

Мансұр сипат дидар үшін талас қылдым.
Пірсіз жүріп дерт пен шерді пайда қылдым,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Мен жиырма жеті жаста пірді таптым,
Әр сыр көрдім, перделеп бүркеп жаптым.
Астанасын жастанып ізін өптім,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Мен жиырма сегіз жасымда ғашық болдым,
Жаннан кешіп, мехнат тартып садық болдым.
Одан кейін дидарыңда лайық болдым,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Жиырма тоғыз жасқа кірдім, халім харап.
Ғашық жолында бола алмадым мысал топырақ.
Халім харап, бауыр кәуәп, көз бұлдырап,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Отыз жаста отқа қақтап күйдірді,
Күллі әулие жиылып дүниеқорлықты қойдырды.
Ұрып-сөгіп дүние қызығынан бездірді,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.
Кұл Қожа Ахмет, дүние қусаң ісің бітер,
Көкіректен шыққан даусың көкке жетер.
Жан кетерде Хақ Мұстафа қолын берер,
Сол себептен Хаққа сыйынып келдім, міне.

Төтеннен тұрарымда барша әулие

Төтеннен тұрарымда барша әулие,
Хақ сүйіспендігін көңіліме салды, достар.
Қызыр Бадам дайын тұрып мейірін төге,
Медет қылып қолымды алды, достар.
Отыз бірде Қызыр Бадам шарап ішірді,
Көңілімнен әзәзілді Хақ қашырды.
Сауда қылдым, жазығымды құдай кешірді,
Содан кейін Хақ жолына салды, достар.
Отыз екі жасымда жетті Хақтан пәрман,
Пенделікке қабыл еттім, қылма арман.
Жан кетерде бергем саған нұрлы иман,
Кәріп жаным шадман болып күлді, достар.
Халқымнан хабар жетті, риза болдым,
Әркім сөкті яки тепті, сабыр болдым.
Бұл әлемде көзімді ілмей әзір болдым,
Әуестік пен менмендік кетті, достар.
Отыз үште сақи болып шарап үлестім,
Тостаған толы шарапты тоя іштім.
Әскер түзеп шайтанмен мен ұрыстым,

Шүкір Алла, екі нәпсім өлді, достар.
Отыз төртте ғалым болып, дана болдым,
Хикмет айт деп субхан айтты, күйіп-жандым.
Шілтенменен шарап ішіп дос-жар болдым,
Жан дүнием Хақ нұрына толды, достар.
Отыз бесте мешіт кіріп дәурен сүрдім,
Шәкірттерге ғашық дүкенін шексіз құрдым.
Теріс жолға әркім кірді, сөктім, ұрыстым,
Ғашықтарға Хақтың нұры түсті, достар!
Отыз жеті жасқа кірдім оянбадым,
Ынсап қылып Алла мейірін толғамадым.
Таң сәріде зар илеп еңіремедім,
Тәуба қылдым қожам қабыл қылды, достар.
Отыз сегіз жасқа кірдім, ғұмырым өтті,
Жыламай-ақ өлер уақтым жуық жетті.
Ажал келіп шектеулі уақтын тосты,
Білмей қалдым, ғұмырым ақыр болды, достар.
Отыз тоғыз жасқа кірдім, қылдым қасірет,
Уә, дариға, өтті ғұмырым, қане тағат?
Қанағатшыл Хақ қасында хош-сағадат,
Қызыл жүзім тағат қылмай солды, достар.
Шаш пен сақал ағарды, көңілім қара,
Махшар күні рахым еткін, халім нашар.
Саған аян амалсызбын, көп дүр күнәм,
Бар періште жазығымды білді, достар.
Пірмұған шарабынан тамшы таттым,
Жол таба алмай бас айналып түндер қаттым.
Бихамдилла ізгілік берді, нұрға баттым,
Көңіл құсы жеті қат көкке жетті, достар.
Қияметтің азабынан ақылым қайран,
Көңілім қорыққан, жаным үріккен, көкірек ойран.
Ділім шошып Сират атты қыл көпірден,
Ақылым кетіп, естен танып қалдым, достар.
Құл Қожа Ахмет, қырыққа кірдің, нәпсінді тый,
Мұнда жылап, ақыретте есіңді жи.
Иман – шариғат, мәні – тариқат,
Құдай деген Хақтан үлес алды, достар.

Иә, иллаһи, сенің даңқыңа хикмет айттым

Иә, иллаһи, сенің даңқыңа хикмет айттым,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.
Тәуба қылып күнәмнан қорқып қайттым,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.

Қырық бірімде ықлас қылдым жол табам деп,
Жарандардан әр сыр көрсем мен жабам деп.
Пірдің ізін тауып мен өбейін деп,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.
Қырық екімде шәкірт болып жолға кірдім,
Ықлас қылып жалғыз Хаққа көңіл бердім.
Ғарсы-күрсі лаухыдан өтіп ғалам кездім,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.
Қырық үшімде Хақты іздеп зар еңіредім,
Көз жасымды көл қылып егілемін.
Шөл далада ғашық боп тентіредім,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.
Қырық төртімде махаббаттың базарында,
Жағамды ұстап жылап жүрдім гүлзарында.
Мансұр сипат бас тіктім ғашық дертіне,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.
Қырық бесімде сенен қажет тілеп келдім,
Тәуба қылдым, әр іс қылдым, қате қылдым.
Иә иләһім, рахметінді ұлық білдім,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.
Қырық алтымда зауқым асып толып тасты,
Рахметіннің нұры тамып шайтан қашты.
Хақтан шабыт жолдас болып есік ашты,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.
Қырық жетімде жеті жақтан шабыт жетті,
Сақи болып жам-шарапты ием тұтты.
Шайтан “өліп” нәпсі-құйын өзі кетті,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.
Қырық сегізде ғазиз жаннан безер болдым,
Күнә дерті ауру қылды, кесел болдым.
Сол себептен Хақтан қорқып көз ілмедім
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.
Қырық тоғызда ғашық болып күйіп-жандым,
Мәжнүңдей туған-туыстан қашып тындым.
Түрлі-түрлі жапа көрдім, мойынсұндым,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.
Елуімде ермін дедім, дәрменсіздік,
Қан төкпедім көзімнен баурымды езіп.
Нәпсім үшін жүрер едім иттей кезіп,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.
Құл Қожа Ахмет, ер болмасаң, өлген жақсы,
Қызыл жүзің қара жерде солған жақсы.
Топырақ сипат жер астында болған жақсы,
Заты ұлық ием, сыйынып келдім саған.

**«Құл һуа Аллаһу Субхан Аллаһу»
құлшылық қылдым**

«Құл һуа Аллаһу Субхан Аллаһу» құлшылық қылдым,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Бастан-ақ қасіретінде күйіп-жандым,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Елу бірде шөлдер кезіп тамыр сордым,
Тауға шығып, тағат қылып, көзім талды.
Дидарыңды көре алмадым, жаннан тойдым,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Елу екі жаста кештім мүлік-малдан,
Мал-мүлкім не тұрады бір жанымнан.
Бастан кештім, жаннан кештім һәм иманнан,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Елу үште сол шарапты несіп қылды,
Жолдан тайған адам едім, жолға салды.
“Алла” дедім, “Ләббай” деп қолымды алды,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Елу төртте жан дүнием зар жылады,
Ғылым-білім майданында бас айналды.
Исмаилдай әзіз жаным құрбан болды,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Елу бесте дидар үшін тіленші болдым,
Күйіп-жанып, күлдей ұшып ғайып болдым.
“Бихамдилла “ дидар аңсап ада болдым,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Елу алты жасқа кірді мұңлық басым,
Тоба қылдым, ағар ма екен көзден жасым.
Жарандардан ләззат алмай көңілім қалды,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Елу жеті жаста ғұмырым желдей есті,
Ей, достар, амалсызбын басым қатты.
Билхамдилла Пирмұған қолын берді,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Елу сегіз жасқа кірдім бейхабармын,
Өзің біліп нәпсімді тый, қаһарлы ием,
Қанағат берсең сұм нәпсімді ұрып-тебем,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Елу тоғыз жасқа кіріп қылып ем дат,
Жан берерде сүйіктімді қылмадым жат.
Қай бетіммен қыл деп айтам саған азат,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Көзім жұмып ашқанша жетті алпыс,
Белді буып қылмадым бір жақсы іс.

Ертелі-кеш бейғам жүрдім жаз және қыс,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Алпыс бірде шермендемін иллаһымнан,
Иә, достар, көп қорқамын күнәлардан.
Жаннан кешіп, пана тілеп құдайымнан,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Алпыс екі жаста Алла мені жерге тартты,
Бастан-аяқ надандықтан азат етті.
Жан мен ділім, ақыл-есім Алла деді,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Алпыс үште хабар келді: құлым, жерге кір деген,
Жаныңменен, жананыңмен шыбын жанды бер деген.
Көңіл семсерін қолға алып нәпсіні қыр деген,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!
Құл Қожа Ахмет, нәпсіні тептім, нәпсіні тептім,
Одан кейін сүйгенімді іздеп таптым.
Өлмес бұрын жан бермектің дертін тарттым,
Бір және Барым, дидарыңды көрермін бе?!

Таңсәріде дүйсенбі күн жерге кірдім

Таңсәріде дүйсенбі күн жерге кірдім,
Мұстафаға қайғы тұтып кірдім, міне.
Алпыс үште сүннет деді естіп білдім,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Жер үстінде жарандарым қайғы тұтты,
Барша әлем сұлтаным деп зар жылады.
Хақты сүйген шын сопылар қандар жұтты,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Бақыл айтып жер астына қадам қойдым,
Жарық дүниені талақ етіп, Хақты сүйдім.
Зікір айтып, жалғыз өліп, жалғыз күйдім,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
“Таһа” оқып көз ілмедім түні бойы,
Кеште намаз, ораза ұстап күні бойы.
Осы халмен жер астында өне бойы,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Алпыс түн, алпыс күнде бір-бір тағам,
Таң атқанша намаз оқып бердім сәлем.
Алпыс үште болды ғұмырым ақыры тәмам,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Хақ Мұстафа рухы келіп имам болды,
Бар періште жер астында ғұлам болды.
Көп жыладым, Хақ Мұстафа ризық берді,

Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Миграж түні нұр дедім, перзент деді,
Қолымды алып үмбетімсің, үмбет деді.
Сүннет жолын берік ұста, сүйіктім деді,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Қияметте жолдан тайсаң, жолға салам,
Мұхаммед деп жолдас болсаң, қолыңды алам.
Перзентім деп қолыңды ұстап жаннат кірем,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Әй, жарандар, бұ сөзді естіп көңілім артты,
Үмбет деді жан дүнием нұрға батты.
Нұрын шашып дидарын Хақ көрсетті,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Дидар көріп, рухым ұшып ғарышқа қонды,
Мұсаға ұқсап көкірегім күйіп жанды.
Мәжнүңдей туыс-туғаннан қашып танды,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Жер астында қорлық көрдім көп машақат,
Төсек, жастық тастан қылдым, шектім мехнат.
Әй, жарандар, бұл дүниеде жоқ дүр рахат,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Машақат тартпайынша пайғамбардың жүзі қайда,
Қызмет қылмай бос қиял бермес пайда.
Жан-тәніңді Хақ жолына етсең пида,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Жер астына кіргенімде естен таңдым,
Көзімді ашып Мұстафаны бірден көрдім,
Ғаси, Жафи үмбеттердің халін білдім,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Ей, перзентім, менен сұрасаң, қане үмбет,
Үмбет айтты: көкірегіме түсті қасірет.
Үмбет үшін көп тартамын Хақтан азап,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Үмбеттерімнің күнәсін жұмада кеш,
Алып келіп, ей, Мұхаммед, сен мұны шеш.
Тәңірге жылап сәжде қыл әр күні кеш,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Әр жұма кеш үмбетке тән күнәны,
Алып келіп, ей, Мұхаммед, көргілі мұны.
Үмбеттерің не істер екен, Ахмет, сені,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Мен періштеден ұялармын, ей, үмбетім,
Жаратқан өзі білер арзаным мен қымбатым.
Түн ұйықтамай тағат қылсаң артар бағың,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.

Жер астына кірдім, достар, бейықтияр,
“Әумин” деңдер жамағат, сахабалар һәм шарияр.
Үмбеттердің күнәсін кеш, пәруәрдіғар,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.
Құл Қожа Ахмет, мен “Дәптер сәниді” айттым,
Екі әлемнің қызығын “шарапқа” саттым.
Өлмей тұрып жан ашуы зәрін таттым,
Мұстафаға аза тұтып кірдім, міне.

Ол тәңірім құдыретімен назар салды

Ол тәңірім құдыретімен назар салды,
Шаттықпенен жер астына кірдім, міне.
Ғаріп пендең бұ дүниеден сапар шекті,
Құлшылықпен жер астына кірдім, міне.
Зікір айтып, риза болып Хақты таптым,
Дүние қызығын талақ етіп жаншып тептім.
Естен танып, рәсуә болып, жаннан бездім,
Бәрінен безіп жер астына кірдім, міне.
Сұмдығымнан тау менен тас сөкті мені,
Өткір тілмен зекіп айтты: ісің қане.
Ғашық болсаң әуел барып Хақты таны,
Дәнекер боп жер астына кірдім, міне.
Сізді, бізді Хақ жаратты тағат үшін,
Бұл бір ғажап: ішпек-жемек рахат үшін.
“Қалу бәлә” деді рухым мехнат үшін,
Қара бет боп жер астына кірдім, міне.
Нәпсі мені көп жүгіртті Хаққа бақпай,
Күндіз-түні бейғам жүрдім жасым ақпай.
Нәпсім мен менмендікті отқа жақпай,
Қайғы жұтып жер астына кірдім, міне.
Құлды көрсем қызмет қылып құлы болсам,
Топырақ сипат жол үстінде жолы болсам.
Ғашықтардың күйіп өшкен күлі болсам,
Серік болып жер астына кірдім, міне.
Жаннан кешіп мехнат тарттым, пендем деді,
Қан жұтып Алла дедім, рахым етті.
Дозақ ішінде қалмасын деп қамым жеді,
Шаттықпенен жер астына кірдім, міне.
Жасым алпыс үшке жетті, ойым тұнық,
Уа, дариға, Хақты таппай көңілім сынық.
Жер үстінде сұлтанмын деп болдым ұлық,
Ризалықпен жер астына кірдім, міне.
Шайыхпын деп уағыз айтып жолда қалдым,

Сәлдемді соқыр тиынға сатып келдім.
Нәпсім мені алдап кетті, жолда қалдым,
Алаңсыз жер астына кірдім, міне.
Басым топырақ, өзім топырақ, тәнім топырақ,
Хақ пайғамбарға жетемін деп рухым аңсап.
Күйдім-жандым бола алмадым әр кез шапақ,
Терлеп-тепшіп жер астына кірдім, міне.
Пірмұған ықлас етті, шарап іштім,
Шәбліге ұқсап зікір айтып жаннан кештім.
Масаң болып ел-жұрттан танып қаштым,
Зәмзәм болып жер астына кірдім, міне.
Құл Қожа Ахмет, ақылшы болсаң өзіңе бол,
Ғашық болсаң, жаннан кешіп біржола өл.
Надандарға айтқан сөзің қабыл болмас,
Белді буып жер астына кірдім, міне.

Білгейсің бұ дүние барша елден өтер

Білгейсің бұ дүние барша елден өтер,
Малға да сенбе, бір күні қолдан кетер.
Ата-ана, қарындас қайда кетті ойлап көр,
Төрт аяқты шабан ат бір күн саған жетер.
Дүние үшін қам жеме, Хақтан өзгені деме,
Сират көпірі тұрар, кісі малын жеме.
Ел-жұрт, туыс ешқайсысы болмас жолдас,
Мәрт болғайсың: ғұмырың желдей өтер, ғәріп бас.
Құл Қожа Ахмет, тағат қыл, білмейсің өмірің неше жыл,
Асыл тегің су менен күл, тағы айналып боларсың күл.

Иә, достар, пәк махаббатты мақсат еттім

Иә, достар, пәк махаббатты мақсат еттім,
Бұл дүниені дұшпан тұтып жүрдім, міне.
Жағамды ұстап хазіретке сыйынып келдім,
Ғашық жолында Мәнсұр сипат болдым, міне.
Ғашық жолында ғашық болып Мәнсұр өтті,
Белін буып, Хақ сүймекті бекем тұтты.
Жәбір-жапа, қорлауды көп есітті,
Ей, мұсылман, мен де Мәнсұр болдым, міне.
Ғашық Мәнсұр “Әнә-л-Хақты” зарлап айтты,
Жебірейіл келіп “Әнә-л-Хақты” бірге айтты.
Жебірейіл келіп басыңды бер деп айтты,
Дарға асылып Хақ дидарын көрдім, міне.

Мәнсүр келгенше дар иліп өзі алды,
Көңіл көзі ашықтар қайран қалды.
Алланың нұры шашылып назар салды,
Ашылды деп дидарын көрдім, міне.
Хабар келді: осы дарда көп қинама деп,
Мықты бол, қайғыланба өзіңді жеп.
Сыртқа айтты: әмірім сақтап тимендер деп,
Лауһіл махфұз тақтасында көрдім, міне.
Үш жүз молда жиылып айтты көп риуаят,
Шарифат-дүр мен де бітірсем бір риуаят.
Алла жолы ақиқатта жар болсын Хақ,
Басым беріп Хақ сырын білдім, міне.
“Әнә-л-Хақтың” мағынасын білмес надан,
Дана керек бұл жолдарға пәк, мардан.
Ақылды құлдар Хақ жолын жадына алған,
Жаннан кешіп жаратқанды сүйдім, міне.
Ишарат еттім: дана болса мағына алсын,
Сөз өнерін өрнектедім, нышан қалсын.
Дүрі гауһар сөздерімді есіне алсын,
Халімді айтып ғашықтарға бердім, міне.
Ессіз Мәнсүр қорлықпенен болды ада,
Бір сөзбенен жарандардан болды жүдә.
Халін, ділін ешкім білмес тәңірім куә,
Қан жұтып мен де куә болдым, міне.
Мәнсүр шаһтың өмірі міндет емес,
Жолды тапқан біз секілді алжас емес.
Азғындарға бұ сөздер керек емес,
Ә, құдай, жадыма тұтып алдым, міне.
Бір күн сахар ғаріп Мәнсүр көп еңірепті,
Нұрын шашып Алла өзі рахым етті.
Одан кейін шілтен көріп шарап берді,
Даналарға осы сөзді айттым, міне.
Надандарға иесіз сөзім жеңіл хикмат,
Адаммын деп белін байлар қане қымбат.
Дүние үшін бір-біріне қылмас шафхат,
Залымдарға тұтқын болып өлдім, міне.
Залымдарда ар-ұят жоқ, бізде күнә,
Дәруіштің жаны өлік, өшпес дұға.
Сол себептен патша қылар бізге жапа,
Аят, хадис мағынасын айттым, міне.
Залым егер жәбір қылса Алла дегіл,
Қолың жайып, дұға оқып мойынсұнғыл.
Құдай тілек бермесе сабыр қылғыл,
Хақтан естіп бұл сөздерді айттым, міне.

Залым егер зұлымдық етсе маған жыла,
Жасың төгіп, маған сыйынып белің байла.
Арам, шүбәні тәрк қылып досты талға,
Залымдарға жүз мың бәле бердім, міне.
Залымдардың арғы түбін мен жаратқан,
Жаратқанды назарға ілмей сен ұмытқан.
Менен кешіп залымдардың қолын тұтқан,
Залымдардың жолын ашып бердім, міне.
Саған жаза: жаратқанға жалбармадың,
Алланы айтып түнде тұрып еңіремедің.
Хақиқаттан сөз сөйледім, естімедің,
Залымдардың қолын ұзын қылдым, міне.
Ей, бейхабар, Хаққа көңіл жүгіртпедің,
Дүние харам, одан көңіл суытпадың.
Нәпсіден безіп бір Алла үшін толғанбадың,
Бұл нәпсі үшін зарлап қайран болдым, міне.
Залымдарды айыптама, залым өзің,
Арсыз болсаң өтпейді халыққа сөзің.
Дүние малын түгел бердім, тоймас көзің,
Сарандарды қараңғыға жаптым, міне.
Қызыл ерні сыбырлап айтты мұны,
Жаным-тәнім, үмбеттерім, көзім гүлі.
Хаққа құл, маған үмбет болған кәне,
Шын үмбетті көкірегіме қойдым, міне.
Құл Қожа Ахмет Хақ сөзін сөйлеп өтті,
“Ғайнил-иақин” тариқатта боздап өтті.
“Ғилмул-иақин” шарифатты көздеп өтті,
“Хақкул-иақин” Хақиқаттан айттым, міне.

Алла тағала ғашықтарды ынтықтырды

Алла тағала ғашықтарды ынтықтырды,
Ризалықпен өртеніп күйдім, міне.
Екі ғалам көзімнен бұлбұл ұшты,
Көрінбеді, жалғыз Хақты сүйдім, міне.
Жаннан кешіп, жалғыз Хақты жанға қостым,
Одан кейін дария болып толып, тастым.
Тәңірімен сырластым, әнге бастым,
Дүние қызығын жүз мың талақ еттім, міне.
Хақ алдында ақылы кәміл түк қыла алмас,
Ғашық өрті лапылдаса жанды қоймас.
Көбелектей отқа түсіп өзін білмес,
Бұл сырлармен дүниеден тойдым, міне.

Тариқат жолдарының азабы көп,
Шын ғашық болмайынша тәуекел жоқ.
Дидарыңды көре алмадым күн-түн ұйып,
Көзімді ілмей дидарыңды көрдім, міне.
Тариқат жолы қатты, телміріп көзім талды,
Басым қатты, Пірмұған құяр балды.
Пір етегін тұттым, көңілде шырақ жанды,
Рәсуә болып жол кезіп жүрдім, міне.
Тариқаттың жолы болар ауыр азап,
Бұл жолда талай ғашық болды топырақ.
Ғашық жолына кім түссе – халі хараб,
Жарандардан жол мәнісін білдім, міне.
Тариқаттың жолы болар азап, ұлық,
Несіп қылған пендесіне болар жуық.
Ұшқынына шыдай алмас жеті тамұқ,
Ей, жарандар, ғазіз жаннан тойдым, міне.
Хақиқаттың мәнісіне жеткен кісі,
Естен танып, күйіп-жанар іші-тысы.
Қан боп саулар көзінен аққан жасы,
Көз жасымды көл қылып бардым, міне.
Шариғат-дүр ғашықтардың әпсанасы,
Білгір ғашық тариқаттың дүр данасы.
Қайда барса сүйіктісі хәм туысы,
Бұл сырларды ғарыш үстінде көрдім, міне.
Махаббаттың бағын кезбей ғашық болмас,
Қарлық-зарлық тартпайынша нәпсің өлмес.
Бір тамшыға мейірі қанбай ол дүр болмас,
Мейірім қанып шын гәуһарды алдым, міне.
Ғашық отына күйген жанның өңі қашар,
Ол дүниеге жеделдетіп мұнан көшер.
Мұнда болған түйіншекті онда шешер,
Расул: дүние опасыз деді, қойдым, міне.
Шын ғашықтың болады жүзі сынық,
Айнаға назар салса, одан тұнық.
Өзі қайран, көңілі ойран, көзі жасты,
Құдыретіне қайран болып қалдым, міне.
Алла айтты: көп жыласаң көрерсің мені,
Зар еңіресең пендем деп айтам сені.
Жаннан кешіп мені ескерер ғашық кәні,
Шабыт келді шын құлаққа ілдім, міне.
Шын көңілден күйгендерге дидар сыйлық,
Жалған ғашық жолға түссе бәрін қидық.
Шын ғашықтың көзі жасты, басын иіп,
Тәжім етіп жер астына кірдім, міне.

Хақиқат шын ғашыққа сыйлық тұрар,
Махшар күні қалайсың деп халін сұрар.
Қорғаушы мен шапағатшы өзі болар,
Рахымыңнан үміт етіп келдім, міне.
Құл Қожа Ахмет, Хақтың атын есте сақта,
Хақтан қорқып тынбай жылап, түнде жатпа,
Намаз оқы, ораза ұста әр ақшамда,
Солай болып мұратыма жеттім, міне.

Рахым Мәүлім рахымымен еске алып

Рахым Мәүлім рахымымен еске алып,
Қай бетіммен хазіретке барам, міне.
Тәуба қылып теріс жолдан кері қайтып,
Қай бетіммен хазіретке барам, міне.
Өсиетін Хақ пендесіне қолға берсе,
Хақ илаһи рахымымен рахмет етсе.
Пірмұған басшы болып жол көрсетсе,
Қай бетіммен хазіретке барам, міне.
Бір күні жетіп ажал уақыты жуық келсе,
Саған, маған асыл Отан үкім етсе.
Өлмей тұрып жан ашуы азабын тартса,
Қай бетіммен хазіретке барам, міне.
Сырлас болған серіктерің тозып кетті,
Дау-дамаймен о дүниеге озып кетті.
Жарға соққан дариядай тасып кетті,
Қай бетіммен хазіретке барам, міне.
О, құдырет, күндіз-түні қылмай тағат,
Хақ расул үмбет үшін жемей нығмет.
Ішпек-жемек нәсібі – қайғы-қасірет,
Қай бетіммен хазіретке барам, міне.
Хақ расул дүние үшін қайғырмады,
Үмбетім деп өзге сөзге дем ұрмады.
Өмірінде ол бір сәт дем алмады,
Қай бетіммен хазіретке барам, міне.
Уа, дариға, махшар күні жарық болса,
Тәңірім өзі қазы болып назар салса.
Жаман іс пен қылмыстарым әзір болса,
Қай бетіммен хазіретке барам, міне.
Күндіз-түні тынбай жыла, Құл Қожа Ахмет,
Құрмет етіп Хақ расулға болғай үмбет.
Басшы болып үмбет десе хош сағадат,
Қай бетіммен хазіретке барам, міне.

Тәңірім, мені салғай өз жолыңа

Тәңірім, мені салғай өз жолыңа,
Дем біткенше арып-ашып жүрдім, міне.
Бәле-жала толып тасып шектен асты,
Қорқыныш, қауіп-қатерде қалдым, міне.
Дүние бок соңыңнан итше жорттым,
Іздеп оны артынан күн-түн қудым.
Өмірін тұтпай Хақ жолына көзім жұмдым,
Қайда барам, иә, достар, қайтем, міне?
Нәпсі шайтан тұтқын қылды адам ұлын,
Түйедей ғып байлап алды екі қолын.
Білмеудің несі қиын оң мен солын,
Уа, дариға, қасірет шегіп барам, міне.
Дүниеде жоқ мендей бір сұм мен бәле,
Болмады риза құдай мен халық және.
Енді болды ақырында жүзім қара,
Уа, құдырет, неге солай болдым, міне?
Құрметтеген ғазіз жанды білмедім мен,
Ашық көңіл әзірсің деп тұрмадым мен.
Қара жүзім құдыретіңе бұрмадым мен,
Иә, раббым, не қылсаң да келдім, міне.
Тағатым жоқ көзім салсам күнәмызға,
Тәуба қылып қашып келдім панаңызға.
Рахмет етіп назарың сал Қожа Ахметке,
Не қылсаң да мен сорлы келдім, міне.

Ей, достар, наданменен жолдас болып

Ей, достар, наданменен жолдас болып,
Бауырым күйіп, жаннан тойып, өлдім, міне.
Тура айтсам да теріс жолға мойнын бұрар,
Қан жұтып қасірет уына тойдым, міне.
Наданменен өткен өмірің тозақ болар,
Надан барса дозақ та одан қашар.
Наданменен дозаққа қылма сапар,
Наданмен қазан айындай солдым, міне.
Дұға қыл надандарға мойын бұрмай,
Хақ тағала қолдаса тіптен оңай,
Надандар сорласа, жүре бер халін білмей,
Надандардан жүз мың жапа көрдім, міне.
Жер астына қашып кірдім надандардан,
Қолым жайып дұға тілейін жомарттардан.
Ғаріп жаным жүз тасаттық даналардан,
Дана таппай жер астына кірдім, міне.

Надандарды мен білмеймін көңілім қапа,
Хақтан қорқып аза тұтсам күлер ха-ха.
Аузы ашық, нәпсі ұлық, мешкей лақа,
Надандардан қорқып саған келдім, міне.
Үміт қылма надандардан қадірің білмес,
Қараңғыда бірге жүрсең, жолға салмас.
Мойныңа бұршақ салсаң, қолыңды алмас,
Надандардан күдер үзіп келдім, міне.
Ақырында жақсы кетті, қалдым жалғыз,
Надандардан естімедім бір жақсы сөз.
Дана кетті, надан қалды көп өкініш,
Жол таба алмай қайран болып қалдым, міне.
Өткен істер жанымды езді қаным қайнап,
Қасиетті жерде қасиетсіз жүр көңілі жайнап.
Аят, хадис қанша айтсам құлаққа алмас,
Көкірегім қам-қайғыға толды, міне.
Дертті халім азап көрді бар ма тәуіп,
Мұң-шерімді саған шақтым көңілім ауып.
Менен өзге үлес алды, мен бинәсіп,
Үлес іздеп сағым сынып келдім, міне.
Дүние-мүлік тәрік қылып үлес алғыл,
Ей, пақыр, дүние ісін артта қалдыр.
Алла сақи мейірін көріп қайран қалғыл,
Көрейін деп баз кешіп келдім, міне.
Мен “Дәптер сәниді” Сізге еттім жәдігер,
Аруағымнан медет тілеп қорғана көр.
Дұға қылам қабыл қылсын пәруардігер,
Рахман ием, арызымды айтқалы келдім, міне.
Хикметімнен баһра алған көзіне сүртсін,
Ықласпенен көзге сүртіп дидар көрсін.
Шарты сол дүр: қанағатқа мойынсұнсын,
Жан пида етіп жанананы көрдім, міне.
Дидар үшін тіленші болдым әумин деңдер,
Шәкірттерім, халім көріп қамым жеңдер.
Жолда қалған Құл Ахметке жол беріңдер,
Жолды іздеп тіленші боп келдім, міне.
Құл Қожа Ахмет, тіленші болсаң Хаққа болғыл,
Басыңменен жарандарға қызмет қылғыл.
Назар салсаң алқа қотан сұхбат қылғыл,
Қауым боп іштей тілеп тұрдым, міне.

Көңіл көзін жаратпаймын тағат қылса

Көңіл көзін жаратпаймын тағат қылса,
Құдай да оны мақұлдасмас білдім, міне.

Хақиқатта бұл сөздерді шын үйреніп,
Әр кезде Хақтан сабақ алдым, міне.
Жалғыз ием сабақ берді перде ашып,
Жер мен көкте тұра алмады шайтан қашып.
Сауық құрдым тәтті шарап тоя ішіп,
Әрқашан да Хақтан сабақ алдым, міне.
Мұнда жапа шеккендерге Хақ дидары болар жақұт,
Махшар күні Алла сыйлар оған бақыт.
Жаратушы уағда қылған болсаң ғашық,
Әрқашан да Хақтан сабақ алдым, міне.
Көзімнен қанды жас төгіп жад етпедім,
Жүз мың түрлі мехнат салдың дат етпедім.
Сенен қорқып дертті көңілім шат етпедім,
Әрқашан да Хақтан сабақ алдым, міне.
Алла дерті сатылмайды сатып алсаң,
Пірімұған қызметінде ақ болмасаң.
Хақ жолына кіріп болмас пәк болмасаң,
Әрқашан да Хақтан сабақ алдым, міне.
Ғашық патша, ғашық пақыр қайта оралмас,
Хақтан пәрмен болмайынша сөйлей алмас.
Құдай сөзін естіген дүние қумас,
Әрқашан да Хақтан сабақ алдым, міне.
Құл Қожа Ахмет, жеті жаста алдым сабақ,
Сегізімде дүние қызығын қойдым талақ.
Тоғызымда бір құдайды көңілім қалап,
Әрқашан да Хақтан сабақ алдым, міне.

Рахметіңнен шет қалдырма мен ғаріпты

Рахметіңнен шет қалдырма мен ғаріпты,
Демімді алмай жылап дұға қылам саған.
Түні бойы дөңбекшіп таң атқанша,
Көз ілместен жылап дұға қылам саған.
Алдыңа енді келдім белім байлап,
Іші-баурым шерге толды қаным қайнап.
Жағамды ұстап өткен іске егіле жылап,
Ықыласыммен еңіреп дұға қылам саған.
Көңіл бағының балауса екенін ұқпай жүрдім,
Бар өмірім қазан болды, енді білдім.
Дүниені тастап, дін жолына қадам қойдым,
Бұлбұлың боп жылап дұға қылам саған.
Бұл жолдарда жанды асырап болмас деймін,
Жанын баққан бұл жолдарға кірмес деймін.
Өзіне пайда екенін білмес деймін,

Бұл хәлменен жылап дұға қылам саған.
Құл Қожа Ахмет нәпсі тағын тастап қашты,
“Фана фи Алла” мақамына жуықтасты.
Жүрек, баурым алып ұшып қайнап тасты,
Бұл хәлменен жылап дұға қылам саған.

“Фәзкуру-л-лаһ кәсиран” деп аят келді

“Фәзкуру-л-лаһ кәсиран” деп аят келді,
Зікір айтып зар илеумен жүрдім, міне.
Нұр дидарын ғашықтарға уәде қылды,
Ғашық жолына жаным қиып жүрдім, міне.
Шын ғашықты Аллам сүйіп пендем деді,
Орта жолда қалмасын деп қамын жеді.
Жалғаншылар дидарымды көрмес деді,
Ғашықтықта бекем болып тұрдым, міне.
Ақылға ерсең, көрстаннан хабар алғыл,
Мен де сондай болармын деп ғибрат алғыл.
“Муту қәблә ән тәмутуға” амал қылғыл,
Бұл хадисті есіме алып тұрмын, міне.
Хабар берер “Фа-л-иадхаку қалилән” деп,
Және айтар: “Уә л-иабку кәсиран” деп.
Бұл аяттың мәніне бойұсынған деп,
Бұл дүниеде күлместен жүрдім, міне.
Көнбейгіндер қарқ-қарқ күлер, маз боп жүрер,
Әміріне мойынсұнған уайым көрер.
Күндіз-түні көздері жас боп жүрер,
Көз жасымды дария қылып жүрдім, міне.
Нәпсіден безіп шын ғашықтар Алла деді,
Таңнан тұрып шартарапқа көз жіберді.
Рахым етіп Алла өзі нұрын төкті,
Содан кейін дария болып тастым, міне.
Залым нәпсім еш қоймастан отқа салды,
Өне бойым өз-өзінен күйіп жанды.
Имансыздың иманын шайтан алды,
“Әғузу биллаһи, бисмилла” деп жүрдім, міне.
Зұлымдар дозақ ішінде күйіп жанғай,
Иманы бар қалыс болып қайта шыққай.
Имансыздар мәңгі бақи күйіп жанғай,
Бір Алладан иман тілеп жүрдім, міне.
Нәпсім мені арбады, көзімді әрең аштым,
Пірмұғанға бет бұрып, солай қаштым.
Құл Қожа Ахмет, қияметке жақындастым,
Ұшқан құстай құдыретке кеттім, міне.

Уа, дариға, не істеймін ғаріптікте

Уа, дариға, не істеймін ғаріптікте,
Ғаріптікте кезбе болып қалдым, міне.
Хорасан, Шам уа Ғираққа ниет қылып,
Ғаріптіктің көп қадірін білдім, міне.
Не келсе де көреміз бір құдайдан,
Жүсіпті айырып еді ол Қынғаннан.
Туған жерім қасиетті Түркістаннан,
Баурымды тасқа ұрып келдім, міне.
Кезбелік мирас қалды Мұстафадан,
Отыз үш мың сахаба жарандардан.
Әбубәкір, Омар, Осман, Мұртазадан,
Кезбеліктің қалғанын айттым, міне.
Мүсәпірлік басқа түссе жетіледі піспегендер,
Дана қылар, мықты қылар өмір жолынан өтпегенді.
Тапса тағам, кір тон киер жетпегеннен,
Соның үшін Түркістанға келдім, міне.
Ғаріптікте жүз болсын тұрар мейман,
Тақ пен бақтың бақшасы да болар зындан.
Ғаріптікте құл болған Махмұт сұлтан,
Ей, жарандар, кезбеліктен күйдім, міне.
Ғаріптікте Арыстан бабам іздеп тапты,
Сырымды ұғып пердемен бүркеп жапты.
“Билхамдилла” көрдім деді, ізімді өпті,
Осы сырды біліп қайран қалдым, міне.
Туыстық пен тілек жарасар уалаятқа,
Ұлы бабам, сыйындым аруағына.
Бабам рухы салды осы кезбелікке,
Қанша тағзым еткенімді білмен, міне.
Құл Қожа Ахмет айтқаны Хақтың жады,
Естімеген достарына қалсын ақылы.
Кезіп жүріп шаһарына қайта оралды,
Түркістанда мазар болып қалдым, міне.

Есіме түсіп жанымдай сүйген Мұхаммед

Есіме түсіп жанымдай сүйген Мұхаммед,
Сенің жолыңа пида болам, Мұхаммед.
Үмбет болған “Хамду сананы” жатқа айтар,
Иә, Алла, жарылқай гөр, Мұхаммед.
Көңіліме салып ғашық пен махаббатты ылайым,
Ғашық қылғыл мені өзіңе, Мұхаммед.
Мәжнүн сипат кештім екі жаһанды,

Диуана кыл, жарылқа мені, Мұхаммед.
Өлтір, күйдір, әр мехнатқа салғыл,
Қиямет күні жаза кыл, сүйем сені, Мұхаммед.
Үнемі үмбет дедің көрмей рахат,
Бар кереметі өзіңсің, қайғырып қайтем, ей, Мұхаммед.
Үмбетім деп күндіз-түні жеді қасірет,
Көкіректегі шерді шығарарсың, ей, Мұхаммед.
Үмбеттің күнәсын ойлаған шаһтың шаһысың,
Қиямет күні біздейлерге жаза болмас, Мұхаммед.
Бәрінен безіп Мұхамедтің ал ризасын,
Ей, Алла, қас қағымда ғайып болам, Мұхаммед.
Сенен жалғыз тілегім: халайық қана құдіретім,
Сала гөр менің жаныма уайым-қайғы, Мұхаммед.
Айналайын нұр жүзіңнен, ей, Алла,
Бір тамшыдан дариядай тасыт мені, Мұхаммед.
Жол беруші Рахман, Рахим, Ғаффар, Сагтар,
Жолға тастап шерменде қылма, Мұхаммед.
Әуел бастан бір тамшы шарап маған нәсіп болған,
Ұдайы Сіздің даналығыңызды мадақтайын, Мұхаммед.
Қызыл шарап ұсынды Пірмұған кеп,
Жақсылық ниетпен жарылқайды Мұхаммед.
Мақсатыма жеткізе гөр, ей, халайық,
Мен тілеймін жұпар иіс жеткізе гөр, Мұхаммед.
Пердені ашып жүзімді жарық қыла гөр,
Мен пендең саған серік, Мұхаммед.
Міскін Иасауи аруақтарға тағзым етер,
Аруақ жар болса, қайта жаралсам, Мұхаммед.

“Әл-каззабу лә уммати” деді, білсең, Мұхаммед

“Әл-каззабу лә уммати” деді, білсең, Мұхаммед,
Алдамшылар қауымын үмбетім демес Мұхаммед.
Тура жүрген құлды, адал жүрген жолды,
Дұрыс жүрген құлды үмбет дегей Мұхаммед.
Өркім үмбетпін десе, расул ісін қолдаса,
Шапағат күні туса мақрұм қоймас Мұхаммед.
Тәңірі тағала сөзін, Расул Алла сүндетін,
Иланбаған үмбетін үмбетім демес Мұхаммед.
Үмбетпін деп жүрерсің, бұйырғанын қылмассың,
Қалай үміт етерсің, онда ескермес Мұхаммед.
Күнәһәрдың халі мүшкіл-дүр үмбетімін демесе,
Махшарда расуа боларсың, үмбетім демес Мұхаммед.
Үмбетім десін Мұхаммед, шын сөйлесін Құл Ахмет,
Қиямет-қайым болғанда мақрұм қоймас Мұхаммед.

Хақ тағала рахымымен пәрмен қылды

Хақ тағала рахымымен пәрмен қылды,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Алпыс үште сүннеттерін бекем тұтып,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Жер үстінде өлмес бұрын тірі өлдім,
Алпыс үште сүннет деді естіп білдім.
Жер астында бар жаныммен құлдық қылдым,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Жарандардан пайда, көмек ала алмадым,
Жүз жиырма беске кірдім, еш нәрсе біле алмадым.
Хақ тағалаға құлшылық қыла алмадым,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Болармын ба Мұхаммедтің шын үмбеті,
Үмбетім десе күнәһардың асып түсер дәулеті.
Балдан тәтті оның маған бұл мехнаты,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Біздер үшін жаннан кешті ол Мұхаммед,
Үмбет болсаң, қамын жеме жалған үмбет.
Күндіз-түні сайран салып шашқан мүлік,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Елу жаста хабар келді: өлмек адам,
Шарты болар сенде болса нұрлы иман.
Таңда махшар дидарласып қылар мейман,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Ей, мұсылман, бұл дүниенің баяны жоқ,
Шын білерсің әр кез мұның жалғаны жоқ.
Кім білмесе бір Алланы, иманы жоқ,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Асылым топырақ, нәсілім топырақ баршадан хар,
Басқа салса өр кеудең топырақ болар.
Өлген жанға шайтанның әуесі бар,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Шын тақуаға құдай өзі қылар рахмет,
Қиямет күн жарылқаумен тонын беред.
Махшар күні дидар көріп сүргей дәулет,
Естіп оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Пеңде болсаң мехнат тарт, қараңғы адам,
Ақылға ерсең ғанибет дүр саған одан.
Аманат қой ғазіз жаның, жүрме бейғам,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Алпыс үште сүннет болды жерге кірмек,
Расул үшін екі ғалам жарық бермек.
Ғашық жанның сүннеті-дүр тірі өлмек,

Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Үмбет болсаң естіп жаның бермес пе едің,
Мұстафаға жаның құрбан қылмас па едің?
Жан не болар, иманыңды бермес пе едің,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.
Құл Қожа Ахмет алпыс үште ғайып болды,
Әдеп сақтап Мұстафаға серік болды.
Сұлтан болды, меһнат тартып күйікті болды,
Естіп, оқып жерге кірді Құл Қожа Ахмет.

Он сегіз мың ғаламға даңқы шыққан Мұхаммед

Он сегіз мың ғаламға даңқы шыққан Мұхаммед,
Отыз үш мың сахабаға басшы болған Мұхаммед.
Жалаңаштар мен аштарға қанағат болған Мұхаммед,
Кемтарлық көрген үмбетке шапағат болған Мұхаммед.
Түнде жатып көз ілмей тілейтұғын Мұхаммед,
Ғаріп пенен жетімге құрмет қылған Мұхаммед.
Жолдан азған күнәһарға қамқор болған Мұхаммед,
Күні түссе әркімге пана болған Мұхаммед.
Абужаһил, Әбулаһабқа саясатшыл Мұхаммед,
Көңіл кірін жуатын сау-саламат Мұхаммед.
Намаз, ораза тұтқанға рахымы мол Мұхаммед,
Тынбай тәспі тартқанға ілтипатшыл Мұхаммед.
Малғұндығын шайтанның әшкере еткен Мұхаммед,
Шариғаттың жолына жәрдем еткен Мұхаммед.
Тариқатқа бастаушы, адал болған Мұхаммед,
Хақиқаттың ақ жолын бастап берген Мұхаммед.
Жамандыққа жақсылық жасайтұғын Мұхаммед,
Ынсап берген залымға даңқы шыққан Мұхаммед.
Сәжде қылған иіліп жалбарынған Мұхаммед,
Дұғалары қабыл боп, қанағат еткен Мұхаммед.
Бес уақыт намазға имамдық еткен Мұхаммед,
Миғраж асып барғанда құдыретті көрген Мұхаммед.
Ғарсы-күрсі базарына қамқор болған Мұхаммед,
Сегіз пейіш бәріне ие болған Мұхаммед.
Міскін Ахмет құлына мұра болған Мұхаммед,
Жетім, пақыр, ғаріпке пана болған Мұхаммед.

«Қаһһар» атты қаһарыңнан қорқып жылар Қожа Ахмет

«Қаһһар» атты қаһарыңнан қорқып жылар Қожа Ахмет,
Раһман атты рахымыңнан үміт күтер Қожа Ахмет.

Күнәм көп менің кешіргейсің, иә, Алла,
Барша құлдың ішінде күнәһары Қожа Ахмет.
Екі жүзді арсыздар пасықпенен жүреді,
Жанға сенбес арамдардан қорқып жылар Қожа Ахмет.
Тарикатты білмедім, Хақиқатқа кірмедім,
Пір бұйрығын қылмадым, сылтауы көп Қожа Ахмет.
Ақыр заман болған-дүр, патша залым болған-дүр,
Арам, шүбә толған-дүр, қайран болар Қожа Ахмет.
Шерменде, күнәлі құлыңмын, ғашық жолында бұлбұлмын,
Арыстан бабаға құлмын, құлың болар Қожа Ахмет.
Құл Қожа Ахмет, басыңды ій, жыламақты әдет қыл,
Бәле келсе сабыр қыл, Хақтан бәрі, Құл Қожа Ахмет.

Ғашық жолына пана болар құдай бар

Ғашық жолына пана болар құдай бар,
Не қылсаң да ғашық қылғыл, пәруардигар.
Қолым жайып дұға қылам, уа, Жаббар,
Не қылсаң да ғашық қылғыл, пәруардигар.
Ғашық болсаң күйдіреді жан мен тәнді,
Ғашық болсаң ойран қылар дүние, малды.
Ғашық болмай танып болмас, Алла, сені,
Не қылсаң да ғашық қылғыл, пәруардигар.
Ғашық жыры сыймас достың көкірегіне,
Барлық ғашық жиылып барғай құзырына.
Жеті тозақ мұрсат бермес қас қағымға,
Не қылсаң да ғашық қылғыл, пәруардигар.
Шын ғашығың көрсет маған риза болай,
Өліп-өшіп Закариядай зікірші болай.
Айубтай келген бәлеге сабыр болай,
Не қылсаң да ғашық қылғыл, пәруардигар.
Ғашық дертін көтердім, дәрменім жоқ,
Ғашық жолында жан бергеннің арманы жоқ.
Осы жолда жан бермеске амалым жоқ,
Не қылсаң да ғашық қылғыл, пәруардигар.
Қайдан табам, ғашық еттің амалым жоқ,
Алланы мақтап күні-түні қоярым жоқ.
Дидарыңнан өзге жерге барарым жоқ,
Не қылсаң да ғашық қылғыл, пәруардигар.
Ғашық базары ұлы базар, сауда харам,
Ғашық жанға сенен өзгені ойлау харам.
Ғашық жолына берілгенге дүние харам,
Не қылсаң да ғашық қылғыл, пәруардигар.
Ғашықтықты дауға салып жүре алмадым.

Нәпсіден безіп әміріңді қыла алмадым.
Надан болдым, Хақ бұйрығын біле алмадым,
Не қылсаң да ғашық қылғыл, пәруардигар.
Құл Қожа Ахмет, ғашықтан өткен бәле болмас,
Бояғанмен, ғашық дертіне дауа болмас.
Көз жасынан өзге ешкім куә болмас,
Не қылсаң да ғашық қылғыл, пәруардигар.

Әулиелер айтқан уәде келер болғай

Әулиелер айтқан уәде келер болғай,
Қияметтің күні жуық болды, достар.
Ақылды құлдың болғанын білер болғай,
Ел-жұрттан мейір, шапағат кетті, достар.
Үлкен, кіші адамдардан әдеп кетті,
Қыз, келіншек, нәзік жаннан ұят кетті.
“Ұят барда иман бар” деп Расул айтты,
Арсыз қауым бүлдіріп бітті, достар.
Мұсылман мұсылманға болды қатал,
Нақақ істеп Хақ жұмысын бұзды батыл.
Мүрит пірге жылы жүзбен болмай жақын,
Ғажап сұмдық замана болды, достар.
Ел, дүние, халқымызда қайырым жоқ,
Патша менен уәзірлерде әділет жоқ.
Дәруіштердің дұғасында қасиет жоқ,
Түрлі бәле халық үстіне жауды, достар.
Ақырзаман ғалымы залым болды,
Ізгі тілегін үзбеген ғалым болды.
Алланы айтқан дәруіштің жолы болды,
Ғажап сұмдық замана болды, достар.
Қиямет күн жақындады, қалғаны жоқ,
Құл Ахмет сөзінде жалғаны жоқ,
Өзін өзі көтеріп мақтаған жоқ,
Насихатын халыққа айтып кетті, достар.

Махаббаттың шарабын ішкен дуаналар

Махаббаттың шарабын ішкен дуаналар,
Қиямет күн аузынан от шашар, достар.
Құдыретпенен жаратылған жеті тамұқ,
Ғашықтардың әуезінен қашар, достар.
Дозақта жылап дат айтарсың құдайыңа,
Тағатым жоқ ғашық үшін қас қағымға.

Қашып барғайсың Хақ тағала панасына,
Ғашықтарың көз жасымен ұшар, достар.
Ғашықтары қызық дүкенін тұрса құрып,
Иншалла, дозақ қашар одан қорқып.
Жасын төгіп, көкірегін ашып, жүзін салып,
Жеті аспан тағат қылмай көшер, достар.
Рахман ием сақи болып шарап берсе,
Ел-жұрт, бала-шаға дүниеден пәк кешірсе.
Жан дүниемнен әзәзілді Хақ қашырса,
Күнә, қылмыс бойымнан кетер, достар.
Ғашық жолын Хақ жүзіне дерт айласа,
Екі ғалам патшасы Хақты ойласа.
Шын сүйгеннің көңілі жарық болса,
Ғашық жандар жаратқанға ұшар, достар.
Субхан ием бір тамшы шарап құйса маған,
Зікір сырын айта-айта қылсам тәмам.
Хор қызы мен періштелер қызмет қылар саған,
Жұмақ ішінде жібектен тон киер, достар,
“Алла-Алла” де, көз жазсаң ғалам күйер,
Шын пәндем деп жаратқан мені сүйер.
Жас орнына қанын төгіп жүзін бояр,
Әлхамды айтсаң шайтан сенен қашар, достар.
Мен айтпадым, Алла өзі уағда қылды,
Қараңғы едім, ізгілік жолына салды.
Ғаріп болып жапа шектім, қолымды алды,
Сондай ғашық зауық шарабын ішер, достар.
Құл Қожа Ахмет, ғашықтардың ісі қинар,
Махшар күні Хақ көрсетпес оған дидар.
Ғарсы-күрсі, Лаухұл-махфуз – бәрі безер,
Имансыздарға дозақ есігін ашар, достар.

Көзім жасты, көңіл қайғы, жаным күйік

Көзім жасты, көңіл қайғы, жаным күйік,
Қандай амал істерімді білмен, достар.
Бұл қасіретті бастан кештім жасым құйып,
Қай тарапқа барарымды білмен, достар.
Түрлі-түрлі ғаламаттар келді қайдан,
Жүрегімде жаракаттар болды пайда.
Бұл дүниеде бірден азат болмақ қайда,
Қандай амал істерімді білмен, достар.
Алла үшін перзенттерім жетім қылсам,
Жаннан кешіп, малдан кешіп, ғаріп болсам.

Шөл далада жалғыз қаздай қаңқылдасам,
Қандай амал істерімді білмен, достар.
Хас құлдардай түні бойы қайыспасам,
Жомарттардай ораза ұстап майыспасам.
Түні бойы көзімді ілмей Алла десем,
Қандай амал істерімді білмен, достар.
Арамза тұқым аямадым, тағатым аз,
Өтті ғұмырым өкініште қыс пенен жаз.
Жаным құша шарықтаса көңілім мәз,
Қандай амал істерімді білмен, достар.
Құл Қожа Ахмет Хақ жолында жан бермесе,
Дикан емес кетпен шауып, нан бермесе.
Бәйшешек ашылар ма су бермесе,
Қандай амал істерімді білмен, достар.

Ғашық сырын баян қылсам ғашықтарға

Ғашық сырын баян қылсам ғашықтарға,
Тағат қылмай өз бетімен қашар, достар.
Тау мен тасқа басын ұрып естен танып,
Ел-жұрты, үй ішінен безер, достар.
Ғашық азабын басқа түскен ғашық білер,
Танымасын тас лақтырып оған күлер.
Дуана деп басын жарып қанға бояр,
Риза болып “Хамду сәнаны” оқыр, достар.
Сүймегенде жан да жоқ әрі иманы,
Расул Алла сөзін айттым, мағына кәне?
Неше айтсам да естуші жоқ, білген кәне,
Бейхабарға айтсам көңілі қалар, достар.
Ғашық гауһары дария тұңғиығында жатар болар,
Жаннан кешіп гауһарды алған жанан болар.
Көрсеқызар ғашықпын деп жолда қалар,
Ар, иманын соқыр тиынға сатар, достар.
Отқа күйдім, жаннан тойдым, қайран болдым,
Бұл қандай от: күймей-жанбай бір жан болдым.
Махаббаттың атын естіп көзім ашылды,
Көзі ашылған мұратына жетер, достар.
Зар жылаңыз, зар еңіреңіз рахым келсін,
Адассаңыз рахымы түсіп жолға салсын.
Қызмет қыл Пірмұған қолыңды алсын,
Еңбек еткен мұратына жетер, достар.
Заманақыр болды да пейіл кетті,
Расул Алла уағдалары жуық жетті.

Хас құлдары жақсы сөзге құлақ тұтты,
Жаман құлдар күннен-күнге бітер, достар.
Әрбір күнің өтер деді Хақ Мұстафа,
Үмбет болсаң қауымдасып бірге жаса.
Жақсыларды жарылқап, жаманға берер жаза,
Қияметте жазаларын тартар, достар.
Пасық, зұлым басқан жері таза болмас,
Ораза, намаз қаза қылып, масуақ салмас.
Расул Алла сүннеттерін көзіне ілмес,
Күннен-күнге күнәлары артар, достар.
Дүниеқорлар малын көріп мақтан қылар,
Мен-мендіктен ол құдайға күпір болар.
Өлер кезде иманнан жұрдай болар,
Жан берерде қасірет шегіп кетер, достар.
Дүниеқоңыз мал жиғанды көзбен көрдім,
Өлер кезде қалайсың деп жақын келдім.
Шайтан айтты: иманына қолым салдым,
Жан шығарда жылай-жылай кетер, достар.
Құл Қожа Ахмет, ғашық болсаң жаның күйсін,
Садақаңмен Алланы айт тәңірім исін.
Дұға қыл, мұсылмандар дүние қойсын,
Дүние қойған ақыретке жетер, достар.

Махаббат шарабынан ішірмесе

Махаббат шарабынан ішірмесе,
Жан мен ділім қасіретпенен кетер, достар.
Алланы жадқа алмай өліп кетсем,
Есіл өмірім арманменен өтер, достар.
Алла деген шын ғашықтар пырақ мінді,
Құштарлықтан бейнет тартып бойынсұнды.
Тариқаттың базарында алжасса да,
Шындықтың дариясынан өтер, достар.
Ақиқаттың дариясына шомған кісі,
Өзі мұңлық, көңілі сынық, көзде жасы.
Қорлық, зарлық, машақат қой дәйім ісі,
Дидарына ынтызар боп табар, достар.
Шындыққа ғашықтардың нәпсісі өлі,
Үш жүз алпыс төрт, жүз қырық төрт сопы,
Сөзі тәтті, мінез-құлқы жүз мың түрлі,
Бұ дүниені соқыр тиынға сатар, достар.
Білгір ғашық болам десең азап тартқыл,
Хақ пайғамбарға жетем десең түндер қатқыл.

Бұл дүниенің қызығынан басың тартқыл,
Басың тартсаң менмендігің кетер, достар.
Қияметтің азабын білмегендер, –
Ауыр азап, тар лахаттан қорықпағандар.
Хақ қаһарынан шошып жасын төкпегендер, –
Дозақ ішінде жүз мың азап тартар, достар.
Уа, дариға, өтті өмірім біле алмадым,
Жаннан кешіп қазіретке бара алмадым.
Нәпсіден безіп Хақ әмірін қыла алмадым,
Өле қалсам қасірет маған жетер, достар.
Өтті ғұмырым, шариғатқа жете алмадым,
Шариғатсыз тариқатқа өте алмадым.
Ақиқатсыз мағрифатқа бата алмадым,
Жолы қатты пірсіз қалай өтер, достар.
Құл Қожа Ахмет, нәпсім салды осы жолға,
Соның үшін қаштым, достар, шөлден шөлге.
Алла дедім, қарамадым оң мен солға,
Алла деген сауық шарабын ішер, достар.

Жаратқан бір құдайдың жолын іздеп

Жаратқан бір құдайдың жолын іздеп,
Шайтан малғұн жолынан қайтқын, достар.
Ықыласпен махаббат шарабын ішіп,
Жан мен ділдің Хақ зікірін айтқын, достар.
Хақ зікірін айтып ішкен жами шарап,
Жол үстінде ғазіз басың болар топырақ.
Алла жолында хәлі – хараб, бауыры – кәуәп,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Аруақтарға басым қойып зар илесем,
Сопылармен зікір айтуға жарай берсем.
Зікір айтып сол сұхбатта дүрлер терсем,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Бойұсынбай жалғанды жалпағынан басып жүрсем,
Өлгенде тар лахатта жаны күйер.
Алла расул “дінің не?” деп айбат қылар,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Мәңкүр-Нәңкүр “раббың кім?” деп сұраққа алғай,
Қанша зорласаң да айтқаннан пайда болмас.
Е, сорлылар, сонда халің нешік болғай,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Алла деген қант пенен бал пайда қылды,
Ақыретте Алламенен мәмле қылды.

Мойынсұнған шын ғашықты дана қылды,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Сөзің – шырақ, халің – пілте, майы – жасың,
Неше айтсам да баһра алмас көңіл хошың.
Жол үстінде топырақ болсын ғазіз басың,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Ессіз ғалым бойұсынбай жолда қалар,
Оқып ұқпай дүние малын қолға алар.
Менмендіктен есіл өмірін зая қылар,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Сыртың жөндеп, ішің түзеп ғалым болсаң,
Махшар күні қолыңды ұстар таңда барсаң.
Өкінішпен қайғы жұтып жолда қалсаң,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Ғалым сол-дүр: намаз оқып бойұсынса,
Хақтан қорқып ақыреттің қамын жесе.
Құран оқып, Хақтан қорқып зар еңіресе,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Ондай ғалымның екі көзі төрт болар,
Таң сахарда ерте тұрып зар илер.
Хақ жолында күйіп-жанып шоқ болар,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Қорлық тартқай, кәпір нәпсің басы қатсын,
Бұл дүниеден үнемі жылап өтсін.
Топырақ болғыл ғалым Сені басып өтсін,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Қорлық тартып Хақ Мұстафа үмбет деді,
Күнәһар үмбетінің қамын жеді.
Соның үшін үмбеттері қуат алды,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Көңілінде алалық жоқ үмбет үшін,
Үмбет десе аузынан шығар түтін.
Хақ тағала қылмай ма деп бізді отын,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.
Құл Қожа Ахмет, олай десең, аларсың Хақтан үлес,
Баязиттей нәпсіңмен күн-түн күрес.
Ей, бейхабар, үмбет болсаң болғыл ашық,
Жан мен ділде Хақ зікірін айтқын, достар.

Дидар үшін жанды құрбан қылмайынша

Дидар үшін жанды құрбан қылмайынша,
Исмаилдай дидар үшін арман етпен, достар.

Жаннан кешіп тарихатқа кірмейінше,
Ғашықпын деп жалған уәде қылма, достар.
Ғашықтық қиын жұмыс білсең мұны,
Мехнатпен жаратушы сынар сені.
Реніш, азаппенен бірге болсаң күні-түні,
Көңілді тәңіріден өзгеге бөлме, достар.
Менмендіктен тариқатқа кірмеді олар,
Жаннан кешпей жолға қадам баспады олар.
Нәпсін тыймай Хақ жолында болмады олар,
Жалқаулармен сапарға шықпа, достар.
Ғашықтық жолы құр тілмен бола қоймас,
Мұнда жылап, ақыретте күліп болмас.
Күллі реңі запырандай солмақ болмас,
Мұндай болмай ғашықпын деп айтпа, достар.
Ұстаздарға қызмет қыл еркінменен,
Күнәлі ол өз бетіммен келдім деген.
Жақсы білсең тариқаттың қатері бар,
Қаламасаң осы жолға түспе, достар.
Ұстаздарға қызмет қылсаң нәпсіге апат,
Наданға тиме: бұл жолдарда қылмас тағат.
Адал құлдар бұл жолдарды білер рахат,
Өлмей тұрып Хақ дидарын көрем деме, достар.
“Кәзәптар үмбетім емес” деді Расул сізге,
Ол Мұхаммед Хақ расулы деді бізге.
Жалғаншыға жаннат жоқ уалла-билла,
Жалған сөйлеп, имансыз боп кетпе, достар.
Дүние-мүлікті тәрк етпей көрмес дидар,
Дидар көрем деген ғашық жанын қинар.
Ондай ғашық ақырында көрер дидар,
Дидар көрмей Алла сырын шашпа, достар.
Сырдан мағына түймегендер бөтен болар,
Ол ғашықтың мекені ойран болар.
Ғашық жолында жан қиғандар жақын болар,
Жаннан кешпей жаннан хабар алма, достар.
Құл Қожа Ахмет, бастан кешпей пәтуа қылма,
Халық ішінде ғашықпын деп ауызға алма.
Ғашықтық ұлы іс-дүр ғапыл қалма,
Ғапыл болып Хақ дидарын көрме, достар.

Махаббаттың шарабын ішіп рахатқа батқан

Махаббаттың шарабын ішіп рахатқа батқан,
Дуананың мақамына кірді, достар.

Аш пен тоғын, пайда-зиян еш білмеген,
Сауық-сайран, қызықпен жүрді, достар.
Сауық-сайран құрғандарға дүние харам,
Ел-жұрт, дүние-мүліктен кешті тәмам.
Таң сәріден Хаққа сыйынып жылар дәйім,
Одан кейін сауық-сайран салды, достар.
Сауық-сайран құрған ғашық өзін білмес,
Ессіз жүріп дүние малын қолға алмас.
Жүз мың адам тақсыр десе мақтана алмас,
Дүние теуіп сауық-сайран салды, достар.
Дүние таппай сауық-сайран құрған адам,
Хақты айтпай, Хақ жолынан сыртта қалған.
Дәруішпін дер дүниеқоңыз жаны жалған,
Дүние үшін сауық-сайран құрды, достар.
Естен танбай сауық-сайран құрып болмас,
Жаратқан иеден оған иман болмас.
Бойсұнса да көңілі таза болмас,
Арсыздықпен ойын-сауық құрды, достар.
Уа, осындай надандардан үміт қылма,
Қайыр-шапағат алармын деп жүгіріп жүрме.
Нәпсісі ұлық, шарифаты бұзық әкім білме,
Шайтан малғұн нөқта салмай мінді, достар.
Естен танбай сайран салса Алла безер,
Дауысынан жер тебіреніп тартады азар.
Дұға қылам: көрсетпесін оған дидар,
Діннен безіп сауық-сайран құрды, достар.
Дуаналық жеңіп шықпай сауық құрар,
Хақ, Мұстафа, шәриядан безіп жүрер,
Бастан-аяқ күнәлары әзір тұрар,
Күнә тілеп сауық-сайран құрды, достар.
Шәблі ғашық, сайран салды нұрын көріп,
Мұстафаны енді көріп, сауал беріп.
Дүние азабын артқа тастап, көзін жұмып,
Сондай құлдар сауық-сайран құрды, достар.
Шәблі ғашық жылап еді: “иә, Расул” деп,
Сайран салсам да тағатсызбын, қайғым көп деп.
Расул айтты: “иншалла, бол қабыл” деп,
Рұқсат сұрап сауық-сайран құрды, достар.
Құл Қожа Ахмет, сауық-сайран әр кімге жоқ,
Мазақпенен сайран салса кірер тамұқ,
Бұл сұмдық сыр айтылса көңілім жабық,
Хақты тауып сауық-сайран құрды, достар.

Шариғаттың шарттарын білген ғашық

Шариғаттың шарттарын білген ғашық,
Тариқаттың жол-жосығын білер, достар.
Тариқаттың бар жұмысын ада қылған,
Хақиқаттың дариясына батар, достар.
Дидарын көріп болмас күн-түн ұйып,
Пәк ғашықты қолға алмай болмас жүріп.
Хақиқат дариясының қатері көп,
Көзімді ілмей дидарын көрдім, достар.
Ей, ғашық, бұл дүниеде мехнат тартқыл,
Сол тартқан жапаларды рахат білгіл.
Зікір салған жеріңе басыңды ұрғыл,
Басын тіккен мұратына жетер, достар.
Бұл жолдардың азабы: қайғы, мехнат,
Мехнат тартып жапа шеккен көрер рахат.
Таң сәріден зар жылаған табар бақыт,
“Ah-uh” деумен бұл дүниеден өтер, достар.
Шын ділімен жылағандар дидар көргей,
Субхан ием дидарын сыйға бергей.
Сапар шекпе жол мәнісін түсінбей,
Жолға түскен мұратына жетер, достар.
Уә, дариға, өтті ғұмырым, білмей қалдым,
Бұл дүниенің әбзелін қолыма алдым.
Дүние қуып діннің жолын артқа салдым,
Біле алмадым халім қалай болар, достар.
Махаббаттың шарабынан татпағандар,
Баязиттей әр күн өзін сатпағандар.
Бұл дүниенің қызығынан безбегендер,
Хайуан ғой, бәлкім, одан бетер, достар.
Ғашық болсаң ғашық жолына қойғыл қадам,
Дүниені талақ қылғыл мысал Адһам.
Ақылға ерсең дүние үшін жемегіл қам,
Қиямет күн жазаларын берер, достар.
Сыр шарабын ішкен ғашық өзін білмес,
Бұл дүниенің ләззатын көзіне ілмес.
Жүз мың рет кеңес айтса ақыл алмас,
Гүл-гүл жайнап өзін білмей жүрер, достар.
“Руз аласт” құдай өзі хабар қылған,
“Қалу бәлә” деп рухтар жауап берген.
Хазірет Таба рухы ұшып қарсы келген,
Ондай ғашық Хақ жамалын көрер, достар.
Құл Қожа Ахмет, ғашық болсаң, дүниеден без,
Ақыреттің азабынан зар еңіреңіз.

Жарандардың қылғанын сіз де істеніз,
Қызмет қылған мұратын табар, достар.

Хақ танып, мұсылман болсаң мойынсұнғыл

Хақ танып, мұсылман болсаң мойынсұнғыл,
Мойынсұнған Хақ дидарын көрер, достар.
Жүз мың бәле басқа түссе еңіремегейсің,
Сонда ғана ғашық сырын білер, достар.
Ғашықтары зар еңіреп жолға кірді,
Әрбір шеккен жапасын Хақтан білді.
Разы болып жерге енуге әзір болды,
Зар илеп таң сәріде тұрар, достар.
Ей, достар, еш білмедім мен жолымды,
Игілікке байламадым мен белімді.
Өсек сөзден еш тыймадым мен тілімді,
Надандығым мені рәсуа қылды, достар.
Күні бойы бейғам жүрдім зікір айтпай,
Ыждаһатпен күні-түні пікір айтпай.
Махаббаттың базарында өзін сатпай,
Нәпсім менің жүз мың тағам тілер, достар.
Нәпсі еркіне жіберуге болма құмар,
Ішпей-жемей тағат етіп болғыл бидар.
Ақыры бір күн көрсетер саған дидар,
Бидар болған онда дидар көрер, достар.
Ей, ғапылдар, Хақ зікірін айтпай қойма,
Дүниенің бір түйірін де алма қолға.
Жақсылардың соңынан әсте қалма,
Жолға кірген ақыры мұратына жетер, достар.
Уә, дариға, арманменен өмірім өтті,
Нәпсім мені алжастырды, шектен асты.
Жан құсы шарықтады, рухым қашты,
Надандардың өмірі желге ұшар, достар.
Дидар көрем деген құлдар бидар болар,
Жатса-тұрса, жүрсе-қойса зікірін айтар.
Іші-тысы ондай құлдың нұрға толар,
Алла нұрын ондай құлға төгер, достар.
Білген ғашық өз жанын отқа жақпас,
Бидарларға ғашық шақпағын жағып шақпас.
Дүние келіп қарық қылса қия баспас,
Ғашық емес бейғамнан да бетер, достар.
Құл Қожа Ахмет, пәнде болсаң жылап жүргіл,
Махаббаттың мәжілісін де өзің көргіл.
Қияметтің азабынан қайғы тұтқыл,
Қайғы тұтқан сырдан хабар алар, достар.

Рух құсын тұтар болса, бал берейін

Рух құсын тұтар болса, бал берейін,
Самғап ұшып ғарыштан ғарышқа қонар, достар.
Құлмын деген дәйім тынбай зікірін айтар,
Ғашық отына бауры күйіп зарын айтар.
Бейхабарлар білмей өмірін желге ұшырар,
Надандықпен жаһаннамға кетер, достар.
Ақырзаман шайхысы түзетер суреттерін,
Тақуалыққа түспей бұзар сырт пішінін.
Керемет дер қауіп-қатер көргендерін,
Халыққа өзін арсыздықпен сатар, достар.
Ей, ғапыл, өмірің сенің өтті кетіп,
Көз жасыңды төге бер аққан сел ғып,
Сені сүйер жаратқан да өз құлы ғып,
Иесі сүйсе құлын азат етер, достар.
Надандықпен өмірін, сенің өтер деп біл,
Жаныңменен пір қызметін тік тұрып қыл.
Сол ісіңмен жаратқанға лайық болғыл,
Қызмет қылған мұратына жетер, достар.
Құл Қожа Ахмет, хикмет айтып жыла сахар,
Жақсылардың ұлпатынан алып хабар.
Сөз асылы білгендерге нағыз ғауһар,
Сырттан баққан адам құры қалар, достар.

Кел, достар, Алла атын дәйім айтқын

Кел, достар, Алла атын дәйім айтқын,
Алла аты көңіл кілтін ашар, достар.
“Астағфиру уа истиғфарды” тынбай айтқын,
Шайтан малғұн тәннен шығып қашар, достар.
Шайтан малғұн сізге дұшпан, әзір болғын,
Кеште Алла, күндіз Алла айтып өлгін.
Тар лахатқа кірер кезде нұрға толғын,
Періштелер Алла нұрын шашар, достар.
Алла нұры қабір ішін жарық қылғай,
Періштелер өңірінен сәуле құйғай.
Мұсылмандар оны көріп қайран қалғай,
Бұл ғаламның жарығынан безер, достар.
Барша аруақ жиылып келер мерекеге,
Халайықтар ие болар тәбәрікке.
Дұға қылып қайтқаннан соң қалар жеке,
Барлық аруақ сүйініп бір-бір құшар, достар.

Жеті қадам жүргеннен соң Мәңкүр-Нәңкүр,
Айбатпенен кіріп келгей қылып қаһар.
Екі көзі оттай жанып жайнап тұрар,
Нұрын көріп, тағзым етіп, құшар, достар.
Мәңкүр-Нәңкүр сұрамай тұрып зар илегей,
Көз жасын етегіне төгіп көл қылғай.
Хақтың атын айтып өзін ынтызар қылғай,
Аспанға құша самғап ұшар, достар.
Хабар келіп тәңіріден жыладың не,
Хас құлдан қабір ішінде тыңдадың не?
Ей, бейәдеп, құлақ қойып аңдадың не,
Мәңкүр-Нәңкүр бет-бетіне қашар, достар.
Ертелі-кеш еске алса менің жадым,
Хабарын қолға алған құл ол азатым.
Ондай құлдың олжасымын, ол саятшым,
Қылмыс қылған күнәларын кешер, достар.
Күнәларын Хақ кешіріп, назар салғай,
Онда, солда жатқандары разы болғай.
Одан кейін барша аруақ әзір болғай,
Қабірстанға Хақ рахметін шашар, достар.
“Билхамдилла: жақсы келді, біз құтылдык,
Қабір ішінде бар азаптан азат болдық.
Неше жылдар мүрде едік, біз тірілдік,
Дұға қылып Хаққа қолын жаяр, достар.
Мәңкүр-Нәңкүрге жылап не айтарыңды білерсің,
Затың ұлық, әр не етсең сен қыларсың.
Мейірім қылсаң жолсыздарға жол берерсің,
Сәжде қылып шәкірт тілін ашар, достар.
“Лә иллаһа иллаллаға” мойынсұнған,
Дидар үшін бұл ғаламда рәсуа болған.
Дүние қуып ақыретте сауда қылған,
Хауыз-кәусар шарабынан ішер, достар.
Өзелде тағдыр жазса Хақ жамалын,
Жүз мың шайтан қас қылса да жоқ зауалы.
Күннен күнге артық болғай жағдай, халы,
Дана болып Хақ жолдарын ашар, достар.
Махаббаттың майданында жанын қиған,
Хақиқаттың дариясынан гәуһар алған.
Мағрипаттың білімін ішке салған,
Жүрсе-тұрса дүр гәуһарын шашар, достар.
Ғашық сол дүр Хаққа жанын құрбан қылса,
Зікір салып шар тарапқа сахар тұрса.
Жарандардан жақсылық, пайда көрсе,
Сұлтан болып дүр гәуһарын шашар, достар.

Хақ тағалаға бойұсынған мұнда тұрмас,
Жұртқа жайып ишандығын мақтан қылмас.
Қайда барса пақыр-міскінмен дүкен құрмас,
Ғаріп болып, ойраны шығып көшер, достар.
Құл Қожа Ахмет, нәпсіден ұлық бәле болмас,
Жер мен көктен тағам берсең әсте тоймас.
Топырақ болып жерде жатса кәпір болмас,
Нәпсі тыйған хор қыздарын құшар, достар.

Қызыр бабам салды мені осы жолға

Қызыр бабам салды мені осы жолға,
Одан кейін дария болып тастым, достар.
Шариғаттың базарында сайран салдым,
Білімнің бақшасында қайран қалдым.
Тариқаттың сарайында тайраңдадым.
Хақиқаттың есігін аштым, достар.
Әуел бастан шарапты Пірмұған тоя берді,
Іше бердім хал-қадарымша, құя берді.
Құл Қожа Ахмет, жан дүнием күйе берді,
Шәкірттерге дүрі гәуһар шаштым, достар.

Хош, ғайыптан келіп түсті бір топ дәруіштер

Хош, ғайыптан келіп түсті бір топ дәруіштер,
Көңілінде зікірі, көзден таса дәруіштер.
Тынбай жүріп жол шегіп, тына қалса тәкбір айтар,
Сұхбаттас кісі табылса, сұхбат құрар дәруіштер.
Киімдері мың шоқпыт, көңілінде бір Алла,
Қызмет қылар әр күні тыным таппас дәруіштер.
Иінінде кір шапан, көкірегінде жүз мың арман,
Бұл дүние опасыз, көзіне де ілмес дәруіштер.
Иығында шапаны, қолға ұстаған асасы,
Ізгі мұрат жанында, Алла дейді дәруіштер.
Арғы тегі пақырлар, көңіл шаһарын кезгендер,
Жан сарайы нұрланып, бақыт кешкен дәруіштер.
Машайықтың сыры мол, қызмет қыл да жалбарын,
Пайғамбардан мұра боп келе жатыр дәруіштер.
Құл Қожа Ахмет, міскін бол, міскіндерден жөн сұра,
Дәруіштікті біл, өмір мәні зікір-дүр.

Жол үстінде отырып жол сұраған дәруіштер

Жол үстінде отырып жол сұраған дәруіштер,
Ғайыптан хабар естіп жолға түскен дәруіштер.
Асалары қолында, жол нәсібі белінде,
Хақтың аты тілінде, Алла деген дәруіштер.
Кигендері кір шапан, ділінде бар жүз мың аян,
Біліңіз: екі жаһанды көзге ілмес дәруіштер.
Дәруіш Хақтың сүйгені, зікірі тұрар гүл бағы,
Хақ атына ынтызары, бек әдепті дәруіштер.
Жазығым көп жуытпас, аспан даруын таппас,
Көзде жасын құрғатпас, жасы аққан дәруіштер.
Жаныменен сырласып, тіліменен мұндасып,
Ғашықтықпен жан кешкен, реңі сары дәруіштер.
Ит нәпсіні өлтіріп, қызыл жүзін солдырар,
Қожа Ахметке осы лайық, сатып жесін дәруіштер.

Он сегіз мың ғаламға қайран болған ғашықтар

Он сегіз мың ғаламға қайран болған ғашықтар,
Ғашық сырын таба алмай, сарсаң болған ғашықтар.
Дәйім басы айналып, халыққа көзі телміріп,
Таңырқай күліп таңданып, жолы болған ғашықтар.
Күйіп-жанып күл болған, ғашығына бұлбұл болған,
Кімді көрсе күл болған, жомарт болған ғашықтар,
Жол үстінде шаң болған, үсті жара, кір болған,
Зікірін айтып пәк болған, зар жылаған ғашықтар.
Беліне азығын байлаған, жүрегін сонымен жалғаған.
Зар еңіреп жылаған, жолы болған ғашықтар.
Кейде жүзі сарғайып, ғашық жолында боп ғаріп,
Құдайға арнап тасбиғын, басы айналған ғашықтар.
Ахмет, сен де ғашық бол, садақанмен адал бол,
Хақ дидарына лайық сүйікті болған ғашықтар.

Ғаріптікте ғаріп болған ғаріптер

Ғаріптікте ғаріп болған ғаріптер,
Ғаріптердің халін білген ғаріптер.
Бір себеппен алыс жерге жол шеккен,
Туыстықтың қадірін білген ғаріптер.
Сусағанда суға мұқтаж болған,

Тірлігіне зар болып өлген ғаріптер.
Кісі білмес ғаріптердің халі қандай,
Кім мәңгілік, олар да міскін ғаріптер.
Кел енді, Ахмет, өзіңе бақ,
Ғаріпсің сен де, ғаріп-міскін ғаріптер.

Хақ құлдары – дәруіштер, ақиқатты білерлер

Хақ құлдары – дәруіштер, ақиқатты білерлер,
Хаққа ғашық болғандар – Хақ жолына кірерлер.
Хақ жолына кіргендер – Алла деумен жүрерлер,
Жақсылардың ізімен мемлекеттен кеткендер.
Ғалам пақыры – Мұстафа бұлай деді мархабат:
Миғраж түні пақыр айтты: пақырлыққа түсіндер.
Көңіл бөлмей дүние арамдықтан кешіндер,
Хақты сүйген адал құлдар халайықпен бір болар.
Дүние менікі дегендер – жаһан малын алғандар,
Құзғын құстай арамға белшесінен батқандар.
Молда, мүфтий болғандар – жалған жала жапқандар,
Ақты қара қылғандар: ол тамұққа түседі.
Қазы, имам болғандар – нақақ жала қылғандар,
Есектей болып жегіліп жүк астында қалады.
Пара алған әкімдер – арамдықпен жүргендер,
Өз бармағын өзі шайнап өкінішпен қалады.
Жылы жұмсақ жегендер, әсем киім кигендер,
Алтын тақта отырса да топырақ астына түседі.
Сенген құлдар – адалдар, садақамен тұрады,
Дүние-мүлкін сарп етіп жұмақ хорын құшады.
Құл Қожа Ахмет, білгейсің, Хақ жолына кіргейсің,
Хақ жолына кіргендер: Хақ дидарын көреді.

Хақ мәслихаты құрылды, әй, дәруіштер, келіндер

Хақ мәслихаты құрылды, әй, дәруіштер, келіндер,
Хақ дастарқаны жайылды, одан үлес алыңдар.
Сөз өнерін меңгеріп, өмір іліміне жетіндер,
Жоқшылықпен күнелткен, бар байлықты алыңдар.
Жыртып шапағат пердесін, тілеп дидар уағдасын,
Көңіл көзін ашыңдар, құдіретін сезіндер.
Хақ арасын алыңыз, нәпсі басын кесіңіз,
Күні-түні, талапкер, жанды құрбан етіңіз.

Алқа қотан “һу” деңдер, ғашық отына жанындар,
Жан-тәніңмен, шәкірттер, тәкбірді бастап айтындар.
“Алла-Алла” деп еңіреп, Хақ демекте мағына бар,
Дидарынан үміткер, рахметінен алындар.
Құл Қожа Ахмет құл болған, жол үстінде құл болған,
Шәкірттерге ырыс болған, одан ғибрат алындар.

Хақ дидарын талап қылсаң, ей, сопылар

Хақ дидарын талап қылсаң, ей, сопылар,
Жаннан кешіп, топ ішінде көргін дидар.
Ынты-зарыңмен Алланы айтып, ақиқатқа қайтып,
Түн ұйқысын төрт бөліп жанын кинар.
Сопыларға Хақ рахметі болар жуық,
Сопылардың көңілі сынық, көзі жасты,
Менмендердің жазасын бергей тамұқ,
Тәкаппардың дозақтағы халі мүшкіл.
Сенен бұрын жарандарың қайда кетті,
Бұл дүниеге көңіл бөлмей жылап өтті.
Ғұмырың тәмам болды, нәубат саған жетті,
Күнәң үшін тәубе қылғыл, ей, патшағар.
Нәпсіге сен ерік берсең не тілемес,
Еңіресең де Алла саған мойын бұрмас.
Қолға алсаң, жаман құстай қолға қонбас,
Қолға алып, түнгі ұйқыны төрт бөліңдер.
Нәпсі жолына кірген кісі рәсуа болар,
Жолдан азып-тозар, жұртта қалар.
Жатса, тұрса шайтанменен бірге болар,
Нәпсіні теп, нәпсіні теп, ей, патшағар.
Нәпсің сені ақырында торға салар,
Діннен қуып, жақсылықтан ада қылар,
Өлер кезде иманыңнан жұрдай қылар,
Ақылға ерсең ит нәпсіден безер болғай.
Перғауын, Қарун шайтан сөзін берік тұтты,
Сол себептен жер жарылды, оны жұтты.
Мұса кәләм даналықпен үлгі айтты,
Құлақ қоймай ол екеуін қарғыс атты.
Күнәң үшін тәуба қылып жылап жүргіл,
Кетермін деп жол басына барып тұрғыл.
Кеткендерді көріп сен де ғибрат алғыл,
Ғибрат алсаң жатқан жерің болар гүлзар.
Момын құлдар бар өмірін пида қылды,
Хақ жолында жан мен ділін құрбан қылды.

Дүниені қойып, ақыретті сауда қылды,
Сауда қылсаң хор мен нөкер – бәрі даяр.
Қиямет күн ғарасат таңы атары бар,
Айқай-ұйқай зар жылайтын күндері бар.
Намаз, ораза, тәуба етіп барғандарға
Жарылқайтын құлдарменен сұхбаты бар.
Намаз бенен ораза өтеуін алар,
Әлем халқы сүйініп, оларды Хақтан тілер.
Қиямет күн көріп оны, олар тыңдар,
Ондай құлдың бақыт пен олжасы бар.
Ол арықтар кімге дәру, білгін оны,
Тәубе қылған ғашықтар ішер оны.
Тәубесіздер ол арықтан ішпес суды,
Оған ішкізер улы заһар сулары бар.
Қияметтің бір күні мың жылдай болар,
Бұл дүниемен санай біл неше болар.
Қиямет күн жетпіс мың жыл артта қалар,
Тәуба қылған құлдардың күймейтін мезгілі бар.
Кімдер Хақ құлы болса, Хаққа жақсын,
Хаққа жақпас менменшіл әрі барсын.
Құл Қожа Ахмет, нәпсі тыйып қыламын дат,
Пірмұған болғай ма екен оған жендет.
Бейхабарлар естіместен еңіреп тұрар,
Қан жылағанын естісін ол пәруардігар.

Тәуба қылып Хақты тапқан ғашықтарға

Тәуба қылып Хақты тапқан ғашықтарға,
Ұжмақ ішінде төрт арықша шәрбәті бар.
Тәуба қылмай Хақтан тайған ғапылдарға,
Тар лахатта қатты азап, қасіреті бар.
Ұжмақ жайын білген құлдар тәуба қылсын,
Тәуба қылып хазіретіне жуық болсын.
Хор мен сарай нөкерлері қызмет қылсын,
Алуан-алуан ұжмақтың шапаны бар.
Тәуба қылған ғашықтарға хор қызын қосар,
Күні-түні ораза жүрсе көңілі толар.
Өлгеннен соң көрге кірсе, көрі кең болар,
Соған лайық пендесіне рахметі бар.
Тәубасыздар бұл дүниеден кешпес болар,
Өлсе дағы көр азабын көрмес болар.
Құл Қожа Ахмет, қайтіп бұдан орын тапсын,
Күндіз-түні қорқатұғын Алласы бар.

Бейіш, тозақ таласар, таласуда мағына бар

Бейіш, тозақ таласар, таласуда мағына бар,
Дозақ айтар: мен артық, менде перғауын әман бар.
Бейіш айтар: не дерсің, сөзді білмей айтарсың,
Перғауын әман сенде дүр, менде Жүсіп Кінған бар.
Дозақ айтар: мен артық, сараң құлдар менде бар,
Сарандардың бойында отты шынжыр, кісен бар.
Бейіш айтар: мен артық, пайғамбарлар менде бар,
Пайғамбарлар алдында қаусар, хоры нөкер бар.
Дозақ айтар: мен артық, тарса жөйіт менде бар,
Жөйіт тарса алдында түрлі ғазап, сұрақ бар.
Бейіш айтар: мен артық, сенетін құлдар менде бар,
Момындардың алдында алуан түрлі ырыс бар.
Дозақ айтар: мен артық, залым құлдар менде бар,
Залымдарға беруге заһар менен у да бар.
Бейіш айтар: мен артық, ғалым құлдар менде бар,
Ғалымдардың көңілінде аят, хадис, құран бар.
Дозақ айтар: мен артық, алаяқтар менде бар,
Алаяқтар мойнында оттан ескен кісен бар.
Бейіш айтар: мен артық, сопы құлдар менде бар,
Сопылардың көңілінде зікір, пікір, субхан бар.
Дозақ айтар: мен артық, бинамаздар менде бар,
Бинамаздар мойнында жылан менен шаян бар,
Бейіш айтар: мен артық, дидар көрмек менде бар,
Дидарын көрсетуге Рахым атты Рахман бар.
Дозақ сонда тік тұрды, бейіш билігін айтты,
Құл Қожа Ахмет не білді, білдіруші Алла бар.

Мұхаммедті білгейсің: заты оның араб-дүр

Мұхаммедті білгейсің: заты оның араб-дүр,
Тариқаттың жолдары о бастан күллі әдеп-дүр.
Хақиқатты білмесе адам емес-дүр,
Білсеңіз ол еш нәрсеге ұқсамас-дүр.
Әлемде теңдесі жоқ екенін біліңіз,
Шәк-шүбә келтіруге болмайтынын сезіңіз.
Қаһарланса қылар жермен жексен,
Зілзала болар ілезде жер мен аспан.
Рахым қылса біліңіз – рахметі бар,
Берер болса таусылмас нығметі бар.
Мұхаммедті сипат қылсам тіл жетпес,
Анасының аты Әминә, одан ешкім өтпес.
Атасының аты оның Ғабдолла екен,

Анадан тумай жатып өлген екен.
Мұхаммедті бабасы сақтап келген екен,
Аш-жалаңашқа қол ұшын берген екен.
Бабасын білсеңіз Ғабдулмүтәліб,
Көңілінде сақтағайсыз жақсы біліп.
Бабасының атасы еді Һашим,
Естігенде ағады көзден жасым.
Біліңіз: төртіншісі дүр Ғабдулманаб,
Оларды білгендердің көңілі дүр ақ.
Расулды білсе кім төрт-бес жасынан,
Қияметте орын алар сегіз бейіш қасынан.
Бабасы жеті жаста өліпті,
Расулды ағасына беріпті.
Әбутәліб Ғалидің атасы дүр,
Араб қауымының ұлығы дүр.
Әбутәліб бола дүр іс басында,
Мұхаммед болар дәйім қасында.
Мұхаммедтің жасы он жетіге келді,
Сол уақытта Хадиша оны көрді.
Мұхаммедті білсеңіз бейне сұңқар,
Хадиша оны көріп болыпты зар.
Хадиша көңілінде оны шын сүйе дүр,
Мұхаммедке ғашықтықтан іші күйе дүр.
Күндіз-түні іздеді оның тұрағын,
Білсеңіз ақыр тапты мұратын.
Көріңіздер құданың тапқан жүйесін,
Мұхаммед баққан екен оның түйесін.
Хадишаға Расул жалшы болыпты,
Ақырында қосылып оны алыпты.
Хадишаның құдай бағын ашыпты,
Расулдың басына асыл дүрлер шашыпты.
Расулдың жасы қырыққа жетіпті,
Сол кезде құдайдан хабар келіпті.
Одан соң Мұхаммед болды патша,
Расулдың көңіліне жар болды Алла.
Мұхаммедтің ісін Алла ондады.
Барша халайық иманымен қолдады.
Расулдың басында болды ағасы,
Кемел тапты отыз үш мың сахабасы.
Расул баршасына ұнады,
Әдеппенен бәрі қызмет қылады.
Расулдың алдына бір жетім келіпті,
Ғаріп, мүсәпірмін деп сәлем беріпті.
Рахым қылды мүсәпір халына,
Тілегенін берді оның қолына.

Расул айтты оған: мен де жетіммін,
Жетімдікте, ғаріптікте өтіппін.
Мұхаммед айтты: әр кім де жетім-дүр,
Біліңдер: ол сүйген үмбетім-дүр.
Жетімді көрсеңіз жәбірлемеңіз,
Ғаріпты көрсеңіз әмірлемеңіз.
Жетімдер бұл жаһанда қор екен-дүр,
Ғаріптердің ісі сол екен-дүр.
Ғаріптердің ісі дәйім ибалы-дүр,
Тірі жетім тірі өлік-дүр.
Құдайға ғаріп ісі белгілі-дүр,
Ғаріптер ертелі-кеш күйзеліп тұр.
Сипаттасам Әлишер алып-дүр,
Алмас семсермен кәпірлерді қыра-дүр.
Кәпірлерді иманға қылар нәсихат,
Берер әр заманда исламға қуат.
Дінге кірген кәпірді алып келе-дүр,
Қабыл қылмаған кәпірді шауып келе-дүр,
Семсерін қолына алып мінсе дүлдүл,
Кәпірдің зәре-құты қашар, білгіл.
Қолындағы жарағы зұлпұқары,
Шабысқанда ұзарар қырық кез қары.
Әлидің бар еді он сегіз ұлы,
Оның әр біреуі алып боп тұрды.
Әли ислам діні үшін қан жұта-дүр,
Ислам туын әр кез берік тұта-дүр.
Қожа Ахмет, біл, ғаріптікке түсіп-дүр,
Пайғамбар әулетіне тіл қатып тұр.

Көрген замат иланған Әбубәкір Сыдық-дүр

Көрген замат иланған Әбубәкір Сыдық-дүр,
Ұстын болып тірелген Әбубәкір Сыдық-дүр.
Мұңдасқанда жылаған, құлдылыққа бел байлаған,
Іші-бауыры езілген Әбубәкір Сыдық-дүр.
Бір бетінен қайтпаған, сырын жатқа шашпаған,
Ғапыл болып жатпаған Әбубәкір Сыдық-дүр.
Сүйгеніне дос еткен, қызын қолдан тапсырған,
Қол қусырып жалбарған Әбубәкір Сыдық-дүр.
Айтқан сөзіне жеткен, нәпсі-қызықтан кеткен,
Хақ Расулмен бір кеткен Әбубәкір Сыдық-дүр.
Мұхаммедке қиын-ды, атасы жоқ-ты, расы,
Бұршақ салған мойнына Әбубәкір Сыдық-дүр.

Құл Қожа Ахмет, белді бу, соқпақтардан сақ болғын,
Ғаріптікте адал болған Әбубәкір Сыдық-дүр.

Екіншісі жар болған, әділетті Омар-дүр

Екіншісі жар болған, әділетті Омар-дүр,
Мұсылмандыққа жар болған, әділетті Омар-дүр.
Балалыға азан айттырған, шариғатты білдірген,
Діннің сөзін ұқтырған, әділетті Омар-дүр.
Қағба есігін аштырған, барша жүзді бұрдырған,
Расул көңілін тындырған, әділетті Омар-дүр.
Шариғатты бек тұтқан, тариқатты рас тұтқан,
Хақиқатты күп білген, әділетті Омар-дүр.
Ұлын жырлап келтірген, дүре соғып өлтірген,
Әділдікпен жол салған, әділетті Омар-дүр.
Шырақ болып өшпеген, дін жолынан көшпеген,
Қиянат істі етпеген, әділетті Омар-дүр.
Міскін Ахмет, жадыға ал, әлсіздерге тірек бол,
Рухы Сізді шат қылғай, әділетті Омар-дүр.

Үшіншісі жар болған Оспан сыпайы-дүр

Үшіншісі жар болған Оспан сыпайы-дүр,
Әр кезде де жар болған Оспан сыпайы-дүр.
Хақ Расулдың күйеуі, дініміздің тірегі,
Пенделердің азаты Оспан сыпайы-дүр.
Оқығаны аят пенен хадис-дүр,
Мінберде хатиб Оспан сыпайы-дүр.
Жалбарынуы куә-дүр, алғандары екі нұр,
Айтқандары дүр гәуһар Оспан сыпайы-дүр.
Бәрі келіп бас ұрып, алып кетті шаһардан,
Құдай жолына құрбан болған Оспан сыпайы-дүр.
Қожа Ахмет, өтіндің сен Оспаннан,
Жоқ оның шәк-шүбәсі Оспан сыпайы-дүр.

Төртіншісі жар болған құдай шері Әли-дүр

Төртіншісі жар болған құдай шері Әли-дүр,
Мигражда да жар болған құдай шері Әли-дүр.
Айтқан сөзі рахман-ды, көрсең жүзі нұр еді,
Кәпірлерді қыратын құдай шері Әли-дүр.

Күш-қайраты белінде, иман-жады тілінде,
Зұлпықары қолында құдай шері Әли-дүр.
Мініп шықса дүлдүлге жерге түсер зілзала,
Кәпір құтын қашырған құдай шері Әли-дүр.
Бет қаратпай дұшпанға кәпірлерді қыратын,
Батылдықпен қайтпаған құдай шері Әли-дүр.
Рахмет қылсын бір құдай, не істесе де еркі бар,
Қожа Ахметке медеткер құдай шері Әли-дүр.

Ғашық жаны күйзеліп қайғы тартса

Ғашық жаны күйзеліп қайғы тартса,
Он сегіз мың бар ғалам көзді ашар,
Көңіл құсы қос қанатын қомдап ұшар.
Жан дүниесі сайраумен бұлбұл болар.
Махаббаттың майданына өзін салса,
Мағрифаттың жолына белін буса,
Сыр шарабын ішіп ғашық рухы қанса,
Дос көңілдің гүлзарында шаттық болар.
Жарандар Хақ жадынан ғапыл болмас,
“Рижал ла талһиһим” дер халық алғаш.
Құдай жолын ұстаған жолда қалмас,
Жаратқан иеме тілегі қабыл болар.
Алғашқы шарапты кім алса, сол болар сақи,
Наша тартып есірер мәңгі бақи.
Жанын, тәнін күйдірер жалындатып,
Іштен күйіп өргеніп һәм күл болар.
Атын бояп, затын безегендер,
Ішкі жанын есебімен түзегендер.
Көңіл күйін жағдайымен кезегендер,
Пейілі оның қашан аппақ болар?
Тарикат-дүр бұл жол атын білсе дәруіш.
Мағрифат-дүр білім нәрін алса дәруіш.
Өзге жолдар сенімсіз, білсе дәруіш,
Хақиқат майданында ол ер болар.
Қатуланып, Құл Қожа Ахмет, жолға кіргіл,
Құлды көрсең құлы боп өмір сүргіл.
Қадір ием нәсіп берсе қанағат қылғыл,
Қанағат сұрап қанағат алған шын құл болар.

Субхан ием пендесіне шапағат берсе

Субхан ием пендесіне шапағат берсе,
Іші жанып, сырты күйген бір жан болар.

Пір етегінен ұстап ғашық жолына кірсе,
Хақты іздеумен екі көзі төрт болар.
Жаннан кешпей ғашық сырын біліп болмас,
Малдан кешпей менмендікті қойып болмас.
Зерек болмай жалғыз өзін сүйіп болмас,
Ондай ғашық ел көзінен аулақ болар.
Жанын қинап ынты-шынтыңмен ғашық болғыл,
Жасың төгіп, көзді сулап, адал болғыл.
Одан кейін Хақ жүзіне лайық болғыл,
Жаның берсең, рахым етсе, жанан болар.
Ғашық жолында күндіз-түні жылағандар,
Жаннан кешіп белін бекем байлағандар.
Қызмет етіп Хақтың сырын аңдағандар,
Түн ұйқысын төрт бөліп қайғылы болар.
Уә, дариға, ғашық жолында жанын бермей,
Сүңгуір болып дария ішінде гәуһар термей,
Хақтан өзге, надандықтан аулақ болмай,
Таңда махшар тағамдары дайын болар.
Ғашық болсаң Баязиттей өзінді сатқыл,
Уаллаһи-биллаһи дүние арам, тастап лақтыр.
Қан төгіп, ұйқы көрмей түндер қатқыл,
Бір мезетте шайтан мүлкі ойран болар.
Таң атқанша зікір айт жаныңменен,
Тау мен шөлді бауға айналдыр қаныңменен.
Тастан қатты тасқа жатқыл жамбасыңмен,
Жолдан азған жүз мың ғапыл қараң болар.
Тастан қатты тасты сүзген бейхабарлар,
Ол ақырет ісін қойып, дүние іздер,
Аят, хадис баян қылсам – кесім сөздер,
Залымдардың көкірегі шайтан болар.
Зікірінді айт: қан ақсын көздеріңнен,
Хикмет айт: дүр тамсын сөздеріңнен.
Гүл өнсін әрбір басқан іздеріңнен,
Гүлді күтсең, гүл ашылып гүлзар болар.
Сахарда ерте тұрып қандар жұтқыл,
Пірмұғанның етегінен бекем тұтқыл.
Хаққа ғашық болған болсаң жаннан түңіл,
Жаннан кешкен шын ғашықтар махрум болар.
Бұл дүниеде пақырлықты әдет қылған,
Қорлық көріп, машахатты рахат білген.
Құл Қожа Ахмет, жақсыларға қызмет қылғын,
Қиямет күн сондай адам сұлтан болар.

Бұл сырларды білмеген надан кісі

Бұл сырларды білмеген надан кісі,
Дәруіштердің қадірін қашан білер?
Тіл ұшында үмбетпін деп дау шығарар,
Мұстафаның қадірін қашан білер?
Тариқаттың ләззатынан татқан кісі,
Дүниесін дін жолына сатқан кісі.
Күндіз-түні көзден жасы аққан кісі,
Бұл дүниенің қадірін қашан білер?
Күндіз-түні тағат қылса осы ғашық,
Бұл дүниеде күнәсынан болар қашық.
Дәруіштерді ғайбат қылған ол оңбаған,
Мағрипаттың қадірін қашан білер?
Дүние малын жиып мұратына жеткендер,
Есіл өмірін заяда өткізгендер.
Ен далада қамсыз тірлік кешкендер,
Махаббаттың қадірін қашан білер?
Көп адамдар дау шығарар нәпсі бағып,
Ішіп-жеп хайуандардай түнде жатып.
Ораза тұтпас, зекет бермес, ұйқы бөлмес,
Хақ тағала қадірін қашан білер?
“Матқи кулли, матқи кулли” айтты расул,
Әй, Құл Ахмет, бұл хадисті қылғыл қабыл,
Сирия халқы қабыл қылмай қалды ғапыл,
Надан халық пір қадірін қашан білер?

Алланың мақамы ғажап мақам-дүр

Алланың мақамы ғажап мақам-дүр,
Ол мақамда ғашықтар серуен қылар.
Көңілге құдіреттің нұры түссе,
Естен танып өзін білмей жалғыз қалар.
Ол мақамның жолдарының сырлары бар,
Өз бетінше лағып кетсе жолдан азар.
Азғыруымен шайтан малғұн дінін бұзар,
Өз жолына салып оны қайран қылар.
Ол мақамды білдіруге басшы керек,
Тариқаттың басында жақсы керек.
Осы жолда серттен таймас серке керек,
Ондай көсем жұмақта сайран қылар.
Ол мақамға жеткен ғашық шарап ішер,
Мал-мүліктен бас тартып жаннан кешер.
Қос қанатын Хазірет Таба қомдап ұшар,

Ғаршы-күрсі, Лауқ-қалам думан қылар.
Алланы ойлап дүниеден безіп кеткін,
Өлмей тұрып о дүние үшін жасың төккін.
“Уанһар мин ғасамин мусаффани”,
Ұжмағын сүйген құлға тарту қылар.
Ол мақамның Таухит атты дарағы бар,
Саясында ғашық құлдар пырақ ұстар.
Бір бұтақтың мың жылдық өмірі бар,
Әрқайсысы өз орнын мекен қылар.
Ол дарактың миуасынан татқан құлдар,
Дүние қызығын ақыретке сатқан құлдар.
Көр ішінде көз жұмып жатқан құлдар,
Сахарларда көз жасын дария қылар.
Ықласыңмен, Құл Қожа Ахмет, белді байла,
Махаббаттың отымен жүрек жалға.
Жағанды ұстап таң атқанша тынбай жыла,
Мүмкін, саған рахым етіп жанан қылар.

Иманы жоқ халайықтан әр кім қашса

Иманы жоқ халайықтан әр кім қашса,
Білімділер кеңесінен безер болар.
Күйіп-жанып ғашық жолына жасын төксе,
Субхан ием ғарыш үстінде мейман қылар.
Пендем дегей күйгендерді сүйіп Алла,
Хақ көрсеткей ақ дидарын олла-біллә.
Қайда барса құлшылығы Алла ісі,
Әр не тапса Хақ жолына саркып берер.
Зәкір болып зікірін айтса келмек хабар,
Шайтандардың бәлесінен айырып алар.
Дертті болса Хақ дертіне бергей дауа,
Ондай құлды өзі тауып мейірім қылар.
Түні бойы Хақ оятып қан жылатар,
Көзін ілмей ғашығы үшін белін байлар.
Дауасы жоқ дертті беріп зар еңіретер,
Мұнда еңіреп, онда барса сұлтан қылар.
Хаққа ғашық болған құлдар көзін ілмес,
Мақсұтына жетпесе риза емес.
Туған-туыс, мал-мүлікке көңілін бөлмес,
Исмаилдай ғазиз жанын құрбан қылар.
Дуаналық жолында ол Хақты тапқан,
Семсерді Хақ қолға алып нәпсі тапқан.
Қайда барса көз жұмып сырын тапқан,
Ондай сырды тапқан кісі жомарт болар.

Шейхпын деп бас көтерген Хаққа қарсы,
Көкірек керіп жаратқанға болмас жаршы.
Жыласа да құдайсызға болмас емші,
Бұл дүниені момындарға зындан қылар.
Ей, мұсылмандар, тағат қылып таянбаңыз.
Аманат қой, ғазиз жанға иланбаңыз.
Харамдықпен жиған малға қуанбаңыз.
Малдарыңды Қарыш атты жылан қылар.
Бұл дүниеде мал жинаған Қарун қане,
Өсиет айтып жар салған перғауын мен Наман қане?
Уамық, Ғазра, Фархад, Шырын, Мәжнүн қане,
Қаһарланса жерменен жексен қылар.
Білдіңіз бе өлмей адам қалғанын,
Бұл дүниенің опасызын, жалғанын.
Дүние талап – ризығың алғаның,
Алла десең көздің жасын көл қылар.
Ғашық дертіне дауа іздеген болар делбе,
Іші-сырты жалған жанға әсте сенбе.
Арың таза болса, әр кез жеңіс сенде,
Ғашық дертіне рахым қылса Алла қылар.
Кімді көрсең бұл жолдарда жалған ғашық,
Іші таза болмайды көңілі ашық.
Сол үшін де сүйгеніне болмас лайық,
Жалғаншыны махшар күні сарсаң қылар.
Тән сөйлемес, жан сөйлемес, иман сөйлер,
Жаннан кешкен шын ғашықтар Хақты көздер.
Ғұламаға қызмет қылып жолын түзер,
Сол ғашықты халайыққа сұлтан қылар.
Ғашық болсаң күндіз-түні Хақты іздегіл,
Парызды өтеп түні бойы көз ілмегіл.
Ақылды болсаң надандарға сыр айтпағыл,
Дәруіштер сенімдерін жасырын қылар.
Дәруіш болсаң парызыңды өте, қылма жалған,
Иман келтір, рахым қылар саған Аллам,
Дәруіш емес қайда барса жолда қалған,
Әділ патша парызын өтеп, әділ қылар.
Ей, осындай дәруіштерге пана бергіл,
Ол наданға үлпәт қылмай жанымды алғыл.
Ей, іңкәрім, жолда қалдым, жолға салғыл,
Тәуба қылған қожам жайын гүлзар қылар.
Дәруішпін деп парызын істер халық алдында,
Айламенен зыр жүгірер онда-мұнда.
Алла үшін бойұсынған дәруіш қайда,
Шын дәруіштер тау мен шөлді мекен қылар.

Ғашық болсаң ғашық жолында пида болғыл,
Дидар іздеп қасіретінде ада болғыл.
Шипа болып шын дертке дауа болғыл,
Жақсыларды аларда оңай қылар.
Ғашықтары Хаққа қарап зар еңірет,
Махаббаттың дариясына шомып кірет.
Гауһар алып ғашығына зарын тербер,
Тамшы жасы жер әлемді көл қылар.
Ғашықтарға берді ғашық отын күйдіргелі,
Зылихадай өн бойын сүйдіргелі.
Қасіретпен өңі-түсін солдырғалы,
Шын ғашықтың нұр-жүзін сары қылар.
Ғашық жандар Хақ қаһарынан қорқып тітірет,
Жер мен көкте періштелер жылап тұрар.
Бірде қызыл, бірде сары болып жүрет,
Зар еңірет жер мен көкті дүр сілкінтер.
Ғашықтардың сүйіктісі сикыр қыздар,
Көңіл көзбен күл етер, баурап алар.
Ғашық оты өртеген дерті зорлар,
“Қайдасың?” деп жүрек-баурын езіп тынар.
“Қайдасың?” деп, “қайдасың?” деп ғашық айтар,
Махаббатқа сабыр қыл деп машық айтар.
Аузы айтпас, тілі айтпас, ділі айтар,
Үш жүз алпыс тамырлары толқын қылар.
Ғашықтардың қиямет күн халін білгей,
Шын ғашықтың көкірегін жарып шерін сезгей.
Пәк аузынан көбігі ағып жүгіріп жүргей,
Кімге берсе пәк ғашықты қайран қылар.
Ғашықтардың үміттері жам шарап,
Сүйіктісіне жетер жолда бауыры кәуәп.
Жүрек қылы жан азығына болар жауап,
Тербелсе жеті ықылым ойран болар.
Құдіретімен әр не қылса ерікті өзі,
Құдіретінен мәлім боп тұр қыс пен жазы.
Әй, найсап, Алламенен ойнай көрме,
Қаһарлы ием жандыларды жансыз қылар.
Жыламақты әр адамға бергені қане,
Жылау деген қиын емес, бауыр қане.
Көз жасыңды текке төкпе, Хақты таны,
Хақ тағала өз сүйгенін боздауық қылар.
Құл Қожа Ахмет, пендемін деп көп айтпа көп,
Алдауменен қылсаң тағат болар кәзәп,
Шарифатта, тариқатта ісің бөлек,
Ақыретте кәзәптарға жаза қылар.

Махаббаттың базарында жыр мен дастан

Махаббаттың базарында жыр мен дастан,
Бұлбұлдары сайрап онда сазды қылар.
Мағрипаттың майданында адасқандар,
Күндіз-түні көзінің жасын көлдей қылар.
Сол бұлбұлдың сазды әуенін естігендер,
Тәкаббардың тауын шағып ұсатқандар.
Бұл дүниенің қуанышын ұмытқандар,
Зар еңіреп көзінің жасын бұршақ қылар.
Ғашық құлдар бұл дүниені көзге ілмес,
Дүние қызығын берілген құл ауызға алмас.
Күндіз-түні есі кетіп өзіне келмес,
Алланы ойлап, көкірегі толып зарын қылар.
Уә, дариға, өтті ғұмырым, тоймай қалдым,
Кезбелікпен сапар шегіп арып талдым.
Тәуекел қып белді бекем байлап алдым,
Шын ғашығын Алла өзі сарсаң қылар.
Ей, ғашықтар, күндіз-түні тынбай жыла,
Күйіп, піскен жүрек-баурыңды отқа бұла.
Ажал жетсе, ерлікпенен белің байла,
Бұл ғашықты онда барса мейман қылар.
Шейх Мансұр өзінің басын дарда көрді,
Нұр төгілген Хақ дидарын сонда көрді.
Естен танып өзін білмей зарын қылды,
“Уашуһа” деп өзін білмей кезбе қылар.
Шейх Шәблі ғашық болуды білмей өтті,
Шейх Баязит жетпіс рет өзін сатты.
Бұл дүниенің бар қызығын тастап атты,
Өткен іске өкін деп зарын қылар.
Ондай ерлер сұхбатын тапқан кісі,
Ессіз жүрер таңданумен жазы-қысы.
Таң сәріде хабаршы ғой оның ісі,
Жан-тәнімен көз жасын төгіп тұрар.
Мұндай болмай Хақ пайғамбарды танып болмас,
Азып-тозбай сырдан мағына алып болмас.
“Һу” зікірін дәйімі айтпай қоймас,
Күдік пенен сенімді талқан қылар.
Құл Қожа Ахмет, бұл хикметті кімге айттың,
Ғұламамын деп халайыққа оқып жайдың.
Әсері жоқ ғалымдарға өсиет айттың,
Ғалым сол-дүр жан мен мүлкін ойран қылар.

Махаббаттың дариясында шомып жүріп

Махаббаттың дариясында шомып жүріп,
Мағрифаттың, гәуһарын алғым келер.
Тариқаттың майданында самғап жүріп,
Ол Туб ағашына қонғым келер.
Ол Туб ағашты ексе шықпас,
Алла деген ғашық құлдан залал келмес.
Шын ғашық әрқашанда жолда қалмас,
Ғашық болып Алла атын айтқым келер.
Ғашық құлдар Хақ мейірінен құры қалмас,
Хақиқатшыл бұл дүниеге мойын бұрмас.
Шын ғашықтар дүние азабын мойнына алмас,
Менің де бұл дүниеден безгім келер.
Алланың нұрыменен ақыл шашқан,
Алла деп көңіл қойып Тордан асқан,
Махаббаттың отымен күйіп-жанған,
Мен дағы Алла деумен барғым келер.
Алла жады көңілдерді қылды шадман,
Сопы киімін иығына ілді Әдһәм.
Киім киіп шындыққа басты қадам,
Менің де осы жолға түскім келер.
Сопы киімін кигендер Хаққа жағар,
Себебі: жан сырымен Хақты табар.
Зарынан тілім таулар сызып ағар,
Момақан боп сол киімді кигім келер.
Адал болып, таза болды Жанид Шәбли,
Нәпсісін тиып қаһар қылды Хасен Басри.
Пенделікті қойып, сопылық құрды Зүнүн Мысри,
Әзіздердің жағында болғым келер.
Алла ісі тәкаббардың ойын бұзды,
Машайықтар алқа-қотан көрік түзді.
Зікір айттым: қайғы-қасірет бәрі кетті,
Менің дағы солармен болғым келер.
Сауық шарабын ішіп едім қалдым күйреп,
Махаббаттың отыменен баурым күйіп.
Дидар көрсем, жолын берсе Ізім Уахаб,
Дариссалам сарайына кіргім келер.
Құл Қожа Ахмет, гәуһар сипат хикмет айтты,
Әзіздерді мадақтаумен сөзін жайды.
Таңды таңға ұруменен көз ілмеді,
Дұға оқып азан хикметін айтқым келер.

Қай жерде әзіздердің мәжілісі болса

Қай жерде әзіздердің мәжілісі болса,
Сондай жерде ғылым жайын айтқым келер.
Олардың сұхбаттарын қоштасам мен,
Өзімді соларменен қосқым келер.
Ізгі ниет дәруіштерге жаным берсем,
Әрбір басқан іздерін көзге сұртсем.
Қызмет қылып жақсылардан бата алсам,
Одан кейін сауық шарабын татқым келер.
Сауық шарабын ішкендер дүниені етер талақ,
Қызыр бабам келіп оған берер сабақ.
Дүние тауып жүрген жанның ісі анық,
Ондай ерге әзіз жанды бергім келер.
Уә, дариға, жақсының бәрі жылап өтті,
Анасынан туа сала қайғы жұтты.
Көзді жұмып ашқанымша өмірім өтті,
Бұл дүниені соқыр тиынға сатқым келер.
Тіліменен үмбетпін деп жалған сөйлер,
Кісі малын алмақ үшін арбап сөйлер.
Адалын мұнда тастап, арам көздер,
Надандарға осыларды айтқым келер.
Заман ақыр болғанда ақыл кеткей,
Адамзат бірін бірі түтіп жегей.
Дүние үшін иман, ислам дінін сатқай,
Ақылдыларға бұл сөзді айтқым келер.
Бір күні періштелер жиылып сұхбат құрды,
Би билеп, көңіл көтеріп зыр жүгірді.
Миғражда тұрып Хақ Мұстафа мұны көрді,
Енді мен де сауық құрып тұрғым келер.
Хақ Мұстафа бейжай болып талып кетті,
Жебірейіл келіп оның басын тұтты.
Сұбхан ием құдіретімен зікір үйретті,
Үмбет болсам мен де зікір айтқым келер.
Ғашық болсаң, көз жасыңды төгіп жүргіл,
Баязиттей дүние қызығын теуіп жүргіл.
Әдһам сипат тақ пен бақтан қашып жүргіл,
Тілек берсең дүние қызығын тепкім келер.
Құл Қожа Ахмет, дүние көрсең аулақ қашқыл,
Зікір айтып тариқаттың жолын ашқыл.
Аят, хадис сөзіменен алтын шашқыл,
Жарандардан дүр мен гәуһар алғым келер.

Махаббат бақшасының бұлбұлы боп

Махаббат бақшасының бұлбұлы боп,
Таң сәриде зар илеумен қонғым келер.
Сол уақытта жаратқанның дидарын кеп,
Көңіл көзімен анықтап көргім келер.
Хақ жолына бастаушылар ерлер болар,
Алла мен мүрит ара елші болар.
Құдай жолы дариясына сапар шегіп,
Мазарларда шырақшы болғым келер.
Хақ, пайғамбарды тілегендер күні-түні,
Жан-гәнімен тынбай айтар зікір “һу”-ді.
Хақтан мейір келер жетіп білсең мұны,
Ақыреттің азығын алғым келер.
Махаббаттың асасын қолға алып,
Бақыт тонын иыққа киіп алып,
Махаббаттың түгімен қанаттанып,
Мағрифаттың бұтағына қонғым келер.
Жарандардың бәрі барып болды мазар,
Қатуланып, ей, достарым, болғыл бидар.
Мұса сынды Тур тауында көріп дидар,
“Раббу унзур илайка” деп айтқым келер.
Уә, дариға, есіл ғұмырым кетті желге,
Жалбарынсам дәнеңе жоқ жайған қолда.
Құлшылыққа бел байладым кеш болса да,
Құрмет тұтып пір қызметін қылғым келер.
Ғажайыптан келді иман сыйлығы,
Тәнім, жаным болсын соның саудасы.
Құлаққа жетіп зар илеген хабар сыры,
Даусын естіп жаным пида қылғым келер.
Құл Қожа Ахметті білгейсің: тектілерден ол,
Жапа шекпей еш әлемді көргізбес ол.
Алланы айтқан мұсылманға түнек емес ол,
Хақ жолына жаным құрбан қылғым келер.

Ғажайыппен ол жоқтан бар жаратты

Ғажайыппен ол жоқтан бар жаратты,
Он сегіз мың ғалам түгел қайран болар.
“Қалу бәлә” деген құлдарға үлес таратты,
Бейғам құлдың діндері ойран болар.
Хақ тағала иман сыйлап берді бізге,
Ол Мұстафа Хақ елшісі деді бізге.

Мадақ айтсаң қуат берер дінімізге,
Өйтпесе қылғандарың жалған болар.
Әуелден “Аласту би раббикум” деді құдай,
“Қалу бәлә” деп аруақтар қылды әуез.
Жылап келдік есігіңе барша кедей,
Мейрім қылсаң жүз мың күнәкарға сауап болар.
Тәуба қылсам кешер ме екен қадыр Алла,
Кешпесе мен не етер ем жүзі қара.
Махшар барсам, сондағылар бәрі куә,
Хақ жанында барлық істер оңай болар.
Жылауменен өтті ғұмырым иә, шаһым,
Есептесер мезгіл жетті қараңғылық кетсін хәм.
Сенен өзге сүйенерлік жоқ панам,
Күндіз-түні тілегенім иман болар.
Үмбет үшін Расул дәйім қайғы жеді,
Үмбетінің күнәсын тілеп алды.
Күндіз-түні тік тұрды, тәңірім білді,
Тілінде үмбетпін дер, ділінде мұнысы жалған болар.
Үмбет болсаң Мұстафаға ерер болғыл,
Айтқандарын жан-тәніңмен сен де алғыл.
Түнде жатпай, күндізі ораза болғыл,
Шын үмбетің сарғайып сабан болар.
Сүннеттерін бекем тұтып, үмбет болғыл,
Күндіз-түні мадақ айтып үлпәт болғыл.
Нәпсіні тиып мехнат шексең, рахат білгіл,
Бұл ғашықтың екі көзі төрт болар.
Құл Қожа Ахмет, нәпсің тиып үнемі таза болғыл,
Күйіп-пісіп дертпен бірге ада болғыл.
Күндіз-түні тынбай жылап құлы болғыл,
Дертін тартсам, қожа саған риза болар.

Ей, достар, ғашық құштарлығы болмайынша

Ей, достар, ғашық құштарлығы болмайынша,
Құдай жолы дариясына сүңгіп болмас.
Ол дарияның гәуһары дүр Алла менен Мұхаммед,
Жаннан кешіп жүзбейінше көріп болмас.
Қуат қорын жан беліңе бекем бумамай,
Махаббаттың шырын балын ауызға алмай,
Көздің жасын көл қылып зарын төкпей,
Жолдың сырын жомарттарша біліп болмас.
“Иухиббуһум” шарабын ішпейінше,
“Иухиббунаһу” шапанын кимейінше,
Құлшылықтың белбеуін бумамайынша,

Хақ дидарын қалауынша көріп болмас.
“Ли маға аллаһи” мақамына салмағанша,
“Ан тамату” сарайына бармағанша,
“Фана филлаһи” дариясына шомбағанша,
“Бақа биллаһи” гәуһарынан алып болмас.
Шариғаттың шапанын кимейінше,
Тариқаттың пырағына мінбейінше,
Ой әлеміне беріліп батпайынша,
Хақиқаттың майданына кіріп болмас.
Сопылардың мұраты ғой Хақ дидары,
Хақ дидары керек болса бол бидары.
Құл Қожа Ахмет, таң сәріде қылғыл зары,
Зар илемей Хақ дидарын көріп болмас.

Қүдіретпенен әмір қылды Мәуләм бізге

Қүдіретпенен әмір қылды Мәуләм бізге,
Жерде, көкте жанды мақлұқ қалмайды деп.
Әзірейілді жан алуға жіберді сол әлемге,
Ғазиз жанды алмайынша қоймайды деп.
Жасымда жас болам деп айтар едім,
Қол жеткенді аз ғой деп айтар едім.
Әрбір іске дау-дамай қылар едім,
Енді білдім: мен айтқандай болмайды екен.
Бар дүние менікі деген сұлтандарға,
Ғалам малын сансыз жиып алғандарға,
Өмірі сауық-сайран құрғандарға,
Өлім келсе бірі опа қылмайды деп.
Мақтан құрма, ей, достарым, сауық құрып,
Күндіз-түні жалған сөйлеп, бейғам жатып.
Жан алушы келер дейді бір күн жетіп,
Мұндай тұста қапы қалу болмайды деп.
Құл Қожа Ахмет, өлеріңді біле көргіл,
Ақыреттің әрекетін қыла көргіл.
Даярмын деп жол басында тұра көргіл,
Ажал келсе еркіңе қоймайды деп.

Көзіңді ілме, ей, мұсылман, сахар уақты ішінде

Көзіңді ілме, ей, мұсылман, сахар уақты ішінде,
Құтқар өзіңді дозақтан сахар уақты ішінде.
Сахарда гүлдер ашылып, сайрайды бұлбұл,
Бір Алланы айтып тілесе сахар уақты ішінде.

Сахарда көктен келер періште мұсылманға,
Жазықтарға жаюға сахар уақты ішінде.
Сахарда көктен жәннат қақпасы ашылар,
Сүйген құлға нұр төгілер сахар уақты ішінде.
Сахар уағында тұрғайсың, өлімді еске алғайсың,
Қорқыныштан “көкке” ұшқайсың сахар уақты ішінде.
Сахар ләззатын ғашық құлдар білерлер,
Хақты кәзір көрерлер сахар уақты ішінде.
Сахар уақты қош сағат һәм жаннат болар рахат,
Тәңірге қыл ғибадат сахар уақты ішінде.

Күнәларым бара-бара шектен асты

Күнәларым бара-бара шектен асты,
Қиямет күн мені шерменде қылма.
Басым жастықта, жаным шығарда,
Тәнім барып лахат ішіне жатарда.
Сират атты қыл көпірден өтерде,
Қиямет күн мені шерменде қылма.
Қара жүзімді аққа балағайсың,
Мұхаммедті маған жар санағайсың.
Сұрақ салғанда өзің пендем дегейсің,
Қиямет күн мені шерменде қылма.
Хисапсызын күнәмның мен біліппін,
Кұзырыңа сенің жалғыз келіппін.
Өзің рахым қыл, бейшара құлыңмын,
Қиямет күн мені шерменде қылма.
Әміріңмен сенің іс қылдым мен,
Бұл дүниеден кетерімді білмедім мен.
Көр ішінде жатарымды білмедім мен,
Қиямет күн мені шерменде қылма.
Өткендерден ғибрат алмадым мен,
Көз жасымды төгіп жалбармадым мен.
Кітап сөзін құлаққа ілмедім мен,
Қиямет күн мені шерменде қылма.
Жолымды басқара алмай жолда қалдым,
Құдайға құлшылықты ете алмадым.
Бар күнәмды жиып мен қолға алдым,
Қиямет күн мені шерменде қылма.
Ия, құдай, ғажайып қайранда болдым,
Күнәмды көріп шерменде болдым,
Хисабын таппай дәрменде болдым,
Қиямет күн мені шерменде қылма.

Ғаріптікте зар еңіреп болып қайран,
Жасаған ием, бергейсің маған нұрлы иман.
Менің мүшкіл халімді оңайлатсаң,
Қиямет күн мені шерменде қылма.
Ғарыбыңды жұмаққа жеткізгейсің,
Сират атты көпірден өткізгейсің.
Ием сен, күнәм мен айыбымды кешіргейсің,
Қиямет күн мені шерменде қылма!

**Барлық арман-тілектерді қабыл алушы
Алла Тағаланың мейіріне мінәжат**

Мінәжат еттім, міскін Қожа Ахмет,
Иә, Алла, бар пендеңе қыл рахмет.
Ғаріп Ахмет сөзі әр кез көнермес,
Егер жер астына түссе шірімес.
Және мансұқ болып ол қар болмас,
Оқыған пенделер дертті болмас.
Оқығанға қылармын онда шарапат,
Қиямет күні тигізермін шапағат.
Құдайым нәсіп етсе маған жәннат,
Оқығандарға қылғаймын шапағат.
Тілекті не тілесен тәңірім бергей,
Махаббат қызығын көкірекке салғай.
Жүзін беріп пәруардіғарым,
Өзін жолға салсын Бір және Барым.
Құдайым махшарда берсін жақсы күн,
Қияметте асыл жанға дозақ махрұм.
Үнемі дұғада болса әр мұсылман,
Өлер кезде беріледі нұр иман.
Менің хикметтерім ғаламға толған,
Есітпей өлгеннің бәрі қылады арман.
Менің хикметтерім дертке дәрмен,
Кімдер бойсұнбаса жолда қалған.
Менің хикметтерім ғаламда дастан,
Көңілім түссе сұхбатың болар гүлстан.
Менің хикметтерім білгенге өсиет дүр,
Білмегенге кепиет дүр.
Менің хикметтерім шәкірттердің ризығы дүр,
Іші мәнсіз болса еңбегі еш дүр.
Менің хикметтерім Алладан пәрман,
Оқып ұққанға бар мағынасы: құран.
Менің хикметтерім ғаламда сұлтан,

Бір мезетте шөлді етер гүлстан.
Менің хикметтерім күштар махаббат,
Көз жасына еткей таһарат.
Намазына Расул Алла имамы болғай,
Бар періште оның қауымы болғай.
Күдікпен еткен намазы,
Қабыл болғай оның Хаққа ниязы.
Менің хикметтерімді ғашыққа айтсаң,
Ділі Әминадай адалдарға айтыңыз.
Бәрі көрер ақымақтар мен кәззабын,
Бар ықлымды кезсем де таба алмадым тазасын.
Менің хикметтерімді сарапшыға айтыңыз,
Құдай рахымы түскен сакиларға айтыңыз.
Әділетті патшаның бір аты Садық,
Бір сәтте қылар жұмаққа лайық.
Менің хикметтерімді надан естімес,
Ділі, көңілі қара кеңесімді білмес.
Қатеден хабарсыз Аллаға Мәңкүр,
Әдепсіз биәдеп дүниеде бипір.
Жазған адам әр кезде көркем жазсын,
Көркем жазып көңілі судай тассын.
Діні, иманы жоқ – исламы ойран,
Қиямет таңы атса жолда қалған.
Пірін танымай шайқы сынған,
Қабыл қылмас құдайы оны оқыса құран.
Іші қуыс болса да өзін шайық санайды,
Жасы жиырмаға жетпей өзін іріге балайды.
Үлкен, кіші жайында сөз қылады,
Жақсы-жаманды айырмай тез қылады.
Олардың сөзінің бәрі – өсек пен жалған,
Шариғат қауымы одан әр кез ұялған.
Сенсін деп мұны бірнеше биакыл,
Бұрынғы әулиелерден қылар мұны нақыл.
Қасиетсіздер қасиетті боп көрінбек,
Тіліменен қол ұшын беріп, ішіменен бөлінбек.
Шайтаннан артық мекерлігін жасырар,
Танда махшар қара жүзі ашылар.
Олардың жүзін көрмеңіз әр кез,
Лағнетке жуымай маңынан без.
Соқырға бар тіліммен айттым,
Хақиқат сөзбен наданды сөктім.
Егер бір ғалым болса жаным тасаттық,
Дүр мен гәуһар сөзімді есітіп ұқ.
Дүр мен гәуһар сөзін ғаламға ашса,

Оқып ұқса, бір Алланы таныса.
Бұл ғаламға жанымды құрбан қылармын,
Бар мүлкімді аямай шашып тынармын.
Кәне ғалам, іс-әрекет, жарандар,
Құдайдан жан аяйтұғын не амал бар?
Шын ғалымның жастығы тастан болды,
Ғылымын әлемге жайса көңілі толды.
Өзін білгені, – Хақты білгені,
Құдайдан қорқып ынсапқа келгені.
Менің хикметтерімді даналар есітсін,
Сөзімді дастан қылып мақсатына жетсін.
Менің хикметтерім – ісім мен сөзім,
Алла, көңілімде болсаң, қорғаушым да өзің.
Менің хикметтерім – кемел пір,
Кім құдайды таныса жанымен бір.
Менің хикметтерімді жайсаңдарға айтыңыз,
Дұға, тәкбір қылсын рахметіне батыңыз.
Менің хикметтерім – құдіретті бір пір,
Естігендердің көңілі толқып ұйып тұр.
Тірі болса бұл жаһанда қор болмас,
Оқыған пенделер еш нәрседен зар болмас.
Қияметте оның жадында болармын,
Егер дертті болса, дәрмен болармын.
Егер жүз жыл өмір сүрсе қарымас,
Егер жер астына кірсе шірімес.
Құдайым қылғай оны тозақтан азат,
“Жаддан” атты бейіште жаны болғай шат.
Егер хикметімді оқысаң, ей, сүйікті пенделер,
Шәкіртім сен, перзентім сен, ісің маған жөн келер.
Менің хикметіме қойса кім бас,
Өлерінде болсын иманы жолдас.
Иасауи хикметін даналар естісін,
Естіген жандар мұратына жетсін.
Жауһар кенінен бір түйір алсын,
Естімегеннің бәрі қасіретте қалсын.
Хикметті тыңдаса бар жанымен,
Кеудеден шығар жаны иманымен.
Құлаққа ілмейді бұл сөзді надан,
Оны адам деме, жүрген бір хайуан.
Құдайдың сөзінен шыққан бұл бір хикмет,
Естігенге нұрдай жауар рахмет.
Менің хикметімді кім тұтса бекем,
Құдайым оны қайғысыз қылса екен.
Кірер жәннат ішіне ол шат-шадыман,

Құдайым айырмасын оны махшар таңнан.
Менің хикметтерім құдіреттің данасы,
Құдайдың дертті құлының дауасы.
Менің хикметтерім шекер мен балдай,
Сөздерім өтер теңдесі болмай.
Менің хикметтерім “Инғам Алла”,
Сахар уақтында айтса “Астапыралла”.
Мұсылмандар етер шайтан жолына бармай,
Мұхаммед Мұстафа олардың қолын алғай.
Пайғамбар үмбетім деп мейірленсін,
Өзәзілді құдайым өзі қусын.
Менің хикметтерімді дертсізге айтпа,
Баға жетпес гәуһарымды наданға сатпа.
Иасауи хикметінің қадіріне жеткіл,
Ғашық шарабынан бір тамшы татқыл.
Ғашық шарабынан бір тамшы татқай,
Құдайдың жұмағына біржола жеткей.

Bimmi.

ΚΟΧΤ ΑΧΜΕΠ
ΥΠΕΥΥ

Даналык кітабы

Факсимиле

مینی حکمت لاریم دردلیککا درمان
کیشی بوی ایلتمسه اول یولده قالغان

مینی حکمت لاریم عالمده داستان
روحوم کیلمسه قیلور صحبت بی بوستان

مینی حکمت لاریم کان حدیث دور
کیشی بوی ایلتمسه بیلکیل خبیث دور

مینی حکمت لاریم طالبانی رزقی
اکر چندیکه بولسه جرم و فسقی

مینی حکمت لاریم فرمان سبحان
اوقوب بیلسنک همه معنی قرآن

مینی حکمت لاریم عالمده سلطان
قیلور بیر لحظه ده چول نی کلستان

مینی حکمت لاریم شوق محبت
کوزینی یاشیغه قیلغای طهارت

نمازیغه رسول الله امامی
انی قومی ملائک لار تمامی

شکسته لیک بیله قیلغان نمازی
قبول بولغای انی حقه نیازی

مینی حکمت لاریم عاشقغه ایتینک
دلی آینه دیک صادقغه ایتینک

همه کور و کورو باطنی کذافی
تمام اقلیمنی گیزدیم نابادیم صافی

مینی

اب بدرگاه قاضی الحاجات جل جلاله

مناجات ایلدی مسکین خواجه احمد
الهی قیل همه بنده-نک نی رحمت

غریب احمد سوزی هر کیز قریماس
اکریبر آستبغه کیرسه چوروماس

ه منسوخ بولوب اول خوار بولماس
وقوغان بنده لار بیمار بولماس

اوقوغانغ قیلورمین انده شفقت
قیامت کونیده قیلغوم شفاعت

خدایم قیلسه انعام مینکا جنت
وقوغان نی قیلور مین مین شفاعت

نیلاکی هر نه بولسه ننگری بیرکای
محبت شوقی نی کوکسیکا سالکای

مالین کورساتیب پروردکاریم
وزین اولبغه سالسون بیرو باریم

خدایم ایلاسون مشرد خرم
قیامت کون اریغ ذاتی غه محرم

دعاغه باری بیرسه هر مسلمان
اولار وقتیده ایلنکای نور ایمان

مینی حکمت لاریم عالمغه تولغای
ایشتمای هرکیم اولسه قیلغای ارمان

شريعتنى سوزلاكان طريقتنى ايزلاكان °
حقيقتنى بيلدوركان شيخم احمد يسوى
كون توغاندىن باتارغه ترسا جهود ناتارغه
قوللوق قيايىب ساتارغه شيخم احمد يسوى
اون سيكزمينك عالمده آتى مشهور كلامده
اورنى دار السلامده شيخم احمد يسوى
بابلاربابى خراسان سانسز تومان هندستان
بابالارباش بابا آرسلان شيخم احمد يسوى
آتام آتى ازغوسى يپار بولوب تورغوسى
ايكى جهان كوز كوسى شيخم احمد يسوى
خضر پيرله صحبتليك الياس پيرله الفتليك
حق قاشندك حرمتليك شيخم احمد يسوى
تركستانغه بارالنىك خدمتنده بولالنىك.
اولوش پيرسه الالنىك شيخم احمد يسوى
باباماچين اول سلطان مريد بولدى بيگمان
حكيم خ-واجه سليمان شيخم احمد يسوى

مناجات

قول خواجه احمد کناهی کا قایل ایرور
هر کیم الله دیسه انکا یاری پیورور
ایرانلارنی صحبتی کا مایل ایرور
یا الهی عفو قیلغیل کناهیمنی

سبحان ایفیم ادزی دور اول مصطفی بیوردی
بابام آرسلان نیکردی شیخم احمد یسوی
مصطفی نینک خرقه سین کیدی ییدی لقمه سین
توندی کعبه حلقه سین شیخم احمد یسوی
باقسه کعبه کورونکان باسسه بیرلار تورولکان
لدن علمی بیرلکان شیخم احمد یسوی
اصلی ایرور خاندان بیلماس آنی کوب نادان
بیلور آنی حق یزدان شیخم احمد یسوی
اسحاق بابا یریفی شیخ ابراهیم قولنی
مشایخ لار اولوغی شیخم احمد یسوی
یاسی سونینک اراسی یاتور کوهر پاره سی
مشایخ لار سراسی شیخم احمد یسوی
قرچیغنی قوشلاغان شونقارلاچین اوشلاغان
سانسز مرید باشلاغان شیخم احمد یسوی
شریعتی اراسته طریقتی پیوسته
حقیقتده شایسته شیخم احمد یسوی

مسکین ضعیف خواجہ احمدی پتشیبک کارحمت
فارسی نیلنی بیلبیان خوب ایتادور نورکی نی

۱۴۷

هکومت

کونکوم قوشی اوجار دایم قنات توقوب
ایکی کوزوم ندامتده قانلار نوکوب
تن اولتروب ریاضتده نیزین چوکوب
یا الهی عفو قیلغیل کناهیمنی
نادان لیتده قیلغان ایشیم بارچه خطا
توبه تقصیر ایلامادیم یقام نوتسا
کردنیمکا نطوق ینکلغ سالیب فوطا
یا الهی عفو قیلغیل کناهیمنی
دنیا سو یوب دین سوداسین اوتکاریب مین
یازوق یوکین ایا دوستلار بئکاریب مین
درکاهنکا معصیت لار کیلتوروب مین
یا الهی عفو قیلغیل کناهیمنی
شوم دنیاغه کونکل باغلاب کاهل بولوم
عشرت بیلان وادریغا جاهل بولوم
بو دنیانی اوتارینی ایمدی بیلیم
یا الهی عفو قیلغیل کناهیمنی
کونکل ملکین توتمش اوخشارظامت تونی
من لیک ایچره پیدا بولور ماومنی
پیر خدمتی یراق قیلور بیزدین انی
یا الهی عفو قیلغیل کناهیمنی
قول

کیل ای خائف بو ایشلاردین خبر آلکیل
توبه قیلیب دنیا قویوب حقنی سویکیل
قول خواجه احمد بو دنیا دین او توب یانکیل
شاید قیلغای نظر پیر مغان ایمدی

خوشلامایدور عالم لار سیزنی آیفان تورکیننی
عارف لاردین ایشتسنک آجار کونکل ملکی نی
آیت حدیث معنی سی تورکی بولسه موافق
معنی سی کا ینکانلار یپرکا قویار بورکی نی
قاضی مفتی ملالار شریعت ده راهنی
عارف عاشق آلیب دور طریقت نی ارکی نی
عمل قیلغان عالم لار دینمیزنی چراغی
براق مینار محشرده ایگری قویار بورکی نی
عمل قیلسه عالم لاردین و آیین یاروقی
کورسه بولور الارنی رنگ روی کورکی نی
عمل قیلمای قال عامین او قوی بیلمای قالغانلار
آرقه سیغه کونارور قرق ایشک یوکی نی
خواجه مین دیب لانی اورمه اوشبو دنیا بی پایان
بیلامین دیب ایتماسین کونکل اکی چرکی نی
رهنما دور خواجه احمد گلستان معرفت
سوزلار سوزی حقیقت آجار کونکل ملکی نی

هركب لاغر يوكوم آغير اوزوم غمكىن
هسرت بيلان عقل هوشيم كيتى تمكىن
اوتوب كاروان كوزدين غايب بولدى ساكن
بارور جايم بيلالماس مين قيان ايمدى

عبث اوتى ايسز عهروم رسوالقىنده
هېچ بولماديم زمان ترس خىداليقده
دايم يورروم نفسيم اوجون كىداليقده
هرنه قىلغان سودالاريم زيان ايمدى

بو حالتده اول عزراقىل كىلسه ناكاه
اسيغ تندين جان نى آسه بىركىل پناه
شيطان آلب ايمانىمنى قىلسه رسوا
برادرلار ارا يولده مين قالغان ايمدى

بو حالتده سوز ايتورغه يوقتور فرمان
اوجوب قالغاي وجود ايچره شمع ايمان
قزىل كل ديك اوشبو يوزنك بولور سامان
يقين بولغونك بىر استيغه نهان ايمدى

زن فرزند اغا اينپىنك بىغلاب نوركاي
ميراث ديبان مال ملكونك بولوب آلكاي
ايلتیب سنى قرا بىركا تىقىب كومكاي
طعمه قىلغاي قریش آتليغ بيلان ايمدى

كىل

بند بولسنىڭ ذكرين ايغىل قولونىڭ آلسون
يولدىن آرسنىڭ رەبىر بولوب يولغە سالسون
سەزلار دە زارى قىلغىل رحىمى كلسون
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الهادى

انت الهادى انت الحقنى ذكرى الله
حق ذكرىنى ايغىل تىنماي بولغونىڭ آكاه
رحىم مولىم نظر قىلسە اولور ناكاه
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الهادى

انت الهادى انت الحقنى ذكرى دلە
يىلماس نادان ذكرين ايتىپ ظاهر نىلە
مىن مىن دىكان شىخ زمان آب وگىلدە
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الهادى

انت الهادى انت الحقنى ذكرى اولوغ
حق ذكرىنى ورد ايلان كونكلى سنوع
ورد ايلامى شىخ مىن دىسە جايى تموغ
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الهادى

اى يرانلار نفس ايلكىدىن آرماندە مىن
عصبان يوكى دوتا قىلدى درماندە مىن
عاجز قولونىڭ هر نه قىلسنىڭ فرماندە مىن
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الهادى

قول خواجه احمد نفس دىن اولوغ بلا بولماس
يول اوستىنىڭ اتفراق بولسام كافر اولماس
پىر وكوك دىن طعمە پىر سام هر كىمىز تويماس
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الهادى

- ۲۶۴ -

قول خواجه احمد رحمتینکدین امید توتای
خواجم منی بندم دیسه شکرین ایتای
بندم دیهای یوز اوکورسه نیچوک ایتای
قولوم توتوب یولغه سالکیل انت الهادی

۱۴۴

هکمت

خوش قدرتلیغ پروردکار پیروباریم
قولوم توتوب یولغه سالکیل انت الهادی
ذاتی السوغ رحمن ایگام هم جباریم
قولوم توتوب یولغه سالکیل انت الهادی

سحروقتک بیغلاب نوکسام قانلار کوزدین
کونکلم آجیب آگاه بولای یخشی سوزدین
قدرتیغه محو بولیب کیتای اوزدین
قولوم توتوب یولغه سالکیل انت الهادی

اجابتی اندین تیلاب قیل مناجاب
حاجتینکنی روا قیلغای قاضی حاجات
رحمت دریا تولوب تاشارییتسه فرات
قولوم توتوب یولغه سالکیل انت الهادی

ای داد ایگام هیچ ینمادی سینکا دادیم
پیرو کوکئی نالان قیلدی بول فریادیم
روز محشر قیچقیر غایموکیل آزادیم
قولوم توتوب یولغه سالکیل انت الهادی

بنده

ھېچ كېشى يوق يېردە كوكك سېن سېن قادر
شك يوقتور بوسوزوم دە اوزونك ناظر
ھم يكە سېن يكانە سېن بېشك حاضر
قولوم توتوب يولغە سالكىيل انت الهادى

مېن يولونكە باش بېرمادېم قادر خدا
باشنە بولغاي غريب جانېم يوز مېنك فدا
دردھم اوزونك درمان اوزونك لطفونك دوا
قولوم توتوب يولغە سالكىيل انت الهادى

جان وایمان غدا سېدور سېنېنك ذوقېنك
جانېم بېرىب ساتقون آلاى سېنى عشقېمك
روز مھشر شفيع بولغاي سېنى شوقېنك
قولوم توتوب يولغە سالكىيل انت الهادى

قل هو الله سبحان الله دېن قەچچى سى
روزە نماز تەسبېج تەلېل حق ایلچى سى
پېر مغان طالب لارى يول باشچى سى
قولوم توتوب يولغە سالكىيل انت الهادى

انت الهادى انت الحقنى ذکرېن ایتسام
ھادى بولسنىك ایدى يولدىن راستقە قېتسام
ھو ذکرېنى تېلکا آلیب نەرە تارتسام
قولوم توتوب يولغە سالكىيل انت الهادى

انت الهادى انت الحقنى ذکر قوی
پېر مغان سوزلارېدىن آلسە فتوى
باطن لارى روشن بولوب بولور یتخى
قولوم توتوب يولغە سالكىيل انت الهادى

هجالته قورقوب كېلىم كىناھىمىن
ذاتى اولوغ پروردگار الھىم دىن
ندا كېلىدى نوھىم قوھىمى دركاهىمىن
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الھادى

يىغلاب كېلىم حضرتىنك كا ايا شاھىم
قېساب كېلىم قرانغولوق چېقىل ماھىم
پادشاھىم سىن بىروبارىم تىكە كاهىم
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الھادى

باشدىن اياغ بولدى كىنە قايدە باراى
يول اداشكان ايتدىك بولوب كېمىدىن سوراي
بوھال بىرلان دىدار نىكى قايدىن كوراى
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الھادى

مىن بىر كىتسام ايلېك اياتى جملە كواھ
رحمت ايتىپ سىن كېچماسنىك حالېم تباھ
شرمندە مىن درماندە مىن كوھتور كىناھ
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الھادى

كىنە دردى بىمار قىلدى طبېم سىن
مېھرىم سىن درمانىم سىن مېھرىم سىن
يولدە قالدىم حالېم سورار رفېقم سىن
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الھادى

فاسق فاجر رحمتىنكىمىن نوھىم اېماس
سىندىن اوزكاهىچكىم مىنى يولغە سالماس
لطف ايتىمىنىك مىشكىل لارىم آسان بولماس
قولوم توتوب يولغە سالكىل انت الھادى

بیلی کا فوطہ چالور اوزنی کیشی سانور
عرضانده اوفتانور آخر زمان شیخ لاری
باشیغه دستار اورار علمی یوق نیکا یرار
اوقی یوق یاسین قورار آخر زمان شیخ لاری
الابن دهن آل قیلور، عمله نی مال قیلور
ایسسز عمرین ییل قیلور آخر زمان شیخ لاری
شیخ لیف اولوغ تورور حضرتکا ایلتکان اش تورور
آش بیرماس بغری تاش تورور آخر زمان شیخ لاری
مسکین احمد قنک سین هق یولنک نیمک سین
علمینک یوق نه سانک سین آخر زمان شیخ لاری

۱۴۳

حکمت

عاصی جافی قلونک کیلیدی درکاهنک کا
قولوم توتوب یولغه سالکیل انت الهادی
ایرک لیک قادر ییغلاب کیلیدی بار کاهنک کا
قولوم توتوب یولغه سالکیل انت الهادی
تون کیچه لار تانک آتقونجه یاتماق ایشیم
سحر توروب راز ایتمادی مونکلو باشیم
ندامت ده آقارمو کین کوزده یاشیم
قولوم توتوب یولغه سالکیل انت الهادی
یولسز یولغه کیردیم دوستلاریم خراب
خالقین سورسام هیچ کیم بیرماس مینکاجواب
خالقیم سین یول کورسانکیل عالیجناب
قوم توتوب یولغه سالکیل انت الهادی

حق رحمتی اولوغ دریا قابیل بولغیل
طالب ایسنک حق ساریغه مایسل بولغیل
زهد تقوی دایسم قیلیب نایسل بولغیل
حق جمالین کورساتمسه ضامن بولای
لا لا ایتیب الا الله غه شیدا بولغیل
منصور صفت انا الحق دیب غوغا قیلغیل
کریان بولوب کوز یاشینکنی دریا قیلغیل
حق جمالین کورساتمسه ضامن بولای
ای بیخبر غفلت بیلان اویقوده سین
دنیا نیلاب کبچه کوندوز قابغوده سین
طاعت قیلهای سوزلاب بیهود سین
حق جمالین کورساتمسه ضامن بولای
تاشدین توشک یستوق قیلیب طاعت قیلسنک
حق امریغه راضی بولوب بویون سونسنک
اولار وقتده ایما آرینغ قولغه آلسنک
حق جمالین کورساتمسه ضامن بولای
قول خواجه احمد نصیحت نی اوزونکا قیل
ای بیخبر خلقنی قویوب اوزونکنی بیل
تاغ دین آغیر کناهیمنک بار اوزونکا قیل
حق جمالین کورساتمسه ضامن بولای

تطوع روزه توتار خلقلارغه شیخ لیق سانار
علمی یوق عامیدین بئر آخر زمان شیخ لاری
پیلی کا

ای نا انصاف دنیا فانی حقہ یانغیل
بندە بولسنىك حق ذکرینى تینمای آیتغیل
سحر مغان خذمتیدە جفا تارتغیل
حق جمالین کورساتمسه ضامن بولای

الله نیو فنا بولکیل بغرینک کویسون
تونلار قوپپ طاعت قیلکیل تنکری سویسون
آندین سونکره خاص بزرک لار نظر قیلسون
حق جمالین کورساتمسه ضامن بولای

تون سحرلار بیدار بولوب سحر تورکیل
عاشق بولسنىك اسماعیل دیک جان دین اوتکیل
قول آباغینک حکم بوغوب امرین توتکیل
حق جمالین کورساتمسه ضامن بولای

ریاضت فی قتیغ تارتیب جانلار قینا
میدان ایجره باشنک بیریب باشینک اوینا
عیش دین کیچیب مال اورنیغه زقوم چینا
حق جمالین کورساتمسه ضامن بولای

فرهاد صفت محنت تارتیب تاغلار کیسکیل
بایزید دیک تونلار قوپوپ اوزونک آسکیل
جنید دیک جول لار کیزیب خارلار باسکیل
حق جمالین کورساتمسه ضامن بولای

حق رحمتی اولوغ دریا بیر قطره بس
قطره سیدین بهره آغان قیلماس هوس
ماو من لیک سیندین کیتار مثل مکس
حق جمالین کورساتمسه ضامن بولای

درد حالت پيدا قىلىپ يولغە كىرگىل
پروانە دىك شمعنى كوروب اوزونك اورگىل
قايد ابار سنك ذكرين ايتىپ دوكان قورگىل
حق جمالين كورسانمسه ضامن بولاي

محبت نى ميدانيدە باش اويناسنك
هو هوتيو ذكرين ايتىپ جان قيناسنك
ديدار تىلاب قان ياش توگوب زار اينكراسنك
حق جمالين كورسانمسه ضامن بولاي

ايرانلارنى آستانه سىن سقلاب ياتقىل
سحرلارده چار ضرب اوروب ايرته قوپقىل
زارى قىلب فنا بولوب جاندىن اوتقىل
حق جمالين كورسانمسه ضامن بولاي

تفراق صفت خوارلىق تارتقىل نىفسنك اولسون
خلق ايچنك رسوا بولگىل عالم كولسون
چىن كونكلده بىغلاب كورگىل خدا بىلسون
حق جمالين كورسانمسه ضامن بولاي

كوز ياشىنكنى دريا قىلغىل رحمة كىلسون
غريب بولوب يولد اياتقىل قولونك آلسون
پنهان يوروب طاعت قىلغىل تنكرى بىلسون
حق جمالين كورسانمسه ضامن بولاي

هجران تونى آهينك بىرلان اوتلار ياقىل
كوز ياشىنكنى برقى بىرلان چىقماق چاققىل
ايرانلارنى صحبتيدە ايرىب آققىل
حق جمالين كورسانمسه ضامن بولاي

اى

كېچە كوندوز آخرت نى غمىن يېكىل
ئون اويقونى حرام قىلىپ طاعت قىلگىل
محبت نى شوقى بېرلان كوكسونك ياركىل
حق جمالين كورساتمسه ضامن بولاي

اهل هوا من من ليكدىن قاچىب يوركىل
اهلين تابسنىك كوزده ياشنىك ساچىب يوركىل
محبت نى شراي دىن ايچىب يوركىل
حق جمالين كورساتمسه ضامن بولاي

ايا دوستلار بودنيادىن يىغلاب اوتىنىك
فانى تورور بودنيا دىن كېچىب كىتىنىك
محبت نىنىك جامىن آلىب مى نوش ايتىنىك
حق جمالين كورساتمسه ضامن بولاي

كېچە الله كوندوز الله تىنماي ايتكىل
كېچەلارى بيدار بولوب فانلار بوتكىل
بو دنيانى عزت لارىن ناشلاب اوتكىل
حق جمالين كورساتمسه ضامن بولاي

پير مغان ايتاكى نى محكم تونقىل
معرفت نى بزارىده اوزونك ساتقىل
مى نوش ايتىب سماع قىلىپ ذكر بن ايتقىل
حق جمالين كورساتمسه ضامن بولاي

يا ربنا ظلمنا دىب ناله قىلغىل
كوز ياشىكنى هر طرفقه زاله قىلغىل
حق يادىنى ايتىب اوزونك واله قىلغىل
حق جمالين كورساتمسه ضامن بولاي

ادھم صفت سوا بولوب دنیا تپیکیل
کیمنی کورسنىڭ خضر بیلپ قولىن اوپکيل
جمالنى كورای ديسنىڭ سحر قوب غیل
حق جمالین كورساتمسه ضامن بولای

الله دیکان بنده لارنى قولى بولکيل
تفراق صفت يول اوستېڭ يولى بولکيل
عاشق لارنى كويوب اوچكان گلى بولکيل
حق جمالین كورساتمسه ضامن بولای

ذاکر بولوب شاكر بولوب حقنى سويکيل
سحر وقتك قوپوب نفسنىڭ كوزين اوپکيل
بايزيد ديك عاشق بولوب دنیا قوپکيل
حق جمالین كورساتمسه ضامن بولای

يورسنىڭ تورسنىڭ يانسنىڭ قوبسنىڭ حقنى ايتسنىڭ
ذاکر بولوب شاكر بولوب جاندين اوتسنىڭ
والله بالله دنیا حرام تاشلاب آتسنىڭ
حق جمالین كورساتمسه ضامن بولای

حق وصلی غه يتاي ديسنىڭ سحر بيغلا
الله تيو يورك بفرينك اوتقه داغلا
همت قورين جان بيلی كا محكم باغلا
حق جمالین كورساتمسه ضامن بولای

ادھم صفت بو دنيا دین كوندل اوزکيل
حرص هوا تكيرنى اوين بوزكيل
محبت نى درياسیغه چوموب يوزکيل
حق جمالین كورساتمسه ضامن بولای

كېچە

- ۲۰۰ -

رحمن ای کام رحمی بیرله ندا قیلکای
حزین ندا ایشتیب عاشق جانی کیرکای
صفا صفا بولوب عاشق باش کوتارکای
عشق اوزین یکتا قیاسه یورور بولغای
عاشق بولوب حکمت ایدی قول خواجه احمد
صدقی بیرلان ایشیتکانکا یوزمینک رحمت
ایمان عطا قیلغای تنکریم تاج دولت
عاشق دلین صفا قیلیب یورور بولغای

۱۴۱

هکمت

اؤل هو آخر هو دیب بیخود بولکیل
حق جمالین کورساتماسه ضامن بولای
ظاهر هو باطن هو دیب یولغه کیرکیل
حق جمالین کورساتمه ضامن بولای
لا اله الا الله دیب زاری قیلکیل
حق ذکرینی هرکیم اینسه یاری بیرکیل
بیر مغان خدمتینه یوکوروب یورکیل
حق جمالین کورساتمه ضامن بولای
نیلده آلکیل لا اله الا الله
ایچکا سالغیل هر نسه بولکیل آگاه
بیر مغان نظر قیلکای سنکا ناکاه
حق جمالین کورساتمه ضامن بولای

بیخود بولوب کویوب یورار مست و حیران
الله نیو کوزده یاشی بغری بریان
نعره اوروب فریاد ایتیب قیلور افغان
الله یادین ثنا قیلیب یورور بولغای
قادر ای کام قدرت بیله صلح ایلاسه
جنت ایچره کپرار عاشق امر ایلاسه
نعره تارتیب فریاد ایتیب ورد ایلاسه
می نوش ایتیب سماق قیلیب یورور بولغای
کیچه کوندوز بیغلا دایم بیردم تینمای
تیلدین الله یادین ایتیب هارب تالمای
کوزده یاشی آقماس هرکیز بغری کویمای
یاشین آلیب کواه قیلیب یورور بولغای
محبت نی براتی نی مینیب یورکان
آنداغ عاشق طریقت ده جولان قیلکان
سر شرابین ایچیب ازل روحی قانغان
عشق باندک ندا قیلیب یورور بولغای
دوزخ ایچره کیرسه عاشق پروا قیلماس
کوروب بیلیب مال ملکنی قولغا آلماس
هور وقصور غلمان لارنی کوزکا ایلماس
فریاد ایتیب غوغا قیلیب یورور بولغای
قهار ای کام قدرت بیله ندا قیلسه
دیدار اوچون کویکانلاریم کیل کیل دیسه
کوز یاشینسی آقوزوبان فریاد قیلسه
عقل هوشین دانا قیلیب یورور بولغای
رحمن

قول خواجه احمد مالی یوقتور نذری بلشی
تاتکلا بارسه خواجه سیغه تحفه یاشی
عجز و نیاز شکسته لیغ قیلغان ایشی
اشک سرخی روی زردی عذری بولغای

۱۴۰

حکمت

سبحان ایندیم فرمان قیلسه قدرت بیله
عاشق لاری غوغا قیلیم یورور بولغای
مخمر کاهده افغان قیلیم یاشین توکوب
ایلکا اوزین کمره قیلیم یورور بولغای
عاشق لارنی حق فاشیده یوز نازی بار
نعره تارتسه ذره هر کبیر قالماس ینار
روزه نماز تسبیح لاری پروردکار
باطن لاری کویا قیلیم یورور بولغای
حقنی ایزلاب همراه لاری زاغ وزغن
حاجت ایرماس عاشق لارکا باغ چمن
رحلت قیلسه جورو ک ایکنسی انکا کفن
خضروالباس همراه قیلیم یورور بولغای
عاشق لارنی کوز یاشیدور باغ وبوستان
اند سیرار علی الدوام هزار داستان
ظاهر لارین بوزوب یورار خانه ویران
حق قدرتمین انشا قیلیم یورور بولغای

عاشق لارنى كۆب كۆيدىرگان حق ديدارى
آينىڭ اوجون تىنماي يىغلاپ قىلور زارى
وعە قىلغان عاشق لارى كورار آنى
حق جمالى كوز باشىنى مزىدى بولغاي
عاشق لارى حقە باقىب نعرە تارتار
ملايك لار تحفە قىلىپ حقە ايتار
شوق شرايىن ايچكان عاشق شوقى آرتار
شور افغان خلايق نى توزى بولغاي
مى جان بخش ايچكان عاشق آندە سلطان
اينىڭ اوجون حق بولمىدە جانى قربان
تائىكلا بارسە ديدارىغە قىلسور مەھمان
زەمستاندە مى ايچورسە يازى بولغاي
پنھان يورور كىمنى كورسە عاشق قىلور
لطف ايلاسە كذاب لارنى صادق قىلور
حقدين قورقان دركاهى غە لايىق قىلور
ظاھر اعىى باطن ايچرە كوزى بولغاي
عاشق يانار خالقدين نازار الله راضى
عاشق ليق نى آرزو قىلغان شھيد غازى
حاجت ايرماس عاشق لاركا كۆب وآزى
قطرە باشى حق مولىم نى ندىرى بولغاي
جنون ايچرە باشىن يارغان قانى چارى
ذكرين اينسە الله اوزى بىر وبارى
سحرلارده قان يىغلاماق كار وبارى
عاشق لارى هر كون بوز مېنىڭ غازى بولغاي
قول

کېچە الله كوندوز الله نېنماي يوزار
الله شمعى پروانه ديك اوزين اورار
ليلى جنون فرهاد شيرين دورين سورار
حق تعالى عاشق لارنى سوزى بولغاي
عاشق كويسه خاص معشوقى بيركا كويكاي
مجازيلار كويماي تورور جاندين نويكاي
چين عاشق لار كويكان سري پرنور بولكاي
اول سيبدين معشوقى غه نازى بولغاي
اوتقه يانماس سالسه اوتدين عاشق كيشى
بير وكوكنى بوستان قيلغاي آقان ياشى
الله ديسه بيشك يارور ايچى تاشى
كويماق يانماق عاشق لاركا بازى بولغاي
جمله عاشق ييغليب باركاي دركاهى غه
ياشين ساجيب افغان قيليب باركاهى غه
يمنى دوزخ طاقت قيلماس بير آهى غه
رحمن ايكام عاشق لاركا قاضى بولغاي
صلاح ايلاسه عاشق لارى قبول قيلماس
هور غلمان جنت بيرسه كوزكا ايلماس
ديدار تىلاب باشلاريني بيردين آلماس
عاشق لارى ديدار كوروب راضى بولغاي
عاشق لارنى بيتنى كوككا بيتار آهى
الله ديسه يكسان بولور هر كناهى
عاشق لارنى رحمن ايكام تكيه كاهى
عزيز باشى خلايق نى ايندى بولغاي

عرضی شولدور خدای غه مینک داد اینتار
هالیم کور دیب یاشین ساچیب فریاد اینتار
نهره تارتیب محشر گاه نی آباد اینتار
عاشق لارنی بیر خدای غه عرضی بولغای

چین عاشق لار دایم نیریک اولکن ایماس
ارواح لاری بیر آستیه کیرکان ایماس
زاهد عابد بو معنی نی بیلکان ایماس
چین عاشق لار خلایق نی خضری بولغای

یازوق لاردین قورقوب اوزی بیغلاب نورار
روز محشر نتارمین دیب قانلار یونار
صراط آتلیغ کندر گاه ده یاشی قاتار
خواجه سیغه شکست لیغ عرضی بولغای

ذره عشقی کیمکا توشسه نالان قیلور
کوز یاشین آقوزوبان عمان قیلور
هرنه نابسه حق یولیده احسان قیلور
بخیل لارنی عداوتی بغضی بولغای

عاشق لارنی یاش اورنی غه قنی آققای
ملایک لار هر طرفدین نورلار یاققای
غافل بولسه حاضر بول دیب اوزی باققای
چین عاشق لار بو دنیانی جغدی بولغای

اهل دنیا آخرت دین پرواسی یوق
رومی تنها ایمان اسلام همراستی یوق
طریقت یول اداشقان هیچ پرواسی یوق
بندده مین دیر نیلی بیرله آغزی بولغای

کیچه

خوش دولت دور ولایت ده پادشاه بولسه
عادل بولوب بیر مؤمن نی قاضی قیلسه
اوشال قاضی بارچه خلغنی راضی قیلسه
راضی لیق دین او جماع او بین آلور بولغای
مؤمن قول لار نماز اوقوب بولسه فارغ
اوشال قولنی رنگی بولغای مونداغ سارغ
اول خدمت حق قاشیک بولسه لایق
حور قیزلاری قرشو کیلیب فوجار بولغای
بعضی کیشی نماز قدرین قاچان بیلور
هر نماز ده ایمان باشدین نازه بولور
صلوة دیسه غافل باشین بورکاب او یور
غافل لیق دین عمرین ییل کا ساتار بولغای
قول خواجه احمد قول مین دیسنک طاعت قیلغیل
قیامت نی کیلما کی نی یاقین بیلکیل
حقه یاووق بولای دیسنک طاعت قیلغیل
طاعت قیلغان حقه یاووق بولور بولغای

حکمت

محبت نی شوقی بیرله یا راستا کیل
روزه نماز اوغانیم نی فرضی بولغای
ممشر گاه ده عدلی بیرله سورار بولسه
عاشق لارنی بیر خدای غه عرضی بولغای

حکمت

شریعت دە مرشد بولغان غالب قوللار
شریعت دین آلارمىزل آلور بولغای
نمازیغه شروع قىلگان مؤمن قوللار
اوجماح اویین امید توتوب نورور بولغای
ملك الموت فرمان بېرله جانیم آلسه
اغا اینى بارچه بیغلیب قویوب یانسه
یېتى قدم باسقاندىن سونك قالور بولسه
منکیر نکیر کبریب سؤال سورار بولغای
منکیر نکیر کبریب سؤال سورار بولسه
اول عهد اوتاوغ بېرله اورار بولسه
باشیم کویوب جانیم تنیم اوتقه یانسه
قیناب جانیم نار لحدده کویار بولغای
تورت یوز قرق تورت پیغمبر مرسل نبی
قاللادی بو جهاندىن اوتی بساری
کل نفس ذائقة الموت آیتى
قرآن ایچره آندین خبر بیورور بولغای
شریعت دین طریقت دین بیان بولدی
حقیقت دین قرآن سوزی کلام بولدی
بو جهانغه محمدنی نوری تولدی
اول نور بېرلان ایکی جهان یارور بولغای
خوش

عاشق لاری خلق ایچنده کو یوب پیغلار
ظاهر خنده باطن لاری بورك داغلار
اجل استاب اولماك اوچون بیلین باغلار
معشوقی غه عرض حالین ایتی بولغای

عاشق لاری ملامت دین قاچماس بولور
نادانلارکا باطن سرین اچماس بولور
هر نامردکا در وکوهر ساچماس بولور
اوزی اوقوب خون زرداب یوتی بولغای

پیر مغان سویکان عاشق هواسی یوق
یوزمینک تورلوك طاعت قیلسه بناسی یوق
ای دوستلاریم عشق در دینی دواسی یوق
نونلار قوبوب پیر ایتا کین تونی بولغای

پیر مغان نظر قیلسه بیرکای دوا
های هوس ماومن لیک بولغای ادا
آندین سونکره شیطان لعین سیندین جدا
تار لحدده ایمان بیرلان یاتی بولغای

قول خواجه احمد حق سوزینی سوزلار مدام
حق دین اوزکا سوزلار باری ایرمیش حرام
روزی قیلسه اورنونک بولغای دارالسلام
مغفرت نی در یاسیغنه باتی بولغای

عشق نوشتی بو باشیمغه حیران بولدوم
خانماندین کیچیب تقی سرسان بولدوم
ایکی عالم بر باد اوروب عریان بولدوم
جیقان آهیم نه فلک کا یتى بولغای

عاقل ایرسنک حق دین اوزکا سوزلار حرام
تا تریک سین پیر خدمتین قیلغیل مدام
الله دیسنک شیطان لعین سینکا غلام
الله دیماس دین لارینی سانی بولغای

عمری ضایع اوتکانلار عشقنی بیلماس
جاندهن کیچکان دیوانه نی کوزکا ایلماس
هو صحبتین قورغان پیرکا قاجیب کیلماس
جانی کونکلی تاشدین بیتر قاتی بولغای

الله سویکان بنده دایم ییغلاب یورار
حق دین قورقوب رازین ایتیب سحر تورار
یحیی صفت نینمای ییغلاب مانم قورار
بو دنیانی آرقه تاشلاب آنی بولغای

عاشق لارنی ایشی ابرور سوز وکداز
عاشق لارنی حاجت لاری روزه نماز
روژ محشر کوز یاشی دور حقه نیاز
عارف عاشق درد والم تارتی بولغای

عاشق لارنی آغزی خندان دلی لوزان
الله اوجون کوزده یاشی بغری بریان
جانی ذاکر کونکلی شاکر فکری جانان
انشاء الله قیل کوفروکی اوتی بولغای

عاشق لاری

محب قول لار محب-وې غه قايردیلار
دنیا قویوب دین ایشی غه اوکوردیلار
عاشقی قول لار الله تیو تبراندیلار
شیطان نی زهری یار یلیب قاچتی بولغای
الله دیکیل ای قول احمد اوزونک بیلکیل
اوزونک بیلمیش علمینک برله عمل قیلکیل
اولوغ کیچیک یارانلار دین عنر قیلکیل
سین بیلماسه سیندین خطا کیچتی بولغای

هکمه-ت

ایا دوستلار یورک بغریم بولدی کباب
حقیقت لیغ عاشق جاندین اونی بولغای
عشق پرتوی کونکل ملکین قیلدی خراب
اول سبب دین عقل هوشوم کیتی بولغای
عشق سیز کیشی آدم ایرماس انکلاسنکیز
بی محبت شیطان قومی تینکلاسنکیز
عشق دین اوزکا سوزنی اکر سوزلاسنکیز
ایلکینکز دین ایمان اسلام کیتی بولغای
میخانه غه کیرکان عاشق سرتی عیان
بغری بیشیب باشی اقیب قیلور افغان
بیخود یورار قاید بارسه خانه ویران
بیشک بیلنک وحدت می دین تانی بولغای

حکمت

ناکھان نوروریمده کونکلوم ایچره
حق مولیم نی نظر گاهی نوشتی بولغای
قرق ییللیق زنکار باسقان کونکلوم منکین
حق یادینی نوری برله آجتی بولغای
ذاکرلاری جمع بولوب توزولیشده
ذکر سماع دین توسونی قورولیشده
بوین عقبسی دنیا سیدین اورولیشده
کونکل قوشی حضرت تباوجتی بولغای
هیچ بیلماس مین نیچوک بولغای هینی ایشیم
انینک اوچون آقاردایم کوزده یاشیم
سحرلارده قوپوب حقدین تیلامشیم
فرشته لار آمینی غه نوشتی بولغای
مونکلوغ جانغه یقین نورور حق درگاهی
ندامنده ینار موکیر بیزار اهی
قایسی کونکل بولسه حق نی نظر گاهی
حق نظری ایچکا تولوب تاشتی بولغای
حق ایشین حقلیق اوچون بیوردیلار
اوزلارینی خالق لار ارا یتوردیلار
ممنت لارین نعمت ینکلیم کوناردیلار
بغری قانلیغ کوزی یاشلیغ تولدی بولغای
محب

ایا شاہی دو عالم پادشاہی
ایرورسن بنسک نی پشت پناہی
تیلاب دایم سینی اول ذات پاکینک
شیاطین شریدین بیرکیل پناہی
بو شیطان شریدین کیمکا قاجارمین
سینی آلدینکده دور سری کماہی
خداوندا سینکا مین یاندیم ایمدی
اوزونک سین بارجه کا رازق الہی
کراما کاتبین آتلیغ فرشته
بیابان قملاریدین کوب کناہی
محمد کیم ایرور ہادی عالم
اوشال کوندہ بولادور داد خواہی
اوقوب ناممنی کورسام هیچ عمل یوق
باشیم قوی سالیب یولقوم تباہی
کہ مین دیرمین بوایشنی قیلغانیم یوق
تمام اعضالاریم بولغای کواہی
اولومنی دستیدین هیچکیم قوتولاس
قلنکدر بول باشینکا کی کلاہی
جهنم اوستیده تارتیغ صراطی
کوروب بندہ اورار افسوس آہی
خواجہ احمد یسوی سین بیغلا دایم
اسیغ قیلماس سینکا تنکلا کی آہی

هر کون کویار بو جانیم قوللیق سز یوق در مانیم
سین کچورکیل کناهم سحر وقتی بولغانده
ایمان شمعین یاندورسنک روح قوشین کویدورسنک
خد اینکا سیغین سانک سحر وقتی بولغانده
قول خواجه احمد ساعتی بیر ذره یوق طاعتی
ذکر جان نی راحتسی سحر وقتی بولغانده

۱۳۴

حکمت

ایرانلار جمال کورار صحبتند درویشلار
ایرانلار مجلسینده نوریباغار صحبتند
نه کیلسه اول بولور درویشلار صحبتند
هر سرلار ظاهر بولور درویشلار صحبتند
هر کیم صحبتکا کیلدی ایراندین اولوش آلدی
بات کیلدی بیلمش بولدی درویشلار صحبتند
هر کیم صحبتکا کیلدی کونکلیکا معنی یوتتی
اصحاب لار مراد ناپتی درویشلار صحبتند
عام کیلسه خاص بولور یولدوز کیلسه ای بولور
مس کیلسه آلتون بولور درویشلار صحبتند
کسر حسدلار اولار ایچیکا معنی تولار
کوز آچیب حقنی کورار درویشلار صحبتند
رسولغا وحی کیلدی باشیدین ناچینی آلدی
قویتی خادم لیق قیلدی درویشلار صحبتند
قول خواجه احمد صحبتند دم اورار مناجانه
زهی خوش دور سعادت درویشلار صحبتند
حکمت

اوشبو يولغە قدم قويغان جاندىن كېچتى
ذكري قلبين اينتا ايتاكو كسپن تېشتى
آندىن سونكره جانان باقىب ايشك آجتى
آجسه بولماس پېر خىمتىن قىلماغونچە
يوزمىنك مناجات آيتىپ يىغلاي سىنكا خدا
حرص هوا من من لىكىن قىلغىل جدا
لطف ايلاسنك من من لىكىنى قىلاي ادا
قىلىپ بولماس پېر خىمتىن قىلماغونچە
رحمان ايكام رحمتىنك كا لايىق قىلغىل
برقى يانكىلغى همت پىرىب عاشق قىلغىل
تا اولكونچە صدقىم پىرله صادق قىلغىل
بولسه بولماس پېر خىمتىن قىلماغونچە
قول خواجه احمد الله دىماي نەش قىلاي
عمليم يوق زار ايتكراماي نە ايش قىلاي
حقىن قورقوب قان بىغلاماي نە ايش قىلاي
قىلىپ بولماس پېر خىمتىن قىلماغونچە

نە خوش تانلىق حق يادى سحر وقتى بولغانده
بالدىن سچوك هوانى سحر وقتى بولغانده
سحر وقتى تورغانلار جانپن فدا قىلغانلار
عشق اوتىده كويكانلار سحر وقتى بولغانده
سحر وقتى خوش ساعت تورغانغى بولغاي راحت
آچىلور دولت سعادت سحر وقتى بولغانده

والله تالله ثم بالله سرسيز بولماس
سرسيز يوز مينك طاعت قىلسانك مقبول بولماس
نېچە ايتسام بېخبرلار موني بولماس
بېلسە بولماس پير خن متين قىلماغونچە

جاندين كېچماي باش اوينا ماي يولغە سالماس
اعتقادېنك تام بولمىسە قولونك آلماس
طالب لار دە كېتسە هوا كىدرت بولماس
كېچىسە بولماس پير خن متين قىلماغونچە

ايا طالب اولماس بورون اول كوركين
بېخشى لار نېنك خاك پاي بولا كوركين
توفراق بولوب فيض وفتوح آلا كوركين
آلسە بولماس پير خن متين قىلماغونچە

حقيقت نېنك يول لار يە يوز مينك خطر
بېلىن باغلاب يولغە كىرگان آخر يتار
سر ايشىكىن ياستانغانلار مراد تاپار
تاپسە بولماس پير خن متين قىلماغونچە

مرادېنك كا يتاي دېسنك بولغىل بېدار
اهل عيال خاناندين بولغىل بېزار
آخر بېر كون كورسانوسى سىنكا دېدار
كورسە بولماس پير خن متين قىلماغونچە

الله دېكىل جانينك كويوب اوت لار چىقسون
هودىكانە سونكاك لار ينك بارين جاقسون
بغرينك تىشىب اوبكانك شىشىب ايرىب آقسون
آقسە بولماس پير خن متين قىلماغونچە

اوشبو

۱۳۲
حکمت

ایا دوستلار بویول لارنینک عقبسی کوب
اوتسه بولماس پیر خدمتین قیلماغونچه
یوزمینک بلا محنت آفت خطری کوب
تویسه بولماس پیر خدمتین قیلماغونچه
شریعت سیز طریقت کا اوتوب بولماس
حقیقت سیز معرفت کا یتیب بولماس
پیر سیز هر کیز شوق شرایین تاتیب بولماس
ناپسه بولماس پیر خدمتین قیلماغونچه
نادان لارکا سر معنی نی ایتیب بولماس
در کوهرنی مهره کا ساتیب بولماس
ادهم صفت دنیا عقبین یتیب بولماس
یتیب بولماس پیر خدمتین قیلماغونچه
سرسیز یوزمینک طاعت قیلدیم بولدین آزدیم
را حله سیز بولغه کپریب نالیب نوزدوم
پیری مغان نظر قیلدی نفس دین سیزدیم
سیرسه بولماس پیر خدمتین قیلماغونچه
وا دریغا تویمای قالدیم عمروم اونی
نفس هوا اورتا آلیب مینسی یونی
بچمد الله پیری مغان قولوم تونی
توتسه بولماس پیر خدمتین قیلماغونچه

امید بېرلان كېلىب مېن درگاهنكا الهېم
بد كرده ام بد كردار قولوم آلهيلى سحرده
توبه قېلىم تېلىمده دېم قورقماس خدايدېن
هم رحمت هم ديدار عطا قېلغېلى سحرده
يول سېز يولغه يول يوردوم غفلتده مېروم اوتى
يا قادر ذو الجلال يولغه سالغېلى سحرده
سېن سېن مېنىنك پناهېم غضب قېلمه الهېم
يا دانساي كل حال حالېم س-ورغېلى سحرده
باشدېن آياق كناهېم ايكي جهان غه سېغماس
بندنك عاصى كناهكار پنهان قېلغېلى سحرده
تاغ دېن آغر پر كناهېم عنر ايتاركا تېلىم يوق
كناهېم نى باغيشلاب يكسان قېلغېلى سحرده
كناهېم غه اقرار مېن حاضر سېن وناظر سېن
قولوم آلهيلى يا جبار يولغه سالغېلى سحرده
غريب مېن وبى كس مېن بېچار مېن هم فقير
سېندېن اوزكا كېمېم بار رحم ايلاكېلى سحرده
مېن عاصى مېن پر كناه حمد و ثنا ايتاس مېن
ناوق جانورنى كوركېلى ثنا ايتور سحرده
قول خواجه احمد حق دېن قورق كېم قورقماس ايمانى يوق
آلدېنكده دور اول نموغ حاضر بولغېلى سحرده

حكمت

حکمت

وحدت خمی آچیلدی میخانهغه کیرسام مین
بیرجام ایچیب شول می دین مست حیران بولسام مین
اوشل می نینک مزاسی ایچ بعریم ن قان قیلدی
بغیر قانیم آقوزوب جانان سری بارسام مین
ساقی سوندی هر نفس کیفیت نینک شرابین
سرمست بولوب اوشل دم ناله فریاد اورسام مین
انسانیت یقاسین شوق آتشی کویوردی
وحدانیت دریاسین اوشل دم ده سورسام مین
اول دریانینک موجیدین تیکما غواص در الماس
جانین کیچیب دراوچون بحر قعریغه جومسام مین
خواجه احمد نینک خمیده محبت نینک شرابی
عاشق لارغه شول می دین مرادنچه بیرسام مین

حکمت

رحمن ایگام رحمتینکنی جاری قیلغیل سحرده
عصیان لایغه باندیم یاری بیرکیل سحرده
استغفرو استغفارنی قیلغیل یاراق شیطاندین
شیطان سیننی آرزورور پناه بیرکیل سحرده

حکمت

بیزدین سلام دوستلارغه طلب یولین قویماسون
دیدار طلب قیلیب لار هرکیز غافل بولماسون
غافل تابماس حق یولین آنده تابماس لار اوروون
ایچی ناشی کویوبان سحرلارده یانماسون
یادی بیرلان بولسه لار دیدار آرزو قیلیب لار
هرچند خوارلیق کورسه لار کونکل اوزکا بولماسون
عاشق لارغه دنیاده خوارلوق زارلیق ملامت
ملامت سیز محنت سیز عاشق مین دیب ایتماسون
شریعت ده تجرید دور دنیا سینی ترک ایتماک
ترک ایتمایین تن جانین تجرید بولدوم دیماسون
طریقت ده تن جانین ترک ایتماک مشکل دور
ترک ایتمایین تن جانین سیوندور مین دیماسون
حقیقت ده حرام دور بیر خدادین اوزکاسی
آنداغ بولمای عاشق لار دیدار آرزو قیلیماسون
آنداغ رسول مصطفی دنیا مالین سویمادی
امت بولسانک رسول کا دنیا مالین سویماسون
مسکین احمد یسوی سلام ایندی دوستلارغه
اوشبو سوزنینک معنی سین طالب بولسه آنکلاسون

حکمت

اوج بوز التمهيش سو كيجتيم تورت يوز قرق تورت تاغ آشتيم
وحدت شرايين ايجتيم نوشتمو ميدان ايجينده
چونكه نوشتمو ميدان غه ميدان نى تولا كوردوم
يوز مينك عارف نى سوردوم بار چه جولان ايجينده
غواص بچريكا كيرديم وجود شهرينى كيزديم
درنى صدفه كوردوم كوهر نى كان ايجينده
عرش كرس نى يوردوم لوح قلم نى كوردوم
وجود شهرينى كيزديم ايدى بو جان ايجينده
جان نى كوردوم جانانده عشق نى كوردوم ميدانده
عاشق لار نينك ميدانى جمله بوستان ايجينده
ايرنى كوردوم ايركاشتيم ايستادوكوم نى سوردوم
بار چه سى سينده ديدى قالديم هيران ايجينده
هيران بولوبان قالديم بيهوش بولوبان تالديم
اوزوم نى دردكا ساليم تاپتيم درمان ايجينده
سير استامى بلبيل آچلبوب دور قيزيل كل
هر كل نى خالى كورمه كل نى كلزار ايجينده
مسكين خواجه احمد جانى هم كوهر دور هم كانى
جمله آينيك مكانى اول لا مكان ايجينده

خواه کولسه بیغلاسه عاشق ایلی
چهره سرخین کوروب بی غم دیمه
اصل نسلینک قطره آب منی
خس نی کورسنگ سین اوزونکدین کم دیمه
آدمیده ذره معنی بولماسه
سین انی آدم کوروب آدم دیمه
نویماسه سر معنی دین آدم ایماس
سین انی صورت کوروب محرم دیمه
کر یورکده بولماسه یوز داغ درد
زینهار قاجقیل انی همدم دیمه
نیکسه بیلکان آبدار خنجری
جان بیروور جانانه غه مرهم دیمه
دوستلار دیوانه ایرماس هرکیشی
عز وجاه دین کبچماسه آدم دیمه
مثل دریا یوزیک یورکان خسی
های هوی دیکان بیلکان محکم دیمه
اهدا توتقیل غنیمت هر نفس
یارسیز اوتکان بو دم نی دم دیمه

خالقیم نی ایزلارمین تون کون جهان ایچینده
تورت یاشیمدین یول ایندی کون مکان ایچینده
تورت دین بیتمی کا یتیم توقوزنی کندر ایتدیم
اوندین ایکی کا کیلدیم حر کیوان ایچینده
اوج

بولوم نى باشقاره آلباي يولدا قالديم
ايكام قوللوغينسى مين آرقه سالديم
كناھيم نى بيغيب مين قولغه آلدیم

قيامت كون ميني شرمندە قيلمە

خداوندا عجب حيران دە بولدوم

كناھيم نى كوروب شرمندە بولدوم

ھسايين ناپماييسن درماندە بولدوم

قيامت كون ميني شرمندە قيلمە

غريب ليقتا يوروب مين زار حيران

خواجەم سين مينكا بيركيل نور ايمان

مينينك مشكل لاريم نى ايسله آسان

قيامت كون ميني شرمندە قيلمە

غريبنسك نى وصالينسك كا بيتوركيل

صراط آتليق كندركاه دين اوتوركيل

خواجە سين جرم عصيانم كېچوركيل

قيامت كون ميني شرمندە قيلمە

دم بو دور اوزكا دم نى دم ديمە

دنيا دين بي غم اوتارسين غم ديمە

كويمسه جان دليتك هم استخوان

كوز ياشينك آقان بيله سين نم ديمە

هكەت

كناھيم باره باره حدین آشتی
قیامت کون مینی شرمنده قیلمه
باشیم یاستوقده وجانیم کیترده
تنیسیم یاریب لحد ایچره یتسارده
صراط آتلیق گذارگاه دین اوتارده
قیامت کون مینی شرمنده قیلمه
هوزوم قراسنی آق ایلاکای سین
محمد نی مینکا یار ایلاکای سین
سورار وقتله اوزونک بندم دیکای سین
قیامت کون مینی شرمنده قیلمه
کناھیم نینک حساین یوق بیلیب مین
سینی درکاهینکه یالغوز کیلیب مین
اوزونک رحم ایلاکیل بیچاره قول مین
قیامت کون مینی شرمنده قیلمه
سینینک امرینک بلان ایش قیلما دیم مین
بو دنیا دین کیناریم بیلمادیم مین
لحد ایچره بیتاریم بیلمادیم مین
قیامت کون مینی شرمنده قیلمه
بویاتغانلاردین عبرت آلمادیم مین
کوزوم یاشین توکوب یالبارمادیم مین
کتاب سوزین قولاقغه آلمادیم مین
قیامت کون مینی شرمنده قیلمه

یولوم فی

هیہات ہیہات سعادت دور اول مصطفی
هیہات ہیہات غنیمت دور اول مصطفی
هیہات ہیہات عنایت دور اول مصطفی
کیم لار اوچون کیلدی رسول بیلدینکزمو
قول خواجه احمد سوزلار سوزونک تلمیم قفا
امت لاریم قیلغیل وفا قیلمه جفا
امتی کا مونداغ دیدی حق مصطفی
کیم لار اوچون کیلدی رسول بیلدینکزمو

حکمت

بیدار بولغیل ای مؤمن سحر وقتی ایچنده
قوتقار اوزونکنی اوندین سحر وقتی ایچنده
سحرلاردا اول کل لار ثنا ایتور بلبل لار
کیم ایتور کیم بیرو بار سحر وقتی ایچنده
سحر وقتیدا کونک دین ملک کیلور مؤمن غه
یازوق لاردین یانورغه سحر وقتی ایچنده
سحر وقتیدا کونک دین جنت قیوغی اچارلار
بیدار قولغه ستجارلار سحر وقتی ایچنده
سحر وقتیدا قویغای اولومنی یاد قیلغای
قورقونچه دین کونککه اوچقای سحر وقتی ایچنده
سحر لذتی نی عاشق قول لار بیلورلار
حق نی حاضر کورارلار سحر وقتی ایچنده
سحر وقتی خوش ساعت هم جنت ابرور راحت
تکرینکه قیل عبادت سحر وقتی ایچنده

حکمت

نور خدا دوست خدا اول مصطفی
کیم لار اوچون کیلدی رسول بیلدینکزمو
درود خدا ورد خدا حق مصطفی
کیم لار اوچون کیلدی رسول بیلدینکزمو
کیم لار اوچون کریان قیلدی کوزلارینی
امت اوچون بریان قیلدی اوزلارینی
امت بولسانک انکلا اوشبو سوزلارینی
کیم لار اوچون کیلدی رسول بیلدینکزمو
بیغلای بیغلای یوز کوزلاری ششتی کورینک
قیام توروب اباغلاری ششتی کورینک
امت اوچون قایغو محنت چیکتی کورینک
کیم لار اوچون کیلدی رسول بیلدینکزمو
ایا دوستلار مونی بیلور امت قانی
اکر بیلسنک آندین ارتوق نعمت قانی
قیامت کون آندین اوزا شفقت قانی
کیم لار اوچون کیلدی رسول بیلدینکزمو
امت بولوب رسول قدرین بیلدینکزمو
تن جان بیورله سنت لارین قیلدینکزمو
رسول اوچون زار اینکرابان اوتمدینکمو
کیم لار اوچون کیلدی رسول بیلدینکزمو
هیئات

ايليك توقوز ياشقه يتيم داد وفریاد
جان بیرارده جانانیمنی قیلما دیم یاد
نه یوزبیرله سینکا اینای قیلکیل آزاد

بیروباریم دیدارینکنی کورار مین مو

کوزوم یوموب تا آجقونجه یتى التمش
بیلیم باغلاب مین قیلما دیم بیریمشش ایش
کیچه کوندوز بی غم یوردوم مین یاز وقیش

بیروباریم دیدارینکنی کورار مین مو

التمیش بیرده شرمنده مین کنهیم دین
ایا دوستلار کوب قورقه مین الهم دین
جان دین کچیپ پناه تیلای خدا ایم دین

بیروباریم دیدارینکنی کورار مین مو

التمیش ایکی یاشده الله پرتو سالدی
باشدین آباغ غفلت لاریم رها قیلدی
جانیم دلیم عقلم هوشیم الله دیدی

بیروباریم دیدارینکنی کورار مین مو

التمیش اوجه ندا کیلدی قول بیرکا کیر
هم جانینک مین جانانینک مین جانینکنی بیر
هوشمشیرین قولغه آلیب نفسینکنی قیر

بیروباریم دیدارینکنی کورار مین مو

قول خواجه احمد نفس فی تیغتم نفس فی تیغتم
آندین کین جانانیمنی ایزلاب تابتیم
اوللس بورون جان بیرمالکنی دردین تارتیم

بیروباریم دیدارینکنی کورار مین مو

ايلىك اوجەك وحدت مى دىن روزى قىلدى
بولدىن آزكان گمراه ايدىم يولغە سالىدى
الله دىدىم لىبىك دىيان قولوم آلدى
بيروبارىم دىدارىنكنسى كورار مېن مو
ايلىك تورنەك وجودلارىم نالان قىلدى
معرفت نى ميدانىسدە جولان قىلدى
اسماعىل دىك عزيز جانىن قربان قىلدى
بيروبارىم دىدارىنكنسى كورار مېن مو
ايلىك بېشىدە دىدار اوجون كدا بولدوم
كويدوم ياندوم كل دىك تقى فنا بولدوم
محمد الله دىدار ايزلاب ادا بولدوم
بيروبارىم دىدارىنكنسى كورار مېن مو
ايلىك التى ياشقە يېتى مونكلوغ باشىم
توبە قىلدىم آقارمو كىن كوزدە باشىم
ايرانلاردىن بەرە آلماي كونكسى تاشىم
بيروبارىم دىدارىنكنسى كورار مېن مو
ايلىك يېتى ياشدە عمروم يىلدىك اوتى
ايا دوستلار عمل سىز مېن باشىم قاتى
محمد الله پىر مغان قولوم توتى
بيروبارىم دىدارىنكنسى كورار مېن مو
ايلىك سىكز ياشقە كىردىم مېن بىخېر
قهار ايكام نفسىنى قىل زىر وزېر
ھەت پىرسىنگ شوم نفسىكا اورسام تېر
بيروبارىم دىدارىنكنسى كورار مېن مو
ايلىك

آسمانده کی فرشته لار بیرکا ایندی
پیغمبرنی نوری بیرلان عالم تولدی
بابام نیو فاطمه کریبان قالدی
باباسیدین یتیم بولوب قالماق اوجون
قول خواجه احمد کوهرینکلیغ حکمت ایدی
ایرانلارکا خدمت قیلیب نظر تابدی
توقسان توقز مینک حکمت ایتیب داستان قیلدی
داستان قیلیب بوستان ایچره بورماق اوجون

حکمت

قلی 'هو' الله سبحان الله ورد ایلاسام
بیر وباریم دیدارینکنی کورار مین مو
باشدین آیاغ حسرتینکنده درد ایلاسام
بیر وباریم دیدارینکنی کورار مین مو
ایلیک بیرده چول لار گیزیب کپاه یدیم
تاغ لار چیقیب طاعت قیلیب کوزوم اویدیم
دیدارینکنی کورالمادیم جاندین تویدیم
بیر وباریم دیدارینکنی کورار مین مو
ایلیک ایکی یاشده کبچتیم خانمان دین
خانمانیم نه کورونکای بلکه جان دین
باش دین کبچتیم جان دین کبچتیم هم ایمان دین
بیر وباریم دیدارینکنی کورار مین مو

هکمهت

پيركون كېلدى ابو بكر سلمان بيلان
هق مصطفى رازين آجنى رحمن بيلان
بارجه بارور بو دنيا دين ارمان بيلان
ايلكىن بولوب هقه واصل بولماق اوجون
عزرائل پيركون كېلدى فرمان بيلان
فاطمه سلام بېردى اكرام بيلان
هق مصطفى مشغول بولدى ايمان بيلان
اسيغ تن دين عزيز جاننى بېرماق اوجون
رسول اهدى صحابه لار بحيل بولونك
آخرتقه اولاندوق سيزانوق بېلېنك
روزه توتونك نماز اوقونك زكوة بېرينك
جهنمدىن اوزنى آزاد قىلماق اوجون
دوشنبه كون هق مصطفى دنيا قويدى
هق تعالى فرمانى غه بويون سوندى
ابن عباس سونى قويدى على يودى
اوجماق ايچره حله تونين كېماق اوجون
الله ديبان صحابه لار تېراندېلار
پيغمبىرنى جنازه سېن كوتاردېلار
اول سدره المنتهى غه اشوردېلار
عرش اوستيغه تېكوروبان قومماق اوجون
آسمانده

آدم اول دور فقير بولوب يولده ياتسه
فغراق صفت عالم انى باسيب اوتسه
يوسى صفت برادري قول ديب ساتسه
قولنى قولى اول قول نه ديب هوا قيلسون

شوقى ذوقى محبت دين عيان قيلغيل
عاشق لاركا عشق اوتى دين بيان قيلغيل
خوارليق زارليق مشقت نى نشان قيلغيل
چين عاشق لار اوتى دين نه ديب حذر قيلسون

الله ديبان اوتقه كيردى خليل الله
اوشل اوتنى بستان قيلدى كورونك الله
بوينين قسيب ييغلاب ايدى شيبئا لله
فقير مسكين اونده نه ديب هوا قيلسون

هقه عاشق صادق لارى پورور خلوت
تائكلا بارسه حق قاشيده كورار عزت
جنت كيريب ديدار كورار عيش راحت
پنهان يورار خلقه نه ديب ربا قيلسون

قول خواجه احمد درد حالت پيدا قيلغيل
جان و دل نى حق هوليدنه شيدا قيلغيل
دردين تارتيب روز محشر غوغا قيلغيل
درد بولمسه موليم كيكا شفا قيلسون

دام نزویر قویوب خلقتی یولکین اوردونک
شیخ لیغ قیلیب رباییرله دوکان قوردونک
عشرت قیلیب شیطان بیرله دوران سوردونک
دیدار یغه سینى نه دیب روا قیلسون
لطف کرم حق یاراتی سیزلار اوچون
جان و دلک خدمت قیلماى سیزلار زبون
الله اوچون بحث ایتارمین تمقون سخون
ناپانکارکا نه دیب لطفین عطا قیلسون
کیچه یاتماى خواب غفلت حرام قیلسه
ذکر قلب و ذکر سرنی تمام قیلسه
مینک بیر آتین تسبیح ایتیب کلام قیلسه
بنده نه دیب درکاهی کا خطا قیلسون
امر معروف نهی منکر بیلیم قیلسه
یاتسه قوبسه بیر خدای نی حاضر بیلسه
تا اولسکو نچه خواجه سیغه خدمت قیلسه
قوت بیرور آئی نه دیب دوتا قیلسون
بی نماز و بی طاعت کا بیرماس قوت
فعلى ضعيف اوزی معیوب بیرماس همت
رزقی ناقص اوزی ناچنس کورماس دولت
اول فاسقنی دلین نه دیب صفا قیلسون
حیف آدم اوز قدرینی اوزی بیلماس
من لیک قیلیم بخش لارنی کوزکا ایلماس
هو صحبتین قورکان بیرکاقاچیب کیلماس
اول بی وفا عهده نه دیب وفا قیلسون
آدم

سحر وقتده قوپوب ييغلاب ناله ايللا
نالشيناك دين يير وكولار نوا قىلسون
حقه سيغنيب كوز ياشيناكنى زاله ايللا
آندين سونكره حق درديناك كا دوا قىلسون
چين درديك نى الله سويوب بندم ديدى
اوج يوز آلميش باقىب انى غمين يدى
ملائك لار ياشين آليب تحفه قىلدى
قان ييغلا غيل ياشيناك آليب كواه قىلسون
يوز مينك كناه صادر بولدى بيللاما ديناك
توبه قىليب دركاهى كا كىلاما ديناك
خدمت قىليب بخشى دعا آلاما ديناك
يازوقى لاردين سيني نه ديب سوا قىلسون
بو عالمده رسوا بولوب قان يوتميناك
شريعته طريقتده پير توتميناك
حقيقتده جان تنداين پاك اوتميناك
غفلت لاردين سنى نه ديب جدا قىلسون
ايرانلارنى قىلغان لارنى قىلالميناك
پيرسىز يوروب ورد اوراد بيلماسيناك
استعانت تىلاب دعا آلامسيناك
خاص بزرگ لار سيني نه ديب دعا قىلسون

شرمنده مین شرمنده مین قولوم آلکییل
یولدین آرغان درمانده مین بولغه سالکییل
الله دیبان فنا بولدوم رحم ایلاکییل
عاصی لارغه فیض فتوح بیرار موکین
ای عاصی لار توبه قیلغیل حق ایشسون
نالنه نکیزدین بیر وکوک لار ناله قیلسون
ملائک لار حق دین تیلاب اولوش بیرسون
اولوش آلمان قولنی غمی بولار موکین
عقلیم حیران کوزوم کریان خانه ویران
حق یولینی بیلاماس مین اوزوم نادان
ای طالب لار بی طاقت مین قایدان جانان
جانانیم دین هیچ کیم خبر بیلار موکین
جاناننی تاپای دیسنک سحر تورغیل
عاشق لار نینک مجلسی کا اوزونک اورغیل
حقنی ایزلاب بیغلاب یوروب ماتم قورغیل
ماتم قورمای طریقت کا کرار موکین
حق وصلی غه بیتای دیسنک زاری قیلکییل
ذکرین ایتیب ایرانلارغه یاری بیرکییل
جفا تارتیب ایرانلاردین اولوش آلکییل
اولوش آلمای دیدارینی کورار موکین
قول خواجه احمد هر نه دیر سین بولهوس سین
حق دین قورقوب آخرت قه غم بیماس سین
باشینک بیر له تونلار قایتب هو دیماس سین
بو لهوسنی خواجهم قبول قیلار موکین
حکمت

آدم صفي سنت لارين نيلكا آلسام
يا ربانا ظلمنا ديب ناله قيلسام
بيابانده كوز ياشيني زاله قيلسام
بیر وباریم مینی یولغه سالار موکین
سحرلارده زاری قیلیب ییغلاسام مین
جان بیرارده بیلیم محکم بغلاسام مین
شوقی بیرلان یورک بغریم داغلاسام مین
هق چراغی قبریم ایچره یانار موکین
باشیم نئیم تفراق قیلیب فنا بولسام
دیدار تیلاب حسرتیه ادا بولسام
اهل عیال خانمان دین جدا بولسام
دوستلار خواجم مینکا رحمی کیلار موکین
شیطان لعین یولدین اوردی حالیم تباہ
ییغلامایمو نفسیم مینی قیلدی هوا
عالم خلقی باسیب اوتسه مینی اوا
کافر نفسیم عزازیل دین تانار موکین
غریب جانیم حق یولیک نذر ایلاسام
شاه حسین دیک کر بلاده سوساب اولسام
حق شرابین ایچرمین دیب تشنه کیتسام
آنک بارسام سوسون لاریم قانار موکین
اصحاب لاردیک دین تلاشیب باشم بیرسام
شهر بانو امام لاردیک ییغلاب یورسام
الله اوچون کافرلارکا اسپر بولسام
رحمن ای کام سینکا مقبول بولار موکین

- ۲۲۰ -

قول خواجه احمد ظاهر اعمى يول (داشتى)
طالب لارنى صحبتى دىن يراق قاچتى
قريب جو كوب حق يولغىه عقلى شاشتى
تانكلا بارسه كورماس كورنى فراغتىن

۱۲۰

هكمت

بو عالمده حقدين قورقوب زار اينكراسام
اخرتده روھوم آرام آلاز موکين
ايرانلارنى باسقان ايزين كوزكا سورسام
پير مغان مینى يولغىه سالار موکين
باشيم پيريب بيليم باغلاب قىلسام اخلاص
نفس شيطان چنكالىدين بولسام خلاص
جان پيرارده مدد قىلسه خضر الياس
ضوٹ الغياث ختم يس قىلار موکين
تاغ جوللار كناهيم دين قىلماس طاقت
هركون يوز مينك جرم عصيان مينك عادت
بو ايش بيرلان آخرتده بارمو راحت
توبه قىلسام عادىلاريسم قالار موکين
آستانهكا باشيم قويوب زارى قىلسام
غريب يتيم باشين سيلاب دعا آلسام
حقدين قورقوب دنيا ايشين آرقه سالسام
خواجم مینى حال دلیم سورار موکين
آدم

انداغ عاشق اياقيغه باشين قويسه
بنا قوبه‌های نفس هوای كوزين اويسه
شوق شرايين ايجيب تاكه روحى قانسه
• هيچ آغزندن سالماس توبه ندامتين
يولين تايب باطن كوزى آچيلكانلار
خارخسديك اياغ آستى يانچيلكانلار
برك كلديك سولوب توزوب ساچيلكانلار
عار آلماس اول خلايق ننگ ملامتين
صوفى كيراك باطينى نى قيلسه صافى
طاعت قيلسه ماننده^۶ بشر حافى
آندين سونكره وعده سيغه بولار وافی
بيشاك كورار هر كيم كشفى كرامتين
رجال لا تلهيهم ديب ايدى خدا
اوشل مردان ما سوي دين بولور جدا
ذكرين ايتيب هر نفسك اولسه روا
تا پار هر دم غوث الغياث جلالتين
لا هوت ارا مريد اكر مقام توتسه
درويش ليكده قرق تورق مقام آندين اوتسه
شيخ مين نيو بنا قيوب اوتنى يوتسه
بي مشقت تابماس ايمان حلاوتين
دور اياغى بيتيب كيلدى اى بيخبر
اچرور قويماس نيچه اكر قيلسنك حذر
وا حسرتا ايمانينكده كو بتور خطر
قونولماس سين بيرماي آنى امانتين

قهار ایگام سندی قورقوب اویغانسام مین
کناهیغه اقرار قیلیب اینکراسام مین
سحرلارده یقام اوشلاب یالبارسام مین
دوستلار خواجه مینی بندم دیکایموکین
ناشقین کیلکان دریالارده یوزلاسام مین
آزیب قالغان بوته لاردک بوزلاسام مین
اولار وقتده مینک بیر آتینک سوزلاسام مین
دوستلار خواجه مینی بندم دیکایموکین
واویلتا ندامت دیب قورقوب قوپسام
پیرمغان درگاهینی نینمای اوپسام
بخشی لارنی خاکپای بولوب اولسام
دوستلار خواجه مینی بندم دیکایموکین
نانک آتقونجه ییغلاب نینمای قورقوب چقسام
سبحان در دین آیتیب دوام اینکراپ چقسام
تفراق صفت عاجز بولوب خوارلیق نارتسام
دوستلار خواجه مینی بندم دیکایموکین
قول خواجه احمد جانینک پیرکیل مردانه وار
جاندین کیچیب ولغه کیرسنک کورکونک دیدار
مرادینکنی بیروور سینکا پروردگار
دوستلار خواجه مینی بندم دیکایموکین

محبتنی کوچه سیننی کیزکان عارف
بخشی بیلور خم کانلارنی علامتین
ارادت دین قول لاریغه حربه آلیب
دفعین ایلار مضرتنی سلامتین
انداغ

الله الله جانيم الله دلسيم الله
سيندين اوزكا پناهيم يوق والله بالله
يىغلاب كىلدىم دركاهينكا شىء لله

دوستلار خواجه ميني بندم دىكايموكين
يخشى لارنى صحبتنده ذاكر بولسام
هرنه جفا تىكسه مينكا شاكر بولسام
ايوب صفت بلاسيغه صابر بولسام
دوستلار خواجه ميني بندم دىكايموكين
آستانكغه باشيم قويوب توبه قىلسام
غيبت قىلغان نىل لارىمنى يوزمىنك نىلسام
كنه قىلغان بندلارىمنى پاره قىلسام
دوستلار خواجه ميني بندم دىكايموكين
توبه قىلدىم توبه قىلدىم قبول قىلغىل
توبم قبول قىلسام بولسانك جانيم آغىل
يولده قالدىم يولده قالدىم قوليم آغىل
دوستلار خواجه ميني بندم دىكايموكين
الله اوچون مردآنه وار جانيم بىرسام
اهل عيال خانىمانىمنى تاشلاب كىتسام
جان نه بولغاي ايمانىمدىن بلكه اوتسام
دوستلار خواجه ميني بندم دىكايموكين
سحرلارده ابرته قويوب حقه يانسام
اولوغ كىچىك كناهلاردىن توبه قىلسام
زارى قىلىب حضرتىكا بويون سونسام
دوستلار خواجه ميني بندم دىكايموكين

درگاهيغه باشيم قويوب ناله قيلسام
كوز ياشيمنى آقوزوبان ژاله قيلسام
بيابانلار كيزيب اوزوم واله قيلسام
دوستلار خواجم مينى بندم ديكايهوكين
قايدا بارسام يادين ايتب ييغلاسام مين
خدمتيدا بيليم محكم باغلاسام مين
حسرتيده يوراك بغريم داغلاسام مين
دوستلار خواجم مينى بندم ديكايهوكين
هركون بوز مينك قولوم آچيب آمين ديسام
موسى صفت طور تاغيدا رازين ايتسام
توقسان توقوز رازين ايتب جانيم بيرسام
دوستلار خواجم مينى بندم ديكايهوكين
بايزيد ديك ييتمش يولى اوزوم سانسام
الله تيو دردى بيلان اولوب كيتسام
رياضتده اريب اريب اچيب قانسام
دوستلار خواجم مينى بندم ديكايهوكين
الله اوچون فرزندلاريم يتيم بيلسام
رياضتده سونكلكلاريم هليم قيلسام
اهل عيال خانمانيم غنيم قيلسام
دوستلار خواجم مينى بندم ديكايهوكين
الله ديكان بندهلارنى قولى بولسام
عاشقلارنى قويوب اوچكان كلى بولسام
يول اوستيده تفرق صفت يولى بولسام
دوستلار خواجم مينى بندم ديكايهوكين
الله

كوزم آچىم سىنى كوردىم كل كونكلنى سىنكا بىردىم
اوروغلاريم تركين قىلىم مېنكا سىنوق كركسىن
سوزلاسام مېن تېلىم سىن كوزلاسام مېن كوز بىل سىن
كونكلىمده هم جانىمده سىن مېنكا سىنوق كركسىن
فدا بولسون سىنكا جانىم توكار بولسانك مېنم قانم
مېن قىلنك مېن سىن سلطانم مېنكا سىنوق كركسىن
عالم لاركا كتاب كىراك صوفىلارغه مسجد كىراك
مجنون لارغه لېلى كىراك مېنكا سىنوق كركسىن
غافل لاركا دنيا كىراك عاقل لاركا عقبى كىراك
واعظ لارغه منبر كىراك مېنكا سىنوق كركسىن
عالم بارى اوچماخ بولسه جمله حورلار قارشو كىلسه
الله مېنكا روزى قىلسه مېنكا سىنوق كركسىن
اوچماخ كرم جولان قىلام نه حورلارغه نظر قىلام
آنى موى مېن نه قىلام مېنكا سىنوق كركسىن
خواجه احمد در مېنم آتم تونى كونى ینار اونم
ایكى جهانده امیدیم مېنكا سىنوق كركسىن

سحرلارده قوپوب بىغلاب دعا قىلسام
دوستلار خواجم مېنى بنم دىكايموكین
باش اورنیغه قانیم توکوب دعا قىلسام
دوستلار خواجم مېنى بنم دىكايموكین

بو حسرتدە كور اوى كا كرار بولسام
الوداع ديب بارجه كىتىب يالغوز قالسام
ماركژدم اوفراب تورسه قاچا آلماسام
نه حال بيرله قاچارىمنى بيلا آلماس مین

ای مؤمن لار عجب اويدور قرانغو كور
پر وحشت ليك سياست ليك هييتى زور
الله اوزى لطف ايلاسه بولور پرنور
لطف ايتماسه نه قىلاريم بيلا آلماس مین

مینی قويوب ييتى قدم كىنار بولسه
منكر نكیر اوشال دمده كىريب كىلسه
من ربك ديب فرشته لار باقىب تورسه
رېم الله ديگانىمنى بيلا آلماس مین

قول خواجه احمد منزل خطر يول لار يراق
بارور يرينك ياووق تورور بارمويراق
توبه قىلب اوزين بيلكان آلدی يراق
مین هم توبه قىلغانىمنى بيلا آلماس مین

مشقنك قىلدى شيدا مینی جمله عالم بىلدى مینی
قايقوم سينسين تونی كونی مینكا سینوق كركسین
تعالی الله زهی معنی سین ياراندىنك جسم وجانی
قوللیق قىلام تونی كونی مینكا سینوق كركسین
كوزم

خدایم نی امری بیرله جانیم آلسه
جانیم آنده باریب ننیم موندنه قالسه
رنکیم مثل برك خزان ینکلېغ سولسه
ایمان بیرله باراریمنی بیلا آلماس مین
اهل عیال قورشاب تورکای بیغلاب سیننی
یوغوچی لار نختنن اوزره آلفای سیننی
سونی قویوب پاك ایلاکای ظاهریمنی
باطینیمنی یوغانی نی بیلا آلماس مین
آندین سونکره کفن تونین کیدورکایلار
پاك نا پاك میننی سالیب چولغاکیلار
باش آیاغیم محکم توتوب باغلاکیلار
توبه تونین کیکانیمنی بیلا آلماس مین
تورت آیاغلیغ تابوتیمنی کیلتورکای لار
میننی سالیب تورت طرفدین کوتارکای لار
ئنا ایتیب جنارهم نی اوقووکای لار
مین هم ئنا ایتاریمنی بیلا آلماس مین
آندین سونکره میننی سالیب روان بولسه
بیتمش یکی یرده میندین سؤال سورسه
جواب بیر دیب فرشته لار وحشت قیاسه
نیچوک جواب بیراریمنی بیلا آلماس مین
تابوت بیرله الیب تورسه کور باشنده
یارانلاریم بیغلاب تورکای کوب قاشیمده
بالغوز بیغلاب قورغوم ایل باشیمده
آنده نیچوک قیلاریمنی بیلا آلماس مین

زاهد قیلدی ینه بیرنی طاعت اوچون
زاهد ینه طاعت قیلمش راحت اوچون
حور غلمان طوبی ولدان جنت اوچون
زاهد دیدار کوراریمنی بیلا آلماس مین

آخسرت نی یراغسی نی قیلا آلمادیم
یول لار اوزاق یول آزوقین آلا آلمادیم
جانندن کیجیب هق امرینی قیلا آلمادیم
ق سزین باراریمنی بیلا آلماس مین

توسماق م دم اونمایین عمریم اونی
ملك الموت ، کیلماکی هم یاوق بیٹی
ایا دوستلار عمل سیز مین یاشیم قانی
نه حال بیرله کیتار یمنی بیلا آلماس مین

بیر فرصته بیتهب کیلما ای اونمای ساعت
هیبتنی کا بیر و کولار قیلما س طاقت
فرمان بولسه آلهیم دین ملك الموت
نیچوک طاقت قیلاریمنی بیلا آلماس مین

جان آلورغه اول عزرائیل کیلیب نوره
جانینک بیردیب هیبت بیرله بیر چنک اوره
اوج یوز التمیش تامورلاریم تترار بولسه
نه حال بیرله باراریمنی بیلا آلماس مین

اهل عیال یوزونک ساری باقیب تورکای
باقیب توروب سوز اینورغه تیلینک کیلما ای
رحم ایتسه یقین ایشینک یراق بولغای
حیران بولوب نیتاریمنی بیلا آلماس مین

خدایم

سجده قیلدیب حقدین ینه فرمان بولدی
سجده قیلیب بارجه مؤمن اولوش آلدی
سجده قیلمای قالغانلاری کافر بولدی
مین هم سجده قیلغانیمنی بیلا آلماس مین
ای مؤمن لار وهمی بیرلان بولدوم کریان
بو غم بیرلان عظیم حیران یوراکیم قان
تندین اوتوب دلدین اوتوب اورتادی جان
نیچوک علاج ایناریمنی بیلا آلماس مین
خدایم نی قدرتی غه بییتیب بولماس
شقی سعید امر قیلدی بیلیب بولماس
طاقت قیلیب خلق ایچنده توزوب بولماس
قایسی طرف کیناریمنی بلا آلماس مین
بیرنی کبرو بیرنی ترسا جهود قیلدی
بیرنی مؤمن بیرنی کافر جهود قیلدی
عزازیل نی درکاهیدین مردود قیلدی
نه سبب دین قیلغانی نی بیلا آلماس مین
کناهییم کوب تاغ دین آغیر طاعتیم آز
طاعت قیلمای عروم اوقی قیش وهم یاز
درکاهی کا بارور بولسام یوقتور نیاز
نه یوز بیرلان باراریمنی بیلا آلماس مین
جانندین کبچکان چین عاشق لار اوزین کوردی
روز ازل ینه بیرنی عاشق قیلدی
لطف کرم ایلاب آنکا عشقین سالدی
آنده دیدار کوراریمنی بیلا آلماس مین

معروف تېك اوشبو، يولغە قىم قويسام
منصورتېك جاندىن كېچوب دارده قونسام
دار اوزره شوقلانيبان حقنى ايسام
بو ايش بيرله يارب سىنى تابقايمو مېن
قولخواجه احمد قول لوق ايجره ضابط بولسام
ذكر ايتيب ذاكر بولوب ربي ديسام
ذكرنده شوقلانيب كويوب يانسام
بو ايش بيرله يارب سىنى تابقايمو مېن

حکمت

اول السمت بر بكم ديكاننده
قالوا بلى ديكانيمنى بيلا آلماس مېن
وما ديتكم ديبيان ينه سوركاننده
دينيم اسلام ديكانيمنى بيلا آلماس مېن
الهم دين ينه اوچ يول كىلدى خطاب
مؤمن ارواح ربيم سېن ديب بيردى جواب
جواب ايتمانى كافر قىلدى ايزيم وهاب
مېن هم جواب ايتكانيمنى بيلا آلماس مېن
جمله روح كا شول ساعتده فرمان بيتى
فرمان بولغاچ دم اوتماين صف قورولدى
كافر چنده مؤمن بنده اونكده توردى
قايسى طرف توركانيمنى بيلا آلماس مېن
سجده

کناه قیلیم توبه قیلماي آشتیم
نفسیم مینى طغیان قیلدی طرفه شاشتیم
محمد الله پیری مغان ساری قاجتیم
قولغه آلیب نفس بدنی اوشلاسام مین
قول خواجه هر بیر سوزونک دردکا درمان
طالب لارکا بیان قیلسام قالماس آرمان
تورت مینک تورت یوز حکمت ایتم حقدین فرمان
فرمان بولسه تا اولکونچه سوزلاسام مین

۱۱۵

حکمت

تینمایسن حضرتنکده الله دیسام
زار اینکرابان ذا کر بولوب ربی دیسام
قول بولوب قوللیقینکده بویمون سوزسام
بوایش بیرله یارب سینى تابقایمو مین
زکریا تیک بو باشیمغه ارّه قویسام
ایوب تیک بو تینیغه قورتنی قویسام
موسی تیک طور طاغیده طاعت قیلسام
بوایش بیرله یارب سینى تابقایمو مین
یونس تیک دریا ایچره بالف بولسام
یوسف تیک قندق ایچره تون کون بولسام
یعقوب تیک یوسف اوچون زار اینکراسام
بوایش بیرله یارب سینى تابقایمو مین
شبلی تیک عاشق بولوب سماع اورسام
بایزید تیک تون کون تینمای کعبه بارسام
کعبه کا یوزم سورتیب زار اینکراسام
بوایش بیرله یارب سینى تابقایمو مین

۱۴

چېن كونكل ده نماز قىلغىل خدا بېلسون
خلف ايچىندە رسوا بولغىل عالم كولسون
نفرات صفت خارلىق تارتقىل نىفسنىڭ اولسون
ھىمت بېرسنىڭ نىقسىم بېغىب يىغلاسام مېن
دوستلار يېمىنى رسوا قىلغان نىفس ھوا
آنىنىڭ اوچون شىطان لەين قىلور غوغا
لطف ايلاسنىڭ مەن لېكىنى قىلاي ادا
رياضت دە جانىم قىناب ايشلاسام مېن
عشق يوليدە فطرە فطرە قانلار يوناي
رحمەن آتلىغ رھىمتىڭدەن اميد توتاي
جام شراب تويما بېرسنىڭ جاندىن اوناي
ھىسرتىڭدە ايكى كوزوم ياشلاسام مېن
نىقسىم مېنى اوتدىك يانېب يولېم اوردى
پوزمىنىڭ تورلوك طعام تىلاب دوكلن فوردى
آغزىن آچىب ھرايشىڭ كا مېنى سوردى
ھىمت بېرسنىڭ ايت نىقسىمىنى اوشلاسام مېن
عشقىم تاشتى روھم قاچتى قايدىن تاپاي
آرقاسىدىن عشق آتنى مېنىب چاپاي
كىمى كورسام خضر بېلب قولدىن توتاي
خضر والياس مەد قىلىپ اوشلاسام مېن
كناھىم كوب بېر كا سىغماس كىم كا ايناي
توبە قىلىپ ايكرى يولدىن راست كا قايتاي
نىدامت دە ايت لارىمىنى اوزوب تارتاي
صد دريغ دېب بارماق لارىم تىشلاسام مېن
معروف

بیرکون سینی عمر و ننگ بر کی بولغای خزان
اجل کیلمای توبه قیلغیل ایا نادان
شاید سینکا رحم ایلاکای ایزیم یزدان
اول سبب دین حق دین قورقوب غارکا کیردیم
چین درد لیکنی ایشی ایرور سوز و کداز
کوز یاشی دور حق قاشیده تحفه نیاز
کیچه کوندوز تینمای قیلغیل روزه نماز
اول سبب دین حق دین قورقوب غارکا کیردیم
ایا فرزند امت لارنی دردی اورتار
فسق فجور کناه لاری ناغ دین • آرتار
دیننی قویوب دنیا مالین اوزکا تارتار
اول سبب دین حق دین قورقوب غارکا کیردیم
قول خواجه احمد تکبیر اینتیب صحبت باشلا
های هوس من من لیکنی یاراق تاشلا
سحر لارده جار ضرب اوروب تینمای ایشلا
اول سبب دین حق دین قورقوب غارکا کیردیم

۱۱۴

حکمت

محبت نی بازارینده جولان قیللیب
آخرتنی سودا سینی باشلا سام مین
بو دنیانینگ عزت لارین آرقه تاشلاب
خالیق زارلیق یول لارینی خوشلاسم مین
بو یول لارده خارلیق زارلیق درکار ایرمیش
تسبیح تهلیل روزه نماز بیکار ایرمیش
یا العاچچیدین خدا رسول بیزار ایرمیش
یا لغان نماز ربالارنی تاشلا سام مین

حقه عاشق بولوب ایدی قول خواجه احمد
صدقی بیرلان ایشتنکا یوز مینک رحمت
دعا قیلای کورمکایلار محنت زحمت
عاقل ایرسنک بیرسوز بیرلان ادا قیلدیم

۱۱۳

حکمت

ایا دوستلار حسب حالیم بیان ایلای
نه سبب دین حق دین قورقوب غارکا کیردیم
چین دردلیک کا بوسوزلارنی عیان ایلای
اول سبب دین حق دین قورقوب غارکا کیردیم
غار ایچن کیچه کوندوز طاعت قیلدیم
تطوع نماز اوقوب عادت قیلدیم
هر نه جفا تیکسه آنکا طاقت قیلدیم
اول سبب دین حق دین قورقوب غارکا کیردیم
غار ایچنده مصطفی نی حاضر کوردوم
سلام قیایب ادب بیرله بیخود نوردوم
عاصی جافی امت لارنی هالین سوردوم
اول سبب دین حق دین قورقوب غارکا کیردیم
غارکا کیرماک رسول الله سنت لاری
طاعت قیلماق حق رسولنی عادت لاری
ضریب لارکا رحم قیلماق شفقت لاری
اول سبب دین حق دین قورقوب غارکا کیردیم
امت بولسنک کیچه کوندوز تبینمای بیغلا
بغرینک پیشیب اوپکانک تیشیب بورک دغلا
اچل کیلسه مردانه وار بیلینک باغلا
اول سبب دین حق دین قورقوب غارکا کیردیم
بیر

چين دردليك كا اوزوم دارو اوزوم درمان
هم عاشق مين هم معشوق مين اوزوم جانان
رحم ايلاييم. آتيم رحمن ذانيم سبحان
بیر نظرده باطن لارين صفا قیلدیم

تانك آتقونچه حق ياديني آيغان كيشي
تاغ جول ني بوستان قیلور آقان ياشي
الله اينور اوركا بيرله يوقتور ايشي
اول عاشقني خلايق دين جدا قیلدیم

حشق ياديني بيركاسالسام بير كونارماس
دفتر قیلسام تا نريك سين بيتيب بولماس
حقني بيلكان بيك و خان و خلقني بيلماس
اول بندهم ني اوزيولومه دوتا قیلدیم

مال و پلني پروا قیلماس عاشق كيشي
يول اوستيده نغراق بولوب عزيز باشي
آندين سونكره نورغ، تولور ايچي ناشي
تانكلا بارسه محشر آرا پادشاه قیلدیم

حق دين قورقوب مال و پلني سويماكانني
حقني ايتيب بيردم ياتيب اويماكانني
ياتسه قوبسه حق ذكريني قويماكانني
آچيم باطن كوزلاريني بينا قیلدیم

روزه توتوب خلقغه ریا قیلكانلارني
نماز اوقوب تسبیح قولغه آلكانلارني
شيخ مين تيو اوركا بنا قويغانلارني
آخر دمه ایمانی دين جدا قیلدیم

هکمت

هولغه کیرکان ایرانلاردین یولنی سورمای
بیغلایمو ای دوستلاریم خطا قیلدیم
حق ذکرینی کیچه کوندوزورد ایلامای
ایا دوستلار اوز جانیمه جفا قیلدیم
الله یادی کونکلارنی روشن قیلغان
عاشقلارغه خدا اوزی وعده قیلغان
شفق نسیمی مصطفی غه تحفه کیلکان
اول سبیدین کوز یاشیمنی کواه قیلدیم
الله اینور عاشقلاریم براق سوار
حق ذکرینی اینکانلارکا رحمت یاغار
کوب بیغلان دیداریمنی بیشک کورار
روز محشر دیداریمنی عطا قیلدیم
وعده قیلدی عاشقلارغه یوزمنک براق
عالم خلقی ملامتی آنکا یراق
بو عالمده ایل کوزیکا بانغان جراق
عبقی ایچره یوزمنک کوشک لارین قیلدیم
دردسپز آدم آدم ایرمس مونی آنکلانک
عشق سپز آدم حیوان جنسی مونی تینلانک
کونکلونکیزده عشق بولمسه منکا بیغلانک
کریان لارغه خاص عشقیم نی عطا قیلدیم
بنده بولسنک من من لیکنی زینههارتاشلا
سحرلارده جانیمک قیناب تینمای ایشلا
بولدین آرزغان کمراه لارنی بولقه باشلا
بیسر نظرده دل لارینسی صفا قیلدیم
چین

كعبه سارى كوجالوك ظالم لاردىن قاجالوك
اوغل قىزدىن كىچالوك رضابولونك دوستلاريم
تېلىم سورسام قزار يوق غريب اولسه سورار يوق
بېمىشلارده حلال يوق رضابولونك دوستلاريم
كىچتى قولنك جانىدىن چىقتى خلقنى سانىدىن
دوستلار باركاي سونكىدىن رضابولونك دوستلاريم
خواجه احمد يوم كوزونكىنى رضابولونك دوستلاريم

۱۱۱

حکمت

نېچە يېلىق مەر بانم جان ايدىلار دوستلاريم
بو وجودوم شهرىنى فانى قىلادور دوستلاريم
بو قفسنى طوطى سى پرواز ايتادور اوجكالى
بىر قرانغو شعله سىز بىر كا بارادور دوستلاريم
اى منى بارانلاريم همت توتونك امانيمه
دشمنيم امانيمه زهمت بىرادور دوستلاريم
اوشبو جان بىزلار بىلان بىر نېچە يېل لار بار ايدى
حق تعالى حكىمى بىر لان عزم ايتادور دوستلاريم
بومىنى اعضالاريم جانيم بىلان شادمان ايدى
جان چىقارغه كل اعضام نتر اشادور دوستلاريم
امر حقه بارجه خلف عالمين بولدى رضا
اول حقيقت بىدلار دايم رضادور دوستلاريم
قول خواجه احمد طوطى سى پرواز ايتادور اوجكالى
نىلاسون مسكىن حكىم خدا دور دوستلاريم

قاضی بولغان عالملار پاره رشوت بیگانلار
انداغ عالم جای نی نار سقرده کوردوم
مفتی بولغان عالملار ناقف فتوی بییرکانلار
انداغ مفتی جانی فی صراط کوفروکده کوردوم
جماعت کا بارماین ترک نماز قیلغانلار
شیطان بیرله بییر یبرده درک اسقلده کوردوم
ظالم بولوب ظلم ایبتکان مؤمن لارنی آغریبتکان
قرا یوزلوك محشرده قولین آرقهده کوردوم
قول خواجه احمد کان آجتین در کوهرنی ساجتی
نیبتکلامکان بوسوزنی غفلت ایچننه کوردوم

هکمه

نیت قیلوق کعبه کا رضا بولونک دوستلاریم
با اولکایمیز کیلکایمیز رضا بولونک دوستلاریم
نیت قیلوق کعبه کا حق مصطفی روضه کا
نصیب قیلغای بارجه کا رضا بولونک دوستلاریم
رضا بولونک اوزوم دین بخشنی بان سوزوم دین
اونونک میننی یوزم دین رضا بولونک دوستلاریم
دوستلار بیزنی بوقلاغای فاسق لار کوب اوخلاکای
مسجی ساری کیلماکای رضا بولونک دوستلاریم
سردین بولدی اشارت مونده قیلوق عمارت
دوستلار قیلغای عبادت رضا بولونک دوستلاریم
کعبه

حکمت

عقبی خبرین ایشمتیب دنیانی سالیب کیتارم
توشدوم ایرانلارچریکا دنیانی سالیب کیتارم
ایرانلار دنیا دهی دنیا غمپن بهادی
حقین اوزکانی دهادی دنیا سالیب کیتارم
موسی عمران قالمادی تحت سلیمان قالمادی
مینک یاشلیغ لقمان قالمای دنیا سالیب کیتارم
دنیا دیکان ازار ایرمیش عاقل قوللار بیرار ایرمیش
جاهل لار بیرله یار ایرمیش دنیا سالیب کیتارم
سلطان خواجه احمد یسوی ایدی بو حکمتنی تام
ایشیتسون دیب جمله جهان دنیانی سالیب کیتارم

حکمت

الله دیکان ننگ فی جاین جنتک کوردوم
هور غلمان جمله سین قارشو آلدیک کوردوم
فاذکرونی ذکرینی ایتکان قوللار دایما
جمله سین همراهی بهشت عدنیده کوردوم
تونی کونی او خلامای هوذکرینی ایتقانلار
ملائک لار همراهی عرشنی اوستیک کوردوم
خیر سخا قیلغانلار یتیم کونکلین آغانلار
چهار یارلار همراهی کوثر لبند کوردوم

قول خواجه احمد قاتبغ لانیب کوی سین ایدی
ایچی تاشینک خام قالماسون بیش سین ایدی
دوستلار مینکا سوزینی ایت سین ایدی
یوق ایرسه معرفتنک تورلانیماس اول

۱۰۷

حکمت

مینک تومن تورلوك خطالار میندین اوتسه عفو قیل
کفتکوی ناروا لار میندین اوتسه عفو قیل
کر تلاوت قیلیمشیم ده بو کلام الله نی
سهو عصیان خطالار میندین اوتسه عفو قیل
اوقوغانده غافل اوتسه یا غلط نقصان بیله
هر نیچوک بیجا ایجا لار میندین اوتسه عفو قیل
مد بیلان اعراب و تشدید لار نی تغییر ایلاسام
بو کلامه هر خطالار میندین اوتسه عفو قیل
نخس اوقوسام بیر کلمه سیننی یا بیر حرفی نی
موند اغ نانا م دعا لار میندین اوتسه عفو قیل
آیت و عا و عید نی قیلیمسام مین تفرقه
فهم قیلما ی نارسالار میندین اوتسه عفو قیل
عزت اکرام قرآن نی بجا کیلتورمسام
بی ادب لیک بی ابالیغ میندین اوتسه عفو قیل
حضرتینکنک مین کسی قولنی خطاسی کوب ایردر
روسیاه لیک هر خطالار میندین اوتسه عفو قیل
خواجه احمد مسکینی نقصانی کوبتور دنیا ده
کر چه یارب مینک خطالار میندین اوتسه عفو قیل
حکمت

حکمت

ایسیر بو طریقت نینگ تانسوق ایدی
دوستلاریم ارامیزده ایدلانماس اول
کرایدی بولماس ایردی عاشقلارده
نیچه یول کیرلار اورنبن کیرلانماس اول
اول ایرنننگ کلی اول شریعت دور
میوه سی ناتلیق لقمه طریقت دور
کیم قول نینگ قولى بولسه حقیقت دور
قاف تاغین توکال یونسه تورلانماس اول
نشانین اینا کیتى عاشقلاری
ایستایو بولدی آنینگ صادق لاری
بولدوق دیب ایتمادیلار لایق لاری
کورکانین کورکان بیرده سولانماس اول
سوز تاشنه بولسه ایچده مزه بولماس
ایچی قوروق بولسه انده مزه بولماس
نیچهلار آرزو قیلیب بهره آلماس
دعویکا معنی آلیب یوزلانماس اول
قاموغ اعضا صورتیدین نیل کیچماغونچه
موتوا قبل ان موتوا بولماغونچه
ظاهریده باش کوزینى یوماغونچه
باطینده ایچ کوزی کورکانماس اول
ایمکک سیزین یتمک لیکى ایرماس آسان
نیچوک چتکر یتماکونچه هم خمدان
بولماغونچه بویتول ایچره مونکلوغ حیران
قوروق اونون کویماغونچه کورلانماس اول

امت بولسنىڭ كېچە كۈنۈز پائالىيەت قىلغىلى
قىيى سارى بارغىل انىڭ راھىت كورغىلى
خاتىرلىرىڭ يىغلامنىڭىنى عادت قىلغىلى
قولاق سالكىلىڭ خاس امتى بولاي دىسنىڭ

چىن امتى خاتىرلىرىڭ كىچىك دىنيا قويدى
اولار وقتىدە امتىم دىيىپ نالە قىلدى
والە بولوب بىلىپ صىفەت خاتىرى سويدى
قولاق سالكىلىڭ خاس امتى بولاي دىسنىڭ

درود اينكىلىڭ امت بولسنىڭ اى بىخېر
رسول الله سوزىن ايتىمىم كان كوهر
رسول ايدى دىنيا بىر كۈن قىلور ضرر
قولاق سالكىلىڭ خاس امتى بولاي دىسنىڭ

واى امتىم واي امتىم دىدى احمد
آئىنىڭ اوچون سبحان ايتىم قىلدى رحىمەت
آمىن دىكىلىڭ قىامت كۈن قىلغىلى شىفەت
قولاق سالكىلىڭ خاس امتى بولاي دىسنىڭ

قول خواجه احمد يولغە كىر كىلىڭ حالا فرصت
الله دىكىلىڭ خاتىرىنىڭ اوتى دم غنىمەت
قىلدىڭ بارسنىڭ نىكىلىرىڭ ايتىپ قىلغىلى صىبەت
قولاق سالكىلىڭ خاس امتى بولاي دىسنىڭ

حكىمەت

يوزمىنىڭ ئىزا ھەقىدىن كېلىدى ايشىت انكا
امت لارنىڭ ھوالە سىن قىلغىل مېنىكا
جەلە سىنى باغشلايىن آندە سىنىكا
قولاق سالكىل خاص امتى بولاي دېسنىڭ

آنام آنام دېمادىلار دېدى امت
ھەم ئنا تېنماي ايتىپ بولغىل الفت
قىامت دە كورمكاي سىن ھەقىدىن كەفت
قولاق سالكىل خاص امتى بولاي دېسنىڭ

وا درىغا اوتى ەمروم قانى ەشقىم
امت ايدىم دنىيا سرى بولدى ذوقىم
باطن كەتاب ظاھر ىمدە باردور دلغىم
قولاق سالكىل خاص امتى بولاي دېسنىڭ

يېغلامايمو يولسدە قالدىم ەملىم يوق
امت دېدى انىڭ سرى جەلىم يوق
باشىم كىتسە بو يول لاردىن تايرىم يوق
قولاق سالكىل خاص امتى بولاي دېسنىڭ

كوچوم يېتىپ كەبە سارى بارمادىم مېن
ھالەلارنى نەبىھتىن آلمادىم مېن
ھەقىدىن قورقەب يىخشى يولغە كىرمادىم مېن
قولاق سالكىل خاص امتى بولاي دېسنىڭ

ياشىم يېتىپ ەمروم اوتوب توبە قىلماي
آخرتنى اسبابنى قولغە آلماي
يىخشىلارنى خاك پاي بولوب يورمىساي
قولاق سالكىل خاص امتى بولاي دېسنىڭ

كوزوم نوشتى كونكلوم اوجتى عرشقه آشتى
همريم كچتى نغسيم قاچتى بجرىم تاشتى
كاروان كوچتى منزل آشتى هارىب توشتى
سر اولاشتى نيتاك بولغان حاليم منينك

صورت مونده سىرت آنده قدر تينده
اوزون تونك ياروق كونك كونكلوم آنده
پورار تونده بولوب بنده بارى فائده
سورسه انده يازوف تورور نىلیم منينك

ايچتيم شراب بولدىم خراب اصليم تراب
كيلدىم كوراب كونكلوم سراب عشقه پراب
حقدين خطاب كيلسه كورماس قوللار عذاب
بولاق ينكليغ آقار كوزدين ياشيم منينك

توشتيم اوزار براق نوزار كيتسه بازار
دنيا بازار ايچره كيريب قللار آزار
باشيم بيزار ياشيم سيزار فانيم نوزار
آتبم احمد تركستاندور ايليم منينك

ايا دوستلار مصطفى دين بيان ايلاي
قولاق سالكييل خاص امتى بولاي ديسنك
اول رسول مجتبي نى عيان ايلاي
قولاق سالكييل خاص امتى بولاي ديسنك

يوز

مؤمن بولسنىڭ بى طهارت ذكرىن ايتمه
كرامت لار ايتىپ حلقە دىنىنىڭ سانمە
مسلمانلىغ دعوى قىلىپ كافر كىتمە
كىلىنىڭ يىغلىنىڭ ذاكر قول لار ذكر ايتالىك

داكر بولسنىڭ ذكرىن ايتماي هر كىز ياتمە
نادان بىرلە نا جنس لاركا ھېچ سوز قاتمە
منافق لار ھالدىن سورسە بىر سوز ايتمە
كىلىنىڭ يىغلىنىڭ ذاكر قول لار ذكر ايتالىك

قول خواجه احمد يامانلارنى يمانى سىن
بارجە بىغداي ايل توتماكاي سمانى سىن
يولدىن آرغان كەراھلارنى نادانى سىن
كىلىنىڭ يىغلىنىڭ ذاكر قول لار ذكر ايتالىك

• ۴ •

حکمت

ايزىم يادى اولوغ ياددور ايتور بولسم
عسل يىنكلىغ سچوك بولور نىلىم منىنىڭ
اوزوم فقير قىلىم مۇقر بولدوم حقير
قنات قاقار اوچار قوشىك كونكولوم منىنىڭ

تورلوك عىشىم تورلوك ايشىم مونكلوغ باشىم
ايردى جانىم كىتى ھوشوم آقتى باشىم
بازوق بىلان تولدى توكال اىچى تاشىم
بى نىازىم آجا بىرسون يولىم منىنىڭ

* ۱۳

الکذاب لا امنی دینی سرور
بوسوزلارکا یول بیرکوچی ھادی رهبر
یالغانچی نی امت دیماس اول پیغمبر
کیلینک بیغلینک ذاکر قوللار ذکر ایتالیک

رحمن ای کام چین عاشقنی یولین آچار
محبت نی شوقی بیرله یاشین ساچار
الله نیو قایدہ بارسه شیطان قاچار
کیلینک بیغلینک ذاکر قوللار ذکر ایتالیک

ذاکرلاری ذکر بن ایتیب ناله قیلور
کوز باشینی سربغ یوزکا زاله قیلور
بیابانلار کیزیب اوزین واله قیلور
کیلینک بیغلینک ذاکر قوللار ذکر ایتالیک

ذاکر قوللار حق فرمانین محکم توتار
اخلاص بیرلان الله نیو قانلار توتار
حلقه ایچره کپرکان وقتده جانن بین اوتار
کیلینک بیغلینک ذاکر قوللار ذکر ایتالیک

بی طهارت ذکر اینکان کا لعنت یاغار
اوشل کونی بولغان فرزند شیطان توغار
اولار وقتده اول کیلیب شیطان باغار
کیلینک بیغلینک ذاکر قوللار ذکر ایتالیک

بی طهارت ذکرین اینکان ایمان ایتماس
اولار وقتده حق مصطفی قولین توتماس
سبحان ای کام کناهی نی هرکیز اوتماس
کیلینک بیغلینک ذاکر قوللار ذکر ایتالیک

مؤمن

ذاكرلارغه وعده قىلدى قادر خدا
كور ايچىندە عطا قىلدى حورى لقا
ذاكرلارنى تورار جىاي دار البقا
كىلىنىك يىغلىنىك ذاكر قوللار ذكر ايتالىك

ذاكر بولسه شاكر بولسه بىرى جنت
قانلار اقسە كورلار بىدىن قىلماس منت
امت بولسنىك ذكرىن ايتماك سىزكا سنت
كىلىنىك يىغلىنىك ذاكر قوللار ذكر ايتالىك

ذاكرلاركا خدا اوزى وعده قىلدى
فادىكرونى، اذكرىم آيت كىلدى
فردوس آتلىق جنتى دىن محضر كىلدى
كىلىنىك يىغلىنىك ذاكر قوللار ذكر ايتالىك

ذاكرلارى هر نغسردە ذكرىن ايتار
توبە قىلىپ ايدىرى يولدىن راستغە قىتار
ذكرىن ايتسە آستە آستە شوقى آرتار
كىلىنىك يىغلىنىك ذاكر قوللار ذكر ايتالىك

ذاكرلارى حلقە اىچرە پرتو كورار
آنىنىك اوچون حلقە اىچرە اوزىن اورار
مەشوقىنى كوركان زمان جانىن بىرار
كىلىنىك يىغلىنىك ذاكر قوللار ذكر ايتالىك

بالغان عاشق مەشوقىدىن جانىن ايسار
عقى بولدىن آرقە تاشلاب دىنيا سويسار
هو حلقە سىن قورغان بىردىن ايلار فرار
كىلىنىك يىغلىنىك ذاكر قوللار ذكر ايتالىك

صوفيا اوز طورينكا يالقوز خداغه بئنه سىن
اصلينكا باقسنىك اكر عالم ايجئنه كئنه سىن
پر كئناه وپر خطر هم عاصى وشرمنده سىن
صوفى نقش بولدى ونك ولى هر كىز مسلمان بولمادينك

صوفيا قىلدى ينك محبت دعوى سىن ديوانه بول
مال وملك وخانماندىن كىچىكىل وبيكانه بول
كىم خدا دىب سورئلاسه مينك اور كولوپ پروانه بول
صوفى نقش بولدى ونك ولى هر كىز مسلمان بولمادينك

صوفيا دعوى عشق قىل بارجه دين بىزار بول
اويقونى ايلاب حرام تونلار قوبوب بىدار بول
دردى يوق بىدردى كورسنىك قاچقىل و آزار بول
صوفى نقش بولدى ونك ولى هر كىز مسلمان بولمادينك

احمدا سىن صوفى بولسنىك صوفى ليغ اسان اءاس
حق رسول صوفى بولوب دنيا مالين سويكان اءاس
دنيانى سويكان كيشى بيشك بىلينك انسان اءاس
صوفى نقش بولدى ونك ولى هر كىز مسلمان بولمادينك

حق تعالى پرتو سالىدى جانىم كوئىدى
كىلينك يىغلىنىك ذاكر قوللار ذكر ايتالىك
سحر وقتده پىر مغان باقىب سوردى
كىلينك يىغلىنىك ذاكر قوللار ذكر ايتالىك
ذاكرلارغه

صوفي بولماي نيلاسون اويده قىلورغه ايشى يوق
صوفي ايمغ دعوى قىلور خلقغه بىرورغه آش يوق
آه وآه دىرلارينه كوزيده قطره ياشى يوق
صوفي نقش بولونك ولى هر كىز مسلمان بولمادينك

صوفي بولوب نفس اوچون هر دم ايشيك كابقه سين
نذر آلبى كىلدىر دىب هر دم كيشىكا باقه سين
لعنتى الله نى بوينونك كا هر دم ناقه سين
صوفي نقش بولونك ولى هر كىز مسلمان بولمادينك

صوفي مېن دىب لاف اورار سين سوز افغانينك قانى
اشك سرخ وروى زردو چشم خونبارينك قانى
مرشد كامل مكممل راه مردانينك قانى
صوفي نقش بولونك ولى هر كىز مسلمان بولمادينك

صوفيا بى غم يورار سين دانه^۶ تسبيح آلبى
دنياغه مغرور بولوب دين ايشينى آرقه سالىب
قورققىل ايمى قورققىل ايمى خداغه يالبارمب
صوفي نقش بولونك ولى هر كىز مسلمان بولمادينك

صوفي بولوب مال كس آلماتى اوچون قىلد يىنك جىدل
ظاهرينك صوفي نمادور باطنينك دون ودغل
اى بىخبر اى بىخبر شرمنده سين روز ازل
صوفي نقش بولونك ولى هر كىز مسلمان بولمادينك

دانه^۶ تسبيح آلبى ايل كوزيغه خوب صوفي سين
نفس بدنى آلدیده ترسا جهودنى توفى سين
بندى ليغ قىلنك خداغه يوخسه سلك كوفى سين
صوفي نقش بولونك ولى هر كىز مسلمان بولمادينك

ای کونکل قیلدینک کناه هر کیز پشیمان بولمادینک
صوفی مین دیب لای اوروب طالب جانان بولمادینک
هیف عمرونک اوتی بیر لحظه کریان بولمادینک
صوفی نقش بولدونک ولی هر کیز مسلمان بولمادینک

صوفی لیغ شونداغ مودور دایم ایشینک غفلت بیلان
دانه تسبیح قولونکده تیل لارینک غیبت بیلان
سله چل پیچ اورار سین نفس بد عزت بیلان
صوفی نقش بولدونک ولی هر کیز مسلمان بولمادینک

صوفی بولسنک صافی بولغیل جرم عصیان بولماسون
طاعت تقوی قیایب کونکونک پریشان بولماسون
جان دلده بیغلاغیل مشرده یالغان بولماسون
صوفی نقش بولدونک ولی هر کیز مسلمان بولمادینک

صوفی لبق شرطی دورور تونلار قوبوب قان بیغلاماق
هر جفاغه صبر ایتوبان بیلینی محکم باغلاماق
طالب الله بولوب هر یخش سوزنی سوزلاماق
صوفی نقش بولدونک ولی هر کیز مسلمان بولمادینک

صوفیا طاعت قیلور سین بارچه سی عجب وریا
جان ودل دنیاغه مغرور تیل لارینکده آه وآه
جان پیرورده بولغونک نور ایمانین جدا
صوفی نقش بولدینک ولی هر کیز مسلمان بولمادینک

صوفی

كورماسوسىز زمانه لار جوش ايلدى
بورونقى قدر دانلار ھېچ قالماي
قدر بيلماس ناكس لاركا اورون نيكدي
عالم درويش بخشى لار خوار بولدى كورونك

ناكس خسيس بي ديانت قول لار حاكم
من من ليك حددين اشيب بولدى ظالم
خلق ايچنده خور بولدى لار درويش عالم
ھايتى خلقنى كافر بولدى كورونك

كونكلارنى توتى تمن قرانغولوق
بيزكا يوقتور ايدى كوزماك بير ياروغلوق
بولدىن آزيب شريعتنى پاس توتادوق
دين قاليبان بل مسلمان بولدى كورونك

ديانت سيز خسيس لار نينك خطرى يوق
دنيا مالين ييغيب هر كيز توپارى يوق
پر زور بولوب اولوم دين ھېچ خبرى يوق
اوفر دنيك دينى دنيا بولدى كورونك

قول غريب نينك سوزى تقليد تحميق ائماس
دردى يوقتور بوسوز لاركا قان ييغلاماس
غيب علمين حقدين اوكون كيمسه بيلماس
والله اعلم بالصواب ديب ايدى كورونك

سېن سېز منكا طعام بىك قېغزىل قان
سېن سېز منكا نىكا كىراك بوتىندە جان
سېن سېز منكا قرانغودور اوشبو جهان
سېنىك دردىنك تېو حسرت قىلدى كورونك

انا فرزند بېر بېرىغە چوغلاشتى لار
فرىاد اوروب قوجاغلاشېب يىغلاشتى لار
حسرت ايتوب ارمان بېلە يىغلاشتى لار
نە مشكل دور الوداع دىب قالدى كورونك

بېل بولارنى قرانغولوق باستى نمان
بېزكا غضب قىلدى بوكون قادر اوغان
كافر يىغىب آلىب چىقتى شاد وختدان
مسلمانلار فرىاد اوروب قالدى كورونك

توبە دىنك لار نە قدرت دور خلقى جهان
آخر زمان نشانلارى بولدى عيان
غم داغىنە يوز تىمىلى قىلدىم بىان
نانك عجايب كونلار اهدى بولدى كورونك

ازل كوندە ايندىم بېزكا قىلدى تقدىر
بېزدىن اونوب آنچه خطا قىلدىق تقصير
آنىنك اوچون نارسىدە بولدى اسير
فعلمىزدىن بېزكا جفا سالدى كورونك

نە انادە رحم قالدى نە انادە
اغسا اينسى بېر بېرىغە ما جـراده
مسلمانلار دعوى قىلور اىچار باده
مست لىق بىلان قىرىنداشدىن تاندى كورونك

كورما

ھسرت داغین كونكلومپزه سالدی تمام
ایشینك بونه قدرت نورور ای خاص عام
قدرتین كور شهزادهلار بولدی غلام
حق یانیب مونداغ جزا سالدی كورونك
قزیل كل ديك نارسیده اول اوغلانلار
دنیا اولوب كیم كوروبدور مونداغ داغلار
همنون یانكلیغ دیوانه ديك بولدی ساغلار
عاجز بولوب مسلمانلار قالدی كورونك
ایرکیم بولسه شاه مردان بولغای ایردیم
بو ایلكیم کا آلماس قیلچ آغای ایردیم
بو کافرلار بارچه چری سینى قیرغای ایردیم
علاجیم یوق نیو ارمان قالدی كورونك
آق سیننه منى چیل قیلدیم ای فرزندیم
نه یازوق بیر خدایم غد جکر بندیم
اولومدین هم بتر بولدی مینینك دردیم
بودنیاده هجران داغین سالدی كورونك
بارجه داغلار ایچره مشكل هجران داغی
هجراندین هم بتر ایرمیش فرزند داغی
یورا کیم دین سیریلیب ایچیم کا قان تولدی كورونك
بلا كو بتور مونداغ هر کیز بلا یوقتور
ترملتوبان بیزدین کافر ایریب ایلتور
اجل یتیب کورکا کیرمک نه دولت دور
مونداغ دیبان نومه فریاد قیلدی كورونك

نه مشكل دور كلنى اوزوب غنچه سىدىن
اناسىنى جدا قىلىپ بچه سىدىن
كوندوزىنى قرا قىلىپ كىچە سىدىن
باشلارېغە قرانغونى سالى كورونك

نه قىلغانچه سىزدىن جدا بولدى انسا
سونى سىدىن جدا قىلدى قادر خدا
قيامت نىنك نانكى آتى وا حسرنا
جانمىزكا مونداغ جفا سالى كورونك

انالارى قان يىغلايور تابماي علاج
باشلارېغە قرا كىيىپ يوز يرتىپ ساج
قالدى موكىن بالالارىم آج يلانكاج
آه اوروب ايچ بوينى ايزدى كورونك

انالارى ترما-وبان قالدى حيران
كل يوزلارين زعفراندىك سرغرتىبان
واي قلونوم بونام دىبان آه اوروبان
يقا يرتىپ ساجلارېنى بولدى كورونك

جاندىن عزيز جان ايچىننده مهر بانسم
نور دىدم جكرىندىم غمك سارىم
ايكى كوزوم ياروغلوغى تنده جانم
قايدە باردىنك تىوفرىاد قىلدى كورونك

كوركانمىز قىتنب ينه سىنى ايچان
اكر كورماي اولار بولسنىكده نه ارمان
يىغلاي يىغلاي كوزى كريان بفرى بريان
نه قىلغوسىن بىلماي حيران قالدى كورونك

حسرت

عالم لار بارچه علمین مالغه ساتی
بیلیب کوروب اوزلارینی اوتقه اتی
اوزی عمل قیلمای خلقه علم اورکاتی
دنیا اوچون دین لارینی ساتی کورونک
والله حلال هیچ قالدی بولدی حرام
اسیر قیلیب فرزندلارین سالدی کورونک
فعلیمیزدین بیزکا غضب قیلدی خالق
شکر ایتمادوک بیزکا جزا کوب نه جاغلیق
خیر احسان ایشیکین سلطان قیلدی باغلیق
آنینک اوچون یوزمینک بلاتولدی کورونک
کون کورمکان ایسز محبوب مه پاره لار
یورک لاری قورقوب بولدی صد پاره لار
دردلاریغنه دوا نابهای بیچاره لار
مونکلوغ بولوب کافرغنه خوار بولدی کورونک
جاندین آرتوق کورکان جانانسه لار
یوزی آی کوزی چولپان مستانسه لار
بویلارینی هیچ کورمکان بیکانسه لار
کافرلارغنه زار وحیران بولدی کورونک
بیغلا یورلار فغان اوروب آی وای انام
کورمکایدوک مونداغ قانیغ کونلارنی خام
بو نه حسرت نیو زارین ایدی کورونک
انام نیو کچه کوندوز بیغلا یورلار
آریب قالغان بوتسه لاردک بوزلا یورلار
یتیم قالغان قوزی ینکلغ منکرا یورلار
نالشیغه تاشلار ایریپ سو بولدی کورونک

خلائقنىڭ مزارىغە بارىپ بىر بىر تماشى قىلىپ
اولوكلاردىن آلۇب عبىرت كىراك بىر نىك كىتاب قىلسىڭ
ھېمىشە يىشىلىق قىلغىل كىترسىن اوشۇ دىيادىن
قىامت آب رويىغە كىراك خون چىكر قىلسىڭ
خدا فرمانى توتقان بولور اول اوليالاردىن
بولورسىن اوليالاردىن رىياضت كوبراك قىلسىڭ
قونمە مال وملكىڭ كا قورتور بو اجل آخر
قرا بىر كا كىررسىن اخر نىچە ما كرۇفر قىلسىڭ
خواجە احمد معصيت بىرلە ھىياتىڭ قىلمىغىل ضابىع
بولورسىن لايىق ھىزرت اكر طاعت سحر قىلسىڭ

۱۰۱

ھىكەت

ايا دوستلار آخر زمان بولدى كورونىڭ
بى دىن كافىر بو عالمغە تولدى كورونىڭ
ھق قوللۇغىن قوبوب بارجە فاسق بولدى
انىڭ اوچون قھار غضب قىلدى كورونىڭ
اخىر زمان نشانى اول خىرات كىتى
قھار ايكام قھور بىرلە ھىكەت ايتى
خلائىق لار فاسق بولوب دىن بىن يوتى
اسلام ضعيف بولوب قولدىن چىقتى كورونىڭ
روزە نماز ايمان اسلام قولدىن كىتى
كل يىوم بىتر دىبان ھىكەت اوتى
ارىغ رسول ايتقانلارى ايمدى يىتى
بو دىن بىن قرانغولوق باسنى كورونىڭ
عالم لار

كيريپ كورسنىڭ قرانغولوق يوقنور چراغ
ايچى توله حسرت ايرور اوتلوق فراق
اولكون سينكا كيم قىلكوسى انده يراف
نا قيامت نانك آتقونجه ياتماق كىراك

عمرينك آخىر بولغوسى دور بىر كون تمام
بو ايش بىرلان بارسنىڭ اكر دار السلام
حلال قويوب يكان بولسنىڭ دايم - رام
عنايى باريب انده تارتماق كىراك

قول خواجه احمد توبه قىلغىل اولماس بورون
قىزىل يوزونك كوردە ياتىب سولماس بورون
يىلان چيان كورينك ايجره تولماس بورون
قضا كىلسه رضا بولوب نورماق كىراك

قراكوندور اوشال ساعت كه دنيا دىن سفر قىلسانك
زن فرزند مال ملكنىڭ بارسندىن كندر قىلسانك
سنى قوماس اجل هر كىمىز نىچە حكمنك روان بولسه
حكومت بىرله عالمىنى اكر زىر وزىر قىلسانك
محاصل دور خلايقغه اجل مثل سپاهلار دىك
غضب بىرله آلور جانىنىڭ نچە ما زاريلار قىلسانك
بولوبدر بارچهغه فرمان اولومنى شربتىن ايچمك
قاچوب آندىن قوتولاز سىن نىچە آندىن خدر قىلسانك

حکمت

عزرائیل بیر کون کیلور شدت بپرلان
اسیغ نین دین عزیز جان نی بیرماتی کیراک
بیش کوناوک نقد عمری نی قولدین بپر ب
چاره تابای آخر بیر کون اولماتی کیراک

اوغول قیزینک بیغلاب قالسه فریاد اوروب
مال ملکینک موندی قالسه حیران بولوب
دشمن لارینک قوانوشور سینی کوروب
بو یون سونوب اوزالیمان یانماتی کیراک

میراث دیبان باش ایاغینک باغلاکایلار
اسیغ سونی باشدین قویوب چایقه کایلار
نورت طرف دین آسته آسته اوشلاکایلار
النی قری بوزدین کفن قیلماتی کیراک

جنانک نی اولوغ کچیک کوتارسه لار
کورستانغه قراب سینسی یوروتسه لار
بیتیمیش پیرده سوال سورسه فرشته لار
بیر بیر انی جوابی نی بیرماتی کیراک

خلایق نی مزار بده عمارت نی
کورونک اندی تورلوك تورلوك علامت نی
لحد آنا بیغ در وازه قیامت نی
سیاست لیغ اویغه باریب کیرماک کیراک

کیریب

ارادت نى بىر كىيل اهل اجازت كا
قايم بولغىل تونى ككونى رياضت كا
سانىب انى قوللوغى نى عبادت كا
قوللوغى ده يىل نى باغلاب تورماق كىراك

آندىن سونكره مجاهده تونىن كىيب
رياضت نى بوتنه سىده ايرىب آقىب
من من لىك دىن اوتوب اوزى نى صانى قىلب
عزت رختىن سانىب خوارلىق آلمانى كىراك

اوشبو تورور ايرانلارنى قىلغانلارى
طالب لارغه بىلسون دىبان اىغانلارى
راست دور بوسوز بىلكىل يوقتور يالغانلارى
جان قلاقى بىرلان مونى بىلماق كىراك

صدقى بىرله هر كىم قبول قىلسه مونى
اعتقادى بىرله بولسه تونى ككونى
يادى بىرله مشغول بولسه يلدا تونى
ايرانلار دىن همت يارى قولماق كىراك

ارادت سىز اوشبو يولغه كىرما دىلار
انابت سىز يولغه قىدم قويمادىلار
اجازت سىز بىر يم نفس اورمادىلار
مريد بولغان بو صفت لىغ بولماق كىراك

هر كىم كىرسه اوشبو يولغه بىلبن باغلاب
قول خواجه احمد كىراك اوزنى خادم اىلاب
نىتى نى خدا يى غه درست اىلاب
توجه نى عزيزلار كا قىلماق كىراك

حکمت

هر کیم قیلسه طریقت نی دعواسینی
اول قدم شریعت کا قویماں کیراک
شریعتنیک ایشلارنی ادا قیلیب
آندین سونکره بو دعوانی قیلماق کیراک

شریعتسز دم اورماسلار طریقتده
طریقتسیب-زدم اورماسلار حقیقتده
اوشبو یول لار پیری بیلنور شریعتده
جمله سینى شریعتدین سورماق کیراک

آندین سونکره بیر ایر کیراک ارادت لیک
بولمیش بولسه اول بیر ایردین اجازت لیک
شریعتده راست موافق کرامت لیک
اوشال ایرنیک ایناکنی توتماق کیراک

کیم بیلماین بو یول لارنی شیخ مین دیسه
کرامتدین ولایت غه خبر بیرسه
باطل ایرور اکر روح الامین ایرسه
اوزین آنداغ باطل لاردین ساچماق کیراک

ارادت سیز اجازت سیز مرشد بولماس
طریقتنیک یول لارینی هر کیز بیلماس
مبتدع دور ارادت کا لایق ایرماس
آنداغ لاردین باراغ باراغ قاچماق کیراک

ارادت نی

اغزیم آجتیم سالدیلار خرما ایسی قیلدی مست
ایکی عالمین کبچیب والله بولدوم حق پرست
خواجه ملایبغیلدی آلیب یوردی دست بدست
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

بابام ایدی ای بلام تکلیف قیلما دینک مینکا
بیش بوز ییلدورکامیمه سقلاب ایردیم مین سینکا
مزا سینی سیز آلیب تلفین پیردینکیز مینکا
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

بابام ایدی ای بلام قاشیمده تور اولاین
جناریمنی اوقوب کوم جان تصدق قیلایین
مدد قیلسه مصطفی علیین غه کرایین
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

یغلاب ایدیم ای بابا یاش کودک مین ییلماسمین
کورونکیزنی قزلار مین کوتاریب سالآلماس مین
حق مصطفی سنتین کودک مین ییلماس مین
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

بابام ایدی ای بلام ملایکلار ییغیلکای
جیرائل امام بولوب اوزکالار تابع بولغای
میکائیل واسرافیل کوتاریب کورکا قویغای
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

خول خواجه احمد سوزونکنی نادان لارکا ایتما کیل
سوزنی ایتیب نادان کا پوجک پل کا ساتما کیل
آجدین اولسنک نامرد دین هرکیز منت تارتما کیل
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

ایمان اسلامین آلیب اولمایمین دیب کولوشکان
اولمایمین دیب دنیا ده مولیم بیرلان اوروشکان
غافل لیف بیرله هر دم عمرینی بر باد بیرکان
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

وقتی ییتسه عزرائیل امانت نی بیردرکای
شیطان لهین پیریم دیب جان بیرارده کورنکای
ایمان اسلامین آلوب حال دلین سورمکای
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

توبه قیلسه توبه سین مولیم قبول قیلماکای
الله دیسه خواجه سی قولین توتوب آلماکای
جرم عصیان کرهین پیرکا باریب چچیماکای
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

ییتی یاشده ارسلان باب ترکستانغه کیلدیلار
باشم قویوب ییغلادیم حالیم کوروب کولدیلار
مینک بیر ذکرین اورکاتیب مهر بان لیغ قیلدیلار
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

کلیم قیلیم خرمادین مینکا وحشت قیلدیلار
ای بی ادب کودک دیب عصا آلیب سوردیلار
وحشتی دین قورقما دیم مینکا باقیب توردیلار
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

آغزینک آچکیل ای کودک امانتینک بیرایین
مزا سیننی یونمادیم آج آغزینکغه سالایین
حق رسولنی بویروغین امت بولسام قیلایین
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

اغزیم

چهارشنبه کون ایشیتیب ناکه حضرت بار دیلار
ارسلان بابنی اویغه اولکون مهمان بولدیلار
یا تکان یری ناهموار کوروب حیران قالدیلار
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

اول محمد مصطفی نوروب دعا قیلدیلار
ملائک لار آمین دیب ایلکین آچیب تور دیلار
شوند اغ امت بیر دینک دیب حق شکرینی قیلدیلار
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

صحابه لار ایدیلار ارسلان بابا دور آتینکیز
عرب لارنی اولوغی پاککیزه دور ذاتینکیز
تربیت تن فرض دیدی فرجه سالیب یاتینکیز
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

آخر زمان امت لار نقش قیلور اویلارین
نفس هواغه قوانیب بوزار هر دم خویلارین
شان شوکت لار بیلان بریا قیلور بوی لارین
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

آخر زمان امت لار دنیا فانی بیلماسلار
کینکان لارنی کوروبان آندین عبرت آلماسلار
ایرانلارنی قیلغانین کوروب کوزکا ایلماسلار
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

بخشی یول لاردین آزیب یامان یولغه آوشغان
شیطان لعین پیریم دیب دامنی غه یاپوشغان
عزازیلینی پیریم دیب ایرته اخشام کوروشقان
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

طالب مین دیب ایتورلار کونکلیک یوق ذره نور
چین طالبنی سورسنگیز ایچی ناشی کوهر دور
حقه عیان سرلاری بییمیش لاری صفا نور
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

صورتلاری صوفی نقش قیامت دین قور قماس لار
فسق فجور حاصلی کنه لاردین هور کماس لار
ایا تسبیح ایلکینده بیغلاب یاشین توکماس لار
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

ایا تسبیح ایلکینده زنا یخشی بیاسنگیز
حق رضاسی بونورور عشق سوداسین قیاسنگیز
عشقی آلیب مشرده رسوا بولوب تورسنگیز
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

عشقه قدم قویغانلار حق دیدارین کورارلار
موسی صفت مشرده حق دین سوال سورارلار
سرمست بولوب وصلیده هوذکرینی قورارلار
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

انشاءالله ایتشکاننی حقدین تیلاب آلورمین
شیطان یولیدین آلیب حق یولینه سالورمین
مدد قیلسه مصطفی کنه لارین تیلارمین
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

ارسلان بابنی سورسنگیز پیغمبرغه اعتبار
صحابه لار اولوغی خاص بنده کردکار
یا تقان ییری ناهوار برکازه خوار زار
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتینکیز تبرک

چهارشنبه

قول خواجه احمد ایدی دوستلار ایشیتنک مونی
قانی تاغی دیک تاشلار تیکسه چیماس اونی
کیمکا ایتیب کیمکایبغلی عشق دردینی
والله بالله عشق دردینی دواس یوق

۹۷

حکمت

خوش غایب دین یتوشتی بخش سوزوم تبرک
عاشق بولسنک ای طالب ریاضت ده بیلمنک بولک
تون کبچه لار اوخلامای باش اورنی غ، فانینک تونک
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتنکیز تبرک
ارسلان بابام ایدیلار طالب لارده یوق اخلاص
پیرینک حاضر بولغانده نه حاجت خضر والیاس
پیرغه قدم قویغانده یا ایتمه غوث الغیث
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتنکیز تبرک
طالب مین دیب ایتورلار والله بالله نا انصاف
ناحرم غه بافارلار کوزلاریک یوق انصاف
کیشی مالین بیورلار چون دل لاری ایماس صاف
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتنکیز تبرک
پیرغدمتین قیلدوق دیب طالب مین دیب یورارلار
یپیپ حرام حریش نی کولباریغه اورارلار
کوزلاریک نمی یوق حلقه ایچره کیرارلار
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتنکیز تبرک
ذاکرمین دیب زور اورا چیماس کوزیدین باشی
دل لاریک غمی یوق ناکه آغریغای باشی
مکر دحیلله قیلورلار معلوم خداغه ایشی
ارسلان بابام سوزلارین ایشیتنکیز تبرک

قول خواجه احمد جاندين كېچىپ يول غە كېركىل
آندىن سونكره ايرانلارنى يولپن سوركىل
الله دىبان حق يولپده جانينىك بىركىل
بو يول لارده جان بىرماسنىك امكانى يوق

۹۶

هكمت

حاجت ايرماس عشق دردېغه دوا سورمق
ويران ايتىپ كىتكان ايرمىش دواسى يوق
جانينىك قىناب ياشنىك اقبىب هوشينىك كىتىپ
عشق درديدىن دوستلار قاتىغى بىلاسى يوق
هر كىم كويار جانغه آلا عشقنى اونىن
جانى كويسه اعضاسىدىن چىقار توتون
بغرى اتى صد پاره دور يوقتور بوتون
خلف غە ظاهر كورونوب توركان يراسى يوق
جاندىن كىچماي تابماس هر كىم جانانه نى
كوروب همت قىلماي كىراك پروانه نى
كوروب بىلىپ اوتقه اوردى اوزجانى نى
سودوزيان بىرله هر كىز پرواسى يوق
انچه يوردونىك انچه توردونىك اى بىخىر
نفس شيطان ايشلارىدىن قىلغىل حذر
بىزدىن بورون تىلپم كاروان قىلغان سفر
ايتا كىتكان بودنيا نىنىك وفاسى يوق
ايتىپ اوتكان ايرانلاردىن يولنى سوركىل
سحرلارده اوره قوبوب چار ضرب اورغىل
هو صحىبتىن قورغان بىركا اوزونىك اوركىل
يولغه كىركان ايرانلارنى هواسى يوق
قول

عشقە توشتونىڭ اوتقا توشتونىڭ كۈيۈپ اولدىنىڭ
پروانە دېڭ جاندىن كېچىپ اخكر بولدىنىڭ
دردكانولىنىڭ غم كاسولىنىڭ نېلبە بولدىنىڭ
عشق دردېنى سورىنىڭ ھر كېز درمانى يوق
باشىنىڭ كېتار بو يول لارده حاضر بولغىل
عشق يولمىڭ اولماس بورون زىنھار اولغىل
پير ايتا كېن محكم نوتوب خدمت قىلغىل
خدمت قىلغان ھر كز بولده قالغانى يوق
عاشق ايرماس جانانىڭا جان بېرمەسە
دەقان ايرماس كتمان چايىپ نان بېرمەسە
موندە يىغلاپ آخرت دە جان بېرمەسە
بولدا قالغان بوى خدا قالغانى يوق
اى بېخبر عشق اھلىدىن بىان سورمە
درد استا كىل عشق دردېغە درمان سورمە
عاشق بولسنىڭ زاھدلاردىن نشان سورمە
بو يول لارده عاشق اولسە تاوانى يوق
زاھد بولمە عابد بولمە عاشق بولكىل
محنت تارتىپ عشق بولمىدە صادق بولكىل
نفسنى تېقىپ دركاهى غە لايىق بولكىل
عشق سوزلارنى ھم جانى يوق ايمانى يوق
عشق سوداسى كېمكا توشسە رسوا قىلور
پرتوسالېب حق اوزىغە شېدا قىلور
مېنۇن صفت عقلين آليپ لېلا قىلور
الله حقى بو سوزلارنى ياغانى يوق

حکمت

عشق دعوی سین منکا قیلمه یالغان عاشق
عاشق بولسنک بفرینک ایچره کوز قانی یوق
محبت نی شوقی بیرله جان بیرمه
ضایع کچچار عمری انی یالغانی یوق
عشق باغی نی محبت تارتیب کوکارتمسنک
خوارلیق تارتسه شوم نفسینکنی اولدورمسنک
الله دیوب ایچ کا نورنی تولدورمسنک
والله بالله سینده عشق فی نشانی یوق
حق ذکرینی مغز جاندین چیقارمسنک
اوج یوز التمش نومورلارینک تیبر اتمسنک
تورت یوز فرق تورت سونکارلارینک کل قیلسنک
یالغانچی دور حقه عاشق بولغانی یوق
نفسدین کچیب قناعت فی پیشه قیلغان
هرکیم تیپسه راضی بولوب بویون سونغان
یخشی لارغه خدمت قیلپ دعا آلغان
انداغ عاشق محشر کونی آرمانی یوق
راحت تاشلاب جان محنتین خوشلاکانلار
سحرلارده جانین قیناب اشلاکانلار
های هوس ما ومین نی تاشلاکانلار
چین عاشق دور هرکیمز انی یالغانی یوق
عشق دردینی بی دردلارکا اینتیب بولماس
بویول لارنی عقبه سی کوب اونوب بولماس
عشق کوهرین هر نامردکا سانیب بولماس
بیخبرلار عشق قدرینی بیلکانی یوق
عشقه

مھبت لېك ديوانه نېنك نشانى بار
جان و دلده ع.ق دردى نېنك بىانى بار
نى دردلارنى كېمىنى كورسه كھانى بار
بايزيد دېك هر كون اوزىن ساتقانى يوق
عاشق بولاسنك بغير بىتكك يوق كوز نېنك قانى
اى نارسا جېھنكده يوق عشق نشانى
خدمت قىلسنك پېرى مغان در نېنك كانى
خدمت قىلماي در كانى غه باتقانى يوق
بولھوس لار عاشق مېن دىب كوپ لاف اورار
بىخبرلار قايدا بارسه دوكان توزار
يالغان سوزلاب بودنيانى دورىن سورار
دنيا ايزلاب ناپانى غه نېكاي يوق
حق مېن قورقماي مېن مېن دىكان شە لار قانى
آي كون كا دعوى قىلغان مەلار قانى
كېچە يېغلاب سحر توركان خوبلار قانى
عسرت آليپ قان زرداب نو ككاني يوق
قوروق زاھد حق عشقىنى كوزكا ايلاس
جنت ايزلاب ديدار ينى طلب قېلماس
عاشق لارنى ناله سېغە قولاق سالماس
بو دنياى ارقە ناشلاب اتقانى يوق
قول خواجە احمد قول مېن دېسە قولوم دېكىل
اندېن كېن بىندە لېك كا مقبول بولكىل
مھبت نى مېدا نېدە باش اويناغىل
باش اوپنەماي حق وصلى كا يتكاني يوق

خلىق لار قىلىپ خىلايق غە سوزلار ايتى
يوزمىنىڭ كافرېت دىن كىچىب دىن كاقىتى
خلىق لارىدىن عالم ھەمە نوركا باتى
آندىن سونكره ايمان اسلام كىتكلى يوق
بىنىك بولسىنىڭ خلىق لار قىلىپ امت بولغىل
آندىن سونكره ايمان اسلام قواغە آلغىل
سحر وقتىدە ھقە يىغلاپ زارى قىلغىل
الله سىخى ھىچ كىم نومىد قاينغانى يوق
ايكى عالم شاھى نوردر بىر بىخشى خلىق
خلىق لارىدىن حن مصطفى بولدى اولوغ
ھق تعالى آيت بىردى مِم خلىق
غافل آدم آيت ايشىنىپ اوقغانى يوق
خلىق ھماھ دافىق قاندىب ايدى
مصطفى غە امت لاركا اوقوب بايدى
يىلغان امت وعدە سىدىن قايتىپ تاپتى
سبحان ايكام گناھىدىن اونكانى يوق
مىخانە دىب ايشىنىپ قولاق كرگان اھاس
ايرانلارنىڭ خىمىنى قىلغان اھاس
پىرى كامل مكملنى كورگان اھاس
يالغانچى دور وحدت مى دىن تانغانى يوق
جاندىن كىچىكان چىن عاشق لار دىنيا دەئس
نفسى اولوك آب طعام غىمىن بئاس
بو دىيادە سودو زىبان بولسە بىلماس
دىنيا كىلىپ جاوہ قىلسە باقانى يوق
مىبت

حکمت

عشق سرینی بیان قیلسام بو عالمده
بیخبرلار ایشیتیب قولاق توتقانی یوق
حق یادینی کیمکا ایتای همه غافل
مؤمن مین دیب بو دنیا دین اوتکانی یوق
ایشان شیخ خواجه ملا دنیا ایزلار
اول سببدین پادشاهلارغه یالغان نوزلار
آیت حدیث سوزین قویوب ملنی کوزلار
حق یولیده هر کیز محنت نارتقانی یوق
دنیا تیغیب حقنی سویکان ثابتی مراد
شوق شرایین ایچکان عاشق شوقی زیاد
قیامت کون کذابلارنی یوزی اویات
یالغانچیلار حق یادنی ایتکانی یوق
آخر زمان شیخلار ایشی همه ریا
روز محشر ریالاری بولغای کواه
شیخ مین نیو مونچه هوا مونچه بنا
الله اوچون ذره ثواب ایتکانی یوق
ایشان مین دیب نورلوك طعام تیریب بیگای
بیخشیلارنی کوزکا ایلمای مین مین دیکای
دنیا مالین آلیب بارسه سویونوب آلکای
والله بالله مین مین لیکن دین اوتکانی یوق
سجاده کا کیم اولتورسه فقیر بولسون
محمد دیک تفراق صفت حقیر بولسون
ریاضت ده رنگی روی زهیر بولسون
حق مصطفی ایلکا قانیغ باققانی یوق

عاشق لیلیٰ دعوٰی سینی قیلغان کیشی
معضوقیدین ذره غافل بولغانی یوق
عشق کوهری توب سیز دریا ایچره پنهان
جاندین کیچمای اول کوهر دین آلهغانی یوق

کوهر آلور غواص اکر جاندین کیچسه
شید ابولوب عشق شرایین هر کیم ایچسه
نیچه آیلار نیچه کونلار اکر اوتسه
عشق نی کلی آچیلوب هر کیز سولغانی یوق

عاشق بولوب تاپای دیسنک حقنی یولین
اسراغین سین عشق باغیده اسرار کلین
محنت برلان سنار ایرمیش یخشی قلین
چین عاشقنی اندین کونکلی قالغانی یوق

محنت نی دریا سیدا موج اورغوسی
علم عمل قیل قاللار شوق اولکوسی
بوتنکیز کا کیم کیریبان کیم چقهوسی
عاشق قوللار معشوقیدین قالغانی یوق

قول خواجه احمد قبول قیلدی ایماغلیقنی
قبول قیلدی عشق اونی غه کویمماغلیقنی
جانین بیر رب سانغون آلدی کویمماغلیقنی
چین سوزوم دور هر کیز آنی یلغانی یوق

حکمت

عاشق کیشیلار کیچه لاری یانمسه بهراق
هر درد والم نیکسه فغان ایتمسه بهراق
باشینی یاریب قانغه بویاب قیلسه ستم لار
اوردی میننی دیب ظالمه سوز قاتمسه بهراق
درویش بولوبان خلق ایچیدتسه بیخ اوکوروب
صوفی بولوب عالم غه اوزین ساتمسه بهراق
اوتکان صوفی لارایل کوزیدین یورما بن قاجتی
حقنی نیلاکان خلق ایچیده یورمسه بهراق
هر بیرده خدا حاضر و ناظر کلدرولار
بیجا اوتوروب حقنی بلند ایتمسه بهراق
صوفی بولوبان صافی بول ای بنده^۶ الله
صوفی بولوب اول یالغان دمی اوتمسه بهراق
الله دیسه قیلسه نهان بدعت بسیار
آنداع صوفی لار روزه نماز نوتمسه بهراق
هر کیمنی اوز یولیده ایلائی شیدا
دیوانه^۷ ژولیده نی عیب ایتمسه بهراق
حقنی تنوکان اوزکانی هر کیز تانومس لار
الله دیما کان بولسه انی اولکانی بهراق
صوفی بولوب سین های هوس قیلماغیل اصلا
ایت نفسی اوچون بنده که قان نوتمسه بهراق
رزاق دیدینگ بیردی سینکا رزق فراوان
شیطان سوزیکا بنده قلاق ساممسه بهراق
حقدین ایشیتیب ایدی مونی احمد مسکین
چین بنده سیننی سیننه سیدین کیتمسه بهراق

حکمت

الله یادی نورین کیمکا عطا قیلسه
نفس هوا من من لیک دین قالور ایرمیش
بنده اکر ذاکر بولوب الله دیسه
تونمیش کونکل زنگارینی آچار ایرمیش
فاذکرونی آذکرکم ایشیتیب ندا
ذکرین ایتیب امرین تونوب مشاهد
کیریب گورکا تارتیب تورلوك مجاهد
عاشق جانلار سرشراپین ایچار ایرمیش
عاشق لارغه بولوب حق نینگ عنایتی
باطن ایچره آچلور کشف کرامتی
دیل لاریغه ساچیب هر دم حق رحمتی
فنا بولوب ما سوادین کیچار ایرمیش
کشف الاسرار بولوب باطن کوزی آچیب
حق عاشقی بو دنیانی تاشلاب قاچیب
نفس هوا کوزین اویوب رسن کیسیب
زایل بولوب شیطان آندین قاچار ایرمیش
بیلکیل ایدی قول خواجه احمد عشق دین انکلاب
جانندین کیچیب اوشبو بولغه کونکل باغلاب
دریغ عمروم ضایع اوتی یتویبغلاب
ندامت نینگ هواسیدین اوچار ایرمیش
حکمت

حکومت

قدرت بېرلان فرمان قیلدی مولیم بیزکا
بیرده کوکده جانلیق مخلوق قالماس ایرمیش
قابض قیلدی عزرائیلی عالم اوزره
عزیز جاننی الماغونجه قویماس ایرمیش
باشیم میننی یاش بولور دیب ایتور ایردیم
هرنه حاصل بولسه آزدیب ایتور ایردیم
تورلوك تورلوك دعوی اشلار قیلور ایردیم
ایدی بیلدیم هین ایتکن دیک بولماس ایرمیش
دنیا میننی ملکوم دیکن سلطانلارغه
عالم مالین سانسینز بیغیب آغانلارغه
عیش عشرت بیرله مشغول بولغانلارغه
اولوم کیلسه بیرى وفا قیلماس ایرمیش
مغرور بولماک ای دوستلاریم عشرت ایتیب
کیچه کوندوز یالغان ایتیب بیخود یانیب
جان الغوچی کیلور ایرمیش بیر کون بیتیب
موند اغ بیرده غافل یورسه بولماس ایرمیش
قول خواجه احمد اولار نیکنی بیلا کور کیل
آخرتنی براغیننی قیلا کور کیل
بارور مین دیب یول باشنه یورا کور کیل
ملک الموت کیلسه فرصت قویماس ایرمیش

کیلینک دوستلار بارچه توروب ایتالینک
یادی بیزنی یاروغلو قه نارنار ایرمیش
یادی بیرلان شروع قیلغان عاشقلارنی
نیازلاری کوندین کونکا آرنار ایرمیش
کیمکه ایتسه حق یادینی بغری کویوب
کوز یاشینی باران قیلیب رنگی سولوب
اوز یاقاسین یانکلیم دیب اوزی نوتوب
آنداغ عاشق سرشرا بین تانار ایرمیش
اوشبو یولنی مزا سیننی بیلماکانلار
اوز یاقاسین نوتوب توبه قیلماکانلار
دنیا سیغه مغرور بولوب یوروکانلار
هیوان ایرور بلکه آندین بتر ایرمیش
عشق سوداسی کیمکا توشسه خانه ویران
کیچه کوندوز دیدار تیلاب یورار حیران
عشق یولیده کوزی یاشلیغ بغری بریان
شید ابولوب اوزین ایزلاب یورار ایرمیش
ایا دوستلار قیساب کیلیدی قرانغولوق
امیدیم بار اول ایزیم دین هم یاروغلوق
طریقتنی بازاری دور هم قوروغلوق
نیازلیق قول کیریپ سودا ایتار ایرمیش
قول خواجه احمد عبرت آغیل صد هزار دین
نیاز سیزلار بهره آلماس اول بازار دین
فاضل لبق ده قروغ قالور اول نظر دین
نادان عمرین بوچک پلغه سانار ایرمیش
حکمت

تازه تازه حکمت لاریم نسانی دفتر
ایسز سوزوم نادانلارغه قیاور ابتر
بهره آلمای کوندین کونکا بولور بتر
سوزکا یبتمای اوزکا بنا قیلار ایرمیش

لامکاندین چیقنی روحوم الله دیدی
سلطان احمد ایشتیپ مونی خلق غه یایدی
منکرلاری شک کیلنوردی کوزین اویدی
ناجنس لارنی حق جزاسین بېرار ایرمیش

عاشق لارنی سرین ایتیم یالغانی بوق
بالغان طالب بو بول لارکا کیرکانی بوق
یالغانچیلار حق دین اولوش آغانی بوق
اولوش آغان فقر تونین کپار ایرمیش

فقر تونین کپکان عاشق بولور تفریق
زار بیغلابان دیدار یغه بولور مشتاق
ملایک لار آت قویارلار آنکا آفاق
آنداغ عاشق ایلدین قاجیب یورار ایرمیش

نسیمی دیک هتنی اینکیل تبرینک سویسون
خواجه ملا سامان تبقیب آسیب قویسون
کوزینک بومکیل بودنیا دین نفسینک اولسون
کوشت پوستین حق سوزلانیب قویار ایرمیش

قول خواجه احمد روحونک ایدی قالوا بلی
وعدہ قیلدینک هیچ ایتمادینک حمد ثنا
غضب قیاسه نه قیلغای سین قادر خدا
یالغان بنده وعدہ سیدین نانار ایرمیش

شیخ ذوالنون خوب بولور دیب بیر دین قوبتی
پاده شاه وزیر اخلاص قلیب ایزین اوبتی
شیخ ذوالنون دریا سری یوروب بیتمی
خاکسترین دریا ایچره سالار ایرمیش
خاکسترین یا منصور دیب سوغه سالدی
قدرت بیرله دریا قوروب خاموش بولدی
خواجه ملا مونی کوروب شا کر بولدی
ایلمکین آچیب شیخه دعا قیلار ایرمیش
پادشاه ایدی شهریم برمین سیزکا برای
حضرت پیریم بر قیزیم بار چوری قیلای
اهل عدال اهابلاریم خادم قیلای
شیخ ذوالنون قبول قیلمای تورار ایرمیش
مین دنیادین سوی بوانان ایشتیب پادشاه
ظاهر پادشاه باطن ایچره مین شهنشاه
دنیا عقبین طلاق قویا بولغیل آگاه
کیلکان ندر بن خله انعام قیلار ایرمیش
ای بیخبر حقه اخلاص قیلما سوسین
مونده اخلاص آنده خلاص بولما سوسین
اکی عالم خدا یئکنی بیلما سوسین
بیخبری دوزخ ایچره سالار ایرمیش
باطل کوزلار خاص ولی نی تانومس لار
آندین بوزمینک سرلار کورسه اونامس لار
کیم بخش دور کیم یماندور تانومس لار
اول سبب دین آرا یولده قالار ایرمیش
تازه

شریعت دور دیب عالم لاری بو یوردیلار
کافر منصور اولمادی دیب کویوردیلار
آخکر قیلیب کلین کوککا ساوردیلار
تاغ نوزلار انا الحق دیب تورار ایرمیش
شوقی بیرلان اوت کویوردوب کوککا چیقتی
ملایک لار افغان قیلیب حقه باقتی
جنت ایچره حور و غلمان قپوق باقتی
دیوانه لار یا منصور دیب کویار ایرمیش
کلین بیغیب دریا ایچره ناشلا تی
زمستانده دریا ناشیب نوره تارتی
شهر خلقی یوکوروب ییلیب باسی قاتی
جاندین قورقوب داد فریاد قیلار ایرمیش
شیخ ذوالنون شاه منصورنی پیری ایردی
پادشاه یوکوروب ولایت کا خبر بیردی
بر اولیا باره موکین دیب زاری قیلدی
شیخ ذوالنون پنهان یوروب بارار ایرمیش
غریب منصور قولاغیم کا بیرسوز دیدی
خاکستر دین بیرکی آلیب مینکا بیردی
دریا ناشسه یا منصور دیب سالیمنک دیدی
ان شاء الله ناشقان دریا قینار ایرمیش
پادشاه ایدی حاضر پیریم بارا کورونک
خاکسترین دریا ایچره سالا کورونک
غریب یتیم ایلکین نوتوب آلا کورونک
پادشاه وزیر تعظیم ایتیب تورار ایرمیش

عشقە قىلىنغان عاشق اوزىن بىلمەس
شىخ بايزىد مريد بولسە قولىن آلماس
دنيا كىلىپ جاوه قىلسە كوزىن سالماس
كوز قاندىن ساچ وسقال بويار ايرمىش
عاشق لارغە بىر خدا دىن اوزكا حرام
رحمتى دىن قطره نامسە ايشى تمام
رزق روزى ايزلاماس لار توكل نام
حق ذكىنى آيتە آيتە تويار ايرمىش
عاشق لارى حق دىن قورقوب بولور بىدار
حقيقت لىغ عاشق لارنى فكري دىدار
باش بىردىسە جان وايمان آنكا طيار
جان دىن كىچىپ حق يولىدە اولار ايرمىش
لالا دىكىل عالم سىنى كافر دىسون
كافر دىبان منصور صفت دارغە آسون
باشىنگ بىر كىل دىدارىنى حق كورسانسون
باشىن بىر كان حق دىدارىن كورار ايرمىش
دروازە غە آسىب قويونك جملە كورسون
موتى كوروب خلق عالم عبرت آلسون
اولوغ كىچىك يول بارغۇچى اوروب اوتسون
انا الحق دىب پنهان سويونر كولار ايرمىش
خواجە ملا شاه آلدیغە يغىلىپ باردى
كافر منصور اولمادى دىب عرضە قىلدى
رسول شرعى نە بويورسە قىلىنك دىدى
ظاهرىن لىر شاهغە تعظیم قىلار ايرمىش
شریعت دور

اول قوش ايتور هرکيز نينمام مين بير زمان
تا بيرمه قادر منکا دار الامان
هيچ قالماکاي بو کونکلده ذره کمان
آندين سونکره قرار ناپيب قونار ايرميش
روزه توتوب نماز اوقوب توبه قيلغان
سحر توروب الله نيو قولوق قيلغان
مشايخ لار خدمتي ني تمام قيلغان
آنداغ قول لار حق ديدار ين کورار ايرميش
بو يسوي مسکين احمد حيران قاليب
لا اله الا الله ني تيل کا آلپب
حق ذکري ني جان دلغه واصل قيليب
اوج قوشيني، لا مکانده کورار ايرميش

۸۸

حکمت

مجتدين خبر بيلکان عاشق لاري
الله ديسه نوقوز آسمان کويار ايرميش
عرش اوستيدا نعره تارتسه صادق لاري
فرشته لار عزيز مان ديم تويار ايرميش
سین عاشق بول پرتو سالور عاشق لارغه
پرده آلپب جلوه قيلور صادق لارغه
دیداريني حق کورساتور لايق لارغه
حق تعالی لايق لارني سويار ايرميش
عاشق بولاسنک شونداغ بولغیل بير سون شراب
صدیق صفت خلقغه ييتسون بوي کباب
الله ديسنک لبيک ديب بيرسون جواب
آنداغ عاشق دنيا عقين قويار ايرميش

عاشق لیقنی آسان ایشی باش بیرمک لیک
منصور صفت اوزدین کیچیب جان بیرمک لیک
مونوا قبل ان نموتوا خاک بولمک لیک
عاشق لاری اولماس بورون اولار ایرمیش
سودا قیاسنک آخرت نی سودا سیننی
باشقه آلمه بو دنیانی غوغا سیننی
عمل قیایل جنت آلکیل ما سوا سیننی
جنت آلمان دیدارینی کورار ایرمیش
قول خواجه احمد عاشق بولاسنک جان دین کیچکیل
آندین سونکره شوق شرایین توپا ایچکیل
کناهنکنی سیک قیالیب موندی اوچکیل
عاشق لاری اوجماق ایچره اوچار ایرمیش

۸۷

حکمت

لا اله الا الله دیکان قلنی آغزیدین
بیر یاشل قوش بولوبان اوچار ایرمیش
قناتلاری توقر غلوق در یاقوت دین
پرواز قیالیب عرش دین عرشکا اوچار ایرمیش
اول قوشغه قدرت بیرلان مینک تیل بیرکای
بارچه نیله اوشال قولنی حق دین قولکای
ربانی غسه چنکالی نی اوروب بولغای
تونی کونی یارلقه دیب ایتار ایرمیش
ایا دوستلار اوشال قوشنی عیانی نی
مین ایتاین سیز تینکلانکیز بیانی نی
کوب نادانلار بیلماس اولقوش پایانی نی
قولونک توتوب بهشت ایچره کرار ایرمیش
اول

حقنی سویگان عاشق لاری تابتی مراد
یالغان عاشق بولوب یورمه نانکلا اویات
قیلیچ دین تیر قیل کفر وکنی آتی صراط
یالغان دعوی قیلغان اوتمای قالار ایرمیش

عاشق بولسنک یالغان دعوی قیلمه زنهار
یالغان دعوی قیلغانلاردین خداییزار
قهار ای کام قهر ایلاسه آتی قهار
قیامت کون یوزی قرا قوبار ایرمیش

عاشق لاری کیچه بیغلاب سحر قوپار
سر شرایین ایچکان عاشق سرنی یاپار
هرکیم سوکسه بلکه تبسه قولین اوپار
آنداغ ایرانلار فیض فتوح آلاز ایرمیش

محبت دین خیر آلمان جان نی بیلماس
باش کیتسه تاپاری یوق جان نی بیلماس
عشق کلامی ذوق طعمای نان نی بیلماس
هو هوتیو ذکرین اینیب یورار ایرمیش

عاشق لارنی کوزی کریان بغری بریان
پرواسی یوق ناموسی یوق یورار کریان
ایل کوزیکا تفریق دین کم سری پنهان
جانی بیرله یادین اینیب یورار ایرمیش

توغری یررکان عاشق لاردین خدا راضی
عاشق لار ایشی آسان ایماس قیلمه بازی
یالغانچی لار عاشق مین دیر الله قاضی
ایماننی بوچک پلغه ساتار ایرمیش

ملك لاردين عاشقى كوب اى بى خير
بیر آه اورسه عالم بولور زیر وزیر
زاهد عابد سالک لارین عشق بتر
عشق سیز آدم والله یولده قالار ایرمیش
قول خواهه احمد دیدار ایزلاب کدا بولکیل
کیچکیل اهل عیالتکدین جدا بولکیل
الله حقى بولار دشمن رسوا بولکیل
جدا بولغان دیدارینی کورار ایرمیش

۸۶

حکمت

کیلینک بیغلینک ذاکر قول لار ذکر اینالوک
ذاکرلارنی خدا بیشک سویار ایرمیش
عشق سیزلارنی ایمانی یوق اى بارانلار
دوزخ ایچره تینمای دایم کویار ایرمیش
محبت لیک عاشقلارنی خدا سویدی
آنینک اوچون دنیا عقبین طلاق قویدی
جاندین کیچیب یاشین ساجیب عاشق بولدی
روز مشر دیدارینی کورار ایرمیش
عاشقلارنی چین دوستیغه جانی قربان
شوقی بیرلان آنی ایزلاب قیلور افغان
عشق سوداسی باشقه توشسه خانه ویران
شیدا بولوب آنی ایزلاب یوزار ایرمیش
عاشق بولسنک کیچه کوندوز تینمای بیغلا
بیر معان خدمتی غه بیلینک باغلا
کویوب بیشیب دردی بیرله کوسنک داغلا
داغده کیتکان وصالینی کورار ایرمیش
حقنی

ای بیر وکوک عاشق لاردین حنر قیلینک
اونلوغ آهی چیقار بولسه حاضر بولینک
کوک کاباقیب نعره تارتسه قورقوب تورینک
بیر آه اورسه عالم یکسان بولار ایرمیش
چین عاشق لار ضعیف بولوب سلام قیلکای
قدرت بیلان پرده ایچره علیک آلفای
دیدار اوچون کویکان لاریم کیل کیل دیکای
لطفین کوروب چین عاشق لار تیلار ایرمیش
صفا صفا عاشق لار کا ندا کیلکای
یوزیکرمی مینک عاشق تیکین صفی بولکای
جنت کیر دیب الهیم دین ندا کیلکای
جنت کیرمای دیدارینی کورار ایرمیش
ندا کیلکای ملایک کا زنجیر ساتکیل
زنجیر سالیب محشر گاهده آلیب یورکیل
دیدار اوچون کویکان لاریم معلوم قیلکیل
عاشق لاری بیخود بولوب یورار ایرمیش
ایتکان لارین قیلغای عاشق دیدار کورکای
واصل بولوب محشر آرا دوران سورکای
افغانی دین بیتمی دوزخ اورناب بانغای
مالک کسلیب آنکا تعظیم قیلار ایرمیش
عاشق لارنی هیتمی دین مالک قاچغای
قورقوب باریب دوزخ ایچره اونلار ساچغای
وهم بیرله زهر زقوم توپا ایچکای
قدرتی غه حیران بولوب قالار ایرمیش

حکمت

عارف عاشق شوقی برله قیامت کون
خدای غه بخت و جواب قیلور ایرمیش
بو عالمده تارتقان جور و جفالارین
کوکسین یاروب حق قاشیغه سالار ایرمیش
بو عالمده قیلدینک مینی خلق غه رسوا
دیداریمنی کورساتای دیب قیلدینک شیدا
عالم خلقتین دشمن قیلیب سالدینک غوغا
خدای غه باریب عرضه بولار ایرمیش
دیداریمنی آرزو قیلسنک کیچه یاتمه
بو دنیا نینک طعمه سیدین ذره تاتمه
حالدین سورسه نادانلارکا سرنی ساتمه
مونداغ ایرلار فیض فتوح آلا ایرمیش
دیداریمنی طلب قیلسنک عرشه باققیل
عرش اوستیده آهنک بیرله اوتلار یاققیل
امت بولسنک محمدغه قپوق قاققیل
سبحان ای کام چین عاشقنی سنار ایرمیش
ایشیتیب عاشق رقص و سماع اورغای
ییتی کوکدین ملایک لاری یغایب کیلکای
عرش کرسی لوح قلم داد ایلاکای
پیرتیرانیب حقه زاری قیلار ایرمیش
ای

پیر رضاسی حق رضاسی بولور دوستلار
حق تعالیٰ رحمتیندین آلور دوستلار
ریاضت ده سر سوزیدین بیلور دوستلار
آنداغ قوللار حقه یاوق بولور ایرمیش
اوشبو بولغه ای برادر پیرسین کیرمه
حق یادیدین لحظه غافل بولوب یورمه
ما سواکا عاقل ایرسنک کونکل بیرمه
شیطان لعین اوز یولوغه سالور ایرمیش
ایا دوستلار هیچ بیلمادیم مین یولومنی
سعادت غه باغلامدیم مین بیلم-م نی
ما سوادین هیچ بیغمادیم مین تیلم نی
نادان لیتیم مینی، رسوا قیلور ایرمیش
شریعت نی طریقت نی بیلائی دیسنک
طریقت نی حقیقت کا اولای دیسنک
بودر یادین در وکوهر آلائی دیسنک
جان دین کیچان خاص لاری آلور ایرمیش
عاشق قوللار کیچه کوندوز هر کیز تینماس
بیر ساعتی حق یادیدین غافل بولماس
انداغ قول نی سبحان ای کام ضایع قویماس
دعا قبلسه اجابت لیغ بولور ایرمیش
وآه دریغا کیچتی عمر و غفلت بیلان
سین کیچور کیل کناه لاریم رحمت بیلان
قول خواجه احمد سنکایاندی حسرت بیلان
اوز اوزیغه اوزی یانیب کویار ایرمیش

مؤمن قوللار نماز اوقوب بولسه فارغ
اول قول نى موندە بولغاي رنكى ساريغ
اول خفمتدين حق قاشيك بولوب لايغ
هور قيزلارى قرشوكيلىب قوچار ايرميش
جاهل كيشى نماز قدرين قچان بيلور
هر نمازده ايمان باشدين تازە بولور
صلوة ديسە غافل باشين بوركاب اويور
غافل قوللار عمرين بيل كاسانار ايرميش
قول خواجه احمد قولەن ديسنك طاعت قىكىل
قيامت نى كونلار يني ياوق بيلكىل
حقە باقين بولاي ديسنك جانينك بيركىل
طاعت قىلكان حقە ياوق بولار ايرميش

حکمت

طريقت كا شريعت سيز كيركانلارنى
شيطان كيلىب ايمانى نى آلور ايرميش
اوشبو يولنى پير سيز دعوى قىلكانلارنى
سرسان بولوب ارا يولده قالور ايرميش
طريقت كا سياست ليغ مرشد كيراك
اول مرشد كا اعتقاد ليغ مرید كيراك
خفمت قىلىب پير رضاسين تاپاق كيراك
موند اغ عاشق حق دين اولوش آلار ايرميش
پير

هکمت

شریعت کا مرشد بولغان عاشق قول لار
شریعت دین آلور منزل آلار ایرمیش
نمازیغه شروع قیلغان مؤمن قول لار
اوجماح اوین امید نوتوب تورار ایرمیش
ملك الموت فرمان بیرله جانیم آلسه
اغا اینی بارجه بیغلیب قویوب یانسه
ییتی قدم باسقان دین سونک خبر بیرسه
منکر نکیر کیریب سؤال سورار ایرمیش
منکر نکیر کیریب سؤال سورور بولسه
اول اوتلوغ عمود بیرله اورور بولسه
یاشین یاشناب جان تنیم اوتقه یانسه
قیناب جانیم نار لحدده کویار ایرمیش
تورت یوز قرق تورت پیغمبر مرسل نبی
قالما دیلار بو دنیا دین اونی بساری
کل نفس ذائقة الموت آیتسی
قرآن ایچره هونداغ خبر بیرور ایرمیش
شریعت دین طریقت دین بیان قیلدی
حقیقت دین قرآن سوزی کلام بولدی
بول جهان غه محمدی نوری تولدی
اول نور بلان ایکی جهان یارور ایرمیش
خوش دولت دور ولایتده پادشاه بولسه
عادل بولوب بیر مؤمن نی قاضی قیلسه
اوشل قاضی بارجه ایل نی راضی قیلسه
راضی لبق دین اوجماح اوین آلار ایرمیش

ناجین آلیب کیسو سالیب عرش آستنده
نهره تارتیب ییغلاب تورکای اوشل کونده
یا قادرا یا غفورا دیگاننده
یا احببیم باش کوتاردیب ایتار ایرمیش
آلیب کیلکیمل امتینکنسی درگاهمه
باغشلابین بارجه سینى مین سزلا رغه
داخل قیلای جمله سینى جنتیم غه
مونداغ دیبان حقدین ندا کیلار ایرمیش
زاهد عابد خاص قول لاردین علمانی
آلیب کیلکای درگاهی غه اوشبولارنى
تنکریم ایغای یا محمد عاصی قانی
عاصی لایق ایماس دیبان ایتار ایرمیش
عاصی جافی لایق دیکای رحمتیم کا
داخل ایتای مین اولارنى جنتیم کا
کناه لارین باغشلابین بارین سینکا
رسول خرم بولوب یوکوروب کیلار ایرمیش
موسی بیرلان رسول الله یوکوروب کیلکای
عاصی جافی امت لاریم یورونک دیکای
کناه لارینک عفو ایلابدی قادر حی
بهشت ایچره آلدین سالیب کرار ایرمیش
قول خواجه احمد قیامت دین ایدی مونی
حکمت قیلیب خلايقه یایدی مونی
اولوغ اولوغ کنا بلاردین ایدی مونی
اوقوغاندین دعا طمع قیلار ایرمیش
حکمت

جمله امت یوز یکرمه مینک صف بولغایلار
ا طرفیدین فرشته لار صف توز کایلار
آین المفر ندا سینسی بیتکور کایلار
فاجب قوتولوب بولس دیبان ایتار ایرمیش
اول وقتک ندا کیلکی وامتازوا الیوم
اوشل کونده دستکیر بولغای نماز صوم
عقل هوشینک کیتب انده قالمکای فهم
تیل لال بولوب سوز لایالمای قالار ایرمیش
بارجه خلقلار آدم انا سری بارکای
آی انامیز ابدی بیزنی قوللانک دیکای
نا فرمانلیغ میندین اوق فرزند دیکای
ابراهیم کا بارالوک دیب ایتار ایرمیش
ابراهیم کا باریب ایتسکای آدم انا
شفاعت قیل بولارنی سین باریب حاله
اول هم ایتور سیزده نوقرب آدم انا
موسی سری بارالوک دیب ایتار ایرمش
موسی دیکای رب ارنی دیدیم اولکون
خجالت دین چقانیم یوق تا اوشبو کون
بارالوک محمد کا بولوب وارکون
بارجه لاری مسرت ساری بارار ایرمیش
موسی دیکای یا محمد اورغیل قدم
امت لارینک دوزخ ایچره بولدی عدم
محمد هم ابا قیلیب تورکای ادم
موسی قویمای ایکولاری بارار ایرمیش

قول خواجه احمد حق يوليېك تورغېل مدام
عاشق لاركا درمان بيركييل على الدوام
عاشق لارنى آرزو سيدور دار السلام
عاشق بولماي دار السلام كيرسه بولماس.

حکمت

كل من عليها فان آيتننده
بيرخدا دين اوزكا مخلوق اولار ايرميش
اسرافيل صورين آليب هوركاننده
كوردين ينه تيركوزوبان قويار ايرميش
ايليك مينك ييل كور باشنك توركاننده
آندين كين عرصانكا سورگاننده
ييلانك باش وييلانك اياغ يوركاننده
آدم اوغلى بيهوش ينكليغ بولار ايرميش
اول حساب ايلكاي طهارت دين
ايكنچي حساب ايلار نماز يئتكسدين
اوچونچي حساب ايلار حلال حرامينك دين
مين مين ديكان حيران بولوب قالار ايرميش
حساب ايلاب يوروتكايلاز محشر ساري
خلايق لار قدم اوركاي ناچار باري
معايينه انده كوركاي دوزخ ناري
الامان ديب اوكر وشوبان تورار ايرميش
جمله

عاشق قوللار حله كىيىپ براق منار
حور وقصور اونك سونك فرشته لار
اول براقغه باقىپ انده حيران قالار
عاشق بولماي اول براققه مينىپ بولماس

رحمان ايكام رحم قىلىپ كىرگوز يولغه
رحمتىنكىدىن مزده بىركىل عاصى قولغه
يولدىن آزغان قوللار بىنكىنى سالكىل يولغه
قلاوزسىز اوشبو يولغه كىرسه بولماس

محبت نى درياسىغه چومسوب بانقىل
عاشقلارنى صحبى غه اوزونك قانقىل
محبت نى بازارىغه اوزونك ساتقىل
اوزىن ساتماي حق رحمتىن آلسه بولماس

ايرانلارنى ايزىن ايزلاب يولغه كىرسىنك
كېچكىل فانى دنيا سىدىن چىن قول بولسىنك
قلاوزسىز اوشبو يولغه كىرار بولسىنك
ايزلاب انى تابماغونچە كىرسه بولماس

محبت نى درياسىغه آچكىل كوزنى
توبه قىلىپ حق يولىغه آلكىل اوزنى
محبت نى درياسىغه سال كىل اوزنى
توبه قىلماي بو سودانى قىلسه بولماس

شريعەت نىنك مىدانىغه اوزىن سالماي
طريقەت نىنك بوستانىدا جولان قىلماي
حقيقت نىنك درياسىدىن كوهر آلماي
معرفت ادابىنى بىلسه بولماس

زینهار زینهار قاچیب یورکیل بولسه نادان
حق یادینی ایتسه هرکم اوشل مردان
جان نی جانغه پیوند قیلسه اوشل ایشان
اورسه سوکسه اول عزیزدین تانسه بولماس
تبرک دور اول عزیزدین اولوش آلینک
یاستانیبان آستانه سین یولی سورینک
یول کورسانسه جان دلنی بر باد بیرینک
بر باد بیرمای عشق یولنیغه کیرسه بولماس
عاشق لارنی خلق ایچینده سری پنهان
آهی سردی کوک کا یتار رنکی خزان
کوزی کریان بغری بریان خانه ویران
موند اغ بولمای حق یولی نی بیلسه بولماس
قول خواجه احمد زاهد بولمه عاشق بولکیل
بو یول لارده بی باک یورمه صادق بولکیل
لیل مچنون فرهاد شیرین وامق بولکیل
عاشق بولمای حق دیدار بن کورسه بولماس

حکمت

دوستلاریغه آچدیم ایندیم کوهری نی
آسان لیق بیرله او کوهردین آلسه بولماس
جفاچیکمای محنت نارنمای خفمت قیلمای
اوشبو پیرنی سراپی غه کیرسه بولماس
عاشق

اخلاص كيراك ايا طالب عاشق بولسانك
جاندين كچيپ محنت تارتيب صادق بولسانك
آندين سونكره دركاهي كا لايق بولسانك
لايق بولماي ديداريني كورسه بولماس
عاشق لاركا درد وبلا آفت كيراك
حقدين بيزارتن بيورورغه راحت كيراك
ملامت كا اهانت كا طاقت كيراك
طاقت قيلمای حقه عاشق بولسه بولماس
عشق سبزلارني كوردوم دوستلار حيران يورور
مؤمن مين ديب امانلاري ويران يورور
روز محشر ديدار كورماي سرسان يورور
پيرمغان نظر قيلمای كورسه بولماس
عاشق لاري محنت استار جاندين بيزار
روزه نماز تسبيح لاري پرور دكار
تبنماید كويار طاعت لاري حق سين ديدار
يار استماید بنده مينديب تورسه بولماس
طريقت ني شوق ذوق كويك يانماق
حقدين قاچقان ناچنس لاردين قاچيب تامماق
بوز مينك تورلوك جفاتيكسه بويون سونماق
بويون سونماق عشق دوكانين قورسه بولماس
نادان كيم ديب سورسه ايتينك بيخبرلار
حقدين قورقماي ناچنس لارني سوراب ايزلار
آيت حديث بيان قيلميك قاتنغ سوزلار
همدم بولوب نادان بيرله تورسه بولماس

- ۱۴۴ -

وحدانیت کیمه سیننی سزین بیلما
عشق اسرار سوزلاریدین خبر آلمای
تجرید تفرید ایشلاریننی ادا قیلما
اول توحیدنی میوه سیدین آلسه بولماس
قول خواجه احمد تجرید تفرید امید قیلاغیل
مصطفی نی سوزلاریغه عمل قیلاغیل
توبه دیبان تونلار قوبوب زار اینکراکیل
زار بیغلامای دیداریننی کورسه بولماس

۸۰

حکمت

محبت نی دریا سیغه جسونماغونچه
ای دوستلاریم عشق کوه رین آلسه بولماس
تانگ آتقونچه فریاد اوروب زار اینکرامای
صراف بولوب عشق دردیننی بیاسه بولماس
عشق دردیننی بیلکان کیشی دنیا تبار
ایرانلارنی ایزین آلیب نینمای اوپار
محبت نی شوقی بیرلان یاشین سبار
یاشی آقمای ریاضت ده سواسه بولماس
حقه عاشق درویش لاری سنک محک
بو عالمده مکان قیلاماس جانی فلک
نفس اولوک کونکلی تیریک مثل ملک
مونداغ بولمای سردین بهره آلسه بولماس
جاندین کیچیب باش اوینامای خالص بولماس
تیریک اولمای مجازیغه راست سورلاماس
حقیقت نی شاهی بیرله راز اینتاماس
خالص بولمای دنیا عقبین سالسه بولماس
اخلاص

حکومت

معرفت نی منبریغه مینماکونچه
شریعت نی ایشلارینی بیلسه بولماس
شریعت نی ایشلارینی ادا قیلما
طریقت نی میدانی غه کیرسه بولماس
طریقت ده تورلوك ادب بیلماکونچه
نفسی بیرله محاربه قیلماکونچه
عشق بولیغه اوزین لایق ایتماکونچه
حقیقت نی سرلارینی بیلسه بولماس
شریعت ده مراد اولدور یولغه کیرماک
طریقت ده مراد اولدور نفسین کچماک
حقیقت ده عزیز جان نی قدا قیلماک
جانین کچمای عشق شرابین ایچمه بولماس
بوریا بولما شیخ هین دینان دعوی قیلکان
اوزی قیلمای خلق لارارا وعظین ایغان
سوزی یالغان دنیا اوچون عمل قیلکان
دنیا قویمای حال عالم نی بیلسه بولماس
ایرانلار اوشبو یولغه قدم اوردی
مجاهده مونکی بیرله عمل قیلندی
مکاشفه باطن ایچره معلوم بولدی
مونداغ بولمای درکاهی غه بیتمسه بولماس
نی عمل دورایریمین نیو دعوی قیلماق
سچاده نی خاق لار ارا تورکا سالماق
اوزی بیلمای بومعنی کا نفسین اورماق
غواص بولمای درکوهرنی آلسه بولماس

الله یادین ایتیب یوروب زاری قیلکان
کوزده یاشمین آقوزوبان جاری قیلکان
سرسان بولوب قباب بیرله یوروش قیلکان
آنداغ ایردین جدا بولوب یورسه بولماس
عاشق لاردای دایم مدام حقنی ایزلار
ظاهر یوزوب باطننده عرشنی کوزلار
طالب لارکا آیت حدیث سوزین سوزلار
سر سوزینی نادانلارغه ایتسه بولماس
قایده بارسه عشق دوکانین انده قوردی
لیلی مجنون بو دنیانی دورین سوردی
شیخ منصور انالحق دیب غوغا قیلدی
آنداغ عاشق بولدی کورونک بشر حافی
ایر اول ترور وعده سیده بولسه وافی
وغا قیلکان ایرانلاردین یانسه بولماس
سردین معنی تویمکانلار بیکانه دور
اول عاشقلار مکانلاری ویرانه دور
قایده بارسه ههخانه سی جانانه دور
تونلار قوبمای عاشق مین دیب یورسه بولماس
غواص بولمای کوهر اوچون دریاچو ماس
جانندین کبچمای چومغونچه هر کیز آلماس
بیر قطره غه قانع بولمای اول در بولماس
قانع بولمای شوق شرابین ایچسه بولماس
قول خواجه احمد لاهوت ارا مقام نونمای
فنا فی الله مقامیدین پیلیب اونمای
بیر مغان قطره سیدین جرعه بوتمای
لی مع الله مقامی غه بیمنسه بولماس
هکیم

شام غە ئوشوب غریب بولدی حکیم انا
بیغلای بیغلای قتی آنی بولدی دونا
ایزیم قیلکای جمله قول غە ایمان عطا
چین غریبنی قتی هرکیز دونا بولاس
ترکستانده غریب بولدی قول خواجه احمد
آنینک اوچون حق رسول غە بولدی امت
ایچمیش بیهمیش نعمت لاری قایغو محنت
تن پرست دین حق تعالی رضا بولاس

هکیمت

عشق دهوی سین قیلکان عاشق کر بان بولور
بو دنیانی غریبتی دین اولسه بولاس
هوش کیتیب بغری انی بریان بولور
هیا کیتیب پرده سیننی ترسه بولاس
بو دنیانی عشق دین کیچکان کبشی
بیغود یورار تینمای آقار کوز دین یاشی
واله بولوب حیران یورار یاز ، قیشی
وحش ینکلنغ ایلدین چقار یورسه بولاس
کیچه کوزدوز کوزده یاشین ژاله قیلکان
فریاد اوروب سحر لارده واله دولکان
کوکسین تیشیب چار ضرب اوروب ناله قیلکان
هونداغ ایرنی درگاهیدین کیتسه بولاس
کیچه توروب یرمای تینمای بیغلکانلار
عشق اوتی غە یورک بغرین داغلکانلار
رسوا بولوب سردین معنی انکلکانلار
خلق ایچمده رسوا بولوب یورسه بولاس

حکمت

ایا طالب جفا چیکیب یولغه کیرکیل
جفا چیکمای یولغه کیرسنک وفا بولماس
جفا چیکمای آخرتده یوقتور راحت
جفا چیکمای کوزونک یاش ضیا بولماس
کیننی کورسنک قولى بولوب خدمت قیلکیل
رحم ایلابان غریب لارکا شفقت قیلکیل
عالم لار کیلسه توروب عزت قیلکیل
نا جنس لارده ذره هرکیز وفا بولماس
غریب لارکا رحیم قیلماق رسول ایشی
غریب لارنی کورکان بیرده آقار یاشی
غریب لارکا کویار دایم ایچی تاشی
غریب لارنی دعاسیدیک دعا بولماس
مدینه کا رسول باریب بولسدی غریب
غریب بولوب حقه آخر بولدی قریب
رحمن ای کام دیدارینی قیلدی نصیب
چین دردلیک کا غریب لیک دیک دوا بولماس
امت بولسنک حق رسولغه نابع بولکیل
انی چیقسه درود ایقیب تعظیم قیلکیل
غریب بولوب غریب لار دین معنی آلکیل
غریب بولکیل غریب لار دیک کد بولماس
غریب لارنی کورکان بیرده آغریتمنکیز
غریب لارغه آچیغ لانیب سوز فاتمنکیز
ضعیف کوروب غریب لارغه تاش اتمنکیز
بودنیاده غریب لیک دیک بلا بولماس
شامغه

همت قورین جان بیلای غه محکم چالما
ما سوانی مہنن اوزدین سالما
کوز یاشینی نیاز ایلاب رازین اینما
اسرار یولین مردان لاردین بیلسه بولماس

بجہم شرابی نی ایچہ-اکونچہ

ویجہونہ لباسینی کیما-اکونچہ

ریاضت نی پوتہ سینسی بوغماغونچہ

حق جمالین مرادینچہ کورسہ بولماس

لی مع اللہ مقامی غه بارماکونچہ

آن نموتوا سراپغہ کیرہ-کونچہ

غنا فی اللہ دریاغہ چومماغونچہ

بقا باللہ کوهریدین آلسہ بولماس

شریعت نی سلاہی نی کیما-کونچہ

طریقت نی براقی غه مینما-کونچہ

جذب جنون عالمی غه بارماکونچہ

حقیقت نی میدانی غه کیرسہ بولماس

مردانلارنی مرادی دور حق دیداری

حق دیداری کیراک بولسہ بول دیداری

قول خواجہ احمد سحر و قہر قیلغیل زاری

بیدار بولما ای حق جمالین کورسہ بولماس

ایرانلار بارچه باروب بولدی مزار
قانیغ لانیب ای دوستلاریم بولکیل بیدار
موسی صفت طور تاغید کوروب دیدار
رَبِّ انْظُرْ إِلَيْكَ دَيْبِ اِيغُوم كِيَلُور

وا دریغا ایسن عمر وم بیدردیم بیل کا
عبادندین هیچ نیمه یوق باقسم قول کا
قوللوق قورین کیچ باغلا دیم ایمدی بیل کا
همت قیلیب پیر خف متین قیلگوم کیلور

خوش معجزه بوردی ایمان عطاسینی
تیم جانیم دلیم روهم سوداسینی
سر قولاغین آلب ناله ناسینی
ندا ایشتیب جانیم فدا قیلگوم کیلور

قول خواجه احمد دون اهلی دین بیل ایرمس اول
ریاضت سین هیچ عالمین کورگوزمس اول
الله دیمک مؤمن قولغه عار ایمس اول
حق بادینه جانیم قربان قیلگوم کیلور

هکیمت

ایا دوستلار عشق غواصی بولما کوچه
وهدانیت دریاسیغه کیرسه بولماس
اول دریانی کوهریدور حق وصالی
جانندین کیچیب کیرمکوچه کورسه بولماس

همت

الله يادى تكبىرىنى اويىن بوزدى
مشايخ لار بو حاقله نى كوركلك نوزدى
چون هو ديديم معصيت لار توزكا توزدى
مىن هم تقى اول حلقه ده بولغوم كىلور
شوق شرايىن ايچتيم ايرسه قىلدى خراب
محبىتى اوتى بىرلان بىر ريم كىباب
ديدارىنى روزى قىلسه ايدىم وهاب
دار السلام سرايى غه كىركوم كىلور
قول خواجه احمد كوهر يىنكلينغ حكمت ايدى
عزيزلارنى مدح بىرلان سوزىن يايىدى
اوزون توننى كون كا اولاب قىيام توردى
دعا ادقوب روان حكمت ايغوم كىلور

حكمت

قاىو بىسردى عزيزلارنى جمعى بولاسه
اوشال بىسردى حال علمىنى ايغوم كىلور
الارنى صحبىتىنى خوشلاسم مىن
اوزومنى اوزلار يىغى قانقوم كىلور
خوش صحبىتى لىغ درويش لاركا جانيم بىرسام
هر بىر باسقان ايزلار يىنى كوزكا سورسام
خدمت قىلماي بىخشيلاردىن دعا آلسام
اندىن سونكره شوق شرايىن ناتقوم كىلور
شوق شرايىن ايچكان قىلور دنيا طلاق
خضر بابام كىلماي آنكا بىرور سباق
دنيا تىفبىب قىلماي بور كىل يوز مينك طلاق
شوند اغ ابركا عزيز جانيم بىرگوم كىلور

اول طوبی درختی نی ایکسہ بنماس
الله دیگان عاشق قول دین تقصیر کیلماس
چین عاشق ایران هر کیز یولک قالماس
عاشق بولوب الله یادین ایغوم کیلور

عاشق قول لار حق یادی دین خالی ایماس
حقیقت لیغ بو دنیاغہ میل قیلیماس
چین عاشق لار دنیا عقیمین هر کیز آلماس
مین تقی بو دنیائی قویغوم کیلور

تجلی نی نوری بیرلان عقلی شاشقان
الله نیو کونکل باغلاب طورغہ آشقان
محبت نی اوتی بیرلان قیناب ناشقان
مین تقی الله نیو بارغوم کیلور

الله یادی کونکل لارنی قیلیدی خرم
باغ ملک نی ناشلاب کلیم کییدی ادهم
کلیم کیب هدایت کا اوردی قدم
هدایت کا انداغ قدم اورغوم کیلور

کلیم کیگان اول عزیزلار حقہ یافار
جون سرلاری دوکان ایچره حقنی ناپار
آه لاری دین تلیم ناغ لار سیزیب آقار
سلیم بولوب اول کلیم نی کیگوم کیلور

سلیم بولوب صاف بولدی جنید شیلی
نفسین تیغیب قور قیلیدی حسن بصری
خلف نی قویوب فنا بولدی ذوالنون مصری
عزیزلار کا متابعت قیلغوم کیلور

الله

شیخ منصور اوزباشینی دارده کوردی
پرتوسالیدی حق دیدارین انده کوردی
بیخود بولوب اوزین بیلمای افغان قیلدی
واذوقا دیب اوزین بیلمای جولان قیلور
شیخ شبلی عاشق بولوب بیلمای اونی
شیخ بایزید بیتمیش یولی اوزین ساندی
بو دنیانی عزت لارین ناشلاب آتی
اوتکان ایشقه ندامت دیب افغان قیلور
انداغ ایرلار صحبتی نی تابقان کیشی
مست وهیران بولوب یورار یاز وقیشی
سحرلارده چار ضرب اورمق انی ایشی
ظاهر خنده باطن لارین پنهان قیلور
مونداغ بولمای حق وصلی غه بیتمیب بولماس
رسوا بولمای سردین معنی الیب بولماس
هوذکرینی ایتیب دایم تیلدین قویماس
وهمی بیرلان دل لارینی لرزان قیلور
قول خواجه احمد بو حکمت نی کیمکایدینک
عارف مین دیب خلائقه او قوب یایدینک
تائیر فیلماس عالم لارغه ایغان پندینک
عارف اولدورتن ملکی نی ویران قیلور

محبت نی دریا سینه غواص بولوب
معرفت نی کوهرینسی آغوم کیلور
طریقت نی میفانیده پرواز قیلیب
اول طوبی درختی غه قونغموم کیلور

حکمت

محبت نی بوستانیده هزار داستان
بلبل لاری سیرار انده افغان قیلور
معرفت نی میدانیده جولان قیلغان
کیچه کوندوز کوز باشینی عمان قیلور
اول بلبل نی آوازینی ایشتهکان لار
تکبری تاغین کیسب اوشانکانلار
بو دنیانی مزا سینسی اونوتقانلار
فریاد اوروب بیغلاب کوزین گریان قیلور
عاشق قول لار بو دنیانی کوزکا ایلاماس
دنیا عشقین زاهد قل لار تیل کا آلماس
کیچه کوندوز هست و حیران اوزکا کیلاماس
دبدار تیلاب کوکسین تیشیب نالان قیلور
وا دریغا کیچتی عمر و تویمای قالدیم
راهله سیز یولغه کیریب هاریب قالدیم
همت قورین بیل کا محکم چالبب آلدیم
اوزی سویکان عاشق لارین سرسان قیلور
ایا عاشق کیچه کوندوز تیممای بیغلا
کویوب بشیب یورک بغرینک ایزیب داغلا
اجل بیتسه مردانه وار بیلینک باغلا
مونداغ عاشق بارسه انده ممان قیلور

شیخ

عاشق لارنى قىامت كون حالين سورگاي
چين عاشقنى كوكسين يارب داغين كورگاي
پاك آغز يدين كىكى آقيب يوكروب يورگاي
كىمكا بىرسه پاك عشقنى حيران قىلور
عاشق لارنى طلب لارى جام شراب
ممشوقىغه يىتماك اوچون بغرى كىباب
روح لار يىنى غناسى دور چىنك رباب
آهى چىتسه يىتى اقليم ويران قىلور
قدرت بىرله ەرنه قىاسه ايركليك اوزى
قدرت يىدىن معلوم تورور قىش ويازى
اى نا انصاف الله بىله قىلمه بازى
فهار ايكام جانلىغ لارنى بىجان قىلور
بىغلامقنى هر آدم غە بىسرگان قانى
بىغلاماق لىغ آسان ايماس بغىر قانى
كوز ياشىنكنى ربا قىلمه حقنى تانى
حق تعالى سويگان لارنى گريان قىلور
قول حواجه احمد بنك مین دىب اورمكىل لاف
ربا بىرلان قىلغان طاعت بارجه كناف
شربعتده طرىقتده كارينك خىلاف
آخرتده كىنابلارنى ەريان قىلور

عاشق بولسنىڭ عشق يولپدە فنا بولكىپل
دېدار ايزلاب حسرتپدە ادا بولسكىپل
مەھم بولوب چىن دردلىك كا دوا بولكىپل
خلىق خوشنى جان آلورده آسان قىلور

عاشق لارى حقە باقىب نەمرە تارتار
مىھىت نى درياسىغە چومسوب بانار
گوھر آايپ معشوقىغە زارىن ايتار
قطرە ياش بېرگا نامسە عمان قىلور

عاشق لارگا بېردى عشقپن كوي دوركالى
زايخا ديك قىدىن دونا قىلدركالى
رباضت دە رنك رويپن سول دوركالى
چىن عاشقنى رنك رويپن سامان قىلور

عاشق لارى حق قەھرىدىن قورقوب تترار
بېر وكوكدە ملايك لار يىغلاب تورار
كاھى قىزىل كاھى سريغ بولوب يورار
نالە قىلىپ بېر وكوكنى لرزان قىلور

عاشق لارنى خاص معشوقى سحر خىزلار
ندا قىلكاى يا عدى دىب باطن كوزلار
عشق شدىن طعيان قىلسە دردى زورلار
قايدە سېندىب يورك بېرىن بېرىن قىلور

قايدە سېندىب قايدە سېن دىب عاشق ايتار
عاشق لارده حدنە بولغاي معشوق ايتار
آغزى ايتەمس تېلى ايتەمس دلى ايتار
اوج بوز التەمىش نەمورلارى لرزان قىلور

عاشق

کیمنى كورسنىڭ بويول لارده يالغان عاشق -
ظاهر صوفى باطن ايجره ايرماس صادق
اينىڭ اوچون معشوقىغە بولماس لايىق
يالغانچى نى روز مېشىر سرسان قىلور
تن سوزلامس جان سوزلامس ايمان سوزلار
جاندىن كېچكان چىن عاشق لار حقنى كوزلار
عارفلاركا خدمت قىلىپ يولىن توزلار
اول عاشق نى خلايققە سلطان قىلور
عاشق بولسنىڭ كېچە كوندوز عشق استا كىل
طاعت قىل كىل كېچە قوپوب ھېچ باتما كىل
عاقىل بولسنىڭ نادانلاركا سر ايتما كىل
چىن درويشلار طاعت لارىن پنهان قىلور
درويش بولسنىڭ طاعت قىل كىل قىلمە رىيا
ھر كوشە دە طاعت قىل كىل نىكرىم كواه
يالغان درويش قايدە بارسە زرق و دعوا
عادل پادشاه طاعت لارىن عصيان قىلور
واى اوشنىڭ اغ درويش لاردىن پناه بىر كىل
اول نادانغە الفت قىلماي جانىم آل كىل
ايا مېبوب يولده قالدىم يولغە سال كىل
توبە لىقنى خواجه جابىن بستان قىلور
درويش مېن دىب طاعت قىلور خلق ايجنە
رىيا قىلىپ يوكوروب يورار انده موندە
الله اوچون طاعت قىلكان درويش قندە
چىن درويش لار تاغ چولنى مكان قىلور

دېوانه^۱ ژوليسده مو حقنى تابقان
شمشیر حق قولغه آلیب نفسنى چابقان
فايده بارسه كوزنى يوموب سرنى تابقان
انداغ سرنى تابقان كشى مردان بولور
شيخ مین نیو باش كوتاركان حقه رقیب
مین لیك قیلیب سبحانی غه بولماس حبیب
پیدار بولوب دردسیرلاركا بولغان طبیب
بو دنیا نی مؤمن لاركا زندان قیلور
ای مؤمن لار طاعت قیلیب طایانمنك لار
امانت دور عزیز جانغه اینانمنك لار
هرام حریش بیغمیش مالغه اینانمنك لار
مال لارینكنی قریش آتلیغ بیلان قیلور
بو دنیاغه بنا قویغان قارون قانی
دعوی قیلکان فرعون بیله هامان قانی
وامق عنرا فرهاد شیرین مجنون قانی
قهر ایلاسه بیر لحظه ده یکسان قیلور
هیچ بیلینكنمو آدم اولمای قالغانی نی
سو دنیانی وفاسینی بیلکانی نی
دنیا طلب سوی خدا آلهانی نی
الله دیسنك كوزیاشینكنی باران قیلور
عشق دردیه دوا سورغان حاضر تیلبه
ظاهرده یوق باطن ایچره قیلور جلوه
مغز سرنك بغرینك ایچره قیلور غلبه
عشق دردیه دوا قیاسه رحمن قیلور
کمینی

حکمت

عجبت سیز خلايقه دین هر کیم قاچسه
عارفلارنی صحبتیدن چولان قیلور
اورتاب کویوب عشق بولیک یاشین ساچسه
سبحان ایگام عرش اوستیک مهمان قیلور
بندم دیکای کویسکلارنی سویوب الله
حق کورسانکای دیدارینی والله بالله
قایده بارسه نسییح لاری شیئا لله
هر نه تابسه حق یولیده احسان قیلور
ذاکر بولوب ذکرین اینسه کیلکان ندا
شیطان لعین یبتمش فرسنگ بولغای جدا
دردی بولسه حق دردیغه بیرکای دوا
انداغ قولنی اوزی ایزلاب جانان قیلور
تون سحرلار حق اویغاتیپ فان بیغلاناتار
بیدار قیلیم اوز عشقی غه بیل باغلاناتار
دواسی یوق دردی بیریپ زار اینکراتار
مونده بیغلاب انده بارسه سلطان قیلور
حقه عاشق بولغان قوللار دایم بیدار
رضوان ایماس مقصودلاری ابرور دیدار
اهل عیال خانماندین بولور بیزار
اسماعیل دیک عزیز جانین قربان قیلور

اول مقام غه بیبنگان عاشق شراب ایچار
خانمانین بر باد بیریب جاندین کبچار
شوق قناین حضرت نیا نونوب اوچار
عرش کرسی لوح قلم طیران قیلور
دیدار نیلاب نرك ایلاسنک ما سوانی
اولماس بورون وجودبکنی ایلا فانی
وانیار مین عسل مصفائی
اوجماحنی خاص قولی غه احسان قیلور
اول مقام نی توهید آتلیغ درختی بار
سایه سیده عاشق قوللار براق سوار
هر بیر شاخی مینک بیل چیلیف یولنی توتار
هر قایسی سی اوز اوزیکا عنوان قیلور
اول درختنی میوه سیدین تانقان قوللار
دنیا سینی آخرت قه ساتقان قوللار
گور ایچنده آسایش ده یانقان قوللار
سحرلارده کوز یاشینسی عمان قیلور
همت قورین قول خواجه احمد بیل کا باغلا
محبت نی اوقی بیرله یورک داغلا
یقام نونوب نازک آنقوچه نینمهای یغلا
شاید سنکا رحم ایلابان جانان قیلور
هکیمت

زاهد لارکا زهدو عمل تقوا کيراک
رياضت ليق عاشق لارغه فتوا کيراک
اول طريقت اير بولغانکا دعوا کيراک
سحر لارده قوپوب طاعت قياغوم کيلور
ار بيتور دل زنکارين هو هو بادی
عاشق لارنی کچه کوندوز هو مرادی
هو هو يتو جان بيرکای سين قول احمدی
سحر لارده قوپوب طاعت قياغوم کيلور

مکملت

تجلی نی مقامی دور عجب مقام
اول مقامه عاشق قول لار جولان قیلور
قی کونکل کا تجلی سین پرتو سالسه
بيخود بولوب اوزین بیلماي افغان قیلور
اول مقام نی یول لارینی رهزنی بار
قلاوز سیز یولغه کپرسه یولدین آزار
وسواس ایلاب شیطان لعین دینین بوزار
اوز یولیغه سالیب ائی حیران قیلور
اول مقام نی بیلدورکالی رهبر کيراک
طريقت نی بيشه سیده صغدر کيراک
اوشبو یولنی ضبط ایلاکان سرور کيراک
انداع مرشد اوچماق ملکین طیران قیلور

قول خواجه احمد الله ديكيل ياشينك آقاي
اونك عارف همت قىليپ قولونك تونقاي
رهمى كىلسه رحيم موليم رهم قىلغاي
خواجه قولين هر كىز ضايغ قويماس بولور

حکمت

عەروم ضايغ غفلت بىله بىلدىك اونى
حسرتىنك ده كوزدين باشيم قان دىك كىتى
بىلدىم دوستلار بو عقلم ايمدى بيتى
سحرلارده قوپوب طاعت قىلغوم كىلور

سحرلارده قرآن او قوب ئسنا قىلسام
حسرتىنك كا قول كوناريب دعا قىلسام
زارى قىليپ بو جانيم نى فدا قىلسام
سحرلارده قوپوب طاعت قىلغوم كىلور

هرص هوا نفس يوليني قويماق كىراك
منصور يانكلىغ دار باشيغه مينماق كىراك
نسيه دىك جان آچغين چىكماق كىراك
سحرلارده قوپوب طاعت قىلغوم كىلور

فادكرونى اذكروكم آيتى دين
ايمان بولدى حق تعالى طاعتى دين
كچماك اوشبو نفس نىنك راحتى دين
سحرلارده قوپوب طاعت قىلغوم كىلور

زاهدلاركا

ایرانلار اول دریاغه جومدی باتی
کیجه کوندوز تنیمای بیردم یادین ایتی
اولماس بورون جار آجقین زهرین تاتی
اخرت اسبابینی سالماس بولور

غافل بولماس حق یادین تون لار تمام
لقمه حلال طلب قیلور بیمیش حرام
درویش کیراک اوشبو صفت بیر له مدام
قول بولوب قول لوغیدین تانماس بولور

قول بولوب قول لوق قیلور خواجه سیغه
تنین جانین آیاماس اول مولا سیغه
صابر بولوب امید توتار وعده سیغه
جفا سیدین چین عاشق لار قایتماس بولور

جفا چیکمای عاشق بولماس تینکلا غافل
حفا چیکیب صابر بولغیل بولمه جاهل
رضا بولوب قول لوق قیلغان بولور عاقل
جاهل آدم بیر بیر بدین یانماس بولور

قول مین تیو حق امری نی قیلماغانلار
قیرتینی کوروب عبرت آلماعلار
ایمان اسلام احکام لار دین بیلمکانلار
اولوغ کونده قیزیل یوزلوك بولماس بولور

حق یولینی شوقی کوبتور بیلمکانلارکا
قورقونچ بیلمان بیتکیل اوشل اولکانلارکا
آسان کورنور قولنی مدام یورکانلارکا
مونداغ قوللار کورعانین بیلماس بولور

جمله یغیلبب مور ومار اطرافیمده نیش اورار
مشکل ایرور بس کاربار بیلامام که حالیم نه بولور
هیچ کیلمادی میندن صواب آنکه نه بیر کومه ورجواب
کر قیلسه لار یوزمینک عناب بیلامام که حالیم نه بولور
بولسه قیامت کونی حاضر بولور بارچه لاری
قیلغان عمل لارینک قانی بیلامام که حالیم نه بولور
ای قول احمد سین بو کون قیلقیل عبادت تون کون
دیما کیل عمر وم دور اوزون بیلامام که حالیم نه بولور

حکمت

الله یادین ایتور قول لار معنی بیرلار
بی معنی کا هر کیز قولاق سالماس بولور
الله دیکان عاشق قول لار دایم مدام
حق یادیدین ذره غافل بولماس بولور
حق یادیدین ذره غافل بولماغانلار
باتسه قویسه حق ذکرینی قویماغانلار
الله بالله دنیا حرام آلماغانلار
کور ایچینک اول قول هر کیز اولماس بولور
معرفت نینک بوستانیمده جامین بیرکان
حمت نینک میدانیمده باش اویناغان
حقیقت نینک در یاسیدین کوهر آلغان
غواص یانکلیغ اول در یادین چیقماس بولور
ایرانلار

تاشدین قاتبع تاشنی سوزگان بیخبرلار
عقبی ایشین آرقه تاشلاب دنیا ایسزلار
آیت حدیث بیان قیاسام قاتبع سوزلار
ظاهر آدم باطن لاری شیطان بولور
ذکرین آیغیل قانلار آقسون سوزلار ینکدین
حکمت آیغیل درلار تامسون سوزلار ینکدین
کل لار اونسون هر بیر باسقان ایزلار ینکدین
کل کاباقسنک کل آچیلپ بوستان بولور
سحرلارده ایرته نوروب قانلار بوتکیل
پیر مغان ایتاکی نی محکم نوتکیل
حقه عاشق بولغان بولسنک جاندین اوتکیل
جاندین کبچکان چین عاشق لار عریان بولور
بو دنیاده فقیرلیق نی عادت قیلکان
خوارلیق نارتمب مشهقت نی راحت بیلکان
قول خواجه احمد بخش لارکا خدمت قیلکان
قیامت کون انداغ کشی سلطان بولور

حکمت

ای دوستلاریم اولسام مین بیلمام که حالیم نه بولور
کور که کیریب یانسام مین بیلمام که حالیم نه بولور
ایتیب لحد کا قویسه لار ارقهغه باقمای یانسه لار
سوروغ سؤالیم سورسه لر بیلمام که حالیم نه بولور
کیرسه قریش آتلیق بیلان جولغانسه تنکا شول زمان
قالماس بوتون بیر استخوان بیلمام که حالیم نه بولور

جاندىن كىچىمىزنى بىلىمىز بولماس
مالدىن كىچىمىزنى بىلىمىز بولماس
سومى بولماي يالغوز اوزىن سويىمىز بولماس
اند اغ عاشق ايل كوزىدىن پنهان بولور

جانىنىڭ قىناب زقوم چىناب عاشق بولكىل
ياشىنىڭ توكوب كوزونىڭ سولاب صادق بولكىل
اندىن كىن دركاهى غمە لايىق بولكىل
جانىنىڭ بىرسىنىڭ رهم ايلاسە جانان بولور

عشق يولدىمە كىچىمە كوندوز بىغلاغانلار
جاندىن كىچىمىز بىلىمىز باغلاغانلار
خدمت قىلىپ حق سۆيىمىز آنكلاغانلار
نون اوبقونى حرام قىلىپ نالان بولور

وا دريغا عشق يولدىمە جانىم بىرماي
غۇص بولوب دريا اىچمە گوهر تىرماي
حقدىن اوزكا غفلت لارنى يراق سالماي
نانكلا بارسە ندامت لار چىنداز بولور

عاشق بولسىنىڭ بايزىدىڭ اوزونىڭ ساقىل
والله بالله دنيا حرام تاشلاب آتقىل
قانلار توكوب كوزلار يىنىدىن تونلار قاتقىل
بىر لحظه دە شيطان ملكى ويران بولور

تاڭك آتقونچە ذكرىن ايتكىل جانىنىڭ بىرلە
تاغ چولنى بستان قىلگىل قانىنىڭ بىرلە
ناشدىن قانىغ ناشقە ياتقىل يانىنىڭ بىرلە
يولدىن آرزغان يوزمىنىڭ غافل مردان بولور

ناشدىن

ایرانلار حق یادیدین غافل بولماس
رجال لا تلهیهم دیر خالق الناس
ایران بولین توتقان هر کیز یولده قالماس
اول حضرتده سر اسراری مقبول بولور
الست خمرین کیمکا بیرسه اوشال ساقی
بلا مدام ایچیب اسرر منککو باقی
تنیس جانین کویدوروب شوق احرافی
ایچیدین کویار یاقیلور هم کل بولور
ظاهرین آتی بیرلان بیزه کاندلار
باطن لارین آتی بیرله نوزه کاندلار
شوق اوقی نی ایچ کونکل کا کیزا کاندلار
ما سوی بیرلان قاچان مشغول بولور
طریقت دور بویول آتین بیلسه درویش
معرفت نی متاعیدین آلسه درویش
اوزکا بوللار باد هوا سانسه درویش
حقیقت نی میدانیده ایر اول بولور
قانیغ لانیب قول خواجه احمد یولغه کیرکیل
قولنی کور سنک قولی بولوب معنی سورکیل
یا الهیم روزی قیلسه معنی آلکیل
معنی سوراب معنی آغان چین قول بولور

سبحان ایذیم بنده سیغه لطف ایلاسه
ایچی یاروب ناشی کویوب بریان بولور
بیر ایتمکین توتوب عاشق یولغه کیرسه
حقنی ایزلاب ایکی کوزی کریان بولور

دنيا مالين بيهيغيب يولنى بئورگانلار
ايسز عمرين کفر ايچنده كچچورگانلار
قلاوزسيز بيابانده يوروكگانلار
محبت نى قدرينى قاچان بيلور

كوب كشيلاردعوى قياور نفس كوزاتيپ
بيپ ايچيب حيوان كى تونلار ياتيپ
روزه توتمس زكوة بيرمس هم اوياتيپ
حق تعالى قدرينى قاچان بيلور

كل متقى آل مين ديب ايدى رسول
اي قول احمد بوحديث نى قيلغيل قبول
سویری خلقى قبول قيلمای بولدى ملول
جاهل خلقى پير قدرينى قاچان بيلور

حکمت

عارف عاشق جان ملكيده الم نارتسه
اون سيكزمينك قاموغ عالم غلغل بولور
كونكل قوشى شوق قناتين توقوب اوچسه
جمله وجود يادين سيرار بلبل بولور

محبت نى ميدانى غه اوزين سالسه
معرفت نى ميدانى غه اوزين اورسه
سر شرايين ايچيب عاشق روحى قانسه
مودت نى كلزاريده خوش گل بولور
ايرانلار

امت بولسنىڭ مصطفى غە پى رۇ بولغىل
ايغانلار پىن جان دلده سىن ھم قىلغىل
كېچە قايم كوندوزلارى صايم بولغىل
چىن امت نى رنىكى مثل سامان ابرور
سنت لار پىن محكم توتوب امت بولغىل
كېچە كوندوز درود ايتىپ الفت بولغىل
نفس نى تىفېب محنت يېتىسە راھت بىلكىل
انداغ عاشق ايكى كوزى كرىان ابرور
قول خواجە احمد نفس دىن مدام سوا بولغىل
كويوب پشيب دردى بېرلان ادا بولغىل
كېچە كوندوز تىنماي يىغلاب كدا بولغىل
دردىن تارتسنىڭ خواجە سىندىن رضا ابرور

۴۳

حكمت

اوشبو سرنى بىلماكان جاهل كشى
درويشلارنى قدرىنى قاچان بىلور
تېل اوچىدە امت مېن دىب دعوى قىلور
مصطفى نى قدرىنى قاچان بىلور
طرىقت نى لىتى دىن ناتقان كشى
دنىاسنى دىن يولىدە ساتقان كشى
كېچە كوندوز كوزده ياشى آقان كشى
بو دىيانى قدرىنى قاچان بىلور
كېچە كوندوز طاعت قىلسە اوشال عاشق
بو دىيادە كىناھى دىن بولور فارق
درويشلارنى غىبت قىلغان اول منافق
معرفة نى قدرىنى قاچان بىلور

حکمت

حکمت بیرلان اول عدم دین بار ایلادی
اون سیکزمینک فاموغ عالم حیران ایرور
قالوا بلی دیکان قوللار اولوش آلدی
سکوت اینکان قوللاردینی ویران ایرور
حق تعالی ایمان عطا قیلدی بییزکا
اول مصطفی رسولی اییدی بییزکا
درود ایتسک قوت بیرور دینمیزکا
یوق ایرسه قیلغانلاریم یالغان ایرور
اول الست بربرکم دیدی حدا
قالوا بلی دیمان روحلار قیلدی صدا
بیغلاب کیلدوک ایشکینک کا جمله کدا
لطف ایلاسنک یوزمینک عاصی خندان ایرور
توبه فیلسام کیچارموکین قادر اله
یوق ایرسه نینکوم انده مین رو سیاه
نانکلا بارسام ایلمک آیاغ بارچه کواه
حق قاشیده برجه ایشلار آسان ایرور
بیغلامایمو اوتی عدم روم ایسا شاهیم
قبساق کیلدی قرانغولوق چیقیل ماهیم
سیندین اوزکا یوق پناهیم تکیه گاهیم
کیچه کوندوز تیلکانیم ایمان ایرور
امت اوچون رسول دایم قایغو بیندی
تیلاب امت کناهی نی حقدین آلدی
کیچه کوندوز قایم نوردی ننکریم بیلدی
تیلده امت مین دیردلده یالغان ایرور
امت

حق رسول نى دامادى دىنمىزى آبادى
بندەلارنى آزادى عثمان بسا حىدادور
اوقوغانى شاطىسى آيت حدىث كاتىسى
منىر اوزره خطىمى عثمان بسا حىدادور
مناجانى كوره طور آلغانلارى ايكى نور
اينكانلارى بارچه در عثمان بسا حىدادور
كوبلار كىلىپ پىاده قويمادىلار شهزاده
شهيد قىلدىلار انده عثمان بسا حىدادور
توصيف قىلدىنك عثماننى خواجه احمد سىمىنى
يوقتور شك وگمىنى عثمان بسا حىدادور

۶۱

هكمت

نور توپچىسى يار بولغان شير خدا على دور
هم مەراجدە يار بولغان شير خدا على دور
اينكان سوزى رحمانى كورسنىك بوزى نورانى
كافرانى قىرانى شير خدا على دور
همت قورى بىلىپدە مولىم يادى تىلىپدە
ذوالفقارى ايلككيدە شير خدا على دور
عنيب چىقسە دلداغە بىركا توشار زلزله
كافرلارغا، غلغله شير خدا على دور
دشمنلاركا مقابل بولدى كافرغا قانل
زايىل قىلكان باطلنى شير خدا على دور
رحمت قىلگاي بىروبار هر نه قىياسە ايركى بار
خواجه احمد كا مەدكار شير خدا على دور

۸ *

محمد کا قین انا قیل۔ کان ایہس ہیچ خطا
بوینیغہ سالغان پوٹا ابا بکر صدیق دور
قول خواجہ احمد قیل نصیق یار غارین قیل نصیق
عارف لیکدہ بیل صادق ابا بکر صدیق دور

۵۹

حکمت

ایندچی سی یار بولغان عدالت لیغ عمر دور
مؤمن لیغده یار بولغان عدالت لیغ عمر دور
بلالغہ اذان اینورکان شریعت نی بیلدورکان
دین سوزینی اوقتورکان عدالت لیغ عمر دور
کعبہ ایشیکین آچدرکان بار جہبت نی سیندورکان
رسول کونکلین نیندورکان عدالت لیغ عمر دور
شریعت نی پاس توتقان طریقت نی راست توتقان
حقیقت نی خوب بیلکان عدالت لیغ عمر دور
اوغلین چرلاب کیلتورکان درہ اوروب اواتورکان
عدل قیلیب یول سورکان عدالت لیغ عمر دور
چراغ بولوب اوچماکان دین بولیدین یانماکان
ناعق ایش نی ایتماکان عدالت لیغ عمر دور
مسکین احمد قیلکیل باد قیلکیل عجزینکنی بنیاد
شاید روحی قیلکای ساد عدالت لیغ عمر دور

۶۰

حکمت

اوجونچی دوستی یار بولغان عثمان با حیا دور
هر نفسده یار بولغان عثمان با حیا دور
حق

که مؤمن بولغانین آلیب کیلا دور
قبول قیلماغانین چاپیب کیلا دور
که شمشیر فولغه آلیب مینسه دلدل
توشادور قوم کافرلارغه غلغل
قولیده کی یراغی ذوالفقاری
چاپوشقاندن اوزالور قرق قاری
علی نی بارایدی اون سیکز اوغلی
انی هر قایسی سی دور کاته توغلی
علی اسلام اوچون قانلار بوتادور
که اسلام توغی نی محکم تونادور
خواجه احمد بیل غریب لیک کاتوشوب دور
رسول اولاد یغه سوزلار قانیب دور

هکیمت

کورکان زمان اینانکان ابا بکر صدیق دور
اوستون بولوب تیانکان ابا بکر صدیق دور
مونکلاشقاندن بیغلان قانوقه بیل باغلان
ایچ بغری نی داغلان ابا بکر صدیق دور
بیر قولید بن قیتماکان سرین هر کیز ایتماکان
غافل بولوب یانماکان ابا بکر صدیق دور
جان جانانغه قاوشورکان قزین قولدین تابشورکان
قول قاوشوروب یالبارکان ابا بکر صدیق دور
ایتکان سوزیکا ییتکان نفس هوادین کیتکان
هق رسول نی بیر کیتکان ابا بکر صدیق دور

محمدنی ایشین الله بیتوردی
خلایق بارچەسی ایمان کیتوردی
رسولنی باشیده بولدی عمامه
کمال نابتی اوتوز اوچ مینک صحابه
رسولغە بارچەسی خدمت قیلادور
ادب بیرلان یوروب عزت قیلادور
رسول آلدیغە بیریتیم کیلیب دور
غریب ومبتلامین دیب ایتیب دور
رحم قیلدی رسول آنی حالیغە
تیلکانین آنی بیردی قولیغە
رسول ایدی انکا مین هم یتیم مین
یتیم لیکده غریب لیغده یتیب مین
محمد ایدیلار هر کیم یتیم دور
بیلینک لار اول مینی خاص امتیم دور
یتیمنی کورسنگیز آغریتمنکیزلار
غریبنی کورسنگیز داغ ایتمنکیزلار
یتیملار بو جوانده خوار ایکاندور
غریبلارنی ایشی دشوار ایکاندور
غریبلارنی ایشی دایم سلوک دور
تریگ ابرمس غریب مثل اولوک دور
خدای غە غریبلار بیلکولوک دور
غریبنی ایرته اخشام سور کولوک دور
صفت قیلسام عالی شیر خدا دور
که شمشیر بیرله کافرنی قرا دور
کافرلارنی قیلور ایمانغە دعوت
بیرادور هر زمان اسلام کا قوت

که

رسول نی بیلسه هرکیم تورث پشترین
قیامتده کزار سیکز بهشتین
باباسی یتیمی یاشیده اولوب دور
رسول نی عیسی کا بیریب دور
ابو طالب علی نی آتسه سی دور
قاموغ اعرابی لارنی کاتسه سی دور
ابو طالب بولادور ایش باشیده
محمد اولتورور دایم قاشیده
محمد نی یاشی اون یتیمی بولدی
که اول وقتده خدیجه آنی کوردی
محمد نی بیلمینک کیم مثل شونقار
خدیجه آنی کوروب بولادور زار
خدیجه کونکلیده آنی سویادور
محمد عشقیده ایچی کویادور
کچه کوندوز تیلار آنی خدادین
بیلمینکیز عاقبت ثابتی مرادین
کورونکیرلار خدانی شیوه سینى
محمد باقغان ایکان تیوه سی نی
خدیجه غه رسول چاکر بولوبتور
بوباعث بیرله بیل آنی الیب دور
خدیجه نی خدا بختین آجیب دور
رسول نی باشیغه درلار ساجیب دور
رسول نی یاشلاری قرقه یتیب دور
که آندین سونک خدادین وهی اینیب دور
که آندین سونک محمد بولدی پادشاه
رسول نی کونکلیده یار بولدی الله

حکمت

محمدنى بېلىنىڭ زانى عرب دور
طريقتنى يولى كل ادب دور
حقيقت بېلىم-كان آدم ايمس دور
بېلىنىڭز ھېچ نېمە كا اوخشاماس دور
بېلىنىڭ بېچون ايروور ھم بې چكۈنە
وبى شېھە ايروور ھم بې نمونە
قەرلانسە قىلور بېر بېرلە يكسان
بولادور زلزە بېر بېرلە آسمان
رحم قىلسە بېلىنىڭىز رحمتى بار
بېروور بولسە توكانمس نعمتى بار
محمدنى صفت قىلسم كىمىنە
اناسىنى آتى بېلىكىل امىنە
اناسى آتى عبد الله ايكان دور
انادىن نوغمايىن اولكان ايكاندور
محمدنى باباسى ساقلاغاندور
يلانكاچ آچ لارنى يوقلاكاندور
باباسىن بېلىنىڭىز عبد المطلب
كونكلە ساقلاكاى سېز بخش بېلىب
باباسىنى اناسى ايردى ھاشىم
ايشىنىكاندە افادور كوزدە ياشىم
بېلىنىڭ تورتونچىسى دور عبد مناف
آلارنى بېلسە ھر كىم كونكلى دور صاف
رسولنى

مصطفی در حالت نزع ایدیلار
بیرکروهنی عاصی دیب قایغوردیلار
امتیم وای امتیم دیب ایدیلار
انت کافی انت عافی یا غفور

بیزنی سویدی اورکالارنی سویدی
هم اتا اناسی نی هم سویدی
یرلقادیم دیماگونجه قویدی
انت کافی انت عافی یا غفور

حق تعالی دین ندا کپلیدی انکا
امتینک اشین حواله قیل مینکا
جمله سین باغشلابین انده سینکا
انت کافی انت عافی یا غفور

ایدی میندین سونکره امت بولغوس
فرض وسنتنی قویوب فسق ایتکوسی
اکثر امت دین ایمان کیتکوسی
انت کافی انت عافی یا غفور

امتیم امتلار ایچره صافی در
نیلابین کوبراکی عاصی جانی در
قادریم اوز وعده سیغه وافی در
انت کافی انت عافی یا غفور

مسکین احمد سین بویازوق زهریدین
قوتولونک ایچسنک شراب مهریدین
کرچه کوب قورقوم الهیم قهریدین
انت کافی انت عافی یا غفور

حکمت

ھو حلقەسى قورولدى اى درويشلار كيلينك لار
حق سفرەسى يايلىدى آندىن اولوش آلينك لار
قال علمنى اوقوبان حال عامسى كا ييتيبان
بوقلوق ايچره يانيبان بارلىق لاردىن آلينك لار
يرتيب شفقت پرده سين ئىلاب ديدار وعده سين
آچىپ كونكل ديدە سين مشاهدە قيلينك لار
ھو ارە سين آلبان نفس باشىغە ساليبان
توفى كوفى طالب لار جان نى قربان قيلينك لار
حلقە ايچره ھو دينكىز عشق اوتىغە يانينكىز
تن جان بيرلان طالب لار تكبير باشلاب ايتينك لار
ھو ھو تيو زار اينكراب ھو ديمكە معنى بار
ديدارين اميد وار رحمتيدىن آلينك لار
قول خواجه احمد قول بولغان يول اوستىكە كل بولغان
طالب لارغە مل بولغان اندىن عبرت آلينك لار

حکمت

قمت علمنا انت فى كل امور
انت كافي انت عافي يا غفور
كافي فى الغيب هو من فى الحضور
انت كافي انت عافي يا غفور

مصطفى

۵۴
حکمت

حق قوللاری درویشلار حقیقتنی بیلمیشلار
حقه عاشق بولغانلار حق بولمغه کیرمیشلار
حق بولمغه کیرکانلار الله تیو یورکانلار
ایرانلار ایزین ایرلاب مملکت دین کبچمیشلار
عالم فخری مصطفی انداغ ایسی مرحبا
معراج تونی ابتی فخر فقیر یولی نی آلمیشلار
کونکل بیرمای دنیاغه شروع قیلمای حرامغه
حقنی سویکان عاشقلار خلایق دین کبچمیشلار
دنیا منینگ دیکانلار جهان مالین آغانلار
کرکس قوشدیک بولوبان اول حرامغه بانمیشلار
ملا مفتی بولغانلار ناحق دعوی قیلغانلار
آق نی قرا قیلغانلار اول تموغغه کیرمیشلار
قاضی امام بولغانلار ناحق دعوی قیلغانلار
اول حمار دیک بولوبان یوک آستیده قالمیشلار
حرام بیکان حاکم لار رشوت آلیب بیکانلار
اوز بارماقین نیشلابان قورقوب توروب قالمیشلار
ئاتلیغ ناتلیغ بیکانلار تورلوك تورلوك بیکانلار
آلتون نخت اولتورکانلار تفرات آستین قالمیشلار
مؤمن قوللار صادق لار صدقی بیرله تورکانلار
دنیا لغین صرف ایتهب اوجماخ هورین قوچمیشلار
قول خواجه احمد بیلمیش سین حق بولمغه کیرمیش سین
حق بولمغه کیرکانلار حق دیدارین کورمیشلار

يول اوستيده خاك بولغان سينه لارى چاك بولغان
ذکرين ايتيب پاك بولغان نالان بولغان عاشقلار
همت قورين باغلاغان يورك بغرين داغلاغان
فرياد اوروب ييغلاغان كريان بولغان عاشقلار
كاهى يوزى سارغايب كاهى يولنده غريب
تسبيح لارى يا حبيب جولان بولغان عاشقلار
احمد سين هم عاشق بول صدق مينك بيرله صادق بول
در كاهى كا لايق بول جانان بولغان عاشقلار

حکمت

غريب ليغده غريب بولكان غريب لار
غريب لار حالى ني بيلكان غريب لار
سبب بيرله يراق بيركا بار بيسان
قرينداش قدريني بيلكان غريب لار
سوساكانده سوکا محتاج بولغان
تريكنده زار اولوب اولكان غريب لار
كشى بيلمس غريب لار حالى نيدور
مكر بيلكاي غريب بولغان غريب لار
غريب ليغ قانيغ ايشدور اي عزيزيم
كيم اول بي قدر اولار مسكين غريب لار
كپل ايمدى احمد اوزونكا باقغيل
غريب سين سين غريب مسكين غريب لار
حکمت

حکمت

يول اوستينك اولتوروب يولنى سوركان درويشلار
عقبيدىن خبر ايشتيم يولغه كيركان درويشلار
عصالارى ايلككىندە ھمت قورى بيليندە
ايدىم يادى تيليندە اللہ دىكان درويشلار
خرقلارى كير چغان كونكلىك يوزمىنك عىان
بيلينكز ايكى جهان كوزكا ايلمس درويشلار
درويش حق ننگ منظورى ذكرى توروركلزاري
حق نى يادى اسرارى خوب ادبليغ درويشلار
يازوقوم كوب يولاتمس اسباب داروسين تابماس
كوزده ياشين قوروتمس ياشى اقغان درويشلار
سرى بيرلان سوزلارلار تيل كا حكمت توزارلار
عشق بيرلان جان كيزارلار رنگى سريغ درويشلار
ايت نفسينى اولدورور قيزيل يوزين سولدورور
خواجه احمد قول بوتورور ساتيب بسون درويشلار

حکمت

اون سيكزمىنك عالمده حيران بولغان عاشقلار
تابماي معشوق چراغين سرسان بولغان عاشقلار
ھردم باشى اوركولوب كوزى حلقه تيلمروب
ھوھو تيو جور كولوب كريان بولغان عاشقلار
كويوب يانوب كل بولغان عشقئيمده بلبل بولغان
كىمنى كورسه قول بولغان مردان بولغان عاشقلار

قول خواجه احمد يسوی نينك اوشبو سوزی
عجب ایرمس باقیب کورسه سردین کوزی
فنالیق مقامینده اوزنینک اوزی
فنالیق ایچره باقیب کورار دوستلار

۰۰
حکمت

خوش غایب دین بیتوشتی بیر جماعه درویشلار
باطینده هو دیرلار سری پنهان درویشلار
تینمای روان یورارلار تنسه تکبیر ایتورلار
تابسه صحبت قورارلار خوش صحبت لیغ درویشلار
جنده لاری پر صلاح تسبیح لاری الا الله
خدمت قبلور هر صباح بلا خوردور درویشلار
ژنده لاری کیر جغان کونکلیده یوزمینک ارمان
اوشبو دنیا بی پایان کوزکا ایلمس درویشلار
ژنده لاری ایکنیده عصالاری ایلکیده
ایزد یادی کونکلیده الله دیو درویشلار
اصلی فقیر بیلسه لار وجود شهرین کیزسه لار
ظاهر باطن توزسه لار سعادتلیغ درویشلار
مشایخ لار سر اسرار خدمتیده بول زینهار
پیغمبردین یادکار قالغان ترور درویشلار
قول خواجه احمد مسکین بول مسکین لاردین معنی سور
درویشلیکنی بیل حضور هو قوشیدور درویشلار
حکمت

الست خمرین پیر مغان توپا بیردی
ایچار بیردیم مقداریم چه قویا بیردی
قول خواجه احمد ایچ وناشیم کویا بیردی
طالب لارکا در وگوهر ساچنیم دوستلار

۴۹

حکمت

قایو مخلوق خالقینغه مطیع بولسه
عالم خلقی اوشل قولنی سویار دوستلار
یادین ایتیب بغری پیشیب ایچی کویسه
دم اورسه سانسیز اوچقون اوچار دوستلار
نیلی کونکلی سری بیرلان ذاکر بولوب
اوج یوزالتمیش نهورلاری قانغه تولوب
یازی قیشین بلبل لاین واله بولوب
سیرایو شاخ دین شاخقه قونار دوستلار
بو کونکل بوستانینور عجب بوستان
ایچنده سیراش-ورلار هزار دستان
کورنور هر شاخ اوزره تورلوك الوان
نعمت لارنی بیشکانینی کورار دوستلار
ظاهر نعمت شکرینی غافل بیلماس
باطن داغین قیاس برله کورسه بولماس
ظاهر کوزی غفلت برله باقیب کورماس
ظاهر کوزی آچاسه اول کورار دوستلار
باطن کوزی آچاسه جمله پرده
آجلور کیتار قالماس حجاب سرده
جان نینک کوزی حیران بولور اوشل بیرده
باقیب ایمان نوری بیرله کورار دوستلار

بابا ماچین اولدوم ایدی وا احمددا
کیلمسم رسوا بولوب خلق لار آرا
اولار ایردیم اوشبو حالت برلان منا
زار بیغلابان عرض حالین ایتمی دوستلار
اتانینک ایرلیکی نی انده بیلدی
ریاضت تارتقوزوبان یول کورساتی
انسا برله اوچ مرتبه خلوت کیردی
مراد مقصد پیردین ایرمیش بیلنک دوستلار
مرشد بولمای هر کیز مراد تابمادیلار
خدمت قیلمای حقه واصل بولمادیلار
زار بیغلابان کچه بیدار بولمادیلار
زار بیغلامای حق دینارین کورمس دوستلار
یاد اینالوک قول خواجه احمد اولیانی
مریدلاری بابا ماچین اول سلطان نی
قوللاغایمو عاصی یوسف بیضاوی نی
نظم ایلادیم بو حکایت بیلینک دوستلار

حکمت

خضر بابام سالدی مینی اوشبو یولغه
آندین صونکره دریا بولوب تاشتیم دوستلار
شریعت نینک بازارینی سیران قیلدیم
معرفت نینک بوستانیمده جولان قیلدیم
طریقت نینک پیشگاهنده طیران قیلدیم
حقیقت نینک ایشیکینی آچتیم دوستلار
الست

كىلدى ايرسه كورديلار اول مشايخنى
سپن شېخ موسين آرزورغوچى خلايقنى
اوشل آيغان كمره دور مين بيلكىل موني
تپو حضرت آنكا جواب بيردى دوستلار

امر ايتىلار ككىم خواجه سليمانغه
اوشل صوفى محمدى دانشمند غه
باغلاب اورونك بيش يوز قهچى اول نادانغه
برستونغه محكم باغلاب قويدى دوستلار

يوز كشى كلسه تونا بيلمس ايدى
ايكى كشى توتوب آنى هم باغلابدى
اوشل دمه بيش يوز قهچى سيناب اوردى
نه آه ديدى نه واه ديدى بيلينك دوستلار

يلانكاج قىليب آنى باغلاب قويدى
بيش يوزدين بير قهچى نى آرتوق اوردى
بير قهچى ده زار بيلهلابان فرياد قىلدى
انا احمد بيشتوروبان قويدى دوستلار

اوشل دمه مريدلارى قىلدى سؤال
بيش يوز قهچى اورغانل يوق هېچ قىل وقال
بير قهچى نى اوردى ايرسه بولدى بيجال
سرنيدور ديب اصحاب انك سوردى دوستلار

انا ايدى آرقاسيده ديو پرى
اورناب ايردى بيش يوز قهچى انكا نيكدى
ديو پرى آرقاسيدين درحال كوچتى
بير قهچى سى آنكا نيكدى بيلينك دوستلار

عاشق اولدور حقه جانين قربان قیاسه
ذکرین ایتیب چهارضرب اوروب سحر توره
ایرانلار دین فیض فتوح توله آلسه
سلطان بولوب دروگوهر ساچار دوستلار

حق تعالی بویین آلفان موندن تورمس
دعوی قیلیب ایشانلیق نی لافین اورمس
قایدن بارسه فقیر مسکین دوکان قورمس
غریب بولوب ویرانه غه کوچار دوستلار

قول خواجه احمد نفس دین اولوغ بلا بولمس
یپرو کوکدین طعمه بیر سنک هر کیز توپمس
تفریق اولوب بیرده یاتسنک کافر اولمس
نفسی اولکان حور غلمان قوجار دوستلار

هکمت

هکایتده بیلینک موند اغ کیلتوردیلار
بابا ماچین اول سلطان نی ییتکوردیلار
خراسانده نورت یوز یاشنی یاشادیلار
یکرمه نورت یغاچ هر کون اوچار دوستلار

ایشنی بابا ماچین اول زمانده
احمد آتلیغ بیر شیخ چیقمش ترکستانده
صحبت قیلیمیش قیز و جوان بیرلان انده
منع اینکالی ترکستانغه کیلیدی دوستلار
کیلیدی

کناه لارين حق باغشلاب نظر قيلغاي
اونکنده سونکنده يانتانلاری شا کر بولغاي
اندين سونکره بارچه ارواح حاضر بولغاي
قبرستانغه حق رحمتين ساچار دوستلار

محمد الله بخشى كیلدی بيز قوتلدىك
قبر ايچنده هر عنابدین فارغ بولدىك
نیچه ییبلار مرده ایردوك باز نریلدىك
دعا قيلیب حقه ایلكین آچار دوستلار

منکر تکیر ییغلاب ایتور سین بیلور سین
ذاتینک اولوغ هر نه قیلسنک سین قیلور سین
لطف ایلاسنک یول سرلارکا یول بېرور سین
سجده ایلاب شا کر تیلین آچار دوستلار

لا اله الا الله غه شیدا بولغان
دیدار اوچون بو عالمده رسوا بولغان
دنیا قویوب آخرت نی سودا قیلغان
حوض کوثر شرابی دین ایچار دوستلار

روز ازل تقدیر قیاسه حق جمالی
یوزمینک شیطان قصد ایلاسه یوق زوالی
کوندین کونکا زیاد بولغای قال وحالی
دانا بولوب حق یول لارين آچار دوستلار

محبت نی میدانیسده جولان قیلغان
حقیقت نی دریا سیندین کوهر آغان
معرفت نی متاعی نی ایچکا سالغان
یورسه نورسه در گوهر ساچار دوستلار

الله نوری قبراچی نی روشن قیلکای
ملایک لار تیکراسیده روزن قویسکای
مؤمن بنده کوروب انی حیران قالکای
بو عالم نی روشنیدین کپچار دوستلار
بارچه ارواح ییغیلب کیلکای مبارک کا
خلایق لار مشغول بولکای تبارک کا
دعا قیلب یانغاندین سونک قالوریکا
جمله ارواح سو یونوب بیر بیر قوچار دوستلار
بیتنی قدم قویغاندین سونک منکر نکیر
هیبت بیرلان کیریب کیلکای قیلیب قهیر
ایکی کوزی اوتدیک یانیب او قراب توریر
نورین کوروب تعظیم قیلیب قاچار دوستلار
منکر نکیر سورمای چمقیب ناله قیلغای
کوز یاشینی آقوزوبان زاله قیلغای
حق یادینی آیتیب اوزین واله قیلغای
پرواز قیلیب هوا سری اوچار دوستلار
ندا کیلکای الهیم دین نه ییغلادینک
خاص قولوم دین قبراچیمنک نه تینکلادینک
ای بی ادب قلاف سالیب نه آنکلادینک
منکر نکیر اونک سونکی کا قاچار دوستلار
یورسه تورسه یاتسه قوبسه مینی یادیم
خط برات قولغه آلغان اول آزادیم
انداغ قولنی صیدی دورمین اول صیادیم
قیلمیش ایتیمیش کناه لارین کپچار دوستلار
کناه لارین

ایا غافل عمرینک سنی اوتار بیلدیک
کوز یاشینکنی آقوز دایم آب سیل دیک
سینی سویار درکاهیده مثل قول دیک
خواجه سویسه سینی آزاد ایتار دوستلار
غفلت بیرله عمرینک سنی اوتار بیلکیل
جانینک بیرله پیر خفمتین توروب قیلکیل
اندین سونکره درکاهی کا لایق بولکیل
خدمت قیلکان مرادیغه ایتار دوستلار
قول خواجه احمد حکمت ایتیب بیغلا سحر
ایرانلارنی الفاطسی دین آلیب خبر
سوز اصلی نی بیلکانلارکا اصل کوهر
ظاهر یغه باقغان قوروغ قالار دوستلار

حکمت

کیلینک دوستلار الله یادین دایم ایتینک
الله یادی کونکل ملکین آچار دوستلار
استغفر استغفارنی تینمهای ایتینک
شیطان لعین تن ملکى دین قاجار دوستلار
شیطان لعین سهرکا دشمن حاضر بولوننک
کچه الله کوندوز الله ایتیب کویونک
نار لحدکا کرار وقتده نورکا تولونک
ملایک لار الله نورین ساچار دوستلار

دیدار کورای دیکان قول لاریبیدار بولور
یورسه قوبسه یاتسه تورسه ذکرین اینور
ایچی تاشی انداغ قولنی نورکا تولور
الله نورین انداغ قلغه ساچار دوستلار
عارف عاشق اوز جانی نی اوتقه یاقمس
بی دردلارکا عشق چیقماقین یاقیب چیقمس
دنیا کیلیب جلوه قیلسه قیا باقمس
عشق سیز کشی بهایمدین بتر دوستلار
قول خواجه احمد بنده بولسنک بیغلاب یورکیل
محبت نی مجلسی غه اوزونک اورغیل
قیامت نی شدنیدین مانم قورغیل
مانم قورغان سردین خبر آلور دوستلار

۴۰

حکمت

روح قوشینی تترار بولسه بال پری
پرواز قیلیم عرشدین عرشقه قونار دوستلار
قول مین دیکان دایم تینمای ذکرین اینار
عشق اوتی غه بغری کویوب فریاد اینار
بیخبرلار عمرین بیلمای ییل کا سانار
غفلت بیرلان جهنم کا کیتار دوستلار
آخر زمان شبخی توزار صورتلارین
زهد تقوی قیلمای بوزار سیرتلازین
کرامت دیر خواب غفلت رویت لارین
ریا بیرله خاقه اوزین سانار دوستلار
ایا

عاشق لاری زار اینکرا بان یولغه کیردی
هر نه جفا تیکسه آنی حق دین بیلدی
راضی بولوب بیر آستیغه حاضر بولدی
زار بیغلابان سحرلارده قوپار دوستلار

ایا دوستلار هیچ بیلمدیم مین یولوم نی
سعادتقه باغلامدیم مین بیلیم نی
غیبت سوزدین هیچ بیغما دیم مین تیلیم نی
نادانلیقیم مینی رسوا قیلدی دوستلار

کبچه کوندوزی غم یوردوم ذکرین ایتمای
جهت ایلابان تونی کونی فکرین ایتمای
محبت نی بازارینده اوزنی ساتمای
نفسیم مینی یوزمینک طهام تیلار دوستلار

نفسینکنی سین اوز رأیی کا قویمه زینهار
پیمای ایچمای طاعت بیرله بولغیل بیدار
آخر بیر کون کورساتکوسی سینکا دیدار
بیدار بولغان انده دیدار کورار دوستلار

ایا غافل حق ذکرینی تیلدین قویمه
دنیا لیقین بیر ذره سین قولغه آلمه
ایرانلارنی آرقاسیدین هرکیز قالمه
یولغه کیرکان آخر مراد نابار دوستلار

وا دریغا ارمان بیله عمریم کبچتی
نفسیم مینی طغیان قیلدی حد دین آشتی
جانیم قوشی پرواز قیلسه روحوم قاچتی
غافل یورکان عمرین بیل کاسانار دوستلار

ھېيت نى شرابى دىن نانماغانلار
بايزيد ديك هر كون اوزين ساتماغانلار
بو دنيانى عزتى دىن * اوتماكانلار
ھيوان ايرور بلكه اندىن بتر دوستلار
عاشق بولسنىك عشق بوليغھ قويغىل قىم
دنيا عقبنىن طلاق قويغىل مثل ادم
عاقل ايرسنىك دنيا اوچون يىماكىل غم
قيامت كون جزالارين بىرار دوستلار
سرشرايىن ايچكان عاشق اوزين بىلمس
بو دنيانى عزت لارين كوزكا ايلمس
يوزمىنىك دانا ناصح بولسه پندىن آلمس
وا شوقادىب اوزين بىلماي بورار دوستلار
روز الست خدا اوزى ندا قىلغان
قالوا بلى دىبان روح لار جواب بىركان
حضرت نبا روح لار اوچون فارشو كىلكان
انداغ عاشق حق جمالين كورار دوستلار
قول خواجه احمد عاشق بولسنىك دنيا قويغىل
آخرت نى عذابى دىن قايغو بىكىل
ايرانلارنى قىلغانلارين سىن هم قىلغىل
خدمت قىلغان آخر مراد تاپار دوستلار

۹۴

ھڪمات

ھقھ يانيب مؤمن بولسنىك طاعت قىلغىل
طاعت قىلغان حق ديدارين كورار دوستلار
يوزمىنىك بلا باشقھ توشسه اينكرانمكىل
اندىن سونكره عشق سرىنى بىلار دوستلار
عاشق لارى

حکمت

شریعت نی شراپین بیلکان عاشق
طریقت نی مقامی نی بیلور دوستلار
طریقت نی ایشلارینی ادا قیلیب
حقیقت نی دریا سینیه باتار دوستلار
دیدارینی کوروب بولس تون کون او یوب
پاک عشقی نی قولغه آلمای بولس یوروب
حقیقت نی دریاسی نی خطری کوب
هیچ اوخلامای دیدارینی کوردوم دوستلار
ایا عاشق بو دنیا ده محنت تارتقیل
تارتقان جور و جفالارنی راحت بیلکیل
هو صحبتین قورغان بیرکا اوزونک اورغیل
اورکان عاشق مرادیغه بتار دوستلار
بو یوللارنی غناسی دور قیغو محنت
محنت تارتیب جفا چیکان کورار راحت
سحرلارده زاری قیلغان خوش سعادت
هو هو تیو بو دنیا دین اوتار دوستلار
چین دل بیرله بیغلاغانلار کورکای لقا
سبحان ایسکام دیدارینی قیلغای عطا
قلاوزسیر یولغه کرمنگ عین خطا
یولغه کبرکان منزل لاردین اوزار دوستلار
وا دریغا اونی عمروم بیلما ی قیلدیم
بو دنیا اسبابی نی قولغه آلدیم
دنیا ایزلاب دین ایشینی آرتقه سالدیم
بیللمس مین حالیم نیچوک بولور دوستلار

وای اوشنداغ نادانلاردین امید قبلمانک
فیض فتوح آلورمین دیب یوکروب بیلمنک
نفسی اولوغ شرعی بوزوغ ولی بیلمنک
شیطان لعین نوخته اورمای مندی دوستلار
اوزدین کینمای رقص ایلاسه الله بیزار
سماعیدین بیر تبرانیب نارنقای آزار
دعا قیلای کورساتمسون انکا دیدار
دین دین کیچیب رقص سماع اوردی دوستلار
دیوانه لیغ غالب کیلمای سماع اورار
حق مصطفی چهاریاردین بیزار یورار
باشدین ایاغ کنه لاری حاضر نورار
کنه تیلاب رقص سماع اوردی دوستلار
شبلی عاشق سماع اوردی پرتو کوروب
مصطفی نی حاضر کوروب سوال سوروب
دنیا عقبین آرقه تاشلاب کوزین یوموب
انداغ قوللار رقص سماع اوردی دوستلار
شبلی عاشق پیغلاب ایدی ایار رسول
بیطاقت مین سماع اورسام هم مین ملول
رسول ایدی انشاء الله قیلکای قبول
رخصت نیلاب رقص سماع اوردی دوستلار
قول خواجه احمد رقص سماع هرکیمکا یوق
تقلید بیرله اورسه کیرکای تموق
بو روایت پنهان ایردی ایتسام قموق
حق نی ناییب رقص سماع اوردی دوستلار
حکمت

قول خواجه احمد اوزدین کبچمای دعوی قیامه
خلق ایچیده عاشق میندیب تپلسکا آلمه
عاشق لیغ اولوغ ایشدور غافل بولمه
غافل بولوب حق دیدارین کورمنک دوستلار

۴۲

حکمت

محبت نی جامین ایچیب رقص ایلاکن
دیوانه لیغ مقامی غ، کیردی دوستلار
آج وتوقلوق سود وزیان هیچ بیلمکان
سرمست بولوب رقص سماع اوردی دوستلار
رقص سماع اورکانلارکا دنیا حرام
اهل عیال خانماندین کبچتسی تمام
سحر وقتده حقه سیغنیب بیغلار مدام
اندین سونکره رقص سماع اوردی دوستلار
رقص سماع اورکان عاشق اوزین بیلماس
بیهوش یورار دنیا مالین قولغه الماس
یوزمینک آدم تقصیر دیسه مغرور بولماس
دنیا تیفیب رقص سماع اوردی دوستلار
دنیا تیغمای رقص سماع اورکان جاهل
حق یادینسی بیردم ایتمای یورور غافل
درویش مین دیر دنیا سری کونکلی مایل
دنیا اوچون رقص سماع اوردی دوستلار
اوزدین کیتمای رقص سماع اورمق خطا
سبحان ایگام انکا قیلمس ایمان عطا
طاعت قیاسه دل لارینی قیلمس صفا
ربا قیلیب رقص سماع اوردی دوستلار

اوشبو عشق نى يولى تېلىم بولمق ترور
موندە يغلاب آخرتدە كولماق ترور
كل رنك لارى زعفران ديك سولماق ترور
مونداغ بولماي عاشق ميندېب ايتمانك دوستلار
مرشدلارنى خىمىنى قىل اختيار
اوزلو كوم دىن يولغە كىردىم دىمە زىنهار
يخشى بېلىسنىك طرىقت نى خطرى بار
قلاوزسىز اوشبو يولغە كىرمىك دوستلار
مرشدلاركا خىمت قىلسنىك نىفسكا آفت
تىكمە نادان بو يول لارده قىلمىس طاقت
صادق قول لار بو يول لارنى بىلور راحت
ترىك اولماي دىدار آرزو قىلمىك دوستلار
الكذاب لامتى دىدى سىزكا
اول محمد حق رسولى دىدى بىزكا
يالغائچسى غە جنت يوقتور والله آنكا
يالغان سوزلاب ايمانسىزىن كىتمىك دوستلار
خانمانىن ترك ايتمايىن كورمس دىدار
دىدار كوراي دىكن عاشق بولور بىدار
آنداغ عاشق آخر كوركاي آندە دىدار
دىدار كورماي سردىن خبر تويىمىك دوستلار
سردىن معنى توپماكانلار بىكانە دور
اول عاشق نى مكان لارى ويرانە دور
عشق يوليدە جان بىركانلار جانانە دور
جاندىن كىچمەي جاندىن خبر بىلمىك دوستلار
قل

خوارلیق تارتیب حق مصطفی امت دیدی
عاصی جانی امت لارین غمپن پییدی
آننک اوچون امت لاری قوت آلدی
جان و دلگ هی ذکرینی ایتینک دوستلار
امت اوچون بغریسک یوق ذره بوتون
امت دیسه دماغی دین چقاي توتون
حق تعالی قیلغایمو دیب بیزنی اوتون
جان و دلگ هی ذکرینی ایتینک دوستلار
قول خواجه احمد آلائی دیسنک هقدین اولوش
بایزید دیک نفسینک بیلله تون کون اوروش
ای بیخبر امت ایرسنک بولدور روش
جان و دلگ هی ذکرینی ایتینک دوستلار

۴۱

حکیمت

دیدار اوچون جان نی قربان قیلما کوچه
اسماعیل دیک دیدار آرزو قیلمنک دوستلار
جاندین کیچیب طریقت کا کیرما کوچه
عاشق میندیب یالغان دعوی قیلمنک دوستلار
عاشق لبق اولوغ دعوی قیلسنک مونی
محنت بیرله سنار ایرمیش مولیم سینى
رنج محنت بیرله بولسنک تونی کونی
معهشوقینکدین کونکل اوزکا قیلمنک دوستلار
من لیک بیرله طریقت کا کیرمادی لار
جاندین کیچمای یولغه قدم قومادی لار
نفس اولتورمای تسلیم فنا بولمادی لار
خام طمع لیغ بیرله یولغه کیرمنک دوستلار

قالينك چراغ حالينك پلته ياغى ياشينك
نچه اينسام بهره آلمس كونكلى تاشينك
يول اوستيه تفراق بولسون عزيز ياشينك
جان و دلگه حى ذكرينى ايتينك دوستلار

ايسز عالم عمل قياماي يولده قالور
اوقوب اوقماي دنيا مالين قولغه آلور
من من ليكيدين ايسز عمرين ضايع قيلور
جان و دلگه حى ذكرينى ايتينك دوستلار

ظاهر بوزوب باطن توزه عالم بولسنك
روز محشر قولونك تونقاي نانكلا بارسنك
وا ويلتا ندامت ديب يولده قالسنك
جان و دلگه حى ذكرينى ايتينك دوستلار

عالم اولدور نماز اوقوب طاعت قيلسه
حقدين قورقوب آخرت نى غمدين ييمسه
قرآن اوقوب حقدين قورقوب زار اينكراسه
جان و دلگه حى ذكرينى ايتينك دوستلار

آنداغ عالم ايكي كوزى گريان بولور
سحرلارى ايرته قوبوب نالان بولور
حق يولیده كويوب يانيب بريان بولور
جان و دلگه حى ذكرينى ايتينك دوستلار

خوارليق تارتقيل كافر نفسينك باشى قانسون
دايم مدام بو دنيادين ييغلاب اوتسون
تفراق بولغيل عالم سنى باسيب اوتسون
جان و دلگه حى ذكرينى ايتينك دوستلار

خوارليق

حکمت

پرانقان بیر وباریم یولین ایزلاب
شیطان لعین یول لاری دین قایتینک دوستلار
اخلاص بیرلان محبت نی جامین ایچیب
جان و دلگ هی ذکرینی ایتینک دوستلار
هی ذکرین ایتیب ایچکان جام شراب
یول اوستیده عزیز باشی مثل تراب
الله اوچون حالی خراب بغری کتاب
جان و دلگ هی ذکرینی ایتینک دوستلار
آستانه غه باشیم قویوب زاری قیلسام
حلقه قوروب کیم ذکر ایتسه یاری بیرسام
ذکرین ایتیب اول صحبتک درلار تیرسام
جان و دلگ هی ذکرینی ایتینک دوستلار
عمل قیلمای عالم علمین باسیب یورکای
اولوب بارسه نار لحدده جانی کویکای
الله رسول دینینک کیمدی هیبت قیلکای
جان و دلگ هی ذکرینی ایتینک دوستلار
منکر نکیر من ربک دیب سؤال قیلمای
قال علمیدین بیر نکتہ سی کار قیلمای
وا حسرتا عمل سیزلار نیچوک قیلمای
جان و دلگ هی ذکرینی ایتینک دوستلار
الله دیکان قند و عسل پیدا قیلدی
آخرتده الله بیرله سودا قیلدی
عمل قیلمان چین عالم نی دانا قیلدی
جان و دلگ هی ذکرینی ایتینک دوستلار

حقیقت لیغ عاشق لارنى نفسى اولوك
اوج يوز آلتىش تورت يوز قرق تورت همه سلوك
سوزى شرىن خلق خوشى يوز مینك تور اولوك
بو دنیانی پوچك پلغه ساتار دوستلار
عارف عاشق بولای دیسنك الم تارتغیل
حق وصلی غه یتای دیسنك تونلار قاتغیل
بو دنیانی عشرتی نی ناشلاب آتغیل
ناشلاب آتسینك ماومن لیک کیتار دوستلار
قیامت نی شدتی نی بیلاماكانلار
قانیغ عذاب نار لحد دین قورقماغانلار
حق قهریدین قورقوب یاشین نوکماكانلار
دوزخ ایچره یوز مینك عذاب نار تار دوستلار
وا دریغا اوتی عمریم بیلاما کادیم
جان دین کیچیب حضرت سری بارالمادیم
نفس دین کیچیب حق امرینی قیلاما کادوم
اولوب بارسام حسرت مینکا کیتار دوستلار
اوتی عمروم شریعت کا ینالمادیم
شریعت سیز طریقت کا اونالمادیم
حقیقت سیز معرفت کا بانالمادیم
قانیغ بولدور پیر سیز نیچوك اوتار دوستلار
قول خواجه احمد نفسیم سالدی اوشبو یولغه
آنینك اوچون قاچتیم دوستلار چولدین چولغه
الله دیب هیچ باقمادیم اونك سولغه
الله دیکان شوق شرایین ایچار دوستلار
حکمت

قموغ دنيا يقانلارنى والله كوردوم
اولاروقتنك قلاي سىن ديب حالين سوردوم
شىطان ايدى ايمانى غه چنكال اوردوم
جان چىغاردە يغلای يغلای كىتار دوستلار
قول خواجه احمد عاشق بولسنىك جانينىك كويسون
صدقنىك بىرلان الله دىكىل تنكرى بىلسون
دعا قىلغىل مؤمن قول لار دنيا قويسون
دنيا قوبىغان آخرتقە ىتار دوستلار

حکمت

حېت نى شرابى دىن ايچچورمسه
جان دليم حسرت بىلان كىتار دوستلار
الله يادىن ورد ايلامى اولوب كىتسام
ايسز عمروم ارمان بىرله اوتار دوستلار
الله دىكان چىن عاشق لار براق مندى
مىشوقىدىن مىنت يتسه بويون سوندى
طرىقت نى بازارىنده جولان قىلدى
حقىقت نى درياسىدىن اوتار دوستلار
حقىقت نى درياسىدىن آلغان كشى
اوزى مونكلوغ كونكلى سىموق كوزده ياشى
خوارلىق زارلىق مىشت دور دايم ايشى
دېدارىنى طلب قىلىب تاپار دوستلار

اوتقه كويدوم جاندىن تويدوم حيران بولدوم
بوچوك اوت كويماي يانماي بريان بولدوم
محبت نى آتېن ايشيتىپ كريان بولدوم
كوزى كريان مرادېغه يتار دوستلار
زار يىغلابان زار اينكرا كېل رحىمى كېلسون
يول اداسىنىڭ رحىمى كېلىپ يولغە سالسون
آمين دېنكلار پېر مۇغان قولونىڭ آلسون
خدمت قىلغان مرادېغه يتار دوستلار
زمانە آخىر بولدى خويونىڭ كېتى
رسول الله وعىدە لارى ياق يېتى
خاص قول لارى يىخشى سوزكا قولاق تونى
يمان قول لار كوندىن كونكا بىر دوستلار
كل يىوم بىر دىدى حق مصطفى
امت بولسىنىڭ قلاق سالغىل اهل وفا
يىخشى لارنى اجرىن بېرور بىكا جزا
قيامت كون جزالارىن تارتار دوستلار
فاسق فاجر هوا قىلىپ بېرىنى باسماس
روزە نماز قضا قىلىپ مسواك آسماس
رسول الله سنت لارىن كوزكا آلماس
كناھ لارنى كوندىن كونكا آرتار دوستلار
دنيا دارلار مالين كوروب هوا قىلور
من من لېك دېن اول دعوى خىدا قىلور
اولار وقتىدە ايماندىن جىدا قىلور
جان بېراردە حسرت بېرلان كېتار دوستلار
قەوغ

قول خواجه احمد خنمتیده جان بیرمه
دهقان ایرمهس کیتمان چاییب نان بیرمه
وا بولمغای کل غنچه سی نسیم بولمه
نیچوک علاج ایناریمنی بیلمام دوستلار

حکمت

عشق سربنی بیان قیلسام عاشق لارکا
طاقت قیلما ای باشین آلیب کینتار دوستلار
تاغ تاشقه باشین اوروب بیخود بولوب
اهل عیال خاناندین اونار دوستلار
عشق شدنی باشقه توشسه عاشق تیلار
بیگانه لار تاشلار آتیب آنکا کولار
دیوانه دیب باشین یاریب قانغه بولار
شاگر بولوب حمد ثنا اینار دوستلار
عشق سیزلارنی هم جانی یوق هم ایمانی
رسول الله سوزین ایدیم معنی کافی
نیچه اینسام ایشینکوچی بیلمکان قانی
بیخبرکا اینسام کونکلیخ قاتار دوستلار
عشق گوهری توبسینز دریا ایچره پنهان
چاندین کچیپ گوهر آلمان بولدی جانان
بولهوس لار عاشق مین دیب بولده قالغان
دین لارینی پوجاک پلغه ساتار دوستلار

حکمت

كوزوم نىلىك دىلىم غىلىك جان الم لىك
نىچوك علاج ايتارىمنى بىلىم دوستلار
بو حسرتىدە نىدامت دە ياشىم آقىب
قاىو طرفى كىتارىمنى بىلىم دوستلار
تورلوك تورلوك علامت لار بولدى پىدا
يوراكىمدە جراحت لار بولدى پىدا
بىو دىيادە لحظه فارغ بولماغ پىدا
نىچوك علاج ايتارىمنى بىلىم دوستلار
الله اوچون فرزندلارىم يتىم قىلسام
جاندىن كىچىب مالدىن كىچىب غرىب بولسام
بىبابىدە يالغوز قاز دىك ناله قىلسام
نىچوك علاج ايتارىمنى بىلىم دوستلار
خاص قوللار دىك كىچەلارى قايم بولسام
مردانلار دىك كوندوزلارى صايم بولسام
كىچەلارى آرام آلماي رىيم دىسام
نىچوك علاج ايتارىمنى بىلىم دوستلار
نخم عصيان بىجد ساچتىم طاعتىم آز
اوتى عمروم غفلت بىلان هم قىش وياز
ياقىن تورور جانم قوشى قىلسە پرواز
نىچوك علاج ايتارىمنى بىلىم دوستلار
قول

رحمن ایگام ساقی بولوب می ایچورسه
اهل عیال خانماندین پاک کچورسه
وجودیمدین عزازیل نی حق قاچورسه
جرم عصیان کره لارین آچار دوستلار
عشق بابی نی حق یوزیغه وا ایلاسه
خاص عشق نی کونکل ایچره جا ایلاسه
لطفی ایلاسه ایکی عالم شاه ایلاسه
عاشق لاری حق ساریغه اوچار دوستلار
سبحان ایگام بیر قطره می قیلسه انعام
ذکر سرنی ایته ایته قیلسام تمام
هور وغلماں جمله ملک انکا غلام
اوجماخ ایچره حریر تونلار بچار دوستلار
الله دیبان گوردین قوبسه عالم کوپار
خاص بندم دیب رحمان ایگام یالغوز سویار
یاش اورنی غه قانین توکوب یوزنی بوپار
حمدین ایته شیطان لعین قاچار دوستلار
مین ایتمادیم الله اوزی وعده قیلدی
یولسینز ایتمدیم لطف ایلابان یولغه سالدی
غریب بولوب ناله قیلدیم قولوم آلدی
انداغ عاشق شوق شرایین ایچار دوستلار
قول خواجه احمد عشق سیزلارنی ایشی دشوار
تانکلا بارسه حق کورسانمس انکا دیدار
هرش کرسی لوح قلم همه بیزار
عشق سیزلارکا دوزخ بابین آچار دوستلار

آخر زمان عالم لاری ظالم بولدی
خوش آمد اینکوچی لار عالم بولدی
حقنی اینکان درویش لارکا غنیم بولدی
عجب شوملوغ زمانه لار بولدی دوستلار
قیامت کون یاوق بیٹی فالغانی یوق
قل احمدنی اینکان سوزین یالغانی یوق
اوز اوزیغه بیر نصیحت قیلغانی یوق
نصیحتین خلقه اینتیب کیتی دوستلار

حکمت

محبت نی جامین ایچکان دیوانه لار
قیامت کون اوت آغز بدین ساچار دوستلار
قدرت بیرله یرائیلکان بینسی نمودغ
عاشق لارنی نعره سیدین قاچار دوستلار
دوزخ پیغلاب داد ایلاکای خدای کا
طاقتیم یوق عاشق لارنی بیر آهی کا
قاچیب بارکای حق تعالی پناهی کا
عاشق لارنی باشی بیرلان اوچار دوستلار
عاشق لاری عشق دوکانین بارسه قوروب
انشاءالله دوزخ قاچقای آندین قورقوب
باشین ساجیب کوکسین آجیب یوزین سوروب
بیٹی آسمان طاقت قیلمای کوچار دوستلار
رحمن

قل خواجه احمد قرغه كيردينك نفسينكنى قرق
مونده يىغلاب آخرنده بولكىل اريق
بوست ايمان شريعت دور مغزى طريق
طريق كيركان حقدين اولوش آلدى دوستلار

حکمت

اوليالار ايتكان وعده كیلدى بولغای
قيامت نی كونی ياوق بولدى دوستلار
عافل قل لار بولغای نی بیلدى بولغای
خلق ایل دین مهر شفقت کیتی دوستلار
اولوغ كچيک يارانلاردین ادب كیتی
قیز وضعيف جوانلاردین حیا كیتی
الحیاء من الايمان ديب رسول ايتی
هياسیز قوم عجایب لار بولدى دوستلار
مسلمان مسلمان نی قیلدى قاتل
ناحق توتوب حق ایشلارین قیلدى باطل
میرید پیرغه قیلما دیلار- یوزی خاطر
عجب شوملوغ زمانه لار بولدى دوستلار
اهل دنیا خلقمیزده سخاوت یوق
پادشاه لارده وزیرلارده عدالت یوق
درویشلارنی دعاسیده اجابت یوق
تورلوك بلا خلق اوستیغه یاغی دوستلار

اونوز بیٹی یاشقه کیردیم اویغانمادیم
انصاف قیلیب الله سری تولغانمادیم
سحر وقت ده زاری قیلیب اینکرانمادیم
توبه قیلدیم خواجم قبول قیلدی دوستلار

اونوز سیکز یاشقه کیردیم عمر و اونی
بیغلایم اولار وقتیم یسوق یتسی
اجل کیلیب پیماننه سین مینسکا تونی
بیلمای قالدوم عمر و آخر بولدی دوستلار

اونوز توقوز یاشقه کیردیم قیلدیم حسرت
وا دریغا اونی عمر و قانی طاعت
طاعت لیکلار حق قاشیده خوش سعادت
قیمز یل یوزوم طاعت قیلمای سولدی دوستلار

ساج وسقال خوب آقاردی کونکوم قرا
روز محشر رحم اینماسنک حالیم نباه
سینکا عیان عمل سین مین کوبتور گناه
جمله ملک یازوقلاریم بیلدی دوستلار

پیر مغان جرعه سیدین قطره تانیم
یول ناپایدیب باشیم بیرله تونلار قاتیم
محمد الله لطف ایلادی نورکا باتیم
کونکل قوشی لامکانغه یتسی دوستلار

قیامت نی شدنی دین عقلیم حیران
کونکوم قورقغان جانیم هورکان خانه ویران
صراط اتلیغ کوفروکی دین دلیم لرزان
عقلیم کیتیب بیهوش بولوب قالدیم دوستلار

قل

اوتوز ايكي ياشده يتى حقدين فرمان
بنده ليك كا قبول قيلديم قيلمه ارمان
جان بيورورده بيرگوم سينكا نور ايمان
غريب جانيم شادمان بولوب كولدى دوستلار

خالقيم دين خبر يتى شاکر بولدوم
هر کيم سوکنى بلکه نيبتى صابر بولدوم
بو عالمده هيچ اوخلاماي حاضر بولدوم
هاي هوس ماومن ليك کيتي دوستلار

اوتوز اوچد ساقى بولوب مي اولاشتيم
جام شراب قولغه آليب تويما ايچتيم
لشکر توزاب شيطان بيرله مين اوروشتيم
محمد لله ايكي نفسيم اولدى دوستلار

اوتوز تورنده عالم بولوب دانا بولدوم
حکمت ايت ديب سبحان ايدى گويابولدوم
چلتن بيرلان شراب ايچتيم همراه بولدوم
ايچ وتاشيم حق نور يغه تولدى دوستلار

اوتوز بيشده مسجد کيريب دوران سوردم
طالب لارکا عشق دوکانين تولا قوردوم
ايگري يولغه هر کيم کيردى سوکتوم اوردوم
عاشق لارکا حق دين مزده يتي دوستلار

اوتوز آلتى ياشده بولدوم صاحب کمال
حق مصطفى کورساتي لار مينکا جمال
اول سبب دين کوزوم ياشليق قامتيم دال
عشق خنجري پورک بغريم تيلدى دوستلار

كاشكى مېن دايم سېنىڭ يادىڭ بېلان بولغاي ايدىم
باقشنىڭ يوز مېنىڭ مېنىڭدىڭ بىندەنى آزاد ايتار
معرفت ميدانى ايجره بو كونكلى شاد ايتيب
دنيا سېن ترك ايلكانلار حق بېلان سودا ايتار
عارف اول دور بولسه عاشق حلقه ده جولان ايتيب
استعانتنى تېلاب اول پىرنى قالغان ايتار
خوش عجايب وغرايب بو خدانىڭ ايشلارى
پىرسىن كويا قىلو بن پىرسىن كنىڭ كر ايتار
كوركل اوشبو دنيا ايجون كوب جفالار ايلسانىڭ
اخىرى هېچ اوشبو دنيا پىر بېلان يكسان ايتار
كېچە كوندوز آرزو قىلسانىڭ آنىڭ دېدارىنى
صاف قىلغىل بو كونكلى پىر كوني دربار ايتار
اى قل احمد سېن يوروب غمكىن كونكلى اولاغىل
اهل دل بولغان كشى غمكىن كونكلى شاد ايتار

۳۴

حکمت

ناكهان تورور يېمده قوموغ بىزرىڭ
حق عشقىنى كونككوم ايجره سالىدى دوستلار
خضر بابام حاضر توروب لطف ايلابان
مدد قىلايب ايلكىم تونوب آلىدى دوستلار
اوتوز بېرده خضر بابام مى ايجوردى
وجود يېمىن عزازىلنى حق قاچوردى
سودا قىلدىم يازوقلاريم حق كېچوردى
آندىن سونكره حق بولمىغىم صالدى دوستلار
اوتوز

قایدین تاپای عشقینک توشتی قراریم یوق
عشق شناسین تونی کونی قویاریم یوق
درکاهینکدین اوزکا بیرکا باراریم یوق
هر نه قیلسنک عاشق قیلغیل پروردگار

عشق بازاری اولوغ بازار سودا حرام
عاشق لارکا سینسدین اوزکا غوغا حرام
عشق یولغیه کیرکانلارکا دنیا حرام
هر نه قیلسنک عاشق قیلغیل پروردگار

عاشق لایق نی دعوی قیلیب یورالمادیم
نفسدین کیچیب مین امری نی قیلالمادیم
نادان لیکده حق امرینی بیلامادیم
هر نه قیلسنک عاشق قیلغیل پروردگار

قولخواجه احمد عشق دین قاتیغ بلا بولماس
مرهم سورمه عشق درد یغّه دوا بولماس
کوز یاشیدین اوزکا هیچکیم کواه بولماس
هر نه قیلسنک عاشق قیلغیل پروردگار

حکمت

هر کیشی کورسه جمالنک دنیا ایشین بر باد ایتار
کبچه کوندوز ننه بیلماس خداینی یاد ایتار
کم آننک کویند بولسه حق آننک کونکلند دور
هر ساری بارسه اوشال یاری بیلان پرواز ایتار

حکمت

عشق یولیده فنا بولای حق بیر وبار
هرنه قیلسنک عاشق قیلغیل پرور دکار
ایلکیم اچیب دعا قیلای ایزیم جبار
هرنه قیلسنک عاشق قیلغیل پرور دکار

عشقی تیکسه کویدور کوسی جان وتن نی
عشقی تیکسه وهران قیلور ما و من نی
عشق بولمسه نانیب بولمس مولیم سنی
هرنه قیلسنک عاشق قیلغیل پرور دکار

عشق دفتیری سیغماس دوستلاردرکاهی کا
جهله عاشق یغیلیب بارکای بارکاهی کا
یتی دوزخ طاقت قیلمس بیر آهی کا
هرنه قیلسنک عاشق قیلغیل پرور دکار

خاص عشقینکنی کورسات مینکا شا کر بولای
اره قویسه زکریا دیک ذاکر بولای
ایوب صفت بلاسیغه صابر بولای
هرنه قیلسنک عاشق قیلغیل پرور دکار

عشق دردینی طلب قیلدیم درمانی یوق
عشق یولیده جان بیرکان نی ارمانی یوق
بو یول لارده جان بیرمسه امکانی یوق
هرنه قیلسنک عاشق قیلغیل پرور دکار

قیدین

نفس بوليفه كيركان كشي رسوا بولور
يولدين آزيب تايب توزوب كمراه بولور
يانسه قوبسه شيطان بيله همراه بولور
نفسنى تبكىل نفسنى تبكىل اى بد كردار

نفسينك سيني آخر دمه گدا قيلكاي
دين اوي نى غارت قيليب ادا قيلكاي
اولار وقتده ايمانينكدن جدا قيلكاي
عاقل ايرسنگ نفس بددين بولسكىل بيزار

فرعون قارون شيطان سوزين محكم توتدى
بول سببدين ير ياريلدى آنى يوتدى
موسى كلیم ناصح بولوب سوزلار ايتدى
قولاق توتماي اول ايكي سى اولدى مردار

گناهنگ كا توبه قيليب ييغلاب يورغيل
كينارمين ديب يول باشيفه باريب تورغيل
كينگانلارنى كوروب سين هم عبرت آلغيل
عبرت آلسنگ ياتميش ييرينك بولور گلزار

مؤمن قللار درد حالت پيدا قيلدى
حق يولیده جان و دل نى شيدا قيلدى
دنيا تاشلاب آخرت نى سودا قيلدى

سودا قيلسنگ حور و غلمان باري طيار
قلخواجه احمد نفس ايلكيدين قيلورمين داد

پير مغان بولغاي موکين انكا جلاد
يغبرلار ايشتماسلار داد و فرساد
قان ييغلاغيل ايشيتسون اول پروردگار

بەشت اینورمىن آرتوق دیدار کورمک مینە بار
دیدارینی کورسانورغە رحیم آتلیغ رحمن بار
دوزخ انە تیک توردی بەشت عذرینی ایدی
قل خواجه احمد نه بیلدی بیلدرگۆچی یزدان بار

۳۱

حکمت

دیدارینی طلب قیلسنک ای ذاکرلار
جاندین کجیب حلقه ایچره کورونک دیدار
شوقینک بیلە الله ایتیب راست کا فایتیب
تون اویقوسین حرام ایلاب بولککیل دیدار
بیدارلارکا حق رحمتی بولور یسوق
بیدارلارنی کونکلی سنوق کوزی یاشیلغ
من من لیک نی جزاسینی بیرکای تموق
نکبیرنی دوزخ ایچره حالی دشوار
سیندین بورون یارانلارینک قیان کیتی
بو دنیاغە میسل قیلما ی پیغلاب اونی
عمرینک آخر بولدی نوبت سینکا یتى
کناهنک کا توبه قیلککیل ای بد کردار
نفسینک سینى باقیب نورسنک نیلار دیمس
زارى قیلسنک الله سرى بیون سونمس
قولغە آلسنک بیان قوشدیک قولغە قونمس
قولغە آلیب تون اویقوسین قیلککیل دیدار

نفس

حکمت

بهشت دوزخ تلاشور تلاشمقدمه بیان بار
دوزخ ایتورمین آرتوق مینک فرعون هامان بار
بهشت ایتورنه دبرسین سوزنی بیلمای ایتورسین
سینده فرعون بولسه مینده یوسف کنهان بار
دوزخ ایتور مین آرتوق بخیل قل لار مینده بار
بخیل لارنی بوینی ده اوتلوغ زنجیر کشان بار
بهشت ایتور مین آرتوق پیغمبرلار مینده بار
پیغمبرلار آلدیده کوثر و هور و غلمان بار
دوزخ ایتورمین آرتوق ترسا جهود مینده بار
جهود ترسا آلدیده نورلوك عذاب سوزان بار
بهشت ایتورمین آرتوق مؤمن قل لار مینک بار
مؤمن لارنی آلدیده نورلوك نعمت الوان بار
دوزخ ایتورمین آرتوق ظالم قل لار مینک بار
ظالم لارکا بیروورکا زهر زقوم چندان بار
بهشت ایتورمین آرتوق عالم قل لار مینده بار
عالم لارنی کونکلی ده آیت حدیث قرآن بار
دوزخ ایتور مین آرتوق منافقلار مینده بار
منافق لار بوینی ده اوتدین اشکل کشان بار
بهشت ایتورمین آرتوق ذاکر قل لار مینک بار
ذاکرلارنی کونکلی ده ذکر الهی سبحان بار
دوزخ ایتورمین آرتوق بی نمازلار مینده بار
بی نمازلار بوینی ده بیلان بیلان چیان بار

توبه سېزلار بو دنيا دېن كېچماس بياور
اولوب بارسه گور عنابېن كورمس بياور
قيامت كون تانك عرصات آنمس بياور
هيهات هيهات نوحه فر ياد كونلاري بار

نماز روزه توبه اوزره بارغانلارغه
حق يولايغه كريب قدم قويغانلارغه
اوشبو توبه بيرله آنده بارغانلارغه
يارلقانمېش قل لار بيرلان صېمتي بار

نماز بيرله روزه لاري اونن الار
عالم خلقى سويونوب انى حقين تيلار
قيامت كون كوروب انى الار تينكلار
نه قل ايرمېش بو سعادت نصرتي بار

اول اريغلار كيمكا نورور بياكېل انى
توبه قىلغان عاشقلاركا اېچورور انى
توبه سېزلار اول اريغ دېن اېچمس ولي
انكا اېچورور زهر زقوم شربتى بار

قيامت نى بير كوني ايليك مينك بياچمه بولور
بو دنيانى سانچمه بيل نيچمه بولور
قيامت كون يېتمېش مينك بيل اوتنه قالور
توبه قىلكان قل لار كويمس مهلتى بار

هر كيم حقنى قلى بولسه حقه يانسون
حقه يانمس اوزين ديكان باري بارسون
قل خواجه احمد نچوك مونك اورو ن نابسون
كېچه كونوز قورقه نورور هيپتى بار

حكمت

منافق لار پورارلار فسق وفجور قیلورلار
حرام شبهه بیورلار قورقوب بغلار خواجه احمد
طریقت نی بیلمادیم حقیقت غه کیرمادیم
پیر بویروغین توتیم عذری کوبتور خواجه احمد
آخر زمان بولغاندور پادشاه ظالم بولغاندور
حرام شبهه تولغاندور حیران بولور خواجه احمد
شرمنده عاصی قل مین عشق یولیده بلبل مین
آرسلان باب کا قل مین قلنگ بولور خواجه احمد
قل خواجه احمد طاعت قیل بیغلامقنی عادت قیل
بلا کیلسه طاعت قیل حق مین بولور خواجه احمد

حکمت

توبه قیلب حقه یانغان عاشق لارغا
اوجماخ ایچره تورت اریغده شربت بی بار
توبه قیلما ای حقه یانماکان غافل لارغه
نار لحدده قاتنیغ عذاب حسرتی بار
اوجماخ ملکین اومان قل لار توبه قیلسون
توبه قیلیب حضرتی غه یاوق بولسون
هور قصور غلمان ولدان خادم بولسون
الوان الوان کیارتشرف خلعتی بار
توبه قیلغان عاشق لارغه نوری ایرور
تونی کونی صایم بولسه کونکلی یارور
نچان اولوب کورکا کیرسه کوری کینکروور
اوغان ایندیم رحیم رحمن رحمتی بار

بندە بولسنىڭ مھنت تارتقىلى. غافل آدم
عاقىل ايرسنىڭ غنىمەت دورىنىڭ شولدىم
امانت دورىنىڭ غەزىز جانىنىڭ يورمە بى غەم
ايشىتىپ اوقوب بىرگا كىردى قل خواجه احمد

التميش اوچە سنت بولدى بىرگا كىرماك
رسول اوچون ايكى عالم بر باد بىرماك
عاشق لارنى سنتى دورى تريك اولماك
ايشىتىپ اوقوب بىرگا كىردى قل خواجه احمد

امت بولسنىڭ ايشىتىپ جانىنىڭ بىرماك موسىپ
مصطفى غە جانىنىڭ قربان قىلماس موسىپ
جان نە بولغاي ايمانىكىنى بىرماك موسىپ
ايشىتىپ اوقوب بىرگا كىردى قل خواجه احمد

قل خواجه احمد التمش اوچە غايب بولدى
ادب ساقلاپ مصطفى غە نايب بولدى
سلطان بولدى مھنت تارتىپ نايب بولدى
ايشىتىپ اوقوب بىرگا كىردى قل خواجه احمد

قهار آتلىغ قهر بىنگدىن قورقوب بىغلار خواجه احمد
رحمن آتلىغ رھىبىنگدىن اميد نونار خواجه احمد
كناھىم كىوب الېھم كىچوركاى سىپ كناھىم
برجھ قل لار اېچىدە عاصى قل دورى خواجه احمد
مناقق لار

بولغای مین مو محمد نی خاص امتی
امت دیسه عاصی لارنی خوش دولتی
بالدین نازلیغ ایرور مینکا بو .مخنتسی
ایشتیب اوقوب بیرکا کیردی قل خواجه احمد

بیرلار اوچون جانلار چیکتی اول محمد
امت بولسنک غم پیمس سین یالغان امت
کیچه کوندوز حاصل لارینک عیش عشرت
ایشتیب اوقوب بیرکا کیردی قل خواجه احمد

ایلیک یا شده زدا کیلیدی اولمک آسان
شرطی اولدور سینده بولسه نور ایمان
تآنکلا بارسنک دیدار یغه قیلور مهمان
ایشتیب اوقوب بیرکا کیردی قل خواجه احمد

ای مؤمن لار بو دنیای پایانی یوق،
چین اولور سین هر کیز مونی یالغانی یوق،
کیم بیلمسه والله آئی ایمانی یوق،
ایشتیب اوقوب بیرکا کیردی قل خواجه احمد

اصلیم تفراف نسلیم تفراف برج، دین خوار
باشیب اوتسنک مردار جسمیم قیلغوسی عار
کیم عار ایتسه شیطان قومی - هواسی بار
ایشتیب اوقوب بیرکا کیردی قل خواجه احمد

چین ذاکرغه خدا اوزی قیلیدی رحمت
تآنکلا بارسه جنت ایچره بیرور خلعت
روز محشر دیدار کوروب سورنای دولت
ایشتیب اوقوب بیرکا کیردی قل خواجه احمد

○ *

جانیم فداسی قیلسام خوشنودلوقی نی آلسام
ارمان یوق ایردی اولسام یا مصطفی محمد
کرچه کو بتور کناهم کیچورکای سین الهم
سین سین مینی پناهم یا مصطفی محمد
یارب نچوک قیلغایین شفاعتین قولکای مین
امتی دین بولغایمین یا مصطفی محمد
امتیدین بولغانلار شفاعتین قولغانلار
اهل بهشت بولغانلار یا مصطفی محمد
احمد مرادی سین سین ذکری ویادی سین سین
ایشلار کشادی سین سین یا مصطفی محمد

حکمت

حق تعالی فضلی بیرلان فرمان قیلدی
ایشتیب اوقوب بیرکا کیردی قل خواجه احمد
التمیش اوجه سنت لارین محکم توتوب
ایشتیب اوقوب بیرکا کیردی قل خواجه احمد
بیر اوستیک اولس بورون تریک اولدوم
التمیش اوجه سنت دیدی ایشتیب بیلیم
بیر آستیده جانیم بیله قوللوق قیلیم
ایشتیب اوقوب بیرکا کیردی قل خواجه احمد
ایرانلار دین فیض وفتوح آلامادیم
یوز یکره بیش کا کیردیم بیلالمادیم
حق تعالی طاعت لارین قیلالمادیم
ایشتیب اوقوب بیرکا کیردی قل خواجه احمد
بولغای

حکمت

بیزدین درود بسیار یا مصطفی محمد
تجیات بی شمار یا مصطفی محمد
یا سید المرسلین یا خانم النبیین
یا هادی المضلین یا مصطفی محمد
یا ایها المدر حق ایدی قم فاندز
وربک فکبر یا مصطفی محمد
حضرتده سین معظم قربنده سین مکرم
انبیاءه مقدم یا مصطفی محمد
سین سین حبیب خالق حق درگاه غه لایق
خلاصه^۶ خلایق یا مصطفی محمد
اصل وجود آدم مرسل نبی خانم
راز نهان غه محرم یا مصطفی محمد
طوبی قاب قوسین قمری^۷ باغ کونین
برچه غه قرت عینین یا مصطفی محمد
عرش کرسیدین آشفان حضرتیکا اولاشغان
توقسلن مینک راز ایتوشکان یا مصطفی محمد
بیرکوک ابرورما مورینک صحابه لار منظورینک
جمله امت مغفورینک یا مصطفی محمد
هرکیمکا بولسه میلینک کونارور حق عذابین
عالم سیننک طفیلینک یا مصطفی محمد
هرکیم سینکا سیغینور غوغدین اول قوتولور
اوجماخ سری اولانور یا مصطفی محمد

یلانکاج آچلیقه قناعت لیغ محمد
عاصی جانی امت غه شفاعت لیغ محمد
تونلار یانیب او یومس نلاوت لیغ محمد
غریب برله یتیم غه - مرۆت لیغ محمد
یولدی بن آرزغان گمراه غه هدایت لیغ محمد
مهم نوشسه هر کیما کفایت لیغ محمد
ابو جهل بو لهب غه سیاست لیغ محمد
ملاست نی صابونی سلامت لیغ محمد
نماز روزه قیلغوچی عبادت لیغ محمد
تینمای تسبیح ایتکوچی ریاضت لیغ محمد
ملعون لعین شیطانغه سیاست لیغ محمد
شریعت نی یولبغه عنایت لیغ محمد
طریقت غه رهنما ارادت لیغ محمد
حقیقت کا مقتدا اجازت لیغ محمد
دعالاری مستجاب اجابت لیغ محمد
یمانلیغ غه بخشیلیق کرامت لیغ محمد
توفیق بیرکان ظالم کا جلالت لیغ محمد
سجده قیلغان ایکیلیب اطاعت لیغ محمد
بیش وقت نماز بولغانا امامت لیغ محمد
معراج آشیب بارغانده شهادت لیغ محمد
عرش کرسی بازارنی عنایت لیغ محمد
سیکز بهشت ایکاسی ولایت لیغ محمد
مسکین احمد قلی غه کتابت لیغ محمد
یتیم فقیر غریب غه سخاوت لیغ محمد

حکمت

مسکین یسوی آرزوی روضه حضرت
بولغایمو میسریم خاک کنی یای محمد

۲۴

حکمت

الکذاب لا امنی دیدی بیلینک محمد
یالغانچی لار قومی نی امت دیهس محمد
توغری بورکان قلی نی حقنی ایرلاب بولی نی
راست یورکان قلی نی امت دیکای محمد
هرکیم امت من دیسه رسول ایشین قویسه
شفاعت کونی بولسه محروم قویهس محمد
تنگری تعالی سوزین رسول الله سنتین
اینانماکان امنین امت دیهس محمد
امت من دیب یورورسن بیوروغی نی قیلمس سن
نچوک امید توتارسن آنده سورمس محمد
مشکل دور عاصی بنده امت دیسه آنده
رسوا بولور محشرده امت دیهس محمد
امت دیکای محمد چین سوزلاسه قل احمد
تانکلا بولسه قیامت محروم قویهس محمد

۲۵

حکمت

اون سیکز مینک عالمغه سرور بولغان محمد
اونوز اوچ مینک اصحاب غه رهبر بولغان محمد

ماننده* مجنون کبچوروب ايکي جهاندين
ديوانه قېلبېب قیل منی رسوای محمد
اولتورکیل کوبورکیل هر محنتی سالغیل
اول روز جزا قیل منی شیدای محمد
دایم غم امت یدی ویهادی نعمت
کرامتی دور س قای غم های محمد
امت دیبان کچه کوندوز یدی حسرت
کوکسیدین چقارور پرخونی دلهای محمد
امت کنهیننی نیلاب اوشاهی شاهنشاهی
اول روزی جزا بولار اول دادخواهی محمد
کبچکیل همه دین ایزله محمدنی رضاسین
والله بسولاسن لحظه ده کویای محمد
سندین تیلایکیم بولدورور ای خالف بیچون
سالغیل قولایغیمغه منی غوغای محمد
من اورگولایین خوش کرمینکدین سنی الله
بیر قطره قانورغیل منکا دریای محمد
یول بیرگوچی رحمن رحیم غافر ستار
قیامسه منی شرمنده* گمراهی محمد
بیر قطره* می اول جام الست دین منکا انعام
قیلغیل بولایین حمدینکا دانای محمد
روی سیهنک سور قدمی بیر مغان غه
لطف ایتسه بیورور دیده* بینای محمد
مقصودیمه تیکور منی ای خالق بیچون
من در طلب زلفی سمن سالی محمد
یوزدین کوتاریب پردهنی احمد سری باقغیل
من بنده* اول موی سپه پای محمد
مسکین

منصور پیر کون بیغلادی ایرانلار رحم ایلادی
چلتن شربت ایچوردی منصورغه مهرین سالیب
منصور ایئتور انا الحق ایرانلار ایشی برحق
ملالار ایئتور ناقق کونکلی کا یمان آلیب
ایما کیل انا الحق دیب کافر بولدونک منصور دیب
قرآن ایچره بولدور دیب اولدوردیلار کوبلاشیب
بیلمادیلر ملالار انا الحق نی معنی سین
قال اهلی کا حال عالمین حق کورمدی مناسب
روایت لار بیتیلدی حالین آنی بیلمادی
منصور دیک اولیانی قویدیلا دارغه آسیب
افسانه دور شریعت فرزانه دور حقیقت
دردانه دور طریقت عاشق لارغه مناسب
خلق عالم بیغیلدی منصور دیب فریاد قیلدی
منصورنی بارانلاری قالدی آنده بیغلاشیب
توبه قیلغیل خواجه احمد بولغای حقین عنایت
یوز مینک ولی لار اوتی سرنی سرکا اولاشیب

باشیغه نوشوب نعره سودای محمد
من آنی اوچون کوییده شیدای محمد
کیم امتی در حمد و ثنا تینماین ایئتور
پاکا صمدا قیل منی رسوای محمد
کونکوم کا سالیب عشق محبت نی الهیم
نیلغیل منی سین عاشق یکتای محمد

الہی برجہ نی فریاد بیغہ بیت
قہوغ بیچارہ لارنی داد بیغہ بیت
قلونک عاصی نی سن هر حاجتین بیر
بو درد بی دوام کا سن دوا بیر
الہی سن کیچورکیل طاقتیم یوق
سنی آلدینکده لایق طاعتیم یوق
الہی ذات پاکینک هرمتیدین
ایرکیل بیزنی شیطان زہمتیدین
الہی برجہ نی قلوغہ خاص ایت
منی مندین آلیب بریول خلاص ایت
منکا نوفیق سویدین سن ایچورکیل
کرم برله کناہیم نی کیچورکیل
کہ بیلماسده کناہ بسیار قیلدیم
کونکل لارنی بوزوب آزار قیلدیم
کہ هر عاصی ایروور رحمت کا لایق
کیل ای احمد دعاغہ بول موافق

حکمت

تینمای عاشق هو دیرلار خدای غہ یالباریب
یورور آنی عشقیده کیچه کوندوز سارغایب
زار بیغلانیب عاشق نی عشق ایلکیده خدایم
عشق یولیده ملامت آنکا کورور مناسب
منصور

تن علم ظالم لارغه اوخشار ایرمیش
برآئنده آیتیده بیرمیش
دوزخ ایچره تنیمای دایم کویار ایرمیش
زهری زقوم ایچیب دوستلاریما
قول خواجه احمد عالم لارنی خدمت قیلغیل
عالم لار سوزین ایشیتیب عمل قیلغیل
عمل قیلیب حق یولیده جانینگ بیرکیل
عمل سیزلار دیدار کورماس دوستلاریما

حکمت

الهی قادرا پروردکارا
رحم قیل بندنکا ای کردکارا
سغندیم حضرتینگ کا ای الهی
یراتقان جمله عالم نی پناهی
اجابت سندیمن و مندیبن حاجات
ای الهی ذو الجلال جمله حاجات
الهی حاجتیم نی سن روا قیل
کریم سن لطف ایله دردیمن دوا قیل
کریم برله کبچورکیل ای اریغ ذات
عذاب آخرت دین قیلغیل آزاد
الهی شر شیطاننن سن اسره
قموغ یازوقلاریم دین هم سن اسره
قموغ یازوقلاریم دین توبه قیلدیمن
که مست ایردیمن که من آندین آییلدیمن
دیمایدور من بنی جاننن ایرمه
ولی آخرده ایماندین ایرمه

عالم اول دور خشت باستانیب تحصیل قیاسه
کچه کوندوز تنگری سیغه زاری قیاسه
فلیضحکوا ایاتینسی تفسیر قیاسه
انداغ عالم عالم بولور دوستلاریما

ولیکوا کئیرا دیب تنگری ایدی
معنی اوقان عالم تینهای بیغلاب ایدی
بیغلاب بیغلاب کوزلاری اعی بولدی
انداغ عالم عالم بولور دوستلاریما

عالم اول دور شریعت ده جولان قیاسه
طریقت نینک بازار یغه اورنن سالسه
محبت نینک دریاسیدین کوهر آلسه
انداغ عالم عالم بولور دوستلاریما

عالم مین دیب کتاب اوقور معنی اوقماس
کوب آیت نینک معنی سیننی هرکز بیلماس
تسکیر من من لیک نی دین تونماس
عالم ایرماس جاهل نورور دوستلاریما

تسکیر عزازیل غه نی لار قیاسدی
تسکیر دین طوقی لعنت انکا سالدی
فرشتلار کوروب انده سجده قیلدی
سجده قیایب امان بولدی دوستلاریما

علم ایکی دورتن جانعه رهبر نورور
جان علم حضرتغه باقین نورور
محبت نینک شراییدین ایچیب نورور
انداغ عالم عالم بولور دوستلاریما

تن

حکمت

ملامت غە غمىر ايچكان دىداريغە باتيا
پير قوليدىن مى ايچكان نورىغە باتيا
آقمان بىلان قارامان كۆب كوروب ايدى دوران
ھەت قىليپ اناغە ايت صورتليك بولدىا
ابراھىم غە شك قىلغان اوت باقىب كل آچلغان
اينانمىسنىك كىليپ باق كوروب بىليپ ايدىا
شيطان يوليغە كىرگان احمدكا تاشلار آنغان
تحت الثرى تىكندە دمدار بولوب ياندىا
اولياغە يىتكانلار دنيا سىدىن اوتكانلار
اخلاص لىق قول خلق ايچرە مرادىغە يىتىدىا
قول خواجه احمد اوزىنىك بىل گناھنىكى حاضر قىل
غەلت بىلان ياتماغىل شيطان مىندىن قاچدىا

حکمت

فليعلمون العالمون نى اوقور عليهم
معنى سين اوقماي انى بولور ظليم
معنى سين اوقماي لار نىنىك نونى كلیم
انداغ عليهم عليهم بولور دوستلار بما

قل خواجه احمد سوزلاکانی حق نی یادی
ایشیتماکان دوستلاریغه قالسون بندی
غربت لانیب اوز شهریغه قیته یاندی
ترکستانده مزار بولوب قالدیم منا

هکمت

عمریم آخر بولغانده نه قیلغایمن خدا یا
جان آلوچی کیلکانده نه قیلغایمن خدا یا
جان بیرمک نی وهمدین عزازیلنی زخمی دین
شفقت بولامسه سندین نه قیلغایمن خدا یا
جان بیرمک ایشی دیشوار آسان قیلغیل یا جبار
سندین اوز کایوق غمخور نه قیلغایمن خدا یا
جانیم جدا بولغانده تنیم مونده قالغانده
تخته اوزره آلغانده نه قیلغایمن خدا یا
عاجز بولوب یانغانده فرشته لار کیرکانده
من ربک دیب سورکانده نه قیلغایمن خدا یا
ایلتیب گورکا قویغانده یتنی قدم یانغانده
سورغوچی لار کیرکانده نه قیلغایمن خدا یا
من ربک دیب تورغانده قرا کوندور اوشند
ربینک کمدور دیکانده نه قیلغایمن خدا یا
قل خواجه احمد سن بنده نفس ایلیکیک شرمند
مشر کونی بولغانده نه قیلغایمن خدا یا

هکمت

نه كېلسه كورمك كيراك اول خدادين
يوسف نى آيرديلار اول كنعاندين
توغقان ييريم اول مبارك تركستاندين
بغريغه تاش نى اوروب كېلديم منا
غربت نيكى مصطفى دېك ايرانلارغه
اونوز اوج مينك صحابه هم يارانلارغه
ابو بكر عمر عثمان مرقص غه
غربت نيكى آلاركا ايغسوم منا
غربت نيكسه بخته قېلور كوب خاملارنى
دانا قېلورهم خاص قېلور كوب عاملارنى
كيار كيرتون تابسه ييور طعاملارنى
آنينك اوچون تركستانغه كېلديم منا
غريب ليقدە يوز يېل تورسه ايرورمه مان
تخت و بخت بوستانلارى ايرور زندان
غريب ليقدە قل بولدى اول محمود سلطان
اي يارانلار شربت اچيره كويديم منا
غريب ليغده آرسلان بابام ايزلاب تابتى
هرسر كوروب پرده برله بوكوب تابتى
بحمد الله كوردوم ديدى ايزيم اوبتى
اوشبو سرنى كوروب حيران قالدويم منا
آرزوليق من قرينداشليغ ولايت غه
اولوغ بابام روضه سى آق تربت غه
بابام نى روحى سالدى بو غربت غه
هيچ بيلماسمن نچوك تقصير قېلديم. منا

نفس دین کیچوب چین عاشقار الله دیدی
سحر توروب چهار ضرب اوروب کوزین اویدی
رحم ایلابان الله اوزی نظر سالدی
آندین سونکره دریا بولوب تاشتیم منا
ظالم نفسیم هیچ قویمایین اونقه سالدی
وجودلاریم اوز اوزیدین کویوب یاندی
مشركلارنی امانی نی شیطان آلدی
اعوذ بالله بسم الله دیب یوردیم منا
منافقلار دوزخ ایچره کویوب یانغای
ایمان ایلتکان خالص بولوب یانیب چیتای
ایمان سپزلار اول آخر کویوب یانغای
اوغانیمدین ایمان تیلاب یوردیم منا
نفسیم منی هوا قیلدی طرفه شاشتیم
باشیم آلیب پیر مغان سری قاجتیم
قل خواجه احمد عقبه لاردین یلیب آشتیم
اوجقان قوشدیک لامکانغه آشتیم منا

وا دریغا نتوک قیلغوم غریب لیغده
غریب لیغده غربت ایچره قالدیم منا
خراسان و شام و عراق نیت قیلوب
غریب لیغنی کوب قدرینی بیلدیم منا

حکمت

فاذکر الله کثیرا دیب آیت کیلدی
ذکرین ایتیب زاری قیلیب یوردوم منا
دیدارینی عاشق لار کا وعده قیلدی
عشق یولیده جانیم بیریب یوردوم منا
چین عاشق نی الله سویوب بندم دیدی
ارا یولده قالمسون دیب غمیم ییدی
یالغانچی لار دیداریمنی کورمس دیدی
عشق بابیده محکم بولوب نوردوم منا
عاقل ایرسنک گورستان دین خبر آغیل
من هم شونداغ بولور من دیب عبرت آغیل
موتوا قبل ان تموتوا کا عمل قیلغیل
بو حدیث نی فکر ایلابان اولدیم منا
خبر بیرور فلیضکوا قلیلا دیب
ینه ایتور ولیبکوا کثیرا دیب
بو آیت نی معنی سی کا عمل قبل دیب
بو دنیا ده هیچ کولماین یوردوم منا
عمل سیزلار قهقه کولور خرم یورور
فرمانی غه بویون سونغان پرغم یورور
کیچه کوندوز دیده لاری پرتم یورور
کوزباشیمنی دریا قیلیب یوردوم منا

حکمت

رحمتينكىدىن نومىد قىلمە من غرىب نى
آرام آلماي يىغلاب دعا قىلاي سنكا
كېچەلار بىدار بولوب تانك آتقونچە
يوسماي كوزنى يىغلاب دعا قىلاي سنكا

درگاهنىڭ كا ايمىدى كېلىپ بېلىم باغلاب
جان كويدوروب يورك بغرىم توتوب داغلاب
يقام توتوب اوتكان ايشكا چندان يىغلاب
اخلاص بىلان يىغلاب دعا قىلاي سنكا

كونكل باغى سبز ايكانده بېلىماي يوردوم
ھىرىم كلى خزان بولدى ايمىدى تويدوم
دنيا تاشلاب دىن يولىغە قدم قويدوم
ھزار داستان يىغلاب دعا قىلاي سنكا

بويول لارده جاننى اسراب بولمس ايرمش
جان اسراغان بويول لاركا كېرمىس ايرمش
سود وزيان بولغاننى بېلىمس ايرمش
بو حال برلان يىغلاب دعا قىلاي سنكا

قل خواجه احمد نفس تاغى دىن چىقىپ آشتى
فنا فى الله مظلمسى غە يا وقلاشتى
يورك بغرىم جوش اوروبان قىناب تاشتى
بو حال برلان يىغلاب دعا قىلاي سنكا

حکمت

مونده جفا چيكا نلارغه دیداری نخت
روز محشر عطا قیلاکای هم نخت نخت
یرانغانده قیلکان اوزی عاشقه عهد
لامکانده حق دین سبق آلدیم منا
کوزلاریمدین قانلار توکوب یاد ایتدیم
یوزمینگ تورلوك محنت سالدینگ داد ایتدیم
سندین قورقوب خسته کونکلوم شاد ایتدیم
لامکانده حق دین سبق آلدیم منا
الله دردی ساتقون ایرمس سانیب آلسنک
پیرمغان خدمتیده خاک بولمسنک
حق یولیغه کیریپ بولس پاک بولسنک
لامکانده حق دین سبق آلدیم منا
عشق پادشاه عاشق فقیر دم اورالمس
حق دین رخصت بولمکونجه سورلا یالمس
حق بندی نی آلمان دنیا ایزلا یالمس
لامکانده حق دین سبق آلدیم منا
قل خواجه احمد بیٹی یاشده سبق آلدیم
سیکزیمه دنیا عقبین طلاق قویدیم
توقوزومه خدایم نی حاضر بیلدیم
لامکانده حق دین سبق آلدیم منا

حكمتيم دين بهره آلمان كوزكا سورسون
اخلاص برلان كوزكا سورتوب ديدار كورسون
شرطى اولدور رياضت غه بويون سونسون
جانلار چيكب جانانه نى كورديم منا
ديدار اوچون كدا بولديم امين دينك لار
اي طالب لار حاليم كوروب غميم ينك لار
يولده قالغان قل احمد كا يول بيرينك لار
يولنى ايزلاب كدا بولوب كيليم منا
قل خواجه احمد كدا بولسنيك حقه بولكيل
باشينك برله ايرانلار كا خدمت قىل كيل
نظر تابسنيك حلقه قوروب صحبت قىل كيل
حلقه ايچره آگاه بولوب نوردوم منا

ع ۱

حكمت

كونكل كوزى ياروتماين طاعت قىلسه
درگاهى كا مقبول ايمس بيليم منا
حقيقت ده بو سوزلارنى پاك اوركانب
لامكانده حق دين سبق آلديم منا
ببر وباريم سبق بيردى پـرده اچيب
بيرو كوكدە تورالمادى شيطان قاچيب
عشرت قىليب وحدت مى دين تويالچيب
لامكانده حق دين سبق آلديم منا
مونده

طمع قىلمە نادانلاردىن قىرىنىڭ بىلمەس
ظلمەت اىچرە يول اداشنىڭ يولغە سالمەس
بوينونىڭ قىشىپ زارى قىلمەنىڭ قولونىڭ آلمەس
نادانلارنى شىكۈە ايلاب كېلىمىمەن
اۋل آخىر خوبلار كېتى قالدىم يالغوز
نادانلاردىن ايشتمادىم بېرىنچى سوز
دانا كېتى نادان قالدى يىدىم افسوز
يولنى تابماي حېران بولوب قالدىمەن
داغ ھېران ايزدى بىر قانچە دردەند
دانا تىراق نادانلارنى كوكسى بلىد
آيت ھىدېت بىان قىلمەس بىلىد
كوكسوم تېشىنىڭ درد وغم كا تولدىمەن
درد وھالەت طغمان قېلىدى بارمو طبىب
عرض ھالىم سىكا ايتاي يالغوز ھىب
بىرچە طالب اولوش آلدى مەن بى نصىب
اولوش استاب دونا بولوب كېلىمەن
خانمانىنىڭ ترك ايلابان اولوش آلدىم
اى بىخېر دىنا اېشىن آرقە سالدىم
اللھ سىغى لطفىن كورورب ھېران قالدىم
كورارمەن دىب فنا بولوب كېلىمەن
مەن دىقترى ئانى ايدىم سىزكا يادكار
ارواھىم دىن مەدە تىلاب اوقونىڭ زىنھار
دەسا قىلاي واصل قىلسون پىروردكار
رەھمەن ايكام عرض ايتكالى كېلىمەن

حکمت

آيا دوستلار نادان برلا الفت بولوب
بغريم كويوب جاندين تويوب اولدوم منا
توغرى ايتسام ابگري بولغه بوينين تولغار
قانلار يوتوب غم زهريغه تويدوم منا
نادان بيرله اونكان عمرينك نار سقر
نادن بارسه دوزخ اندين قيلغاي حذر
نادان بيرله دوزخ سارى قيلمنك سفر
نادان ايچره خزان ينكليغ سولدوم منا
دعا قيلنك نادانلارنى يوزوين كورماي
حق تعالى رفيق بولسه بيردم تورماي
بیمار بولسه نادانلارنى حالين سررماي
نادانلاردین يوزمينك جفاكوردوم منا
بیر آستیغه قاجیب کیردیم نادانلاردین
ایلکیم آجیب دعا تیلاب مردانلاردین
غریب جانیم یوز تصدق دانالاردین
دانا نابمای بیر آستیغه کردیم منا
نادانلارنى ميندين سورمه كوكسوم جقه
حقدين قورقوب ماتم قورسم كولار قوقه
اغزی آچوق نفس اولوق مثل لقه
نادانلاردین قورقوب سینکا کیلدیم منا
طمع

دنیا نجس طالب بولوب ایندیك یوردیم
استاب آنی آرقاسیدین تون کون قودیم
امرین توتماي حق یولبغه کوزم یومدیم
قایدە بارای ایا دوستلار نیتکوم منا

نفس شیطان اسیر قیلدی آدم اوغلین
شترلایین باغلاب آلدی ایکی قولین
نه مشکل دور اونک وسولنی بیلمای یولین
وا دریغا حسرت بیلان بارغوم منا

یوق منینکدیک شوم بلا عالم ارا
هیچ بولمدی میندین رضا خلق خدا
ایمدی بولدی آخر مینن یوزوم قرا
وا ویلنا اول نیکا بولدیسم منا

عطا قیلغان عزیز جان نی بیلمادیم مین
ظاهر باطن حاضر سین دیب نورمدیم مین
قرا یوزوم درکاهینک کا سورمدیم مین
یا ربنا هر نه قیلسنک کیلدیسم منا

طاقنیم یوق اکر باقسم کناهییم کا
قیلا توبه قاجیب کیلدیسم پناهنک کا
رحمت بیرلان نظر قیلغیل خواجه احمد کا
هر نه قیلسنک مین بینوا کیلدیسم منا

وا ویلنا کیچه کوندوز قیلمای طاعت
حق رسول امت اوچون بیمای نعمت
ایچمیش بیمیش نعمت لاری قیغو محنت
نه یوز بیرلان حضرتی غه بارغوم منا
حق رسول دنیا اوچون قیغورمدی
امت تیلاب اوزکا سوزکا دم اورمدی
دنیا ایچره لحظه آرام اول کورمدی
نه یوز بیرلان حضرتی غه بارغوم منا
وا دریغا محشر کونی ظاهر بولسه
تنگری اوزی قاضی بولوب ناظر بولسه
بمان ایشیم قیامشلاریم حاضر بولسه
نه یوز بیرلان حضرتی غه بارغوم منا
کیچه کوندوز تینمای یغلا قل خواجه احمد
درود ایتیب حق رسول غه بولغیل امت
هادی بولوب امت دیسه خوش سعادت
نه یوز بیرلان حضرتی غه بارغوم منا

حکمت

خداوندا مینی سالغیل اوز بولونک کا
نفس ایلاکیده هارب ادا بولدیم منا
فسق فجور تولوب تاشیب هد دین آشتی
غرقاب بولوب عصیان ایچره قالدیم منا
دنیا

قل خواجه احمد حق ياديني آيغيل مدام
حقدين قورقوب تينماي يغللا على الدوام
نماز اوقوب روزه نوتوب هر صبح شام
مونداغ قيليب مراديمغه يتيم منا

۱۱
حکمت

رحيم موليم رحمی بيرله ياد ايلاسه
نه يوز بيرله حضرتی غه بارغوم منا
توبه قيليب ايگري بولدین راست غه قاييتيب
نه يوز بيرله حضرتی غه بارغوم منا
حق بنده سین نامه لارين قولغه بيرسه
حق الهيم رحمی بيرله رحمت قيلسه
پير مغان هادی بولوب يولغه سالسه
نه يوز بيرله حضرتی غه بارغوم منا
پيرکون بولوب اجل وقتی ياوق يتسه
سینکا مينکا اصل وطن حکمین ايتسه
اولمای توروب جان اچيغين زهرين ناتسه
نه يوز بيرلان حضرتی غه بارغوم منا
سرداش بولغان همراه لارينک شاشب کيتی
جدل قيليب عقبه لاردین آشيب کيتی
جارضرب اوروب دريالاردیک ناشيب کيتی
نه يوز بيرله حضرتی غه بارغوم منا

محبت نى باغين كيزماي عاشق بولس
خوارلىق زارلىق نارتما كو نجه نىفسينك اولس
بىر قطره غه قانع بولماي اول در بولمس
قانع بولوب خاص كوهرين آلدىم منا
عشق اوتېغه كويكان عاشق رنگى اوجار
عقبى سري جىل قىلىپ موندىن كوچار
مونده بولغان كره لارنى آنده آچار
رسول دنيا جېغه دىدى قويدوم منا
حقيقت ليك عاشق لارنى رنگى سينوق
آيينه غه نظر قىلسه آندىن تانسوق
اوزى هيران كونكلى ويران كوزى ياشلوق
قدرتى غه حيران بولوب قالدىم منا
الله ايدى كوب يغلاسنك كوركونك مېنى
زارى قىلسنك بىندم دىمان ايتغوم سنى
جاندىن كېچىپ مېنى استار عاشق قنى
الهام كىلدى چىن قولاقه آلدىم منا
چىن كونكلده كويكانلاركا دىدار عطا
يلغان عاشق يولغه كىرسه همه خطا
چىن عاشق نى كوزى ياشلىغ قدى دونا
دونا بولوب بىر آستېغه كىردىم منا
حقيقت لىغ چىن عاشق غه تحفه بىر كوم
روز محشر نجوك سن دىب حالىن سرر كوم
شفيغ بولوب شفاعت نى اوزوم قىلغوم
رحمىتىنكدىن اميد نوتوب كىلدىم منا
قل

طریقت نی بوللارینی عقمه سی کوب
پاک عشقنی قولغه آلمای بولماس بوروب
دیدارینی کورسه بولماس تون کون اویوب
هیچ اوخلامای دیدارینی کوردوم منا
طریقت نی بولی قاتیغ طرفه شاشتیم
باشیم قاتی پیر مغان سری قاجتیم
پیر اینا کین تونوب باطن کوزین آجتیم
رسوا بولوب یول لار گیزیب بوردوم منا
طریقت نی یول لاریدور قاتیغ عذاب
بو یوللارده نیچه عاشق بولدی تراب
عشق یولبغیه هر کیم کیرسه حالی خراب
ایرنلار دین بولنی سوراب بوردیم منا
طریقت نی یول لاریدور طرفه اولوغ
روزی قیلکان بنده سیغه بولهای یلوغ
اوچقونیغه طاقت قیلمس یتی نوموغ
ای یارانلار عزیز جان دین تویدیم منا
حقیقت نی معنی سی کا یتکان کشی
بیخود بولوب کویوب یانار ایچی تاشی
قانلار آقار کورلاریدین آقان یاشی
کوز یاشیمنی تحفه قیلیب باردیم منا
شریعت دور عاشق لارنی افسانه سی
عارف عاشق طریقت نی دردانه سی
قیده بارسه جانانه سی همخانه سی
بو سرلارنی عرش اوستیک کوردوم منا

لعل لبی جنبش قلیب ایدی سنی
جان دلیم امت لاریم کوز روشنی
حقه قللو ق مینکا امت بولغان قنی
چین امت نی سینہ سیغه قویدیم منا
قلخواجه احمد حق سوزینی سوزلاب اونی
عین الیقین طریقتده بوزلاب اونی
علم الیقین شریعت نی سوزلاب اونی
حق الیقین حقیقت دین ایدیم منا

حکمت

تعالی الله عاشق لارکا بیردی عشقین
شاگر بولوب اورتاب یانیب کویدم منا
ایکی عالم کوزلاریغه خشخاش دانه
کورونمیدی یالغوز حقنی سویدیم منا
جاندین کچیب یالغوز حقنی جانغه قوشتوم
ایدین سونکره دریا بولوب تولوب ناشتیم
لامکان نی سیر ایتیمان مقام آشتیم
دنیاعه بین یوز مینک طلاق قویدیم منا
حق آلدیده عقل کامل دم اورالماس
عشق شدنی طغیان قیلسه بیردم تورماس
پروانه دیک اکر بولور اوزین بیلماس
بو سرلارنی جانانه دین نویدیم منا
طریقتنی

ظالم اكر جفا قىلسە اللە دىكىل
ايلىكىنىڭ آچىپ دعا ايلاب بويون سونكىل
حق دادىنىڭ كا يتمس بولسە كلە قىلكىل
حقىن ايشتىب بوسوزلارنى ايدىم منا
ظالم اكر ظلم ايلاسە مىنكا يغلا
ياشىنىڭ ساچىپ مىنكا سىغنىپ يىلىنىڭ باغلا
حرام شىبەھە ترك ايتىبان يورك داغلا
ظالم لاركا يوز مىنكا بلا بىردىم منا
ظالم لارنى قىرى نىدور مىن بىرانتقان
بىرانتقان نى منظور قىلماي سىن اونوتقان
مىندىن كىچىپ ظالم لارنى ايلكىن توتقان
ظالم لاركا اوزوم رواج بىردىم منا
سىنكا جزا بىرانتقانىغە بالبار مادىنىڭ
اللە دىبان تونلار توروب اينكرانما دىنىڭ
حقىقت دىن سوزلار ايتىم ايشتمادىنىڭ
ظالم لارنى ايلكىن اوزون قىلدىم منا
اى بىخبر حقە كونكل يوكورتما دىنىڭ
دىنيا حرام آندىن كونكل ساوتما دىنىڭ
نفس دىن كىچىپ اللە سىرى تولغانما دىنىڭ
بونفس اوجون زارحىران بولدىم منا
ظالم لارنى شكوه قىلمە ظالم اوزونك
خويونك ربا نائىر قىلمس خلقە سوزونك
دىنيا مالىن تولا بىردىم تويىمس كوزونك
حرىص لارنى سچىن اىچرە سالىدىم منا

ایما قیلدیم دانا بولسه معنی آلسون
قال علمیدین بتیب ایدیم نشان فالسون
دروکوهر سوزلاریمنی ایچکا سالسون
حالدین ایتیب عاشق لارغه بیردیم منا
ایسیز منصور خوارلیق بیرله بولدی ادا
بیر سوز بیرله یارانلاردین بولدی جدا
حال دلین هېچکیم بیلمس تنکریم کواه
قانلار یوتوب مین هم کواه بولدوم منا
شاه منصورنی انا الحقسی بیجا ایمس
یولنی تابقان بیزکا اوخشاش کمره ایمس
هرنا جنس لار بوسوزلاردین آگاه ایمس
آگاه بولوب بوی خدا آلدیم منا
بیرتون سحرغریب منصور کوب یغلادی
پرتو سالیب الله اوزی رحم ایلادی
آندین سوتکره چلتن باقب شراب بیردی
دانا لارغه بو سوزلارنی ایدیم منا
نادان لارکا ایسیز سوزوم هیف حکمت
آدم مین دیب بیلین باغلار قانی همت
دنیا اوچون بیربیریغه قیلماس شفقت
ظالم لارکا اسپر بولوب اولدیم منا
ظالم لارده حدنه بولغای بیزده کناه
دوریش لارنی حلقی مردار اوتمس دعا
اول سبب دین پادشاه قیلور بیزکا جفا
آیت حدیث معنی سیدین ایدیم منا
ظالم

عشق یولیده عاشق بولوب منصور اونی
بیلین باغلاب حق عشقی نی محکم توتی
ملامت لار اهانتلار کوب ایشنی
ای مؤمنلار مین هم منصور بولدوم منا
عاشق منصور انا الحق نی تیلکا آلدی
جبریل کیلیب انا الحق نی بیرکا ایدی
جبریل کیلیب باشنک بیر دیب بولغه سالدی
دارکا آسلیب دیدارینی کوردوم منا
منصور کیلکاج دارا کیلیب اوزی آلدی
باطن کوزی آجوقلاری حیران قالدی
پرتو سالیب الله اوزی نظر قیلدی
وا شوقا دیب دیدارینی کوردوم منا
ندا کیلدی اوشل دارغه کوب بوغماغیل
محکم تورغیل هر یان باقیم سین آغماغیل
ناشقه ایدی امریم توتوب سین نیکما کیل
لوح المحفوظ تخته سیده کوردوم منا
اوج یوز ملا یغیلیب بتی کوب روایت
شریعت دور مین هم بتای بیر روایت
طریقت ده حقیقت ده حق حمایت
باشیم بیریب حق سرینی بیلدیم منا
انا الحق نی معنی سنی بیلماس نادان
دانا کیراک بو یوللارده پاک مردان
عاقل قل لار حق یادینسی ایدی جانان
جاننبن کبجیب جانانه نی سویدوم منا

قل خواجه احمد ناصح بولسنىك اوزونىك كا بول
عاشق بولسنىك جاندىن كېچىپ بىر بولى اول
نادانلاركا ايسنىك سوزونىك قىلمس قبول
محكم بولوب بىر آستىغە كىردىم منا

۸

حكمت

بىشك بىلنىك بو دنيا برچه خلقىن اوتارا
اينانمكىل مالينكا بىر كون قولدىن كىتارا
آنا آنا قىرىنداش قىيان كىمنى فكر قىل
نورت آياغلىغ چو بىن آطىر كون سنكايتارا
دنيا اوچون غم بىمه حقدىن اوزكانى دىمه
كشى مالى نى بىمه صراط اوزره توتارا
اهل عىال قىرىنداش بىچكىم بولمايدور بولاش
مردانه بول غرىب باش عمرىنىك بىلدىك اوتارا
قل خواجه احمد طاعت قىل عمرىنىك بىلما نچه بىل
اصلنىك بىلسنىك آب ئل يندە ئل كا كىتارا

۹

حكمت

ايا دوستلار پاك عشقنى قولغە آلدىم
بو دنيانى دشمن توتوب يوردوم منا
يقام توتوب حضرتىغە سېغنىپ كىلدىم
عشق بابى ده منصور صفت بولدوم منا
عشق

قلنی کورسم قلی بولوب خدمت قیلسام
تفراق صفت یول اوستیده یولی بولسام
عاشق لانی کویوب اوجکان کولی بولسام
همدم بولوب ییر آستیغه کیردیم منا
جاندین کیچیب محنت نارتیم بئدم دیدی
قانلار یوتوب الله دیریم رهم ایلادی
دوزخ ایچره فالسون دیب غمیم دیدی
خرم بولوب ییر آستیغه کیردیم منا
باشیم یتدی آلتیمیش اوجکا بیر کونچه یوق
وا دریغا حقنی تابماید کونکلوم سنوق
ییر اوستیده سلطان مین دیب بولدوم اولوق
شا کر بولوب ییر آستیغه کیردیم منا
شیخ مین دیبان دعوی قیلیب یولده قالدیم
فش دستار پوجک پلغه ساتیب کیلدیم
نفسیم مینی هوا قیلدی یولده قالدیم
بیدم بولوب ییر آستیغه کیردیم منا
باشیم تفراق اوزوم تفراق جسمیم تفراق
حق وصلی کا یتار مین دیب روحوم مشتاق
کویدیم یاندیم بولالمادیم هرکز آفاق
شئم بولوب ییر آستیغه کیردیم منا
ییرمغان نظر قیلدی شراب ایچتیم
شیلی ینکلیغ سماع اوروب جاندین کیچتیم
سر مست بولوب ایل خلقین تانیب قاجتیم
زمنم بولوب ییر آستیغه کیردیم منا

هکمت

اول قادریم قدرت برلان نظر قیلدی
خرم بولوب بیر آستیغه کیردیم منا
غریب بنده نك بودنیا دین سفر قیلدی
مهرم بولوب بیر آستیغه کیردیم منا
ذاکر بولوب شاگر بولوب حقنی تابیم
دنیا عقبی حرام قیلپب ینجیب نیفتیم
شیدا بولوب رسوا بولوب جاندین اوتیم
بی غم بولوب بیر آستیغه کیردیم منا
شوملوغوم دین تاغ تاشلار سوکتی مینی
فصبح نیلده سوکوب ایدی تحفنگ قانی
عاشق بولاسنک اول باریب حقنی تانی
مهرم بولوب بیر آستیغه کیردیم منا
سیرنی بیرنی حق یرانی طاعت اوچون
ای بوالعجب ایچمک یمک راحت اوچون
قالوا بلی دیدی روحوم محنت اوچون
ادهم بولوب بیر آستیغه کیردیم منا
نفسیم مینی کوب یوکورتی حقه باقمای
کیچه کوندوز بی غم یوردوم یاشیم آقمای
های هوس ماومن نی اوتقه یاقم-ای
پرغم بولوب بیر آستیغه کیردیم منا
قلنی

امت لاریم یازوقلارین هر جمعه کچ
آلیب کیلکای یا محمد سین مونی جیج
ناکی یغلاب سجده ایلائی تنکریغه کچ
مصطفی غه ماتم تونوب کیردیم منا

هر جمعه کچ امت لارنی کناهی نی
آلیب کیلکان یا محمد کورکیل مونی
امت لارینگ نیلار قیلور احمد سنی
مصطفی غه ماتم تونوب کیردیم منا

مین ملک دین شرم آلور مین ای امتیم
یراتقاندین قورقمس موسین پست همتیم
کچه یانمای طاعت قیاسنگ خوش دولنیم
مصطفی غه ماتم تونوب کیردیم منا

بیر آستیغه کیردیم دوستلار بی اختیار
امین دینکلار آل اصحاب هم چهار یار
امت لارنی جرمن کیچکیل پروردکار
مصطفی غه ماتم تونوب کیردیم منا

قل خواجه احمد مین دفتری ثانی ایتیم
ایکی عالم عشرنلارین می کا ساتیم
اولاس بورون جان اجیغین زهرین تانیم
مصطفی غه ماتم تونوب کیردیم منا

ای یارانلار بو سوز ایشتیب شوقیم آرتدی
امت دیدی ایچ وناشیم نورکا بانندی
پرتو سالیب دیدارینی حق کورساندی

مصطفی غه ماتم توتوب کیردیم منا

دیدار کوروب روهوم اوجرب عرشقه قوندی
موسی صفت وجودلاریم کویوب یاندی
مجنون صفت خیل خویش دین قاجیب تاندی

مصطفی غه ماتم توتوب کیردیم منا

بیر آستیه خوارلیغ تارتیم کوب مشقت
توشک یاستوق تاشدین قیلیب چیکتیم محنت
ای یارانلار بو دنیاده یوق فراغت

مصطفی غه ماتم توتوب کیردیم منا

تا مشقت تارنماغونچه وصلسی قیدا
خدمت قیلمای درد حالت بولس پیدا
جان ودل نی تا قیلماسنک حقه شیدا

مصطفی غه ماتم توتوب کیردیم منا

بیر آستیه کیردیم ابرسه باغود بولوم
کوزوم آجیب مصطفی نی حاضر کوردوم
عاصی جافی امت لارنی حالین سوردوم

مصطفی غه ماتم توتوب کیردیم منا

ایا فرزند مندین سورسنگ قنی امت
امت دی دی کوسوم نوله داغ حسرت
امت اوچن کوب تارنه مین حق دین کلفت

مصطفی غه ماتم توتوب کیردیم منا

امت لاریم

الوداع ديب پير آستېغه قدم قويدوم
پاروق دنيا حرام قېليب حقنى سويدوم
ذکر بن ايتيب يالغوز اولوب يالغوز کويدوم
مصطفى غه ماتم نوتوب کيرديم منا

طه اوقوب تون کيچه لار قايم بولدوم
کيچه نماز کوندوزلاري صايم بولدوم
بو حال برله پير آستیده دايم بولدوم
مصطفى غه ماتم نوتوب کيرديم منا

آلتيميش کيچه آلتيمش کوندوز بير يول طعام
تانيك آتقونجه غاز اوقوب بير يول سلام
آلتيميش اوجده بولدى عمریم آخر غام
مصطفى غه ماتم نوتوب کيرديم منا

حق مصطفى روحی کيايم بولدى امام
جمله ملك پير آستیده بولدى غلام
کوب يغلاديم حق مصطفى بيردى انعام
مصطفى غه ماتم نوتوب کيرديم منا

معراج تونی نور ديدم فرزند دیدی
قولوم نوتوب امتيم سن امت دیدی
سنتيم فی محکم توتقىل دلبند دیدی
مصطفى غه ماتم نوتوب کيرديم منا

قيامت ده يول آداسنيك يولغه سالای
محمد ديب تشنه بولسنيك قولونك آلاي
فرزندیم ايلکينك نوتوب جنت کرای
مصطفى غه ماتم نوتوب کيرديم منا

فرق توقزده عشقېنك نوشدى كويوب يانديم
مچنون صفت خيل خوېشدين قاجيب نانديم
تورلوك تورلوك جفا تېكىدى بويون سوندوم
ذاني اولوغ خواجم سيغنيب كيلديم سنكا

ايلىكىم ده ابرميين ديديم فعليم ضعيف
قان توكماديم كوزلارمدين بغريم ايزيب
نفسيم اوچون يورار ايرديم ايتدك گيزيب
ذاني اولوغ خواجم سيغنيب كيلديم سنكا

قل خواجه احمد ابربولسنگ اولكان يخشى
قزىل يوزونك قرا بېرده سولغان يخشى
توفراق صفت پير آستېده بولغان يخشى
ذاني اولوغ خواجم سيغنيب كيلديم سنكا

حکمت

صبح صادق دوشنبه كون بېركا كيردېم
مصطفى كا ماتم توتوب كيردېم منا
آلتېمېش اوچا سنت دېدى اېشتېب بېلدېم
مصطفى غه ماتم توتوب كيردېم منا

پير اوستېده يارانلارېم ماتم توتى
عالم همه سلطانېم ديب نعره تارتى
حقنى تابغان چين صوفى لار قانلار بوتى
مصطفى غه ماتم توتوب كيردېم منا
الوداع

قرق اوچومده حقنى ايزلاب ناله قىلدیم
كوز ياشيمنى آقوزوبان زاله قىلدیم
بيابانلار گيزيب اوزوم واله قىلدیم
ذاتی اولوغ خواجم سيغنيب كىلدیم سنكا

قرق تورنومه محبت نى بازارينده
يقا تونوب يغلاب يوردوم گلزارينده
منصورصفت باشيم بير ب عشق دارينده
ذاتی اولوغ خواجم سيغنيب كىلدیم سنكا

قرق بيشيمك سندن حاجت تىلاب كىلدیم
توبه قىلدیم هر ايش قىلدیم خطا قىلدیم
يا الهيم رحمتينككى اولوغ بىلدیم
ذاتی اولوغ خواجم سيغنيب كىلدیم سنكا

قرق آلتيمده ذوق وشوقيم تولوب ناشتى
رحمتينكدين قطره تامدى شيطان قاچتى
حقدين الهام رفيق بولوب بايين آچتى
ذاتی اولوغ خواجم سيغنيب كىلدیم سنكا

قرق يتيمده يتى ياقدين الهام يتى
ساقى بولوب جام شراب خواجم تسوتى
شيطان كىليب نفس هوانى اوزى يوتى
ذاتی اولوغ خواجم سيغنيب كىلدیم سنكا

قرق سكرده عزيز جاندين بيزار بولدم
كنه دردى كسل قىلدى بيمار بولدم
اول سيبدين حقدين قورقوب بيدار بولدم
ذاتی اولوغ خواجم سيغنيب كىلدیم سنكا

اوتوز ياشك اوتون قىلىپ كويدوردىلار
جمله بزرگ يىغلىپ دنيا قويدوردىلار
اوروب سوگوب دىنى عقبىن قويدوردىلار
اول سبىدىن حقه سىغنىپ كىلدىم منا

قول خواجه احمد دنيا قويسنك ايشىنك بتار
كوكسونكدكى چىقان آهينك عرشقه بىنار
جان پىرارده حق مصطفى قولونك تونار
اول سبىدىن حقه سىغنىپ كىلدىم منا

o

حکمت

يا الهيم حمدىمك بىرله حكمت ايتىم
ذانى اولوغ خواجم سىغنىپ كىلدىم سنكا
توبه قىلىپ گناهىمىن قورقوب قايتىم
ذانى اولوغ خواجم سىغنىپ كىلدىم سنكا

قرق بىرىمك اخلاص قىلدىم يول تاپاي دىب
ايرانلاردىن هر سر كورسم مېن ياپاي دىب
پىر مغان ايزىن آلىب مېن اوپاي دىب
ذانى اولوغ خواجم سىغنىپ كىلدىم سنكا

قرق ايكىمك طالب بولوب بولغه كىردىم
اخلاص قىلىپ بالغوز حقه كونكل بىردىم
عرش كرسى لوح دىن اونوب قلم كىزدىم
ذانى اولوغ خواجم سىغنىپ كىلدىم سنكا

قرق

جنازیم فی آرقاسیدین ناشلار آتینک
ایاقیمدین توتوب سودراب گورکا ایلتینک
حقه قوللوق قیلمدینک دیب یانجیب تیغینک
اول سبیدین حقه سیغنیب کیلدیم منا

یازوق بیلان یاشیم بیٹی ایکرمه بیش
سبحان ایگام ذکر اورگانیب کوسومنی نیش
کوسومک کی گره لاریم سین اوزونک بیش
اول سبیدین حقه سیغنیب کیلدیم منا

مین ایکرمی آلتی یاشده سودا قیلدیم
منصور صفت دیدار اوچون غوغا قیلدیم
پیرسیز یوروب درد و حالت پیدا قیلدیم
اول سبیدین حقه سیغنیب کیلدیم منا

مین یکرمه بیٹی یاشده پیرنی تابتیم
هر نه کوردوم پرده بیرله سرنی یافتیم
آستانه سین یاستانبان ایزین اوبتیم
اول سبیدین حقه سیغنیب کیلدیم منا

مین ایکرمی سیکز یاشده عاشق بولدوم
کیچه یاتمای محنت تارتیب صادق بولدوم
آندین سونکره درگاهی کا لایق بولدوم
اول سبیدین حقه سیغنیب کیلدیم منا

بیرکیم اوتوز یاشقه کیردیم حالیم خراب
عشق اوتیده بولالمادیم مثل تراب
حالیم خراب بفریم کبات کوزوم پر آب
اول سبیدین حقه سیغنیب کیلدیم منا

قول خواجه احمد ياشينىڭ يېتى يىكرىمى بىر
نە قىلغاي سىن كىناھلار يىنك تاغ دىن آغر
قىامت كون غضب قىلسە رىم قادر
ايا دوستلار نىچوك جواب اينغوم منا

۴

ھكىمىت

خوش غايىب دىن قولايغىم غە الھام كىلدى
اول سىبىدىن ھقە سىغنىپ كىلدىم منا
بارچە بىزرك يىغلىپ كىلىپ انعام بىردى
اول سىبىدىن ھقە سىغنىپ كىلدىم منا

مىن يىكرىمە ايكى ياشىدە فنا بولدىم
مرھم بولوب چىن دردىلىك كا دوا بولدىم
يالغان عاشق چىن عاشق غە كواھ بولدىم
اول سىبىدىن ھقە سىغنىپ كىلدىم منا

ايا دوستلار ياشىم يېتى ايكرىمە اوج
يالغان دعوى طاعت لارىم بارچە سى پوج
قىامت كون نە قىلغايىمىن برھنە لوج
اول سىبىدىن ھقە سىغنىپ كىلدىم منا

من يىكرىمى نورنقە كىردىم ھق دىن بىراق
آخىرنقە بارور بولسام قانى يىراق
اولكائىمەك يىغلىپ اورونك بوزمىنك تىناق
اول سىبىدىن ھقە سىغنىپ كىلدىم منا

جنازىم نى

اون آلتیمده بارچه ارواح اولوش بیردی
هی هی سزکا منارکدیب آدم کیلدی
فرزندیم دیب بوینوم قوچوب کونکوم آلدی
اون یتیمده ترکستانده توردیم منسا

اون سیکزده چلتن بیله شراب ایچنیم
ذکرین ایتیب حاضر توروب کوكسوم تیشتم
روزی قیلدی جنت کیزیب مورلار قوچنیم
حق مصطفی جمال لارین کوردیم منسا

اون توقوزوده یتیمیش مقام ظاهر بولدی
ذکرین ایتیب ایچ وناشیم طاهر بولدی
قایدیه بارسام خضر بابام حاضر بولدی
غوث الغیث من ایچوردی نویدیم منسا

یاشیم یتیم یکرمن کا اوندیم مقام
جسمد الله پیر خدمنین قیلدیم تمام
دنیاده گئی قورت قوشلار قیلدی سلام
اول سبیدین حقه یاوق بولدیم منسا

مؤمن ایرماس حکمت ایشنیب بیعلامای دور
ایرانلارنی ابتغان سوزین تینکلامای دور
آیت حدیث گویا قرآن آنکلامای دور
بول روایت عرش اوستیمده کوردیم منسا

روایت فی کوروب حقه سوزلاشتیم مین
یوزمینک تورلوك ملایک کا یوزلاشتیم مین
اول سبیدین حقی سوزلاب ایزلاشتیم مین
جان ودلیم انکا فدا قیلدیم منسا

اون یاشینکنکه اوغلان بولدوبك قل خواجه احمد
خواجه ليك كا بنا قویوب قیلماي طاعت
خواجه مندیب بولك فالسنك وای نه حسرت
اول سبیدین آلتیمیش اوچده کبردییم بیرکا

۳

حکمت

هر صبحدم نسا کیلدی قولاقیم غه
ذکر ایت دیدی ذکرین ایتیب بوردوم منا
عشق سزلارنی کوردوم ایرسه بولك قالدی
اول سبیدین عشق دوکانین قوردیم منا

اون بیریمده رحمت دریا تولوب ناشتی
الله دیدیم شیطان مندین براق فاجتی
های وهوس ما و من لیک تورمای کوچتی
اون ایکییمده بوسزلارنی کوردوم منا

اون اوچومده نفس هوانی قولغه آلدیم
نفس باشیمه یوزمینک بلا قارماپ سالدیم
تکبرنی آیاغ آستیده باسیب آلدیم
اون نورتومده نفاق صفت بولدیم منا

اون بیشیمده حور و غلمان قرشو کیلدی
باشین اوروب قول قاوشوروب نعظیم قیلدی
فردوس آتلیغ جنتی دین محضر کیلدی
دیدار اوچون بارچه سیننی قویدییم منا
اون

جنازه سين اوقوب بېردىن كوتاردىلار
بېر فرصتدە اوجماح اېچرە بېتكوردىلار
روحىن آلوب عليين كا كېركوزدىلار
اول سېىدىن آلتىمىش اوچدە كېردىم بېرگا
الله الله بېر آستېدە وطن قىلدى
منكر نكىر من ربك دىب سوروغ سوردى
آرسلان بابام اسلامى دىن بيان قىلدى
اول سېىدىن آلتىمىش اوچدە كېردىم بېرگا
عاقل اېرسىنك ايرانلاركا خدمت قىلغىل
امر معروف قىلغانلارنى عزت قىلغىل
نەى منكر قىلغانلارنى حرمت قىلغىل
اول سېىدىن آلتىمىش اوچدە كېردىم بېرگا
سىكزېمدە سىكز ياندىن بول آچىلدى
حكمت ايت دىب باشلار بېغە نور ساچىلدى
بجسمد الله پىرمغان مى اېچوردى
اول سېىدىن آلتىمىش اوچدە كېردىم بېرگا
پىرمغان حق مصطفى بېشك بېلىنك
قىدە بارسىنك وصفىن ايتىب تعظيم قىلنك
درود ايتىب مصطفى غە امت بولىنك
اول سېىدىن آلتىمىش اوچدە كېردىم بېرگا
توقوزومدە نولغانمىسىم توغرى يولغە
تبرك دىب آلىب يوردى قولدىن قولغە
قوانمادىم بو سوزلاركا قاچتىم چولكا
اول سېىدىن آلتىمىش اوچدە كېردىم بېرگا

بیر یاشیمده ارواح منکا اولوش بیردی
ایکی یاشده پیغمبرلار کیلیب کوردی
اوچ یاشیمده چلتن کیلیب هالیم سوردی
اول سببدین التمیش اوچده کیردیم بیرکا

نورت یاشیمده حق مصطفی بیردی خرما
یول کورساتیم یولغه کیردی نیچه گمراه
قایدده بارسام خضر بابام منکا همراه
اول سببدین التمیش اوچده کیردیم بیرکا

بیش یاشیمده بیلیم باغلاب طاعت قیلدیم
تطوع روزه توتوب عادت قیلدیم
کیچه کوندر ذکرین ایتیب عادت قیلدیم
اول سببدین التمیش اوچده کیردیم بیرکا

آلتی یاشده نورمای قاچتیم خلایقین
کوککا چیقیب درس اورکانیم ملایک دین
دامین کیسیب همه اهل علایق دین
اول سببدین التمیش اوچده کیردیم بیرکا

ییتی یاشده آرسلان بابام ایزلاب تابتی
هر سرکوروب پرده برله بوکوب یابتی
جمد الله کوردوم دیدی ایزیم اوبتی
اول سببدین التمیش اوچده کیردیم بیرکا

قابض کیلیب آرسلان بابام جانین آلدی
هورلار کیلیب هریر توندین کفن قیلدی
بیتمیش منک فرشته لار یغیلیب کیلمدی
اول سببدین التمیش اوچده کیردیم بیرکا

جنانه

فرزندیم دیب حق مصطفی قیلدی کلام
آندین سونکره برچه ارواح قیلدی سلام
رحمت دریا تولوب ناش دیب یتنی پیام
اول سبیدین التمهیش اوچده کیردیم بیرکا

رحم ایچره پیدا بولدوم ندا کیلدی
ذکرا امت دیدی بدنلاریم جنش قیلدی
فرزندیم دیب حق مصطفی اولوش بوردی
اول سبیدین التمهیش اوچده کیردیم بیرکا

تورت یوز یلدین کین چیقیب امت بولغای
نیچه ییللار یوروب خلقه یول کورکوزکای
اون تورت مینک مجتهدلار خدمت قیلکای
اول سبیدین التمهیش اوچده کیردیم بیرکا

توقوز آی توقوز کونده بیرکا نوشتوم
توقوز ساعت نورالمادیم کوککا اوچتوم
عرش کرسی پاییه سینبی بارب قوچتوم
اول سبیدین التمهیش اوچده کیردیم بیرکا

عرش اوستیده نماز اوقوب نیزیم بوکنوم
رازیم آیتیب حقه باقیب یاشیم توکتوم
یالغان عاشق یالغان صوفی کوردوم سوکتوم
اول سبیدین التمهیش اوچده کیردیم بیرکا

جاندین کیچمای هوهدیکان باری یالغان
بوقلتناقدین سورمنک سؤال بولده قالغان
حقی تابقان اوزی پنهان سوزی پنهان
اول سبیدین التمهیش اوچده کیردیم بیرکا

نفسیم مینی بولدین اوروب خوار ایلادی
نیل مور توروب خلایق غه زار ایلادی
ذکر ایتورمای شیطان برله یار ایلادی
حاضر سین دیب نفس باشنی سانچتیم منا

قول خواجه احمد غفلت بیله عمر ونک اوتی
وا حسرتا کوزدین نیزدین قوت کیتی
وا ویلتا ندامت نی وقتی ییتی
عمل قیلمای کاروان بولوب کوچتیم منا

۲

حکمت

آیا دوستلار قولاق سالینک ایدوغوم کا
نه سبب دین التمش اوچه کیردیم بیرکا
معراج اوزره حق مصطفی روحوم کوردی
اول سبب دین التمش اوچه کیردیم بیرکا

حق مصطفی جبرئیل دین قیلدی سؤال
بوچوک روح تن غه کیرمای تابتی کمال
کوزی باشلیغ حلقه باشلیغ قدی هلال
اول سبب دین التمش اوچه کیردیم بیرکا

جبریل ایدی امت ایشی سزکا بر حق
کوککا چیقیب ملایک دین آلور سبق
نالشی کا ناله قیلور هفتسم طبق
اول سبب دین التمش اوچه کیردیم بیرکا

فرزندیم

انا فتحنسانی اوقوب معنی سوردوم
پرتوسالیدی بیخود بولوب دیدار کوردوم
ملام اوروب اسکت دیدی باقیب توردوم
یاشیم ساچیب مضطر بولوب توردیم منا

ایا نادان معنی بولدیب ایدی بیلدیم
آندین سونکره چول لار کیزیب حقنی سوردوم
روزی قیلدی عزازیل نی توتوب مندیم
لنکر نوکوب بیلین باسیب یاچتیم منا

ذکرین تمام قیلدیب اوتوم دیوانه کا
حقدین اوزکا هیچ سورلامای بیسکانه کا
شمعین ایزلاب شاگرد کیردیم پروانه کا
اخگر بولوب کویوب یانیب اوچتیم منا

نام نشان هیچ قالمدی لالا بولدوم
الله یادین آیتسه آیتسه الا بولدوم
خالص بولوب مخلص بولوب لله بولدوم
فنا فی الله مقامی غه آشتیم منا

سنت ایرمیش کافر بولسه بیرمه آزار
کونکلی قاتیغ دل آزاردین خدا بیزار
الله حقی آنداغ قولغه سچین طیار
دنالاردین ایشتیب بوسوز ایدیم منا

سنت لارین محکم توتوب امت بولدوم
بیر آستیغه یالغوز کیریب نورغه تولدوم
حق پرست لار مقامی غه محرم بولدوم
تیغ باطن بیرله نفس نی یاچتیم منا

ایمانیمه چنگال اوروب قیلدی غمناک
پیر مغان حاضر بولدیپ ساچنی تریاک
شیطان لعین میندین قاچیب کیتی بی پاک
محمد الله نور ایمان آچتیم منا
پیرمغان خدمتیده یوکوروب یوردوم
خدمت قیلیب کوزوم یومای حاضر توردوم
مدد قیلدی عزازیلنی قولاب سوردوم
آندین سونکره قنات قاقیب اوچتیم منا
غریب فقیر یتیم لارنی قیلکیل شادمان
حلقه لار قیلیب عزیز جانینک ایلا قربان
طعم نابسنگ جانینک بیله قیلکیل مهمان
حق دین ایشتیپ بو سوزلارنی آیدیم منا
غریب فقیر یتیم لارنی هر کیم سورار
راضی بولور اول بنده دین پروردکار
ای بیخبر سین پیر سبب اوزی اسرار
حق مصطفی پندین ایشتیپ آیدیم منا
ییتی یاشده ارسلان باغعه قیلدییم سلام
حق مصطفی امانتین قیلینک انعام
اوشال وقتک مینک پیر ذکرین قیلدییم تمام
نفسیم اولوب لامکانغه آشتیم منا
خرما پیریپ باشیم سلاب نظر قیلدی
پیر فرصت ده عقیبی سری سفر قیلدی
الوداع دیب بو عالم دین گذر قیلدی
مکنب باریب قیناب جوشوب ناشتیم منا
انا

مدینه کا رسول باریب بولدی غریب
غریب لیغده محنت تارتیب بولدی حبیب
جفا تارتیب یرانقانعمه بولدی قریب
غریب بولوب عقمه لاردین آشتیم منا

عاقل ایرسنک غریب لارنی کونکلین آوله
مصطفی دیک ایلنی کیزهب یتیم کاوله
دنیا پرست ناجنس لاردین بویون ناوله
بویون تاولاب دریا بولوب ناشتیم منا

عشق بابی نی مولیم آچقاچ منکا تیکدی
تغراق قیلیب حاضر بولدی بویونوم ایکدی
باران صفت ملامت نی اوفی تیکدی
پیکان آلیب یوراک بغرم نیشتمیم منا

کونکلوم قانیغ نیلیم اچیغ اوزوم ظالم
قرآن اوقوب عمل قیامای نالغان عالم
غریب جانیم صرف ایلابین یوقنور مالیم
حق دین قورقوب اونقه نوشمای پشتمیم منا

آلتمپیش اوچکا یاشیم بیٹی اونوم غافل
حق امرینی محکم نونمای اوزوم جاهل
روزه نماز قضا قیلیب بولدوم کاهل
یمان ایزلاب یخش لاردین کیچتیم منا

واه دریغسا محبت نی جامین ایچمای
اهل عیال خانماندین توکال کیچمای
جرم وعصیان کره لارین موندہ چیچمای
شیطان غالب جان برارده شاشتیم منا

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بسم الله ديب بيان ايلای حکمت ايتيب
طالب لارکا دُر و گوهر ساچتيم منا
رياضت نی قانیغ تارتيب قانلار یوتوب
مین دفتری ثانی سوزین آچتيم منا
سوزنی ایدیم هرکیم بولسه دیدار طلب
جاننی جانغه پیوند قیلیب رکنی اولاب
غریب یتیم فقیرلارنی کونکلین اولاب
کونکلی بوتون خلایق دین قاچتيم منا
قایدیه کورسنگ کونکلی سنوق مرهم بولغیل
انداغ مظلوم بولده قالسه همدم بولغیل
روز محشر درگاهس کا محرم بولغیل
ما ومن لیک خلایق دین قاچتيم منا
غریب فقیر یتیم لارنی رسول سوردی
اوشال تونی معراج چبقیب دیدار کوردی
قایتیب توشوب غریب فقیر حالین سوردی
غریب لارنی ایزین ایزلاب نوشتم منا
امت بولسنگ غریب لارغه تابع بولغیل
آیت حدیث هرکیم ایتسه سامع بولغیل
رزق روزی هر نه بیرسه قانع بولغیل
قانع بولوب شوق شرابین ایچتيم منا
مدینه کا

علیه وسلم دین قالدی هر درویش که بول یتنی مقام درویش لیک نی
قیلمسه یا بیلیب عمل قیللمسه شیخ لبق و مرید آلتاق آنکا حرام
تورور ای درویش بول فقر نامه ده هر وصیتی که بتیلدی کلام
ربانی وحدیث نبوی دین واجماع امت دین بتیلدی هر طالب که
بول وصیت لارکا عمل قیللب استغامت قیاسه دنیا وعقبی آنکا
میسر بولغای وا کر عمل قیللمسه آخر دمیه جای نی کوروب پشیمان
قیلغای و شرمنده^۶ آخرت بولغای هر درویش بوقرق مقامی
قیلمسه و عمل قیللمسه آنینک شیخ لبقی شیطانی تورور اول مقام
ملکوت ایکنچی مقام لاهوت اوچونچی مقام ناسوت تورونچی مقام
جبروت مقام جبروت شریعت تورور مقام ملکوت طریقت
تورور مقام لاهوت معرفت تورور مقام ناسوت حقیقت تورور *

سایه سیده اورون آلسه آفتاب حقیقت آنکا نوشکای ای درویش
فقر نینک آلتی آدابى بار تورور اول بخشى یمان سوزکا سکوت
قیلماق و پیر آلمیده خاموش بولماق و بی اجازت پیر سوزلامک
وکشی برلان آچیغ سز بولماق و خاص عام نینک خدمتی نی قیلماق
و نفسینی اولتورمک و هوا و هوس نی ترک قیلماق فقر دین پاکیزه
نرسه بولمس فقر غربت تورور آج بولماق تورور واکر آج بولسه
آنینک طهارتی و ذکرى کونکل دین کیتمس واکر توف بولسه
فسادلار پیدا بولور فقر مقامی سکز تورور (اول) توبه تورور
عبادت تورور محبت تورور صبر تورور شکر تورور رضا تورور
زهد تورور عارف لفق تورور (اولی) حضرت آدم علیه السلام
دین قالدی (عابدلیق) حضرت ادريس علیه السلام دین
قالدی (شکر و محبت) حضرت ابراهیم علیه السلام دین قالدی
(صابرلیق) حضرت ایوب علیه السلام دین قالدی (راضی لیق)
حضرت موسی علیه السلام دین قالدی (زاهدلیق) حضرت عیسی
علیه السلام دین قالدی (عارف لفق) حضرت محمد مصطفی صلی
الله علیه وسلم دین قالدی فقر مرتبه سی ینی تورور جوانمردلیق
تورور سپاهی لیق تورور خرقه تورور صبر تورور قناعت تورور
شکر تورور توکل تورور جوانمردلیق حضرت علی دین قالدی
سپاهی لیق حضرت سلیمان علیه السلام دین قالدی غربت لیق
یحی علیه السلام دین قالدی صبرلیق و رضالیق حضرت ایوب
علیه السلام دین قالدی قناعت لیق حضرت محمد مصطفی صلی الله
علیه

الله تعالی ارواحه ایدیلار فقر بردریای تورور اول دریای پایانی یوق آنینک پایانی کوشی کورکانی یوق بیجی حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم سید الطائفة حضرت جنید بغدادی ایتورلار فقر بر پشته تورور سید احمد کبرا ایتور فقر نور خدا تورور هر کیم که اول نور نینک ضیاسی تیکسه آنینک ضیاسیدین کمال عشق تا پار شیخ احمد ایتور فقر بر تاج دولت تورور هر کیم باشیغه کیدی ایکی جهانک سلطان ابدی بولدی شیخ شقیف بلخی رحمة الله علیه ایتور فقر بر اوت تورور هر کیم نینک کونکلیکا توشتی وجودی آلتون بولدی شیخ احمد جام ایتور فقر بر شراب تورور هر کوشی جرعه نوش قیلدی نا قیامت غاچه مست لقای بولدی شیخ قطب الدین حیدر ایتور فقر جذبہ خداوند ایرور هر کیم کا تیکسه ایکی جهانده مرادی حاصل بولدی خواجه عبد الله حیدر ایتور فقر هدایت ربنا تورور هر کیم که یول تابتی جاودانه سلطان لیغری نابتی شیخ منصور حلاج ایتور فقر دیدار حق تعالی تورور هر کیم کوردی کورمدی لقمان سرخسی ایتور فقر شه بازه مت تورور هر کیم کا قوندی اول کوشی عرش کا پر اوز قیلدی نالامکانی سیر قیلدی و مشایخ لار قولی موند اغ ایرور فقر حق تعالی نینک باغ و صلیدین درختی تورور اول درخت نینک بو تاغی عقل تورور ریشه سی هدایت تورور میوه سی خیر و سخاوت تورور سایه سی قناعت تورور آنینک بوی شوق تورور آنینک برکی هر کیم کا نیکدی عمل صالح حاصل قیلدی هر کیم میوه سیدین یدی حیات جاویدانه تابتی واکر بوی هر کیم کا تیکسه مست و حیران بولغای واکر

کونین عالمینی کورکای تانیق نورور بی شک و بی شبهه ینه صوفی دنیا و آخرت ده آنینک همتی کا سیغمس برچه بهشت نینک نعمت لاری کوزیکا کورونمس ینه صوفی دیکان خد آنینک شوقیه سودک بولوب ایریب آقسه کیراک کونکلنی حقنی رضاسیغه برسه کیراک فرزندیکا و مالیغا برسه کیراک ینه صوفی دیکاننی کوریدن تابغاغای لار و پل صراده هم تابغاغای لار و جنت ده هم تابغاغای لار حضرت واجب تعالی نینک قریده تابغاغای لار اکر صوفی ایتسه ای بارخدایا برچه عاصی لارنی منکا باغیشلاغیل دیسه آنینک سوزینی حق تعالی رد قیلماغای و ینه صوفی نا حضرت حق تعالی دین ندا ایشیتسه جانینی برمکای منکر و نکیر دین اندیشه قیلماغای قیامت نی اندیشه قیلماغای حور و قصورکا باقماغای تاملک غفارنی کورمکو نچه ینه صوفی اول بولور کیم برچه ایشلاردین کونکلی ساوق بولسه نفس و شهوات دین صافی بولسه باطینی آفات دین صافی بولسه یوروشی صافی بولسه باطینی پوخته بولسه کوزی ایکی دنیا دین دوخته بولسه سری افر وخته بولسه بول ایتلکان سکسان مقام بولدی ای درویش هر بیر مقام بیر پیغمبر نینک مقامی نورور اول حضرت آدم علیه السلام نینک و آخری محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم نینک نورور سلطان المشایخ حضرت خواجه احمد یسوی رحمه الله علیه ایدیلار کیم یتمش عالم آدابنی بیلمکو نچه یتمش مقام یولنی طی قیلیب کیزمکو نچه هر کیم شیخ لبقی مقامی دعواسین قیلسه اول همان بت بولغاغای شیخ سری سقطی رحمه الله علیه ایدیلار فقر بیر تاغ ایرور برچه کان لار نینک مکانی نورور شیخ المشایخ قدس الله

تورور واون مقام طریقت ده تورور تسلیم تورور یعنی اکر بلا و محنت باشیغه کیلسه اوزینی تسلیم کا جان و دل برلان سالغای ینه ایچمک دین ویمک دین کیمک دین خلق دین نیلامسون وکلیم پاره سینی اطلس دین زیاده کورسون کوندوزروزه کیچه نمازده بولسون و تلاوة قرآن برله بولسون اوقوب قرآن تلاوة قیلیمغیل ترک نظم دیسنک آخرده بولسون راحت مرک واکر طعام ییسه ولباس کیسه نیتی عبادت بولسون واهل محبت دین اوزکانی ذکر قیلماسون وینه اخلاص برله بولسون صوفی هرکیچه نماز نهجینی ترک قیلماسون خوف ورجا ایچیده بولسون واکر صوفی طاعتینی خلق غه ظاهر قیلسه ریا اوچون ایلیک بیللیق طاعتینی ذره طعام کا سانقای تنکری عزوجل کا شایسته بولماغای ینه صوفی یولغه راست لیق برلان قدم قویسه کیراک وراست سوزلاسه کیراک زیرا که کونکل نیل کا خبر بیرورینه صوفی نفسینی کویدوروب فنا قیلسه کیراک دنیا دین سوزلامسه کیراک حق تعالی نینک یادی برلان خوش وقت بولسه کیراک وینه صوفی پست لقای بولسه حق تعالی نی تابقای اکر اوتقه باقسه حق نی کورکای واکر سوغه باقسه حق نی کورکای واکر یوقاری باقسه حق نی کورکای واکر قویی باقسه حق نی کورکای واکر ایلکاری باقسه حق نی کورکای واکر اولتورسه حق نی کورکای مشاهده کوزی برلان وینه صوفی علم البقین و عین البقین مقامینی تابقای واکر سر کوزی برلان یوقاری باقسه عرش نی کورکای (واکر) قویی باقسه ینی طبقه^۰ زمین نی تا تحت الثراپشت کاو ماهینی کورکای و هیچ حجاب بولماغای واکر حق البقین کوزی برلان باقسه مخلوقات و مصنوعات دین کچیب بی چون و بی چکونه حق نی کورکای و معرفت ده برچه

قیلیدی مینک مرتبه ختم قرآن قیلیدی یتیمش مرتبه حضرت رسول
صلی الله علیه وسلم نی توشومده کوردوم مبارک یوزلاری کا
قراب بول قرق مقامی منکا ایدیلار من عمل قیلما دیم حضرت
واجب تعالی غه یتیشما دیم حضرت شیخ شهاب الدین رحمة الله
علیه ایدیلار کیم بول قرق مقام نینک اونی شریعت ده نورور
واونی مقام طریقت ده نورور واونی مقام حقیقت ده نورور واونی
مقام معرفت ده نورور هر صوفی هر درویش هر فقیر کیم بول
قرق مقامی بیلمسه و عمل قیلسه صوفی لیق شیخ لیق و فقیر لیق
دعواسین قیلسه بلغان نورور واکر صوفی غه بودنیانینک نعمتی
تمام برسه لار کافر لار کا اشارت قیلسه کیراک واکر عقبی نعمتی نی
وجنت نی تمام برسه لار مؤمن لار کا اشارت قیلسه کیراک محنت
ورنج بلانی اوزیکا کورسه کیراک صوفی اکر خاوت ده بولسه حق تعالی
نینک ذکر ی برلان بولسه کیراک واکر خلق آراسین بولسه شریعت
امری برله ایش قیلسه کیراک و هر وقتی که درماند بولسه آنینک
درکاهیکا صبر قیلسه کیراک صوفی حلال یمک دین نوبه قیلسه
کیراک الا بقدر ضرورت ناشبهه کا نوشمکای واکر صوفی دنیا
نعمتی نی تیلسه صوفی ایمس واکر دعا و زاری بلان بلا و محنت
قیلسه صوفی نورور و شیخ لیق مقام مجاهده نورور و اهل دنیا
بلندی نیلار و اهل عقی پست لک نی نیلار خار زار لیق نی نیلار
واکر صوفیکا بلا کیلسه آه و آه دیمس و صبر قیلور واکر صوفی
نینک نفس نعمت آرزو قیلسه نفس نی آرزو سینی بیرمکای واکر
صوفی آج بولسه و برهنه بولسه خوشنود بولغای و صبر دین اوزکانی
اختیار قیلماغای خوش نواضع لیق بولغای بول اون مقام شریعت ده

نورور

(آلتىچى) مقام فقر رياضت تورور (يىتىچى) مقام فقر آج لىف
تورور (سكزىچى) مقام هلاكت تورور (توقوزونچى) مقام
دل خستنه بولماق دور (اونونچى) مقام فقر حضرت رب العزت لىك
تورور (واون نور فقر تورور (اؤل) نور صدق (ايكنچى)
نور صبر حضرت رسول صلى الله عليه وسلم ايدىلار الصبر
كنز من كنوز الجنة يعنى صبر بهشت نىنك كىچ لار يىدىن تورور
(اوچونچى) نور شكر تورور (تورتونچى) نور فكر تورور
(بىشچى) نور ذكر تورور (آلتىچى) نور نماز تورور
(يىتىچى) نور روزه تورور (سكزىچى) نور ايمان تورور
(توقوزونچى) نور صدقه تورور (اونونچى) نور پاك جان
تورور (واون يول فقر تورور (اؤل) توبه تورور (ايكنچى)
يازوق لاردىن قاينماق تورور (اوچونچى) پشيمان لىغ تورور
يمان ايشلاردىن (تورتونچى) حيرت تورور (بىشچى) مقام
خارلىق وزارلىق تورور (آلتىچى) حق تعالى دىن يارى تىلامىك
تورور (يىتىچى) يمان يول لاردىن يانماق تورور (سكزىچى)
خداى تعالى نىنك ذكرى برلان بولماق تورور (توقوزونچى)
تفكر تورور (اونونچى) فنا بولماق تورور (واون اورون بار
تورور فقر تورور حكمت تورور عدل تورور عقل تورور حلم
تورور حيا تورور عزت تورور احسان تورور ستارلىغ تورور
امانت تورور تسليم تورور شىخ شهاب الدىن قدس الله سره
ايدىلار درويش لىك كابل قرق شرايطى بىلمىك كىراك آنداغ
كشىنى صوفى دىكايلاز سلطان احمد كبرا ايدىلار يىتمىش اوچ
يىل عمر كوردوم قرق يىل مسافرلىق برله بولدوم يىتى يىل حج

وتغریب بولغیل واکر دیدار تیلاسنک ریاضت تارتغیل تا منینک
جما الیمغه مشرف بولغای سن وهر کیم دیدار تیلاسه غیرحق
آنکا حرام نورور فقیرلیق صورتی کوکنه ایردی کوکنین یرکا
ایندی صحابه لار فقیرلیق صورتینی کوردیلار اما مشایخ لار اول
صورتی بیانیده مختلف سوزلاب نورورلار حضرت علی رضی
الله عنه ایدیلار حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم اول
کیچه معراج دین یانیب کیلکیلار مبارک یوزلاریک نورور کوردوم
اون سکن مینک عالم اول نور دین منکا عیان بولدی آنک ایدیم
یا رسول الله بوکون یوزونکیزده نور کوردوم کونده کیلین
زیاده حضرت رسول صلی الله علیه وسلم ایدیلار بول کیچه
معراج ده رب العالمین حصرتیده فقیرلیق صورتینی کوردوم عشق
شراپیدین بیرجرعه نوش قیلدیم دیدیلار حضرت علی رضی
الله عنه ایدیلار بو حالده من هم آرزو قیلدیم حضرت رسول
صلی الله علیه وسلم عشق شراپیدین بیرجرعه منکا هم بیردیلار
ایچتیم بیحال بولدوم ویهوش بولدوم یینه هوشیم کا کیلیم هر نه
حضرت کا معاینه و مشاهد ایردی منکا هم شونداغ معاینه و مشاهد
بولدی حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ایدیلار یا علی
فقیرلیق مقامینده اون مقام بار تورور واون نور بار تورور
واون یول بارتورور واون اورون بارتورور قرق مرتبه بار
تورور (اول) اون مقام بارتورور کیم (اول) قناعت تورور
چنانچه حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ایدیلار
القناعت کنز لا یغنی یعنی قناعت کنجیدور کیم هر کیز توکانماس
ومال نینک فایده سی یوقتور اولوم وقتیک منقطع بولور (ایکنجی)
مقام فقر بلاغه تحمل قیلماق تور (اوچونجی) مقام فقر کرفنارلیق
تورور بندهلیمکی کا (تورونجی) مقام فقر عذاب تورور ایوب
پیغمبردک بولمیش تورور (بشنجی) مقام فقر حیرت تورور

مقام معرفت ده تورور (اوّل) فنا بولماق تورور (ايكنچى)
درويش ليقنى قبول قيلماق تورور (اوچونچى) هرايش كا
تحميل قيلماق تورور (تورنوچى) حلال طيب طلب قيلماق
تورور (بيشنچى) معرفت قيلماق تورور (آلتنچى) شريعتنى
وطريقتنى برپاي توتماق تورور (يتنچى) دنبانى ترك قيلماق
تورور (سكرنچى) آخرتنى اختيار قيلماق تورور (توقوزنچى)
وجود مقامىنى بيلمك (اونونچى) حقيقت اسرارىنى بيلمك
تورور اون مقام حقيقت ده تورور (اوّل) خاك راه بولماق
تورور (ايكنچى) بخشى يماننى تنيماق تورور و بورون لقمه كا
قول سالمق بلكه فضلّه كا قناعت قيلماق تورور اوزىنى لقمه سيني
سبيل راه قيلماق وكشيني آزار برمكاي وفقيرليق غه منكر بولماق
وسير سلوك قيلماق هر كيم دين سيرنى ساقلامق و شريعت
وطريقت و حقيقت مقامىنى بيلمك و عمل قيلماق شيخ حسن
بصرى رحمة الله عليه روايت قيلورلار حضرت رسول صلى الله
عليه وسلم دين حضرت على رضى الله عنه غه ايديلار معراج
كچه سي حق تعالى فرماني برلان حضرت جبرائيل عليه السلام
بوراق كيلتوردى يتى قات آسماندىن آشوردى تنكري عزوجل
قدرتى برلان عجايب لارنى كوردى حضرت رب العالمين سلام
قيلدى حق تعالى حبيبي جواب سلام آلدى خطاب رب الارباب
دين ندا كيلدى يا سيد المرسلين يوقارى نظر قيل حضرت
رسول اكرم صلى الله عليه وسلم نظر قيلدى ايرسه عجايب
صورت لارنى كورورلار كه آينيك شرحى ير وكوك كا سيفمس
آناك هيران بولدىلار و بيهوش بولدىلار ينه هوشلار يكا كيلدىلر
ايديلار يارب اول نه صورت ايردى كه كوردوم عقل هوشوم دين
كيتيم حضرت رب العزت دين ندا كيلدى كه اول صورت فقيرليق
صورتى تورور اى محمد اكرمنى نيلاسنك فقير بول تجريد

ای درویش هر کیم غنی لارنی اکرام قیلسه دنیا سببی اوچون
ابدالاً باد خدای تعالی نینک لعنتی غه کرفتار بولور واکر
فقیرنی حقیر کورسه واهانت قیلسه خدای تعالی چندین عذاب غه
کرفتار قیلغای بول فعل مؤمن لارده بولمس مکر منافق لارده
بولغای حضرت علی رضی الله تعالی عنه روایت قیلور لار کیم
درویش لیک مقامی قرق تورور اکر بیلیب عمل قیلسه
درویشلیکی پاک تورور واکر بیلمسه واورگانمسه درویش لیک
مقامی آنکا حرام تورور وجاهل تورور اول قرق مقام نینک
اونی مقام شریعت ده تورور واونی مقام طریقت ده تورور
واونی مقام معرفت ده تورور واونی مقام حقیقت ده تورور اول
اون مقام شریعت ده تورور (اول) ایمان کیلتورمک حق
تعالی نینک بیر لکیکا وبار لیغیغه و صفاتیغیغه و ذاتیغیغه (ایکنجی) نماز
او قومق تورور (اوچونجی) روزه تونماق تورور (تورونجی)
زکوة بیرمک تورور (بیشتنجی) حج طواف قیلماق تورور
(آلتینجی) ملایم سوزلامک تورور (یئتینجی) علم اوگرانماک
تورور (سگزننجی) حضرت رسول صلی الله تعالی علیه وسلمنی
سنت لارینی بجای کیلتورمک تورور (توقوزنجی) امر معروفنی
بجای کیلتورمک تورور (اونونجی) نهی منکر قیلماق تورور
اون مقام طریقت ده تورور (اول) توبه تورور (ایکنجی)
پیرکا قول برمک تورور (اوچونجی) خوف ورجا تورور یعنی
حق تعالی ننگ غضبندین قورقوب رحمتیدین امیدوار بولماق
تورور (تورونجی) ورد اوراتنی بجای کیلتورمک تورور
(بیشتنجی) لذات و شهواتنی ترک قیلماق تورور (آلتینجی) پیرنی
خفمتیده بولماق تورور (یئتینجی) پیرنی اجازتی برلان سوزلامک
تورور (سگزننجی) نصیحت ایشیت مک تورور (توقوزنجی)
تجرید بولماق تورور (اونونجی) تفرید بولماق تورور اون
مقام

نوبه قېلىپ حقه بويون سنوب كېلىم
نوبه قېلىپ يازوق لاردين قاچتيم دوستلار

جبرائيل وحى كېلتوردى حق رسول غه
آيت كېلىدى ذكر ايتكىن ديب جز و كل غه
خضر بابام سالىدى منى اوشبو بولغنه
آندىن صونكره دريا بولوب تاشتيم دوستلار

شريعت نينك بوستاننده جولان قېلىم
طريقت نينك كارزارينده سيران قېلىم
حقيقت دين قنات تونوب طيران قېلىم
معرفة نينك ايشيكينى آچتيم دوستلار

الست خميرين پيرمغان توييا بردى
ايچا برديم مقداريم چه قويا بردى
قل خواجه احمد ايچيم تاشيم كويا بردى
طالب لركا در و گوهر ساچتيم دوستلار

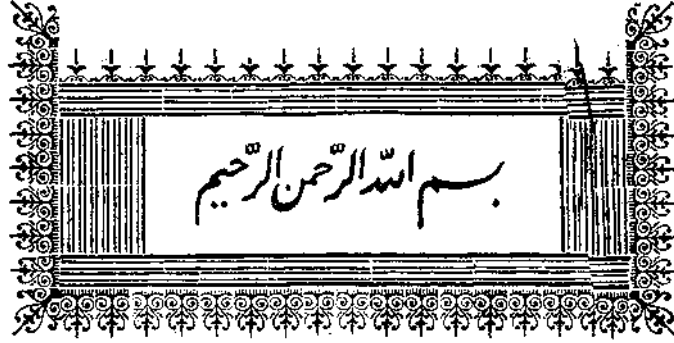
القصة بمقام انبيالار و عارف لار و عاشق لار نينك مقامى تورور
خصوصا حضرت رسول اكرم صلى الله عليه وسلم نينك مقامى
تورور يعنى الفخر فخرى ديديلار و فقيرنى يخشى كورمك ايمان
دين تورور و فقيرنى خار نوتماق كفر تورور بچوك كيم حضرت
نبينا صلى الله عليه وسلم ايديلار حب الفقراء من الايمان و بغض
الفقراء من الكفر اما فقيرلىق مرتبه سى و هرمتى يتى قات
آسماندين و يتى قات بردين اولوغ راغ تورور بچوك كيم حضرت
رسول اكرم صلى الله عليه وسلم ايديلار حرمة الفقراء المؤمنين
اعظم عند الله من سبع السموات و سبع الارضين ديب ايديلار

قُدْرَت بَرلان حَقْدِین سزکا فرمان بولدی
توبسینز تینکنز ایچره یلغوز نوشنوم دوستکار
اول تینکنزکا اوغان ایندیم فرمان قیلدی
بِحَمْدِ اللّهِ صِحْتِ سَلَامَتِ کِچْتِیم دوستلار
باشیم یتى عمر و م کیتی کوککا اوچنوم
بغیریم تاشتی عقلیم شاشتی یرکا نوشنوم
نفس و شیطان خپلی بَرلان کوب اوروشنوم
صبر رضا مقاماتین آشتنوم دوستلار
نوقوزومده نوکال توزدوم توککونمادوم
اون باشیمده اونک یانیمغه اورکولمادیم
اون بریمده اوزنفسیم کا ضابط بولدوم
فقر رضا مقاماتین کچتیم دوستلار
اون ایکیمده برچه ارواح کلام قیلدی
هورلار قارشو کیلیب منکا سلام قیلدی
سر شربتین ساقی بولوب منکا سوندی
آنی آلیب ادب بَرلان ایچنیم دوستلار
اون اوچومده غواص بولوب دریا چومدم
معرفت کوهرینسی سردین نیردیم
شمعین کوروب پروانه دک اوزوم اوردوم
بیهوش بولوب عقلیم کیتی شاشتیم دوستلار
اون تورنومده نفاق صفت خارلیغ تارتیم
هو هو تیسو باشم بَرلان تونلار قاتیم
مینک آلتون لیقی قمتسی نی برکا ساتیم
آندین سونکرافقات نونوب اوچنوم دوستلار
اون بیشمده درکاهینکا یانیب کیلیم
یازوق بَرلان هر ایش قیلیم خطا قیلیم

توبه

بارسه حق تعالی تموغده تورلوك عذابغه كُرفنار قىلغای ای درویش اكر زاهد بولسه رىای عابد بولسه سودای صوفى بولسه كدای درویش بولسه هر جای صوفى لىق لاری مردار ایشلاری فساد مریدلاری مرتد صوفى لىق لاری خودروی لىك درویش لىك لاری طمع لىك نیت لاری فتنه لىك طریقه لاری اباحت سنت لاری بدعت فعل لاری قیامت نتیجه لاری سخاوت سرلاری خیانت و غسل لاری جنابت صوفى لارده ریاضت یوق فقیرلارده قناعت یوق غنی لارده سخاوت یوق درویش لارده وهم قیامت یوق ای درویش احوالیمز نچوك بولغای ای درویش بىلكیل وآگاه بولغیل كیم اول كلمه شریعت ایکنچی كلمه طریقت اوچونچی كلمه معرفت تورونچی كلمه حقیقت نی بیلمك كیراك اكر صوفى بولوب بو كلمه لارنى بیلمسه صوفى ایمس كلمه شریعت بوتورور لا اله الا الله محمد رسول الله كلمه طریقت بوتورور لا اله الا الله صفا صفا محمد رسول الله كلمه معرفت بوتورور لا اله الا الله عظمته محمد رسول الله خلقته كلمه حقیقت بوتورور لا اله الا الله بقدرته محمد رسول الله رسالته ای درویش مشایخ مانقدم نینك فقیرلیغی نی قبول قىلیب سوزلاریكا پی رولوغ قىلیب احكام واركان لارینی بیلیب هوا وهوس نی ترك قىلیب نفس نی مجاهده یایی برلان سیندوروب اوزیکا مطیع قىلاب وقناعت نی پیشه قىلیب قضا سیننه راضی بولوب بلا سیغه صبر قىلیب نعمتی كا شكر قىلیب ایتکان رساله غه عمل قىلیب خدای تعالی نینك امرینی بیجای کیلتورسه درویش لىك آتی آنكا مسلم بولور یوق ابرسه بولارنى بیلمای شیخ لىق دعواسین قىلسه قیامت کونی قرا یوزلوك بولوب شرمنده بولغای نعوذ بالله من ذلك فقیرلیق مرتبه سی مقام اعلا تورور هر كیم كا میسر بولمس *

اگر آلیب اوزی بیسه مردار ایت بش دك بولگی اکر تون
قیلیب کیسه اول تون توزغونچه حق تعالی نما روزه سینی
قبول قیلماغای واکر آلمان نیازیدین نان قیلیم بیسه حق
تعالی آتی دوزخ ده تورلوك عذاب غه کرفتار قیبی واکر
آنداغ شیخ غه هرکشی اعتقاد قیلسه کافر بولغای آنداغ شیخ لار
ملعون تورور آنینک فتنه سی دجال دین بدتر تورور ریعت ده
طریقت ده حقیقت ده معرفت ده مرند تورور ای طلب اکر
حقنی طلب قیلیم تنای دیسنک آنداغ پیرکا قول پیرکیل
کیم شریعت ده عارف بالله بولسه طریقت ده واقف اسار بولسه
حقیقت ده کامل مکمل بولسه معرفت ده دریای عمان بولسه آنداغ
پیرکا قول پیرکیل کیم ایشینک سعادت بولغای اکر مرید
شریعت علمینی بیلمسه شریعت علمینی آنکا اورکانکا، اکر
طریقت ده واقع پیدا بولسه طریقت علمی برلان بولغه، الغای
وحقیقت سریدین مریدیکا بول کورساتکای واکر معرفت ده
جذبیه حق پیدا قیلدورغای شیخ ذوالنون مصری رحمة اللعالمیه
آنداغ ایتیب دورلار کیم مرید قرق ییل خدمت قیلماونچه
شیخ لیق و فقیرلیق و درویش اوزنی آنکا تعین بولمس ورقه
کیماکی آنکا روا ایرمس حضرت سلطان خواجه احمد یسری
آنداغ ایتیب دورلار کیم هر کیم پیرلیک و شیخ لیق دعواسن
قیلور بولسه قرق ییل تا پیرنینک خدمتی ده یورمغونچه شیخ
اوزنی آنکا روا ایرمس اکر مرید آلسه رد تورور هر کیم
درویش لیک دعواسین قیلسه اول حق امرینه بویون سنوب
شریعت امری برله بولغه یورکای و باطل ایشلاردین وبدعت
ایشلاردین پرهیز قیلغای کیچه قیام بولمغونچه کوندوز خدمت
قیلماونچه شیخ لیق دعواسین قیلسه اکر
شریعت امریدین چقسه م

الحمد له رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة والسلام على
رسوله محمد وآله واصحابه اجمعين اما بيلكل كيم بو رساله
قطب لاقطاب وسرور مشايخ سلطان الاوليا وبرهان الانتيا
خوزنه خوان حضرت سلطان الانبيا صلى الله عليه وسلم حضرت
سلطان خواجه احمد يسوى آنداغ ايتيب دورلار كم بيزدين
صونكره آخر الزمان يقين بولعانده آنداغ مشايخ لار پيدا
بولغى كيم ابليس عليه اللعنه آلاردين سبق آلغاي وهمه
خلق آلارغه محب بولغاي ومريدلاريني باشقه ره المغاي لار
اول شيخ لار كيم مريدلارى دين طمع قبلغاي وجانيني كفر
وظلالت دين آيرمغاي واهل بدعت ني. بخشى كوركاي واهل
سنت ني يمان كوركاي وعلم شريعت برلان عمل قبلماغاي
ونا محرم لاركا كوز سالغابيلار وييمان ليغ پيشه قيبليب الله تعالى ننگ
ره مبتدين اميد توتغاي ومشايخ لار ايشيني خار كوركاي
مريدلارى رد بولغاي اوزلارى مرتد بولغاي وينه خارليق
دارليق برله مريدلارى ننگ ايشيكينده يوروكابيلار اول جالده
مريدلاريدين نياز آلغابيلار اكر مريدلارى نذرى نياز برمه
اسعود تاسلا سئل فابيلار من بيزار من خدا بيزار ديكايلار شيخ
كيم كاميسر بولمس * ^v غه غريب بيچاره غه بيركابيلار

ἉΓΙΟΤΑΤΟΝ ἸΟΥΔΑΙΣΜΟΝ

ἉΓΙΟΤΑΤΟΝ ἸΟΥΔΑΙΣΜΟΝ

Қайырымды, мейірімді Алланың атынан

1. Уа, Жаратушым, сені шексіз дәріптеймін.
2. Алдымен сенің мейірім-шапағатыңнан үміт етемін.
3. Саған лайық мақтау айтуға тілім жете ме?
4. Шамам келгенше аянбайын, маған жәрдем бер!
- 5 (6). Жанды-жансыз, ұшқан-жүгірген нәрселер
- 6 (5). Сенің бар екендігіңе куә болады.
7. Сенің дара екендігіңе дәлел іздеген
8. Бір заттан мың дәлел табады.

Барлық нәрседе Алланың бар екендігінің және оның жалғыз екендігінің дәлелі бар

9. Жоқ едім. Жараттын. Және жоқ қылып,
10. Екінші бар етерсің. Бұған тәнтімін.
11. Ей, шәк-күмән жолында желігуші, [тозаққа
жағылатын] отын!
12. Кел, өлмей тұрғанда өзіңді оттан сақта!
13. Құдайым (сен үшін) күн мен түнді жаратты
14. Кезегімен алмасып, бірінен соң бірі өтіп жатады.
15. Күніңді кетіріп қараңғы түн етеді,
16. Күніңді келтіріп қайтадан жарық таң етеді.

Алла тағала былай деген: «Өліні тірі етемін, тіріні өлі етемін»

17. Өліні тірі, тіріні өлі
18. Етеді. Мұны [кезінде] көресің. Жақсылап ұқ!
19. Бұл құдыреттің иесі ұлы бір Құдай
20. Өлгендерді тірілту оған оп-оңай.

Пайғамбарлардың сипаты – оларға Алланың нұры жаусын!

21. Енді Алланың сүйіктісінің жақсы жақтары туралы
бірнеше бәйіт тыңда.
22. Ақыл-ойына салып, сөзімді аңда.
23. Ол [Мұхаммед] – тумысынан игі, адамдардың
бақыттысы.
24. [Бүкіл] жаратылғандардың ішінде оған тең келетін
[ешкім] жоқ.
25. [Өзге] пайғамбарлар жарқын жүз [сияқты болса],
бұл – ол жүзге [жарасып тұрған] көз.
26. Яки олар – қызыл [шырайлы] бет, ал ол бетке
[көрік беретін] мең.

27. Оны мадақтағанда тілімнің дәмі кіреді.
28. Оны еске алғанда шекер мен бал [жегендей болады].
29. Бүгін менен сәлем жетсін, ол ертең
30. Қол ұшын берушіме қам жегізісін.

Төрт сахабаның мадағы – олардың барлығына Алланың нұры жаусын!

31. Тағы да төрт досыңа сәлем жолдаймын.
32. Олардан жалығуым ешқашан мүмкін емес.
33. Садық пен Фарух, үшіншісі Зу н-нураин
34. Төртіншісі Әли теңдесі жоқ батыр.
35. Кімде-кім бұл төрт досқа сенбестік
36. Көрсететін болса, оған мың лағнет айтамын.
37. Уа, Алла, кешіруші иемсің, кешір!
38. Қаншама қатесі көп құлың болсам да.
39. Маған кешірімнің болса, жаным [азаптан] құтылады.
40. Егер әділдікпен шешсең, менің [жазам] ауыр.

Ұлы мәртебелі әмір Дад Ыспаһсалар Бектің мадағы – оған Алланың нұры жаусын және кешірімі болсын!

41. Уа, тіл, мадақ шығар, жалбарын қане!
42. Мен оны шаһыма сыйлық етейін.
43. Шаһымның мадағымен кітапты ажарлайын,
44. Оқыған кісінің жаны жадырасын.
45. (46). Оның ерекше қайырымдылығы мен кіршіксіз
адалдығы
46. (45). [Құдайға] Мадақ айта білмейтін адамға мадақ [айтуды
үйретеді.
47. Ол – ақылдың, сана-сезімнің, парасаттың қоймасы
48. Білім бұлағы және жақсылықтың [таусылмайтын] кені.
49. Симак жұлдызынан әрігірек қамқорлық етеді.
50. Асқан жомарттығы [күллі] аурудың емі.
51. Бұқараға шапағатты, Сәлімнен жұмсақ,
52. Алайда қаһарланғанда шері – арыстан [сияқты].
53. Шарифат жолында Омар сияқты білгір.
54. Қолы ашықтықтығы Оспанға тең.
55. Сезімталдығы Айаздың дәл өзінен асады,
56. Әділеттілігі жөнінен нағыз Наушарбан.
57. Оның берген сыйлығының [көптігі сонша, жауған]
бұлт та ұялады.
58. Бұл сөзді [досы түгіл] дұспаны да түгел
шындық деп ұғады.

59. Ей, шаһымның қадір-қасиетін санаушы,
60. Түйір құм мен ұсақ тастың саны есептеуге келе ме?
61. Саясат, басшылық, тапқырлық, жомарттық
62. Бұған қоса әділдік. Мұндайды есіттің бе, көрдің бе?
63. Тағы да ұлылық, қайырымдылық, кеңпейілділік.
64. Алла осының бәрін шаһыма бере салған.
65. (66). Бұлт ұсақ тамшыны сыйға тартса,
66. (65). Теңіз көп, аз демей қабыл алады.
67. Шаһым теңізден мың есе қайырымды.
68. Бұл аз сыйлықты қабыл етсе, [оған] таң қалуға болмайды.

Бұл кітаптың жазылу себебі мен оның қажеттілігі

69. Бұл кітапты Тат Ыспаһсалар Бек үшін
70. Шығардым. Дүниеде аты қалсын деп.
71. Кітабымды көрген естіген кісі
72. Шаһымды дұға оқығанда есіне алсын деп.
73. Кейін келген ұрпақтар арасында
74. Оның даңқы аса таңданарлық болсын деп.
75. Оның адамгершілігіне барша көңіл толып,
76. Оның аты жерді жарсын деп.
77. Кітабымды өнегелі нақыл сөздермен ажарладым,
78. Көруші, оқушыға пайдасы болсын деп.
79. Мен мұны шаһыма тарту еттім,
80. Шын пейілімді анық сезсін деп.

Бірінші сөз: Білімнің пайдасы мен надандықтың зияны туралы

81. Білім туралы айтамын. Сөзіме ден қой.
82. Уа, дос, өзіңді білімдіге жақын тұт.
83. Бақыт жолы білім арқылы білінеді.
84. Білім ал. Бақыт жолын ізде.
85. Білімді кісі қымбат бағалы динар сияқты,
86. Білімсіз надан – құны жоқ бақыр.
87. Білімді мен білімсіз қашан тең болып еді.
88. Білімді әйел – ер, надан еркек – әйел.
89. Сүйекке – май, адамға – білім [керек].
90. Ердің көркі – ақыл, сүйектің [көркі] – май.
91. Білімсіз [кісінің] жайы майы жоқ сүйек сияқты.
92. Майы жоқ сүйекке [кім] қол ұсынады.
93. Білім алған ер [халыққа] белгілі болды.
94. Білімсіз тірісінде көрде жатқан өлік сияқты.
65. Білімді адамның [өзі] өлгенмен аты өлмейді.
96. Надан – тірі дегені болмаса, аты өлік.
97. Білімді бір [кісіге] білімсіз мың

98. Тең келе ме? Білімнің теңін теңдей ала ма?
99. Енді ойлап, сынап, байқап көріңіз,
100. Білім сияқты пайдалы өзге не нәрсе бар?
101. Білімнің арқасында ғалым жоғары көтерілді.
102. Білімі жоқ адам төмен құлдырады.
103. Білім ал, салғыртсынбай үйрен, Алланың елшісі:
104. «Білім кімде болса – соны ізде», – деді.

Сондықтан пайғамбар – оған Алланың нұры жаусын! – былай деген: «Ғылымды Шында болса да іздеп тап».

105. Білімді кісі білімнің парқын айырады.
106. Білімнің пайдасын, уа, досым, білімді біледі.
107. Білім қадірін адамға білім білдіреді.
108. Білімсіз ноқай білімді не қылсын!
109. Білімсізге шын сөз ащы тиеді.
110. Оған үгіт, насихат пайдасыз.
111. Қандай кір-қоңыс жуса тазарады,
112. Надан – жуғанмен тазармайтын лас.
113. Білімді кісі, көрдің бе, істің жөнін біледі.
114. [Не істесе] біліп істейді, кейін өкінбейді.
115. Қандай іс істесе де, білімсіздің еншісі
116. Өкініш. Оған одан басқа енші жоқ.
117. Білімді керек сөзді айтады,
118. Керексіз сөзін көміп жасырады.
119. Білімсіз не айтса ұқпай-түсінбей айтады,
120. [Ақырында] оның өз тілі өз басын жейді.
121. Жаратушы тәңірі де білім арқылы танылады.
122. [Ол] «Надандықта қайыр жоқ» деді.
123. Білімі болмағандықтан бір қауым халық
124. Өз қолынан бұт жасап: «Құдайым бұл», – деді.
125. Білімдінің сөзі үгіт, насихат, үлгі-өнеге,
126. Білімдіні азиат та, араб та мақтады.
127. Малы жоққа – білім түгесілмейтін мал,
128. Қаржысы жоққа – білім таусылмайтын қаржы.

Екінші сөз: Тілді тыю – әдептілік пен тәртіптіліктің шарты екендігі туралы

129. Білімді не айтады, тыңдап көріңіз!
130. Әдептіліктің басы – аузын бағу.
131. Тіліңді тарт, тісің сынбасын,
132. Егер [тілің] шыға қалса, тісіңді мықтап
сындырады.
133. Ойланып сөйлеген кісінің сөзі – сөздің асылы,

134. Көп шатып мылжыңдаған тілді алдырмайтын жау
[деп түсін].
135. Беталды сөйлей берме, тілінді тый.
136. Тіліңнің жүгенсіздігі бір күні басына жетеді.
137. Тілін тартпаған кісіні ақылды деуге бола ма?
138. Тіл мен сөздің бостығы талай басты жеді.
139. Адамды тіліңмен өшіктірме. Біліп қой. Тіл
140. жарасы жазылмайды, оқ жарасы жазылады.

Оқ жарасы жазылады, бірақ тіл жарасы жазылмайды

141. Ақылсыз ердің тілі – өз басының дұшпаны,
142. Талай ердің қаны тілінен төгіледі.
143. Көп сөйлеген көп өкінеді.
144. Аузын баққанда өкінген [бар ма] қане?
145. Адамға не келсе, тілінен келеді.
146. Тілінен біреу жақсы, біреу жаман болады.
147. Тыңда, илан бұл сөзге: [бағзы біреулер] күн сайын ерте
148. Тұрып, тілге жүгініп, құлшылық етеді.
149. Тілінді бақ. Аз сөйле.
150. Тілінді бақсаң, өзің аман боласың.
151. Пайғамбар адамның бетін отқа күйдіретін
152. Тіл деді. Тілінді тарт. Оттан өзіңді сақта.
153. Егер екі нәрсе бір адамға бас қосса,
154. Ол адамға жақсылық жолы кесілгені.
155. Бірі – керексіз сөзді айта салса,
156. Екіншісі – ол кісінің сөзі жалған болса.
157. Сөзі жалған адамнан тез қаш.
158. Өз өміріңді шыншылдықпен өткіз.
159. Тіл мен жақтың көркі – шын сөз.
160. Шын сөйле, әңгімеңді тартымды ет.
161. Шын сөз бал сияқты, жалған – жуа,
162. Бал [татыған] аузыңды жуа жеп ашытпа!
163. Немесе жалған сөз – ауру, шын сөз ем сияқты.
164. Бұл бұрыннан келе жатқан мысал сөз.
165. Шыншыл бол, туралық ет, әділ атан
166. Шыншыл деп білсін халайық сені.
167. Қыңырлықты тастап, әділдік киімін ки,
168. Киім-кешектің көріктісі – әділдік киімі.
169. Сырыңды кісі білмесін, берік сақта,
170. Сөзіңнен өзіңе өкініш келмесін.
171. Барлық жасырын ісің жария болып,
172. Көрген, естіген саған күлмесін.
173. Досым деп иланып сыр айтпа, сақтан,
174. Досың қаншама иланарлық шын болса да.

175. Шырақ, сырың өзінде сақталып тұрмаса,
176. Досыңда сақтала ма? Мұны жақсылап ойла.

Үшінші сөз: Дүниенің бір қалыпта тұрмай өзгеріп тұратындығы туралы

177. Бұл дүние керуен түсетін сарай сияқты,
178. Керуен-сарайға түскен көш одан әрі сапар шегу үшін түседі.
179. Әдепкі керуен қозғалып, жолға шығып ұзап кетті,
180. Тағы да жол тартып көшетін керуен қаншама?
181. Бұл дүние соңында қанша жүгіруге болады?
182. Ашкөз дүние үшін [жүгіреді] деп өзінді ұста!
183. Малға мұнша не үшін көңіл қоясың,
184. Мал таңертең келсе, кешке қайтадан кетеді.
185. Малға сұқтануды көңіліңнен шығар!
186. Киімнің [барлығын], қарынның тоқтығын
қанағат ет.
187. Байлық пен кедейлік Алланың ісі
188. Азық жоқтығын «кедейлік» – деп айтпа.
189. Бұл дүние мүлкінен тамақ пен киімді
190. Артық тілеме. Обал жүктейсің.
191. Пайғамбар дүниені егінжай деп айтты,
192. Егінжайға жаныңды салып игілік ек.
193. Бұл дүниенің ләззаты мәңгі емес,
194. Рақат дәурені зу етіп желдей өте шығады.
195. Жас қартаяды, жаңа ескіреді,
196. Күшті болса әлсірейді, қуаты қашады.
197. Бұл дүниенің заты бүгін бар болса, ертең жоқ.
198. Менікі дегенің өзгелердің еншісі боп шығады.
199. Барлық толған [нәрсе] азаяды, түгел кемиді.
200. Барлық салтанаттың соңы қарап болады.
201. Адамы сыймайтын қанша жер бар еді,
202. Адамдары өлді. Жері [қаңырап] бос қалды.
203. Неше дана, неше философ бар еді,
204. Қайда бүгін солардың мыңнан бірі?
205. Дүние [әуелі] күлімдейді де, қайтадан қас-қабағын шытады.
206. Бір қолымен бал ұстап, бір қолымен у қатады.
207. Бал жалатып, алдымен ауыздың дәмін келтіріп,
208. Кейін тостақ ұсынып, у қатады.
209. Тәтті жесең, ащы [жеуге] дайындал.
210. Рақат біріндеп келсе, реніш ондап келеді.
211. Ей, ренішсіз, қиындықсыз өмір сүруді армандаушы,
212. Бұл дүние ондай үмітке қашан орын беріп еді?
213. Бұл дүние жылан сияқты. Жыланның көзін жой.
214. Сипағанға жұмсақ, іші тола у.

215. Жылан жұмсақ болғанымен, пиғылы жауыз,
216. Қашық тұр, жұмсақ деп иланбағын!
217. Бұл дүниенің көруге сырты көрікті.
218. Алайда ішінде сүйкімсізі – мың [сан].
219. Қарап, сыртының әдемілігін көріп, бұған
220. Көңіл қойғаның – біліп қой, қатенің басы.

Алланың елшісі пайғамбар – оған Алланың нұры жаусын! – былай деген: «Күллі қатенің басы – дүиеге қызығушылық».

221. Пердесін көтеріп дүние бірер көзін ашады,
222. Құшатын сияқты қолын жазып, сосын тез қашады.
223. Сипаты жазғы бұлт сияқты немесе түс сияқты,
224. Тоқтаусыз кетеді немесе құс сияқты ұшады.

Төртінші сөз: жомарттың қайырымдылығы және сараңның қассыздығы туралы

225. Уа, дос, білімді [кісінің] жолын қу!
226. Егер сөйлейтін болсаң, біліп сөйле.
227. [Егер] мақтағың келсе, жомарт ерді мақта.
228. Сараңға бөрі сияқтандырып оғыңды кезе.
229. Барлық ел жомарттың жақсылығын айтады,
230. Жомарттық барлық айыптың кірін жуады.
231. Жомарт бол. Саған сөз де, сөгіс те келмейді.
232. Сөз келетін жолды жомарттық тыяды.
233. Жібимейтін көңіліңді жомарт кісі жібітеді.
234. Қол жетпейтін мұратқа жомарттың қолы жетеді.
235. Сараңдықты мадақтайтын тіл бар ма?
236. Жомарттықты әрі зиялы, әрі қарапайым халық мақтайды.
237. Көрдің бе, жомарт білімді жете меңгерді.
238. Сол үшін малын сатып, мақтау алды.
239. [Жомарттың арқасында] қорғансыздар жақсы өмір кешті.
240. Дүниеде жақсы ат қалдырып өлді.
241. Сараң арам [жолмен] көп алтын, күміс жинады.
242. Обал арқалап өлді, оның үстіне қарғыс алды.
243. Малың [өзге] кісілер үлесіп алды,
244. Сараңның одан алған үлесі – өкініш.
245. Уа, мал иесі, жомарт, ізгі ер,
246. Құдай саған берген екен, сен де бер.
247. [Байлықты] жинап бермеген кісі – жек
көрінішті әрі жаман атты.
248. Берсең – адал [сонда ғана] қанша жисаң жи.
249. Мінездің жақсысы, әдеттің мінсізі –
250. Біліп қой, жомарттық. Ол – сараңның айнасы.

251. Қолдың бақыттысы – беруші қол.
252. Алған, бірақ бермеген қол – қолдың құтсызы.
253. Сараңдық – емдегенмен жазылмайтын ауру.
254. Беруге [келгенде] сараңның қолы тастай берік
255. Қанша жиғанмен, сараңның көзінің сұқы,
көңілі тоймайды.
256. Ол – малдың құлы, мал – оның билеушісі.
257. Жомарт ер – халықтың құрметтісі.
258. Жомарттық абырой-атағыңды, ажар-көркінді
арттырады.
259. Адамдардың арасында сүйіспеншілікке бөленгің
келсе,
260. Жомарт бол. Жомарттық сені сүйіспеншілікке бөлейді.
261. Сараң – нағыз ұятсыз. Малдың күзетшісі
262. Жияды. Ішпейді. Жемейді. Тістеп ұстайды.
263. Дос-жаранына сау жүргенде дәм-тұз татырмайды.
264. Өледі. Қалады. Ақырында дұшпанына бұйырады.
265. Және бір керекті сөзім бар саған
266. Мен оны айтайын. Құлақ қой.
267. Ол сөз – мынау. Тәкаппарлықты басыңнан
шығарып,
268. Кішіпейілділікті берік ұста. Одан мүлде айрылма.
269. Тәкаппарлық – барлық елде жеккөрінішті қылық.
270. Мінездің ең жақсысы – жуас қылық.
271. Біреулер ұлықсынып, «Мен, Мен», – дейді.
272. Ондай адамды халық та, құдай да сүймейді.
273. [Сараң] барлық жиған-терген дүние мүлкін
274. Пайдаланбады. Өлді. Халін көріңіз.
275. Әйелі басқа бір еркекпен қалып,
276. Өзі [көрде] жатып, [малының] санын береді.
277. Тәкаппар киімін кисең, тез таста!
278. Халыққа көкірегінді керіп, тіліңді түйреме!
279. Мұсылмандықтың белгісі – көнбістік.
280. Егер мұсылман болғың келсе, көнбісті бол.
281. Көнбісті адамды тәңірі жоғары көтереді,
282. Тәкаппарлық көрсететін адамды төмен
құлдилатады.
283. Ұлықсынба, абайла, ұлық бір құдай,
284. «Ұлықтық менікі. Сіз иеленбеңіз», – деді [ол].

**Пайғамбар – оған Алланың нұры жаусын! – былай деген:
«Алла кішіпейілдінің абыройын асырады, тәкаппардың құтын
қашырады».**

- 285 (286). Ұлық болуға қол ұсынғаның,
286 (285). Менменсінгенің малға байланысты болса,

287. Малдың пайдасы немене? Жалаңаш өлесің.
288. Кісең де, себетің де, сандығың да бұл дүниеде
қалады.
289. Егер мақтан иесі: «Менің тегім асыл», – десе,
290. Мен оның жауабын кесіп айтайын.
291. Бұл халық бір ата, бір анадан өрбіген,
292. Өте байқап қараса, [бір-бірінен] айырмашылығы
жоқ.

Адамдар бейнесі жағынан бірдей: атасы – Адам, анасы – Ғауа

293. Және ақылымды ал. Амал-айлаға берілме.
294. Амал-айланың арасында жасырынған ажал бар.
295. Амал дегенім – дос, [пайда табуды] көп ойлау.
296. Көп ойлама, уайым-қайғың көбейеді. [Одан да]
еңбек ет.
297. [Мүмкін] айтарсың: «Киім – тон, шарап, ас керек,
298. Қыруар мал, көп құл, күң керек».
299. Егер өмірлік мал жиған болсаң [біліп қой!],
300. Алдымен бөрікті кие алатындай бас керек.
301. Ашкөздік деген не? Ол – адамға дұшпан қасиет.
302. Ашкөздіктің соңы өкініш, қайғы, қасірет.
303. Дүниеқорлық – адамға тек бос бейнет.

**Пайғамбар – оған Алланың нұры жаусын! – былай деген:
«Дүниеқор ақырында мақұрым қалады».**

304. Дүниеқор дүние байлығын теріп тоймайды,
305. Иесі қартайғанмен, ашкөздік қартаймайды.
306. Ашкөз ашкөздігін қай уақытта қояды?
307. Топырақ ішіне кіріп өліп жатқанда.
308. Дүниеқор қанша жиса шаршамайды.
Жалықпайды.
309. Ашкөздік дертінің емін кім біледі?
310. Сөз бар. Егер адамға берсең,
311. Екі теңге динарды [ол] он теңге қылады.

**Сондықтан пайғамбар – оған Алланың нұры жаусын! – былай
деген: «Адам баласы егер екі уысы толы алтын болса, үшіншісі
тағы болса дейді».**

312. Ей, ашкөз! Ашкөздік неменеге керек?
313. Маған айтып берші, ол не үшін керек?
314. Аз ба, көп пе, ризығың жазылған
315. Ақылды кісі дүниеқорлық жасай ма?

Алла тағала мынадай хабар жіберген: «Біз олардың несібелерін дүниеде өмір сүруге лайықтап дәл бөлгенбіз».

- 316. Тегі асыл адамның мінезі де сүйкімді.
- 317. Сүйкімді қылық көңілді еріксіз тартады.
- 318. Бір ерден екінші ердің айырмасы үлкен,
- 319. Бірақ бір қарағанда бәрінің бәркі бірдей.

Соңғы сөз: Жақсының игі қылығы мен дүниеқоңыздың жарамсыз қылығы туралы

- 320. Жақсы қылық қалпын қатаң қадағала!
- 321. Адамгершілік кімде болса, соны ер деп есепте.
- 322. Қайырымсыз кісі жеміссіз ағаш сияқты,
- 323. Жеміссіз ағашты кесіп алып өрте.
- 324. Өзіңе мейірбандық көрсеткен мұсылманға шапағатты бол
- 325. Сен де. Ой-дүниенді мұсылманға бейімде.

Пайғамбар – оған Алланың нұры жаусын! – былай деген: «Алланың әміріне мойынсұнып, оның жаратқан пенделеріне шапағатты болу керек».

- 326. Біреу зәбір-жапа жасаса, қарымына рақат көрсет.
- 327. [Өйткені] қанды қанмен қанша жусаң тазармайды.
- 328. Тәуір асың болса кісіге жегіз!
- 329. Жарамды киім тапсаң жалаңашты бүтінде!
- 330. Ешқашан кісіге азар берме, зорлық-зомбылық
жасама.
- 331. Егер кісіден өзіңе азар-ахирет келсе, – кешір.
- 332. Жамандық жасаған кісіге сен жақсылық жаса.
- 333. Мұны жақсылап ұғып ал. Адамгершіліктің басы –
осы.
- 334. Егер кісіден саған жақсылық келсе,
- 335. Еселеп қайтар. Ол адамның тілегін тіле.
- 336. Жазықты кісінің жазығын кешір!
- 337. Дұшпандықтың тамырын [терең] қаз дағы, кесіп
алып аласта!
- 338. Ашу, кек оты тұтанып жалындаса,
- 339. Биязылық суын шашып ол отты өшір.

Аллатағаласәлемайтқан: «Қаттыашудыбасу керек, адамдардың қатесін кешіру керек». Өйткені алла игілік жасағандарды сүйеді. Алланың елшісінің – оған Алланың нұры жаусын! – айтқандарынан: «Қатты ашу келгенде оны тоқтата білген адамның жүрегін Алла қасиетке толтырады». – Алланың елшісі осылай деген.

371. Сүйінішті [іс] болса, оған кейін көңіл қой.
372. Өкінішті [іс] болса, одан бұрынырақ сақтан.
373. Ердің қайыры тектен-текке кетпейді.
374. Жамандық жақсы істің қарымы бола алмайды.
375. Ей, жақсылықтан үміт етуші, өзің жамандық
жасама,
376. Тікен еккен адам жүзім жинамайды

**Жамандық етсең, салдарынан сақтан, өйткені тікен ексең,
жүзім шықпайды.**

377. Кімнің досы жақсы болса, өзі де жақсы болады,
377. Кісіге досының жақсылығы арқасында көп қайыр келеді.
378. Бұзыққа жуыма, оған үйір болсаң,
379. Сені де дереу бұзық қылықты етеді.

**Сондықтан пайғамбар – оған Алланың нұры жаусын! – былай
деген: «Кім залым адаммен бірге өмір кешсе, дереу залымдық
жасайды».**

380. Достық кетті, шындық қайда?
381. Мың адам досың болса, біреуі адал емес.
382. Көп кісінің іші арам.
383. Шын досың болса, мұны сырты ғана деп біл.
384. Бұл күнде, бұ дүниеде адамгершілік өте сирек.
385. Оңбағандық қане қайда барды?
386. Опа көлі суалып, көздері құрып,
387. Жәбір-жапа толып кетті, теңіздей асып төгілді.
388. Қайда уәде, аманат, қайда ізгілік?
389. Әділдік келгенше қайыр кете тұрады.

**Сондықтан пайғамбар – оған Алланың нұры жаусын! – былай
деген: «Ислам тоқырай бастады және тоқырайды да».**

390. Ғалым еңбек етуді, тақуа сыйынғанын қойды.
391. Оқымысты би билеп, ән шырқады.
392. Бейбастықтан тыятын кісі қалмады.
393. Сондықтан бейбастықтар күнде көбеюде.
394. Кім маскүнем болса, кісінің тәуірі сол
395. Тәуір болғың келсе, бар, маскүнем бол.
396. Кім [таза] жолды тұтса, оның жолы жоқ,
397. Кім [арам] жолмен жүрсе, оған – даңғыл жол.
398. Ей, бұзықтық істеуші, [ен] қызыққа бат!
399. Бұл сенің заманың! Ойыңа келгенді істе.
400. Тыныштықта, қуанышта, қайғы-мұңсыз

- 401. Сайранда. Көңіліңнің қоштығын көзде.
- 402. Жұрт малы бар адамға көзін сүзіп,
- 403. Бәрі өздерінің азат басын құл қылады.
- 404. Егер біреу малсыз болса, ол адамды көріп,
- 405. [Тұсынан] бетін бұрып, көзін жұмып өтеді.
- 406. Ей, малға сұғанақ ер, жете біл! Бұл мал –
- 407. Бүгін – арман-қайғы, ертең – күнә, обал!
- 408. Малды арамнан жинасаң – соңы азап,
- 409. Егер малды адалдан жинасаң, ол – есеп.

Пайғамбар – оған Алланың нұры жаусын! – былай деген: «Адал болса – есеп, арам болса – азап».

- 410. Малға сен неге мұнша сұқтанасың?
- 411. Көңіліңдегі қамың, тіліңдегі сөзің – [мал].
- 412. Өлесің. [Тірнектеп жиған] малың дүниеде қалады.
- 413. Көбіндік бөзінді ұялғанынан береді.
- 414. Сенің малың – берген, пайдаланылған мал,
- 415. Қатып ұстап тұрған [малың] – өзіне қасірет.

Алла тағаланың сәлемі: «Сендегі таусылады, Алланикі мәңгі-бақи».

- 416. Саған бүгін бұл тіршілік өте тәтті.
- 417. Ертең артыңа тастап өлгенде ащы болады.
- 418. Бұл дүниенің рақаты – опасыз рақат.
- 419. Рақаты аз да, азары көбірек.
- 420. Бал қайда болса, сол жерде арасы бар,
- 421. Бал жемей тұрып, араның зәрін байқап көр.
- 422. Өнерлі [кісіге] дүние опасызырақ.
- 423. Өнерсізге бұдан жәбір азырақ.
- 424. Өнер арқылы дәулеттің келуі
- 425. Мүмкін емес. Қиындық атаулының ең қиыны [осы].
- 426. Бұл дүниеге өнерпаз не жазды?
- 427. Не себепті бұл оны үнемі қинай береді?
- 428. Арамдар көтеріп, адалды [аяқтан] шалып,
- 429. Құтсыз дұшпан дүние алжып қартайған ба?
- 430. Ей, дүние туралы үкім айтушы!
- 431. Бұдан жиреніп және оны бірер мақтаушы!
- 432. [Біліп қой]. Әрбір болған іс Алланың бұйрығы бойынша болады.
- 433. Кім [мұратқа] жетсе, оның әмірі бойынша жетеді.
- 434. Дүниені бұлайша кейіп сөгудің не керегі бар?
- 435. Қазаны жаратқан да, беретін де Құдай.
- 436. Аяққа тікен де бұйрықпенен кіреді.

437. Қаза келсе елік тұзаққа ілінеді.
 438. Барлық болған нәрсе бұйрықпен болады.
 439. Ақылсыз кісі оны себептен көреді.
 440. Қаза жетсе әуеде ұшқан құстар
 441. Қолдың қарына қонады, өзі торға түседі.
 442. Қаза келсе жүйрік те ұра жүгірмейді.
 443. Бұйрық қайтпайтын қатты садақ құрады.
 444. Саған реніш, оған қазына берген Құдай.
 445. Ей, ренжіп-қамығушы, [бостан босқа] күнәлі
 болма!

Сөздің аяқталғанына кешірім сұрау

446. Уағыз, нақыл кітабын жазып бітірдім.
 447. Оқыған кісінің, тәтті жеміс жегендей, тілін үйіреді.
 448. Бағзы біреулер бұл сөзге өзгелердің сөзін
 449. Теңесе, шындыққа өтірікті теңегенмен бірдей.
 450. Атым – шайыр Ахмет, сөзім – өнеге, өсиет,
 451. Сөзім дүниеде қалады, өзім өлемін.
 452. Күз келді, жаз кетеді, бұл өмір өтеді.
 453. Бұл өмірді жазым көзім түгеседі.
 454. Сондықтан осы түркіше кітапты шығардым.
 455. Қажет ет мейлің, ей, дос, мейлің сөк.
 456. Мұны таңданарлық, тартымды сөздермен жазып шықтым.
 457. Егер өлсем, атым қалсын деп.
 458. Бұл кітаптың үздік болған себебі сол: бір сөзді
 459. [Сан] толғап келтірдім, жүзін кеміттім.
 460. Асыл сөз аз болады, қалжың шексіз,
 461. Зер атлас қымбат болса, арзаны бөз болады.
 462. Уа, менен кейін келген ұрпақтар! Мұны
 463. Оқысаң, дұға жасағанда мені ұмытпа!
 464. Осы таңғажайып сөзімді саған сыйлық еттім,
 465. Маған сен дұға сыйлық етсін деп.

Шайыр Ахметті – оған Алланың нұры жаусын! – суреттеп, есімі белгісіз біреу былай деген

466. Ақынның көзі туа көрмейтін еді,
 467. Бұл он төрт баппен сөзін аяқтады.
 468. Жүк артқан пілдің арқасында алтын болса,
 469. Бұл сөздің азы соған ұқсас болғай.

Басқалардың, яғни Әмір Сейфәддиннің – оған Алланың нұры жаусын! – оны [Ахметті] мақтап айтқан сөздерінен

470. Ақындардың ақыны, жақсылардың басшысы,
 471. Гауһардай асыл сөз айтқан, басқа сөздің құны жоқ.

472. Алла оған дәл қазір рақым жасасын!
473. Ертең «тірілгенде» жарандардың басшысы болсын!

Мәртебелі әмір, ел билеуші және басқарушы Арыслан Қожа тарханның – оған Алланың рақымы, нұры жаусын! Ризашылығы болсын! – Қожа ақын – оның топырағы торқа болсын! – туралы айтқандарынан

474. Шайырдың жерінің аты Йүгінек деп аталады.
475. Көңіл көтерілетін тартымды ғажап жер.
476. Атасының аты – Махмуд Йүгінеки.
477. Әдіб Ахмет оның ұлы. Мұның еш шәгі жоқ.
478. Кітабының аты – «Ақиқат сыйы».
479. Мұның бәрі араб тілінен ғибрат.
480. Түгелдей қашғар тілінде [жазылған],
481. Ақынның нақышты сөзімен айтылған.
482. Егер кімде-кім қашғар тілін білсе,
483. Ақынның не айтқанын түсінеді.
484. Кісі тіл білсе, мағынасын ұғады.
485. Өзі білмейтінін білем десе, айып [болады].
486. Көп елді көріп жүрміз: ақын сөзін
487. Түсіне білмегендіктен, өздерін қинап жүр.
488. Халық арасында айыпталып та жүр.
489. Тағы да қате мағынасын айтады.

Бүкіл жаратылғанның патшасы – Алланың көмегімен «Ақиқат сыйы» аяқталды

490. Себеп осы еді, кітапты жазып бітірдік.
491. Қажет етсең қабыл ал, қажет етпесең сөк,
492. Әрбір адам ақынның сөзін [терең] түсініп
пайдаланса,
493. Халық арасында құрметті болады.

ԱՃԱԷՊ ԱՆՄԻՆԵՅՆ

Արարատ ԵՆԻՆ

Факсимиле

عَيْبَتَهُ قُوْبُ تُوْر خَلَايِقْ آرَا

غَلَطُ بَعْنِي سِيْنِي اِنْمِشْ سِيْنَا

تَمْنَسِيْبِنَا لِحَفَايِقْ

بِعُوْر لِّلّٰهِ الْمَلٰٓئِكَةُ الْخٰلِفُ

سَبِّ اِيْرْدِي بُوْ ايشْ بِنِي دُوْ كُ كِنَابُ

كِيْرِكْ قِيْلْ اِحَابَتُ حِيْرِكْ قِيْلْ عِتَابُ

يِيْلِبُ تُوْ شَاهَرْ كِيْمْ اَدِيْبْ نِيْنِكْ سُوْرِيْنُ

خَلَايِقْ آرَا اُوْلْ كُوْنِيْ كَرْ اُوْزِيْتُ

آدیب احمَد اغلی یوق اولدیج شکی
 کنایه نینک آتی ایرو د هیت اول
 حقایق عبادت عرب دین اوش اول
 تایی ایرو د کاشمیری نیل بیله
 آیمیش آدیب رفنی نیل بیله
 اکدر یلسا کاشمیری نیلین هر کیت
 یی اوز اول آدیب نینک نیکیم آیمیش
 کیتی نیل نی بیلسا ییلور معنی سین
 ییلور من دیساعیب اوزی ییلماسن
 کوب ایلی نی کورار بیز آدیب سوزدنی
 بیله ییلکآن دین اولار اوزی نی

أَيْنِكَ تَفْتَحُ بُلْعَامِي بُوَسُوخِيكَ أَزِي
 بَرِي
 هَذَا كَلَامٌ غَيْرٌ لِحَالِ الْوَهْمِ بَعِي مِيرَسِيكَ الدِّينِ
 آدِي كَرِ آدِي فَاضِلْ لَرَبَّاشِي
 كَوَهَرْدِينْ سُوْزِ آيْمِيشْ آدِينْ سُوْزِ بِيئِي
 أَوْغَانْ رَعَتْ إِيئِسُونْ بُوَسَاعَتْ آرْكَأ
 يَارِينْ قُوْپَسَا بُوَلْسُونْ يَارَانْ لَرَبَّاشِي
 مِنْ مَقَالَاتِ بِيْرِكِي صَاحِبِ الرَّايِ وَالذَّيْبِ الرَّايِ
 حُوجَاهِ زَنْغَانْ كِيهِ الرَّجْمُ وَالرِّضْوَانُ ذِي بَرِي وَخُوجَاهِ آدِي
 آدِي بِيْنِكَ بِيْرِي آتِي يُوْزُ نَاكَ إِيْرُورْ
 صَفَالِيشْ عَجَبْ يِيْرْ كُوْنَكُوْلْ لَرِ يَا رُوْزْ
 أَنَا بِيْ آتِي حَسُوْدِي بُوْكَشَا بِي

تَمْرُ لَابٍ كَيُؤَدُّ دُمْرَ حَيْشِ نَيْمٍ يُؤَدُّ
 تَوَادِرَ سُوْرُوكَ آذِ بُولُوْدِ هَزْكَ اَكُوْرُ
 جُوْرُ اَطْلَانِ بُولُوْرُقِيْزِ اُوْجُوْرِيْ بُوْنْدُكْ
 اَيَا سَنَدَ حَيْبِيْ كَلِيْكَ لِيْ مُوْپِ
 اَقُوْرَا نَ دَعَا دَهْ اُرُوْتْ مَاسِيْفِ
 سَخَا هَيَرِ قِيْلِيْهِ بُوْرَتَكُوْرُقِ سُوْدُوْمِ
 سَخَا مَيَرِ قِيْلُوْ دَعَا دِيْبِ نِيْبِيْ
 لَا اَدْرِيْ تَاثِيْلَهْ اَيْضَا فِيْ قَرِيْبِيْ دِيْبِيْ اَحْمَدِيْلِيْ الرَّحْمَهْ
 تُوْرَا كُوْرُ تَرَا يَرُوْ دِيْبِيْ يَتَكُوْرُقِيْ

توكاتي بوان دهن بابله چوه سوري

يَمَان بُولَهْ يُوْلُكْ لَهْ اَزَا سِيْنَدَهْ ذَر
 نِيْر

يَتِي وَيُرِ كِنَايِي سَوَاعِظَ سَل
أَوْقِيَا تَأْنِيذُ نَيْلِ رَيْمِشْ دَاكْ عَسَل
كِيَرِ اِيْرَسَا بُو سُوْنَرِكَا آدِيْنُ لُرُؤِيْنِ
نِيْنِكَا سَا رِيْنِيْضَا اِيْدِي دُرُوسَنَ قَرَبَلَكْ
آدِيْبَا اِحْمَدَانِيْمُ آدِيْبِيْدِيْ سُوْنَمُ سُوْنَمُ سُوْنَمُ فَالْوَبُ مَدِيْوَاوَرُ
رِيْكَوْنَدُ كُوْنَدُ كِيْجَارِيَاوُ بَارْدِيْبِيْمُ نُوْمَا قُوْنَدُ عِيْمِيْجِيْ بُوْيَاوَرُ كُوْنَدُ
أَيْنِ اُوْرُبُ جِيْقَارِيْمُ بُو نُوْدُكْ بَعْدُ كِنَايَبُ
كِيْرِكْ تِيْلُ دِيْبُ اِيْئُ رِيْشْ رِكْرَكْ نِيْلُ عِيَابُ
يَتِيْ رِيْمُ بُو سَتَكْسُوْنُ نُوْرُوْهَ سُوْدُكِرِيْنُ
خَالِيْ بَرَسَا اُوْدُوْمُ اِيْنِيْمُ قَالَسُوْدُ يِيْبُ
أَيْنِ اُوْرُ اِيْرُوْدُ بُو كِنَايَبُ يِيْرُ سُوْرُوْكْ

قَصَابِرْ لَه سَجَلُورْ اَوَاتِ قَانِيكَان
 قَصَابِرْ لَه الْمَنُورْ تَوَزَاقْ قَه اِبْلِيكْ
 قَوغْ بِيكْ دَايِي تَنَكْ قَصَابِرْ اِيروند
 اَوْقُشْ بِي اِيزْ اِي سَبَبْ دِي كُورُورْ
 قَصَابِرْ لَه اَوْجْ غَانْ خَالِي تَوَقُورْ
 قَابِرْ غَه تَوَارْ مَسْ قَسْ قَه كِيورْ
 دَسَا كِلْسَا يُوْكَ رُوْكَ يُوْكَ دَرْ اَوْدُورْ
 نَسَا زِي شَا دِي لَسْ قَتِيغْ يَا قُورُوبْ
 سَتَا بِيغْ اَنَسَا شِيغْ رِي بِيغْ اَوغانْ
 بَسْزَغْ قِي لَمَا اِي شِيغْ اِي بِيغْ قُغْبْ
 يَفِ الْمَكْتَبَةِ تَمَّ الْكَلَامْ

بولۇنمۇز قىزدە اولۇ تېزراق اولۇ
 مە يىزىي تىزۇن غە بو صاحبۇنۇز
 تىكۇتكا بولۇي اولاشۇ قىزار
 خىس لىنى كوتروب نىمىس نى چىلىب
 غىلۇ قوتسىز آتۇن قىرىب مۇ مۇناز
 آيا حۇمىن آتۇن تىا اولۇ كوچىن
 يىرىب مۇنى سىرازىنا اولۇ كوچىچ
 اوغان حۇمىر بىرلە كلورد كلكان ايش
 آينىك آمرى بىرلە نىككازنىك كوچى
 آتۇن غە بوسوكوش ملامت نولۇك
 تىزالر يورۇن كان بىرانتۇن بىلك

شىخا حىرەت اولدىك توتۇب تۇردۇغۇڭ
 كىلا ئەللى تىمالى مائىندىكى بىفدۇ مائىدەللى باق
 بۇكۇن كىندۇ سۇچۇڭ بۇنىر مائىك سىشكا
 آچىق بولغا يادىن قۇيۇب مېاز دۇغۇڭ
 بۇادۇن سەن نى قىنىقلىق سەنە
 آزاپى اوگوش كاك سەنەپى آزە
 غەلەقىنە ايرسا بىلە ايرىپى
 آرى تەھرى تات قۇ غەلەدىن اوزا
 ھىزلىق قە آزۇن وفايىز راق اوز
 ھىزىزغە سۇيىن جىغا آزدىق اوز
 ھىزىزگە دۆلت بىرى كىل ماڭى

يَوْمَآوَرُوبٍ جَازِلٍ يُؤْمَبُ كُؤْ لَرِينِ
أَيَا مَالِغَه سُوْقِ اِيْزِ يَقِينِ يِلْ بُوْمَالِكْ
نُوْكُونُ قَدِغُو سَا قَبِيغْ يَارِيْرُ بُوْكْ وَبَالِكْ
حِرَامْ اِيْزِ سَا مَالِيْنِكْ عَنَابْ اَوْلُ سُوْمُوْجِيْ
حِسَابْ اَوْلُ اَكْرُ بُوْلَسَا مَالِيْنِكْ حَلَالْ
قَالَ اَللّٰهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَلَالُهَا حَسَابٌ وَحَرَامُهَا عَذَابٌ
بَلُوْكْ مَالِغَه مُؤْمَبَه سُوْقِ اَوْلُ بُو اُوْدُوْكْ
كُوْنُكُوْلُ دَه عَمِيْنِكْ اَوْلُ نِيْلِيْنِكْ دَه سُوْدُوْكْ
بَادُوْرَسَنْ بُوْمَالِيْنِكْ اَجُوْنُ دَه قَالُوْرُ
اُوْيَا نَبِيْبِ سِيْبِرُوْدُ لَرِ سِيْبِرُكُفُوْ بُوْرُوْكْ
سِيْنِيْكْ مَالِيْنِكْ اَوْلُ مَالِ اِيْشِيْنِ تُوْرُدُوْغِيْنِكْ
تَقْوِيْمُ رُوْنِ سَهْ دُوْبِيْنِ

كىم اۇل بۇنىڭ ئىزىدا كىمىنىڭ ئۇل
 كىم اۇل ئىزىدا كىمىنىڭ ئۇل
 كىم اۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل
 كىم اۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل
 ايا ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل
 ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل
 ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل
 ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل
 ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل
 كىم اۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل ئۇل

بۇكۈن بۇجۇن دەكېشى لېك عىزىز
 تانى قىنە بىر دېي كېيى لېك آسپز
 دىئاگۇپى سۇغۇب قۇرۇب يۇل لىن
 جفا تۇلدى تاشدى دىئىكىزىن آدىز
 قى عىمدا مانت قى آدۇ لۇك
 كۇپى كىدۇ كىجە خىركىت كۇ لۇك
 وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَدَأَ الْإِنْسَانُ غَرِيْبًا سِعْوَةً
 عَمَل تۇپىدى عالم زاهىد زهد وىغ
 عارىف رقص جىقارور اوروز خوش تىماع
 پىغ دىن پىغىقۇل كېشى قالمادى
 انىز كۇندە آرتە تۇرور بۇبىدغ

تَبَّكَانَ تَأْرِي غَزَّ رَابِرْ اُوذُومِ بِحَمَزْ اَوْلَـ
 اِنَا اَنْزَرْنَا اَمْرًا فَاَجِدْ عَدَاوَةً مِّنْ بَرِيْعِ الشُّوْكَ لَا يَجْمَعُهَا
 اِبْنِي اَدُوْكَ بُوْلَسَا اَرَا اُوْكَوْ بُوْلُوْ و
 اِبْرَ اِيْشْ اَدُوْ سِنْدَهْ اُوْكَوْشْ خَيْرِ كَيْلُوْدُ
 اَسِيْرًا كَمَا يَنْوُمًا اَسِيْرٌ ضَحَقَ
 سَبِيْ تَرْكِيْنِ اَسِيْرٍ تَبْلِيْغِ لِيْوْ فَيَلُوْدُ
 كَمَا نَا لَيْتِيْ عَالِيَةَ السَّلَامِ مَرْشِيْ مَعَ طَالِمٍ مَّقْدَا حُوْ
 تَجَا ز بُوْلْدِيْ دُوْسْتْ لُوْ ق حَتِيْمَتْ تَابِي
 سَبِيْنَكْ اِبْرَ دُوْسْتْ دَهْ بُوْ ي بُوْلُوْنْتْ كُوْ ي
 اُوْكَوْشْ بَاكْ كِيْشِيْ نِيْنَكْ اِيْحِيْ غَدَا اِبْرُوْر
 كُوْنِيْ دُوْسْتُوْنَكْ اِبْرَسَا تَشَا شِيْ يِلْ مُوْ ي

زىرىدۇ ادۇڭۇ ئىغلىن كۆتۈرۈلۈپ
آپىزلىك دىن اوزىنى سىرانىڭ كىملىك
ايشاد بولسنىڭ ايشىنى سىنىپ مەقنىيات
كىرىك مۇكىرىك سىز مۇكىرىق بىلىپ
نە ايش اوت دۇكىلىسا سىنكا سىنكا قىين
اول ايشىنىڭ اوتىنى سۇنكىنى سىنكىنى
سۇنچ ايسا كىيىن كۆتۈرۈلۈپ تۇت انكا
اوكۇنچ ايسا آندىن اوزا راق سىين
ايران خىدى شىرى شۇنراف كىچىس اول
آپىز ادۇڭايش كا سىنوت بولسا اول
ايا ادۇڭو اومغىن آپىزلىك قىلىپ

التَّوَجُّعُ الْأَخْرَجِي فِي آيَاتِ سُورَةِ تَشْمِيلِ أَبِي سَعَادٍ مُخْتَلَفٍ
 أَوْقُبْ سُوْرًا لَا سُوْرِي لِأَبِ سُوْرًا
 سُوْرُونَكَ كَبِيْرًا كَبِيْرِيْنَ بِأَشْيُنِكَ كَبِيْرًا
 مَبِيْرًا كَبِيْرًا دُوْرُونَكَ رَابِعًا أَوْ كَبِيْرًا
 بِرَابِعِ دُشْمَنِ رَابِعًا آتِي آذَانَ
 فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ النَّصِيْحَةُ تَلِيْلٌ
 وَعَمْدٌ وَوَعْدٌ كَثِيْرٌ

نَجِيْهَةٌ تَأْتِيكَ أَرْضِيْنَ بِرَابِعِ سُوْرِيْلُوْرٍ
 نَجِيْهَةٌ بِرَابِعِ سُوْرِيْلُوْرٍ بِرَابِعِ سُوْرِيْلُوْرٍ
 بِرَابِعِ سُوْرِيْلُوْرٍ بِرَابِعِ سُوْرِيْلُوْرٍ
 آذَانَ دَهْ نَجِيْهَةٌ كَبِيْرًا نَجِيْهَةٌ

بَلَاغِيْلَسَا صَبْرًا يَنْ فَرِحَ قَا كُو تُوْب
 كُو يُوْب تُوْر فَرِحَ قَه بَلَا رِيْج يُو تُوْب
 كَمَا فَالَ اللهُ تَعَالَى وَاللهُ يَحْيِي الْبَشَرِيْنَ
 فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا وَقَوْلِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 إِنِّي نَظَرْتُ الْفَرَجَ بِالصَّبْرِ عِبَادَةَ
 اَوْجَارَ مَحْتِ اُوْنِي يَكَارَ نُوْبِيْ
 قَالُوْر صَبْرًا اِيْدِيْ تَوَا بِيْنَ تُوْتُوْب
 اَلْعُ لُوْق قَه رِيْكَسَنَك يِيْكَيلَمَا اُوْزُوْنَك
 قَالِيْ بُوْلَسَا اَطْلَسْ اُوْنُوْنَسَا بُوْزُوْنَك
 اَلْعُ بُوْلُوْغُوْنَك جَه تُوْزُوْر دَاك بُوْلُوْب
 اَلْعُ قَرَبِيْجِيْكَ كَمَا سِيْلُوْغُوْنَك سُوْدُوْلُوْغُوْنَك

عَنِ النَّاسِ وَاللَّهِ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ وَكَقَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ كَفَرٍ غَيْظًا وَمَوْتِيْدُ
 عَلَى إِفْسَادِهِ مَلَأَ اللَّهُ قَلْبَهُ إِيمَانًا صَدَقَ رَسُولُ اللَّهِ
 كَرَمَ بَيْرِ بِنَانَاكَ أَتَكَاجِمَ بِنِيَادِ أَوْفِ
 بَابِدَانِ دَلَا أَلْ شَوْ كَرَمَ آلِ شَوْ كَرَمَ أَوْفِ
 بِيْتَقِي بِي بَاوِي سِيْر كَسُو كِي بِي أَوْ لَا
 بُوَابِي دِيْن لِيْكَ أِبْرَشَا اَزَادِ أَوْفِ بُوَا
 كُوُوَا زَكِيْدِ اِيَادِ دُوْسْتِ اَلْعَ لَرَحِيْقِيْنَ
 سِيْبِ سِيْر جَدِيْ قَمَ خَمِيْجِ دِيْنِ سَنِيْبِيْنَ
 اَلْعَ لَرِيْ بُوْشِ دُوْبِ سَنِيْجَا بُوْمَرَا اِيْجِ
 كِيْجِيْكَ لَرِيْ اُوْسْتَاخِ قِيْلُوْرِيْلِ يَقِيْنِ

كُوجَ اَمْخَاك تِيكُوْز مَا كِيَشِي خَا خَالِي
اَكْرِيكَا اِيْمَخَاك كِيَشِي دِيْن جِيْمُوْز
اَسِيْر قِيْلَمَنْ اِيْرَاغَا سَنْ اُوْكُوْ فِيْلَا
كَم نِيْنَك بَانِي بُو اِيْرُوْر كِيَنْ يِيْلَا
اَدِيْ كَلَا اِيْرِيْن سُنْكَ اَذْكَوْ لُوْك
اُوْكُوْ قِيْل اَوْلَا اِيْرِيْنِيْكَ شَانِيْنِيْلَه
يَا زُوْع لُوْق كِيَشِي نِيْنَك يَا زُوْعِيْن كِيْمُوْز
عَدَاوْت كُوْ كِيَشِي قَا زِيْب كَسْ كُوْچُوْر
يِيْلِيْكَ لَسَه قُوْت شُوْب عَصِيْ كِيْن اُوْ يِي
خِيْلِيْم لِيْق سُوْ يِيْن سَاج اَوْلَا اُوْت يِي اُوْچِيْر
كَانَا لَه اللهُ تَمَالِي وَالْكَاطِيْمِيْنَ الْعَمَطُ وَالْعَمَانِيْنَ

بۇتۇن قىلغۇ قىلىن اۋنا اير دىخىز
 كۆم كۆم دە بولسا آني اير دىخىز
 بېشى سىز پىناج نە كۆر سىز جىنى
 بېشى سىز پىناج نى كىيىن اورتا كىل
 سۇلان غە مۇشۇ بولۇپ مۇھبان
 سىڭا سىندۇغۇنك نى سۇلان غە سان
 قالا تىۋەلىپە اللام النعيم لىراقو و شىئە عىلن
 جفا ئىلدا جىنك غە يۇن قىل وفا
 آرى سىزچى بوسا قان پىركە تسان
 بىاغلىق آشىنىك نى كىشىڭا بىدو
 بىراغ بولسنىك اۋنراغ يىلىك نى بو

وَدَلِكْ قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا كَانَ فِي بَيْتِ أَبِيهِ وَدَارِ بَنِيهِمْ نَسَبِيَّتِي أَلَسْتُ
أَيُّ سَوْصِ إِيْدِي حَسْرِي صِلِقِي نَزَاكْ
أَبُو بِيْرٍ مَسْحَا جُوْ يَكُوْشَا كِهْرَاكْ
نَاذِرِ إِيْرَسَا كِهْرِيكْ إِيْرَسَا رِيْتِيْلِيْدِي رُوْنَهْ
حَسْرِيصِ لِيْقِيْلُوْدُوْ مُوِيْنِي أَدَكُوْمَرَاكْ
كَمَا قَالَ اللهُ تَعَالَى عَزَّ وَجَلَّ لَمَّا نَسَبْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيْنَهُمْ فِي الْحَيَاةِ
كُوْجِي كُوْرُكَا لُوْكَ إِيْرِيْنِيكْ خِيْرِي كُوْرُكْ لُوْكَ أُوْكَ
بِيْ كُوْرُكْ لُوْكَ تِيْلِيْقِي قَا كُوْشُوْكَ إِيْرِيْ بِيْرِيكْ أُوْكَ
رِيْزِي إِيْرِيْمِيْنِي بِيْرِي كَا نَفَا مَسْ تَلِيْمِي
وَلِيكِيْنِي كُوْرَا دَا كَا نُوْرِي بُوْرُكْ لُوْكَ أُوْكَ
الْبَعْضُ الْآخِرُ فِي رِكَائِيْمِ الْإِنْفَاقِ وَالْفَرَصِ فِي الْخَلْقِ

بۇباي لىق چىقاي لىق ايدىي قىمىي
 خەرىس لىق تىك ايزكا قۇدۇغ خىلنىك اولد
 قالالنىي عليه السّلام الخەرىس مۇجرۇمە
 خەرىس تۇي سىن آجۇن تىكىي نەرىب
 خەرىس لىق قارى سىن ايدىي قارىب
 خەرىس لىق قارىب قارىب خەرىس ارقىان
 اولۇن يىسا تۇپراق پىشىكە كەيىپ
 خەرىس خەرىب آرمۇن اوسن مۇر بۇلۇر
 خەرىس لىق ايتى نىنك ايمىن كىم بىلۇر
 خەرىس باز بىرلىسا اكد آدەنى
 ايتى پۇلە دىنارنى اولد اۇن پۇلە قىلۇر

النَّاسُ رِجْمَةٌ التَّمَالِكُفَاءُ أَبُوهُمُ آدَمُ وَالْأَمُّ حَوَّاءُ
 بِمِثْلِهِ يَنْدِيرُ الْفَيْلُ أَوْذَاتُ مَهْ أَمَلُ
 أَمَلُ إِسْرَائِيلَ ^{دَدِيورَانُو} بُوَسُوغُ ^{بِهَارِشِدِي} لِأَحْسَنَ
 أَمَلُ دِيمِيشِيمِ دُونُ أَوْزُونِ سَمَانُورُ
 أَوْزُونِ سَمْنَهْ سَاتِيخُ ^{مَنْدَر} أَوْكُوشِ قِيلَعَكُ
 أَيُورُسَنْ كَبِييُ قُونُ شَرَابُ آشِ كِيرَاكُ
 سَيْلِيدِ مَسَالِ لَمُوكُوشِ قَلْدُ قَوَا بَاشِ كِيرَاكُ
 أَكْرَبِيغِيدِيكُ إِيْرَسَا عُمُرُوكُ تَوَارُ
 نُورُونِ بَاشِ قَهْ بُوْرُكُ بِي كِيَاذِ بَاشِ كِيرَاكُ
 حَرِيصُ لِيْنُ مَا إِيْرَاكَا يَا دُخْصَلْتُ أَوْلُ
 حَرِيصُ لِيْتُ سُوْنُكِي غَمُّ أُوْكُوْجُ حَرِنُ أَمَلُ

أَلْعَسِيْمَةُ رِيْشَاهَا أَلْعَبِيْرِيْبَاهَا
 أَلْعَلُوْعُ سِنِّيْكَ سِيْزُ الْإِيْنِ سَنَكْ دِيْدِي
 قَالَتِ النَّبِيُّ لِيْدُ السَّلَامُ مَنْ تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللهُ وَكَرِهَ عَدْلَهُ
 تَوَازَرَ جِرْلَهُ إِيْرَسَهُ أَلْعَسِيْنْدُوْعُوْكَ
 أَلْعَلُوْعُ تِيْبَادُوْ إِيْلِيْكَ سُوْدُوْعُوْكَ
 تَوَازَرَ آيِيْعُ فِيْ مِيْشَ بَارُوْدَسَنْ بَلِيْكَ
 قَالَتْ سَمْنَةُ كِيْسَنَكْ سَبَاكْ صَمْمَعُوْكَ
 أَكْخَرُ كَبِيْرُ إِيْبِيْ أَمِيْلُ مَنْ دِيْسَهُ
 إِيْبَانُ مَنْ أَنْفَكْ جُوَابِيْنُ كَنْسَهُ
 إِتَا سِيْدُ أَمِيْبِيْدُ إِيْبِيْكَ بُوْخَلَقْ
 تَفَاوَتْ كَرِيْبِيْ يُوقُ أُوْنَا أُوْتِيْ سَبَهُ

بَنِي بِنِي حَلَايِقِ سِيَوَارِ بِنِي خَسَا لِقِ
 قَمُوعُ قَارَعَه سِقِ بِي اَزُونِ مَالِي بِنِي
 يَوْمَادِي بَارِدِي كُورُونَكُ حَلَالِي بِنِي
 نَبِي بِنِي مَالِي بِنِي اَبِينِ رَا سِرِ بِي لَه
 اَوْلَا اَنَّهُ يَا بِي بَانَ يِهْمُورِ سَانِي بِنِي
 تَكَبَّرِ بَابِينِ كَيْبِ اَزِ سَالِينِ
 كِيرِي خَلْقَه كُورُكُ سُونَكُ اَزَاوِلَا بِنِي
 مَوِينِ لِقِ نَشَانِي تَوَاضِعِ نَفُورِ
 اَكْرَمُ مَوِينِ اَسْنَكُ تَوَاضِعِ قِبَلِينِ
 تَوَاضِعِ قِبَلِي لِقِ كُورُ رُورِ اِبِي
 تَكَبَّرُ تَوَسَّارِ اِبِي بِنِي كِيمِ شُورِ فُورِ
 بِنِي بِنِي

خَيْلِ نَاكِرٍ اُوتِ سِيْزُ تَوَارِ بَأْسِ بِيَّابِي
يِيغَارِ يِيغَارِ يِيغَارِ يِيغَارِ يِيغَارِ
تَا تَوَارِ سِيْزُ اِيْغَارِ يِيغَارِ تَوَارِ دُوْستَه
اُولُوْر فَا لَعُوْر اَخِرِ يِيُوْر دُوْستَه
يِيَا يِيْزُ كَرَاك لِيْكَ سُوْزُوْم بَارِ سَكَا
اِيْغَارِ يِيْغَارِ يِيْغَارِ يِيْغَارِ يِيْغَارِ
سُوْزَاوُك دُوْر نَكَمَرِيْ بَأْسِ دِيْنِ سَالِيْ
تَوَارِ يِيْغَارِ يِيْغَارِ يِيْغَارِ يِيْغَارِ
نَكَمَرِ تَوَارِ يِيْغَارِ يِيْغَارِ يِيْغَارِ
يِيْغَارِ يِيْغَارِ يِيْغَارِ يِيْغَارِ
اُولُوْر اِيْغَارِ يِيْغَارِ يِيْغَارِ

آخى لىق ايرىدى بىل مۇخۇم كۆز كۆنى
 ايليك لردە قۇنلۇغ بىر بىكى ايليك
 آلب بىر مۇشان ايل ايليك تۇت سۇزى
 مۇخىل لىق اۇنر ياب اوتتال مۇرايك اول
 بىر مۇيدىن مۇخىل ايلكى كىت برك لىك اول
 بىغىب كۇننىكى توي سس كوزى سۇق مۇخىل
 توك اول مال غە مالى آتكار اريك اول
 بو بۇدون تۇلۇپى آخى اير تۇرۇد
 آخىلىق شرف چلە جمال آرت تۇرۇد
 سۇد ماك بىلا سىك كىشى ل ارا
 آخى بۇك آخى لىق سىنى سىود و دۇر

آزۇن دە ئات ادگو قۇرۇب باردېي كوز
 نھيل نھيلېي نذسېم حرام دېن اوگوش
 قالك كوش دۇ باردېي اوزبېلە سوكوش
 اولوش بولدى سالى كىشى لىر آرا
 خىل آلدېي آبدېي اوگوش دېن اولوش
 فاللهي عليه السلام من تواضع لله فرفع الله من رتبته لله
 آيا مال ايدېي يى آخى ادگو ايسد
 نياك بۇردېي ايرسە سنا سن مە بىر
 بېرىلغان سوكول كان زېرىپ بېرىلغان
 خىل بېرور آرسىك نىچە نىسا نىر
 چىمىت دە نىكى عادت عىب سوزى

تَمْنَعُ نَيْلِ أَخِي إِوْشَايِينِ أَبُو رُ
 أَخِي لَيْقُ قَعُ عَيْبُ كِيرِي نِي بُوؤدُ
 أَخِي بُولُ سَنَّا سُدُ سُوكُؤُجُ رِكِلَا سُونُ
 سُوكُؤُجُ كِيلُكُو بُولُ نِي أَخِي لَيْقُ نِيؤدُ
 أَكِيلُ مَزُ كُونُكُولُ نِي أَخِي اِبْرُ اِبْكَارُ
 تِيكِيْدَسْتُ سَرَادَتَهْ أَخَوَايِرُ نِيكَشَارُ
 مَحْلُ لَيْقُ نِي تَانِي اَوُكَارُ نَيْلُ تَايِرُ
 أَخِي لَيْقُ نِي هَسْرُ خَاصُ تُوؤدُ وَخَلْقُ اَوُكَارُ
 أَخِي اِبْرُ لَيْكُ نِي بِيئَتَهْ بِيئِدِي كُوؤدُ
 آيِينُ سَاتِي مَالِينُ نَنَّا اَلْدِي كُوؤدُ
 نِيئِيئِدِي اَوُكَامُ سُوؤدُ اَوُكَايِ بُولُؤبُ
 مَسَارُؤدُ نَنَّا

كُونُوا بِنُورِ خَلْقِ الرَّسُولِ
قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلْقُ الرَّسُولِ خَيْرٌ مِنْ خَلْقِ
نَفْسٍ كُنْتُمْ رُفْدَ آثَرِي بِمِرَاكُزِ آجَارِ
يَزَارُ قَوْلُ قُرْجَارِ دَالِ بِبِنَا تَرْكُ فَجَارِ
يَأْرِينِ عِي بُولُوتِ دَكِ بَانُوتِ دَكِ خَالِي
دِرَنكِ سِيْرِ كَجَارِ نَحْتِ يَانُوتِ دَكِ أَوْجَارِ
النُّوعُ الرَّابِعُ فِي بَرِّ التَّخَاوُفِ وَمَنْعَةِ الْبُخْلِ
أَيَادُوتِ رِيْلِكِ لِكِ يَزِينِ أَيْرِ لَكُمِيْدِ
خَالِي سُوْدِ لَسَنِكِ سُوْدِ رِيْلِي سُوْدِ لَأَكُمِيْدِ
أَيْرِي أَيْرِي لَأَكُمِيْدِ أَوْكَارِ أَيْرِي سَنِ
سَلْعِهِ كُورِيْتِ دَكِ أَوْفَرِكِ كُزْ لَأَكُمِيْدِ

سۇچۇك تات نىنك ايرسە ايجقغە آنون
مەزىنە
سېرىن كېلسە دلەت كلوز رىج اوزون
اياغ قانق سىز سۇرۇر اوشوچىخت
بوازون چان اولك اوموچقە اوزون
يىلان دلك بوازون يىلان اوق لاغور
يوقامقە يوشاق ايجى پز اغور
يىلان يوشاق ايركان ياووزفلاقاد
يىراق تەغور يوشاق يىب ايسان سەند
بوازون كورادكا كورونم لوك ساشى
يىلكن ايجىنە خراز ساخوتى
بايتىب تاش بزايشن كورونب سەن موكا

نِينِيك ديشپينك تاش ايدين كز اوشك
 قوغ تونن انلور توكال آكي يور
 قوغ آبه دان نينك خرب اول سوئي
 نجه يربار ايردي سبخش سزاري
 آري بادزي قالدي قودوغ تالك ميري
 نجه دانا ايردي نجه فيلسوف
 قى بوكون انلاز مينگينده بيرين
 اذن شواجيرات بار اين قاشچينار
 يرد المكن توتوب شهيد سيمي زهرقنار
 عسك ملت دوت ايلكن قماغ تاي نيب
 كسكي قندخ قه سونوب زهرقنار

بوباي ليق حىماي ليق ايندى قىسنى
 حىماي ليق دىب اىما اذوق يوق لوعين
 ئودنيا تىكى دىن شىوكىت كوك لوك
 اولد اتتوتىلا ما تبال يوق كوك
 تارتق لىق دىب ايدى اتتە نى رسول
 تارىغ لىق دە قىلن شىرى ادكو لوك
 بقاسىز ايرور بو آزون كىداتى
 كىچار پىل كىچار دك سزامىتى
 بىكىت خواجه بولور بىزىنى اسكى دوز
 ئاوي ايرى قىلور خار قولى
 ئوكون مار بارىن سوت ئونساكى

التَّوَعُّ الثَّالِثُ فِي تَقْلِيْبِ الشُّبُهَاتِ وَتَعْيِيرِ اجْمَالِهَا

بُوَادُونُ دَبَابُ اَوْلُ تُوْشُوْبُ كُوْجُ كُوْلُوْكَ
دَبَابُ قَه تُوْشُوْجِيْلِي تُوْشَارُ نِيْجُ كُوْلُوْكَ
اُوْكَ اَرْتِيْشُ اُوْنَادِي تُوْپُوْبُ يُوْلُ تُوْتُوْبُ
اُوْنُو تُوْبُ مِيْشُ اَرْتِيْشُ نِيْجَه كُوْجُ كُوْلُوْكَ
بُوْدِيْا سُوْنِيْجِي دَه يُوْه كُوْدُ مَاكُ نِيْجَه
خِيْيسُ سَنُكُ دِيْنُ اُوْنُرُو دِيْيَا اُوْرُوْكَ كُوْبَا
نِيْجَه مَالُ عَه مُوْجَه كُوْتُوْكَ بَقْلَا سَاقُ
بُوْمَاكُ كِيْلَا اِرُنُرُ بَارُوْرُ بَارُ كِيْجَه
كُوْتُوْكَ دِيْنُ جِيْا رُخِيْلُ تُوْرُ سُوْقُ لُوْغِيْنُ
كِيْلِيْرُ بِيْزَلَه نِيْبُ نَقْتُ قَرِيْنُ تُوْقُ لُوْغِيْنُ

كۆڭۈڭ دېيىپ بېلىسۇن خەلق سېنى
 كۆڭۈڭ لىك تۇنىن كى قۇيۇپ ئېكەي لىك
 كېيىر تۇن تۇلۇپى كۆڭۈڭ لىك تۇنى
 تېغى كېزەلە داڭزىنىڭ كېشى پىلا سۇن
 سۇزۇنك دىن اوزۇنك تا اوكۇنچ كىلا سۇن
 قوغۇن ياش رۇايشىنىڭ بولۇپ آشكارا
 بولۇدۇ كان ايشىت كان سىنكا كۇلا سۇن
 بېشىم دىپ اينا ئىپ سىز ايا سقىن
 نېمە ما اينا نىچ لىق ايش ايرىا يقىن
 سېرىپ سىنە داڭزىنىڭ سىكىپ تۇرسا
 سىكاز مۇايشىنىڭ دە مۇڭى كېت سقىن
سەدەم

سزاولە يکشار ايرسه كيراك سيز سوهرت
 اكيچ يلنن ايرسه اوله ايرينك نيل
 نيل يلنن ايردين سيراك قورنينا
 كجود سن مه عودك كوي ليك اذاً
 اعيز نيل بزاكي كوي سوز دو دود
 كوي سوزلا سوزني نيلنك يي سينا
 كوي سوز عسلدك بولغن بسل
 بسل يي اچت ته اعيزني عسل
 يه يلنن سوز ايك داك كوي سوز شفا
 بويز سوز اوراغي اوروليش مشك
 كوي بول كوي لك قيل آن كوي

لَيْسَ بِكَ لَكَانَ دَهْ اَو كُونُ كَانَ قَسِي
 يَكِي كَلَهْ اِيْرُكَا تِيْلِيْنِيْ كِيْلُوْز
 نُوْتِيْلُ دِيْنُ كِيْمِ اَدُكُوْ كِيْمِ اِيْمِيْزُ اِيْرُوْز
 اِيْتِيْتُ بُوْتُ بُوْسُوْزْ كَا قُوْعُ نَكْ دَهْ نَكْ
 نُوْ بُوْبُ نِيْلُ كَا يُوْكُ نُوْبُ تَقْرَعُ فَيَلُوْدُ
 كُوْدَاْزُ كِيْلُ نِيْلِيْنِيْ كِيْلَاْزُ تِيْلُ مَوْنُوْ نَاْ
 كُوْدَاْزُ نِيْلَسَا بُوْنِيْلُ كُوْدَاْزُ لُوْدُ اُوْدُوْ نَاْ
 نُوْلُوْ اِيْرِيْ اُوْتُ قَدُ يُوْزِيْنُ اَنْتُ قُوْبِيْجِي
 نِيْلُ اُوْلُوْ دِيْ دِيْ يِيْجُ نِيْلُ يُوْكُ اُوْتُ دِيْنُ اُوْرُوْ
 اِيْ كِيْ تَكْ يِيْ كِيْسَا يِيْزُ اِيْرُدَهْ خَاْ
 نُوْ كَاْ نِيْ اُوْلُوْ اِيْرُكَا سُوْدُوْ يُوْكُ

اوكوشنك تئمن نيل ابي الس يا غن
 سوزنك بوشلوع ايشا پيغا توت نيلنك
 بيناد ياش قه ييزكون بوشيل بوشلويغي
 نير دليق مر بولعد تپيلي بوش كپيني
 تپير باش يي بيدي بونيل سوز بوش
 چرك قددسه ايز يي شيلين ميل بوشيل
 بئاق توره بويغ نس بوقار اوغ باشي
 براكات السهام لها التيلم ولا ينام بلجج اللان
 سنيه اير تپيلي اوز باشي دشميني
 تلب يني تو كولدي تپيلير اير قسني
 اوكوشن سوزل كان ده اوكوشن كان نيليني

اُوذِر اِيْلَ صَحِيْحِيْنَ بُوْتِ اِيْنِيْبِ اِيْمِيْمِ بُوْرِيْدِيْ
 يَلِيْكَ لِيْكَ سُوْرِيْ بِنْدِ نَصِيْحَتِ اَدَبِ
 يَلِيْكَ لِيْكَ اِيْ اُوْشَكِيْ عَجْمِ هَمَّ عَرَبِ
 تُوْرَسِيْرَعَهْ يَلِيْكَ تُوْكَانْ مَسْ تُوْازْ
 حِجَابِ سِيْرَعَهْ يَلِيْكَ يَا اِيْلَسْ حِجَابِ
 اَلنُّوْمُ اَلثَّانِيْ فِيْ حِفْظِ اللِّسَانِ وَنَاوِيْ اِيْلَهَا وَنَسُوْمَهَا
 اِيْنِيْتِ كِيْلِ يَلِيْكَ لِيْكَ نِيْكَوْرِيْبِ اِيُوْرْ
 اَدَبِ كَرَبَاشِيْ نِيْلِ كُوْدَا اَزْ مَاكْ تُوْرُوْدْ
 نِيْلِيْكَ يَكْ تَهْ قُوْتِ غِيْلِ نِيْشِيْكَ نِيْمَا
 غَايِيْ چُوْرَسْ يَكْ نِيْنِ نِيْشِيْكَ نِيْ نِيْوُوْرْ
 سَنِيْبِ سُوْرَلِكَا نْ اِيْرْ سُوْرِيْ سُوْرَسَاغِيْ

بَلِيك سِيز سُونْكَآكَا سُونْغُس بَلِيك
 بَلِيك سِيلْدِي بُولْدِي آرَان بِل شُكُولُك
 بَلِيك سِيز نِيرِك لَه بِيشِيك كُورُكُولُك
 بَلِيك لِك ايز اولدي ايتي اولادي
 بَلِيك سِيز ايسان ايركان ايتي اولوك
 بَلِيك لِك بيريكتا بَلِيك سِيز مِينْغِيز
 تِيكْكَآكِي تِيكْكَآدِي بَلِيك نِيكْكَشْكَشْ
 بَتَاكْكَ خِيْل اينيدي اوقاسينا بو
 نَه سَنَقْ بَاو بَلِيك تَاكْ آسِيغْ لِيك اوشْكَشْ
 بَلِيك سِيز لَه عَالِيْم يُوْقَاو يُوْقْ لَادِي
 بَلِيك سِيز لِك ايرني چوك آردِي تُونْغُس

بَلِيكْ لِكْ كِشِي كُوزِ يِلُورْ ايش اُوزِين
 يَلِيبْ ايشاد ايش نِي اُوگون سَن كَمِيَتْ
 نَه تُوْرلُوكْ ايش ايرسا بَلِيكْ سِيْزْ اُونِكْ
 اُوْكُورْ اُولْ اَنَشْكَازْ يُوْقْ اُولْكَانْدَه اُوزِين
 بَلِيكْ لِكْ كِيْرَاكْ لِكْ سُوْرِيْن سُوْرلَايُورْ
 كِيْرَاكْ سِيْزْ سُوْرِيْجِيْ كُوْمُوبْ كِيْزْ لَايُورْ
 بَلِيكْ سِيْزْ نَه اَيَا اُوْرْ اُوْقْ مَادِيْن
 اَتِيْنَكْ اُوْزْ نِيْلِي اُنْدَه سِيْجِيْ يُوْرْ
 بَلِيكْ بَرَكَه سِيْلُورْ نُوْرَاتْ كَانْ اِيْدِيْ
 بَلِيكْ سِيْرْ لِكْ اِيْجَه خِيْرِيُوْقْ دِيْدِيْ
 بَلِيكْ يِلْمَكْ دِيْن بِيْرْ اَنْجَا بُوْدُوْرْ

بَلِيكُ بِيْلُ اَسَانَا بِيْلُ اَوْ حَقِّ سُولُ
 بَلِيكُ كِيْمَرْدَه اِيْرَسَا سِيْزَا قَالَكُ دِيْهِي
 وَذَلِكَ قَرْنُهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ بِالصَّيْنِ
 بَلِيكُ لَكُ بَلِيكُ بِي اَدَا بِيكَا نَ بُولُو دُ
 بَلِيكُ تَنَّا قَتِيْنِ اِي دُوْسْتِ بَلِيكُ لَكُ بِيْلُو دُ
 بَلِيكُ بِيْلُو دُو دُو دُو اِيْرَا كَا بَلِيكُ قَسِدِ بِي
 بَلِيكُ بِي بَلِيكُ سِيْزَا آ دِيْرِيْنِ نَرِ بِيْلُو دُ
 بَلِيكُ بِيْرَا كَا حَقِّ مَوْزِ تَانِيُو سِيْزَا اِيْرُو دُ
 اَنَكَا پَسَنَدِ بِيْحَتِ اَسِيُو سِيْزَا اِيْرُو دُ
 نَه تُوْرُ لُو كُ آ رِيْنِغِ سِيْزَا اِيْرُو دُ يُو دِي سَه
 سَا سَبَلِ يُوْبِ آ رِي سِيْزَا اِيْرِيْنِغِ سِيْزَا اِيْرُو دُ

بَلِيكْ نَهْنِ آيُودَمَنْ سُوذُومُ شَا ^{أولا}
 بَلِيكْ لِكْ سَا كِيَادُوسْتِ اُوزُونُكْ نِي ^{سنته الى} ^{أولاً}
 بَلِيكْ بِيذَلَه بِييلِنُورُ سَعَادَتُ يُوَالِي
 بَلِيكْ بِييلِنُورُ سَعَادَتُ يُوَالِي ^{أولاً}
 بَهَا لِيَقُ دِينَارُ اُولُكْ بَلِيكْ لِكْ رِكِيشِي
 بُوَجَاهِ سَلِ بَلِيكْ سِيَهْ سِهْ سِهْ سِهْ
 بَلِيكْ لِكْ بَلِيكْ سِيَهْ چَا نِ تَنَكْ بُولُورُ
 بَلِيكْ لِكْ نِيشِي اِيْرَجَاهِلْ اِيْر تِيشِي
 سُونُكْ كَا بَلِيكْ تَاكْ اِيْرَانْ كَا بَلِيكْ
 اِيْرَانْ كُورُكِي عَمَقْلُورُ سُونُكْ كَا بَلِيكْ
 بَلِيكْ سِيَهْ بَلِيكْ هِيَهْ سُونُكْ كَا تَاكْ خَالِي

جِتَادِ دِيْمِ أَحْوَن دَدِ آبِي تَالَسُو دِيْبِ
 كِتَابِي رِي كُورْكَانِ اِيْشِيْثُ كَانِ كِيْشِي
 شَامِيْمِ نِي دُعَا بِيْرَلَهْ يَادِ قِيْلَسُو دِيْبِ
 كِيْشِي كَلِيْكَ لِي كِيْشِي لَرِ اَرَا
 آيْنِكَ مُوْدِي بِيْرَلَهْ كُوْرْكَوْلَرِ تُوْلُوْبِ
 آيْنِكَ يَادِ بِيْرَلَهْ اَجُوْن تُوْلَسُو دِيْبِ
 بِيْرَادِيْمِ كِنَانِي مَوَاعِظِ مَسَلِ
 مَاتِيْعِي اُوْتُوْعِي اَسِيْحِ اَلْسُو دِيْبِ
 بِيْلَاكِ اِسِيْمِ آبِي شَهِيْمِ عَهْ مَسُوْكَ
 مَوَا دَارِ لِيْمِيْمِ يِي تُوْكَالِ بِيْلَسُو دِيْبِ
 اَلْوَعِ اَلْوَعِ بِيْمَنْعَةِ اَلْعِلْمِ رَهْمَتَةِ اَلْجَمِيْلِ

قَوْلِي
 اَبِي تَالَسُو دِيْبِ
 اَبِي تَالَسُو دِيْبِ

سَنَازِمُوْا دِيْزَقُرْ اَوْثَاقَ تَاثِرَايِ
يَايَاتِ يِيَايَاتِ رِيَايَاتِ كَدَمِ
رِيَايَاةَ اَوْلَاهِ عَدْلِ اِيْشِيْتِ كَهْرُ سُوِي
يِيَايَايَا مَرْوَتِ فُنُوْتِ اَوْغَايَا
عَطَايِيْلِي شَا مِيْرَغَه بُوْجَلَه اِي
اَوْكُشِ اَز دِيْبِ اِيْمَسِ يِيْپِيْرَا دِيْپِيْكَيْزِ
بُوْلُوْتِ مَهِيْهَ قِيْلَسَه اَوْثَاقِ قَطْمِ يِي
دِيْپِيْكَيْزِ دِيْپِيْ كَرِيْمِ رَاكِ شَا هِيْمِ يِيْپِيْكَيْزِ
قَبُوْلُ يِيْلَسَه نَنَّاكِ يُوْرُوْ بُوْا زِ مَهِيْرِي
مُوْجِبِ تَالِيْنِهَذَا الْكِتَابِ وَتَنْفِيْهِ
تَاثِرَايِيْهَ سَلَا دِيْپِيْكَيْزِ اَوْجُرِيْ بُوْجَلَه

بِسْمِكَ يَا بَدِيءُ رَأْسِ الْوَسْمَاءِ
مَخَافِي مَكَارِيرٍ يَبِيضًا دَرَسَانِي
رَعِيَتْ قَهْ شُهُورٌ كَلِيمٍ دِينَ حَلِيَةٍ
وَلَيْكِنِ بُوْشَادَهْ شِيْرَا اَنْسَلَانِي
صَلَابَتُ اِيْحِيْنَهْ عُسْرُ دَاكُ تَاوَرُفُ
عَاوَتُ بِيْمَاتُ تُوْتَا رُ عُسْمَانِي
نَبِيْكَ لِيْكَ دَهْ كَنْدُو اَيَا زِيْنِ اَزُوْقُ
دَاوِ اِنْصَا فُ تُوْتَا رُ چِيْنِ اِنِي شِيْرَا نِ
اَيْنِيْكَ مَخْشِيْنِيْدِيْنِ بُولُوْتُ اُنْفَا هُوْدُ
بُوْسُوْرِيْنِ بُوْ تُوْنِ چِيْنِ تُوْتَا رُ دُ شَمِيْنِي
اَيَا شَامِيْرُ اَرْدُرُ لَرِيْنِ سَا نَهْ غَسْنِ

مَنكَ بُولَسَه فَضْلِيْنِكَ قُوْطُوْدِي اُوْدُوْر
 اَكْر بُولَسَه عَدْلِيْنِكَ تَنْبِيْغ لِيَق مَنكَ
 فِي مَدْح اِيْبِرَ اَلْجَلَّادِ اَسْبَهَسَا لَآرِيْبِيْكَ كَلِيْمَا لِحْمَدِ الْفَرْدِ
 اِيَا نِيْل قُرْآن مَدْح اُوْتُوْن كِيْل قَنِي
 مَن اَرْتَقْت قِيْلَا يِيْن شَه مَرَعَه اِي
 شَهِيْم مَدْح بِيْرَلَه بَزَا يِيْن كِتَاب
 اُوْتُوْن كِيْل نِيْنِكَ يَزُوْسُوْن جَسَا يِي
 اُوْتَا بِيْلَس اَرْتَا اُوْتُوْن اُوْتَا تُوْر
 اِيْنِكَ قَدْر جُوْبِي بِيْبِيْغ اِحْسَا يِي
 اُرْ اُوْلَا عَقْل اُوْتُوْن هُوْش خُرْدَا مَكَا ن
 يِيْلِكَ مَعْنِي مَه فَضِيْلَت كَا يِي

لَو كُونُ تَيْكُوسِيْبِيْنِ دُرُوْدُ اَوْلَا يَارِيْنِ
 اَيْبِكْ تُوْتْ نَاچِيْمِ عَهْ اَيْكْرِيْسَهْ بُونَكَا
 فِي سِيْحِ الشَّحَابَةِ الْاَرْبَعَةِ رَفَعُوْنَا لَهْ عَلِيْهِمْ اَجْمِيْنِ
 بِمِهْ تُوْتْ اَيْشِيْنِكَا اِيْدُرْمَنْ سَلَامْ
 اَوْلَرِيْنِ اُوسَانْ تُوْتْ قِيَانْ اَوْلَا سَنَكَا
 صَادِقْ بِيْرِيْهْ فَاْرِيْحْ اَوْجُرْمِيْحْ ذُو النُّوْرِيْنِ
 عَلِيْ تُوْرِيْ لِيْنِيْ اَوْلَا اَرْ سِيْكَ تُوْنَكَا
 كِيْمِر اِيْرَسَا بُو تُوْتْ اِيْتِيْ كَا بَدَا عِنَقَادْ
 تُوْنَارْ اِيْرَسَا سِيْنِكْ لَعْنِ اِيُوْرْمَنْ اَسْنَا
 اِيْلِيْ كِيْمُوْر كَانْ اِيْدِيْمَنْ سَنْ كِيْمُوْر
 بِيْجَهْ مَا خَطَا لِيْقْ قَوْلْ اِيْرَسَمْ سَنَكَا

بۇ ئۇنىڭ ئايىسى ئۇلۇغ پىرىيىيات
ئۇلۇك كىرەپى شىزىكۇز مالىك آسان آنىڭ
بىنەننى ئىتىئەككە ئەلەم

ئىشىت ئىندى قانچىت سەبىب فەسلىدىن
ئۇقۇش ھۇش سۇزىنى ئۇنىڭ
ئۇلۇ ئۇلۇ خەلقكە سەبىبى قۇتۇلۇغىن
قۇرۇش دە يۇقۇش ئۇنىڭ قۇتۇش ئىشىنىڭ
سۇلۇر ئۇرۇشكە يۇرۇش يۇرۇش يۇرۇشكە
يا ئۇلۇ قۇتۇش ئۇنىڭ بۇ ئىشىنىڭ
ئۇنىڭ مەدە سەبەبى نەشەر بۇ ئىشىنىڭ
ئۇنىڭ يادى سەبەبى شەكەر شەمە ئۇنىڭ

يوق ايردينير يرآت تينك يينا يوق قىليب
ايكىج باز قىلور سين متيرمن مونكا
اياشك يوليينه يلىك يلى اوون
كىلاوت دين اوزونك يولا الهوندين اويكا
براق اوعايم تونونك كوندو زونك
اوقب پيرى پيرشا يورود اناك سونكا
توناق تونونك يى كونونك كيتايب
كونونك كيتايب بازير ووقد نىشا
كاه لاه تىلغىج الحى زالىن وخرج الت من الحى
اولوك نين نيريك هم تيريك دين اولوك
چتارود كورهن سويكيت اناشا
چتارود كورهن سويكيت اناشا

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
الھٰی اۆگۈشۈند آیوزمن مہنکاشا
سینک دھنک دین اومارمن اوشکا
شامو آیوغای سزا بو تیلیم
ایبارچہ آیاین یاری بیر متکا
سینک بازلینینک غہ نئوخ لوق بیور
جانت جانور اویغان یوگورکان نانکا
سینک بیر لینیکنک غہ دکیل ارتاغمن
بولد برتنک ایچن دایلدک مینکا
نغز کل شیلہ آیه نکلہ علی انه واحده

ፍጥረት ለሰጠን
እርሶ ለሰጠን

ТҮСІНІКТЕМЕЛЕР

ҚОЖА АХМЕТ ИАСАУИ. ДАНАЛЫҚ КІТАБЫ

Қожа Ахмет Иасауи – түркі халықтарынан шыққан алғашқы сопылардың бірі. Түркі тіліндегі сопылық әдебиеттің негізін қалаушы діндар ақын, кемеңгер ойшыл. Шамамен 1103 жылы қазіргі Оңтүстік Қазақстан облысындағы көне Сайрам шаһарында дүниеге келіп, 1228 жылы Иасыда (Түркістан қаласы) қайтыс болған. Әкесі Ибраһим мен шешесі Айша (кейбір деректерде – Қарашаш) сауатты, білімді адамдар болған. Жетінші атасы Ысқақ баб дін тарату мақсатында Шамнан Табризге, одан Үргеніш, Сайрам жеріне келіп, сонда қалып қойған¹. Қазақстан Республикасы Ұлттық кітапханасының (ҚР ҰК) Сирек кездесетін кітаптар мен қолжазбалар орталығында сақтаулы «Насаб-нама» қолжазбасында (№3990-47) Қожа Ахмет Иасауидің арғы аталары төртінші халифа, хазірет Әлиден тарайтындығы жазылған. Атасы Ысқақ және әкесі мен шешесінің кесенелері Оңтүстік Қазақстан облысы Сайрам ауданында қасиетті орынға айналған.

Жастайынан ата-ана тәрбиесімен діни білім алып, ислам құндылықтары жөнінде тереңдеп іздене бастаған Ахмет Иасауи жеті жасында Арыстан баба шәкірт болады. Он жеті жасында Түркістанға келіп, сондағы медреселердің бірінен дәріс алады. Ақынның өзі жырлағандай, жиырма жеті жасында Бұхараға барып, пірге қол тапсырады. Ғалымдардың есептеуінше, бұл Қожа Ахмет Иасауидің ұстазы Жүсіп Хамаданмен кездесіп, оған мүрит болуы 1130 жылға сәйкес келеді². Ақынның хикметтеріне қарағанда, Ахмет Иасауи сол кездегі дін және білім ордалары Хорасан, Шам, Ирак жерлеріне саяхат жасаған секілді. Бұл жөнінде шайыр:

Хорасан, Шам уә Ғиракқа ниет қылып,
Ғаріптіктің көп қадірін білдім, міне! –

деп жазады.

Туған жеріне қайта оралған Қожа Ахмет Иасауи алған білімін халыққа таратып, ислам дінін насихаттайды. Араб тілінде жазылған құран мен хадистегі шарифат үкімдерін жергілікті тұрғындарға түсіндіру үшін түркі тілінде хикметтер жазып, сопылықты уағыздайды. Ислам ақидасын (Алланың бірлігін, барлығын, жоқтан бар жасайтын құдіреттілігін және сол сияқты тағы басқа Алланың қасиеттерін түсіндіретін ілім) әлі толық танып болмаған түркі жұртына хақ дін мен оған бастар сопылық жолды түсіндіру үшін жергілікті халыққа түсінікті қарапайым тілмен жазылған поэзия арқылы үн қатты. Бұл жөнінде Қожа Ахмет Иасауи шығармалары мен өмірін зерттеуші ғалым, филология ғылымдарының докторы, профессор М.Жармұхамедұлы: “...ақын мұсылман дінінің қайта өрлеу мақсатын көздеп, өзінің мәңгі өшпес, әйгілі мұрасы “Диуани хикмет” атты (Ақыл, даналық кітабын) жинағын сол кезде кең тараған шағатай тілінде (көне түрік тілінде) жазып таратады. Мұндағы ойы: түсініксіз араб, парсы тілінде жазылған құран мен мұсылман діні қағидаларын түрік тектес халықтарға кеңінен насихаттап түсіндіру еді. Сол талапқа орай, ол көшпелі елдің өмірінде елеулі орын алатын айшықты өлеңмен жазуды міндет санайды”, – деп түсінік береді³.

¹ К родословной Аулиятинского святого Карахана // Протокол заседания общего собрания членов Туркестанского кружка любителей археологии, состоявшегося 29 августа 1897 года в зале генерал-губернаторского дома.

² Жармұхамедұлы М. Алғы сөз // Қожа Ахмет Иасауи. Диуани хикмет (Ақыл кітабы). Алматы: Мұраттас, 1993. 10-б.

³ Жармұхамедұлы М. Алғы сөз // Қожа Ахмет Иасауи. Диуани хикмет (Ақыл кітабы). Алматы: Мұраттас, 1993. 5-б.

Түркі ақыны елу екі жасқа келгенде дүние-мүлік, мал-жаннан баз кешіп, бүкіл болмысы мен жан-тәнін Хақ тағалаға арнайды. Кемелдікке жету үшін күндіз намаз оқып, ораза ұстап, түнде зікір салып құдайға жалбарынады. Пайғамбарымыз Мұхаммедтің жолымен жүріп, өзінен бұрынғы сопылардың өмірінен үлгі алады. Жасы алпыс үшке толғанда жер астынан мешіт салдырып, қылуатке түседі. Жер бетінде қанша жыл жасаса, жер астында да сонша жыл өмір сүреді. Бұл жөнінде ақын өзінің хикметтерінде «Жүз жиырма жасқа кірдім біле алмадым», – деп нақты көрсеткен.

«Диуани хикмет» («Хикметтер жинағы») – Қожа Ахмет Иасауидің ислам діні, шариғат үкімдері, сопылықтың мәні, Аллаға ғашық болу, Мұхаммед пайғамбарды сүю, ақиқат шарабына мас болу жайында жазылған өлеңдер жинағы. «Диуани хикметтің» түпнұсқасы сақталмаған. Біздің заманымызға Қожа Ахмет Иасауидің хикметтері иасауия жолын ұстанған сопылардың көшірмелері арқылы жеткен. Түркістандық ақынның хикметтері ең алғаш XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басында Стамбул, Қазан, Ташкент баспаханаларында жарық көрді. ҚР ҰК Сирек кездесетін кітаптар мен қолжазбалар орталығында «Диуани хикметтің» бірнеше нұсқасы сақтаулы. Атап айтар болсақ:

1. Хазірет сұлтан әл-ғарифин Қожа Ахмет бин Ибраһим Махмуд бин Ифтихар Иасауи. Диуани хикмет. – 4-бас.– Қазан: Университет баспаханасы, 1896. – 227 б. Кітаптың екінші бетінде парсыша А.Иасауи туралы қысқаша мәлімет берілген. Мәліметті жазған Ғулам Мухаммед бин муфти Рахимулла Қариши. 3–17-беттерінде сопылық туралы, тариқат, иасауия ілімінің бағыт-бағдары жайында жазылған. 18-беттен 270-бетке дейін 148 хикмет орын алған. 271-беттен кітаптың соңына дейін мінажат өлең жазылған. Кітап көшірмесі «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы бойынша Қазан мемлекеттік университетінің Н.И.Лобачевский атындағы ғылыми кітапханасынан алынған.

2. Хазірет Қожа Ахмет Иасауи. Диуани хикмет. – Стамбул: Ғариф әфәнді баспаханасы, 1897. – 228 б. Кітап Ұлттық кітапхана қорына 1938 жылы түскен.

3. Хазірет Қожа Ахмет Иасауи. Диуани хикмет. – Ташкент: «Туркестанский курьер» газетінің баспаханасы, 1914. – 112 б.

Сонымен қатар басылған жылы белгісіз екі кітапта да (бірі – Түркияда басылған, 46 бет, екіншісі – Өзбекстандағы Қакан баспаханасынан жарық көрген, 128 бет) А.Иасауидің хикметтері басылған. Сирек кездесетін кітаптар мен қолжазбалар орталығында сақтаулы шығыс классиктерінің хикметтері мен ғазалдары, мәснәуилері мен мінажаттары көшірілген қолжазбалық нұсқада да Қожа Ахмет Иасауидің хикметтері кездеседі.

ҚР ҰК қорында сақтаулы Қожа Ахмет Иасауи мен оның ізбасары Сүлеймен Бақырғанидің қолжазбалық мұралары 2003 жылы «Әлемнің жады» («Memory of the World») аталатын ЮНЕСКО бағдарламасының халықаралық тізіміне енгізілген.

Түрік ғалымы М.Көпрүлүннің көрсетуі бойынша, Ахмет Иасауи ирандық сопылар қолданған аруз (дауысты дыбыстың ұзынды-қысқалығына байланысты өлең құрайтын өлшем) өлең өлшемін емес, халық ұнататын ақындардың ғасырлар бойы қолданып келген ұлттық буынға құрылатын өлең өлшемін тандап, бүкіл хикметтерін сол өлшеммен және халық әдебиетінен алынған ескі ұлттық пішіндерде жазған⁴. Ислам дінінің парыздары мен сопылық дүние танымның адам түсіне бермес терең иірімдерін өлең сөзбен қалың қауымға түсіндіре білген Қожа Ахмет Иасауи түркі әдебиеті үшін орасан зор жаңалық әкелді.

А. Иасауи бүтіндей бір дүниетанымды, белгілі бір философиялық бағытты, түбегейлі діни салтты бір шығармаға арқау ете отырып, өзінің “Диуани хикметтей” туындысымен діни-мистикалық философияның бір мектебін қалап, сопылық оқудың

⁴ Мехмет Фуад Көпрүлү. Қожа Ахмет Яссауи танымы мен тағылымы. Шымкент, 1999. 204-б.

түркілік дәстүріне бастама береді⁵. Ақын хикметтері мен сопылық мектебінен дәріс алған шәкірттер де осы жолдан ауытқымады.

Түркі сопыларының ұлы ұстазы Құл Қожа Ахмет Иасауиден кейін иасауия тариқатына кіретін сопы-дәруіштер де тариқат пірі негізін салып кеткен жолмен жүріп, сопылық хикметтер жазды. Иасауидің жолын қуған Сүлеймен Бақырғани, Бираш бин Әбрәш, Қожа Әмір Келал, Пір Дада, Баба Сұлтан, Құл Шамсиддин, Құдайдат, Иқани, Құл Убайда, Фақири, Бейза, Құл Шарафи, Ғазали, Қасым сынды ізбасарлары жазған хикметтердің тақырыбы жағынан болсын, түрі жағынан болсын бір-бірінен еш айырмашылығы жоқ. Олар ұлы пір қалыптастырып кеткен түрге киелі деп қарап, одан алшақтамауға тырысқан. Бірақ, біршама уақыт өткеннен кейін, әдебиетте аруз өлшемі қалыптасқаннан соң көптеген сопы ақындары аруз өлшемімен сопылық-дидактикалық өлеңдер, мінажаттар, діни қисса-дастандар жаза бастады. Десек те, алғашқы хикмет пішіні еш өзгермей, арузға бой алдырмады. Жоғарыда аты аталған ақындар әрі аруз өлең өлшемімен, әрі Қожа Ахмет Иасауи дәстүрімен хикметтер жазған.

Құл Қожа Ахмет Иасауидің “Диуани хикметі” қазіргі түркі халықтары мекендеген төрт өлкеге айтарлықтай әсер еткен. Олар: 1) Қыпшақ, яғни бүгінгі солтүстік түркілерінің өлкесі; 2) Түркімен жері; 3) Әзірбайжан өңірі; 4) Батыс түркілері, яғни Анадолы мен Рум елі өңірі⁶. Сондай-ақ Арал, Каспий жағалауында, Сырдария бойында қоныстанған оғыз-қыпшақ тайпалары селжүктермен бірге Евфрат өзенінен өтіп, Палестина мен Мысыр жеріне жорық жасаған кезде олардың рухани басшылары сопылық ағымның шейхтары болды. Анадолы жерінде өз мектебін қалыптастырған Жалаладдин Руми, Ғазали, Шамсиддин Табризи сынды тұлғалар иасауия жолының (тариқатының) ізбасарлары болып саналады⁷. Иасауи ілімін жалғастырушылар мен Құл Қожа Ахметке еліктеген мистик ақындар сопылықты тарату үшін Сырдария жағасынан бастап, Жерорта теңізіне дейінгі аралықта өз насихаттарын жүргізді.

Түркістандық ақын өз шығармаларын «Дәптер сәни» («Екінші дәптер») деп те атаған. Осы орайда бірінші дәптер қайда және ол қандай дәптер деген заңды сұрақ туындайды. Қожа Ахметтің хикметтерін зерттеуші ғалымдар бұл туралы түрлі пікірлер білдірген. Мехмет Фуад Көпрүлү «Диуани хикмет» А.Иасауидің өз шығармасы емес, Иасауи жолын қуушылардың шығармалары болуы мүмкін, сондықтан олар өз өлеңдерін ұлы ұстаз хикметтерінен кейінгі орынға қойып, «Дәптер сәни» атауы мүмкін деген жорамал айтады⁸. Өзбек ғалымы Ибраһим Хаққұлов өз зерттеуінде түрік ғалымы Кемал Арсланның пікіріне сүйене отырып, бірінші дәптер адамдардың тағдыры жазылған «Лаух-ул-махфуз» болуы мүмкін деп ой тұжырымдайды⁹. Кейбір зерттеушілер бірінші дәптер ретінде мұсылмандардың ең басты кітабы «Құран Кәрімді» қарастырады.

Біздің ойымызша, «Дәптер сәни» Қожа Ахмет Иасауидің екінші шығармасы болуы мүмкін. Себебі ислам үкімдері мен сопылық жолды берік ұстаған түркістандық шайыр өз шығармасын құдайдың жаратқан «Лаух-ул-махфузы» мен пайғамбарға уахи болған (түсірілген) «Құран Кәріммен» қатар қоймаса керек-ті. Хикметтерінің өн бойында Алланың ұлықтығын паш етіп, пайғамбардан шапағат тілеген, өзін табан астындағы топыраққа теңеген сопы ақын даналық сөздерін құдай кәләмінен кейінгі екінші орынға қоюға жүрегі дауаламас. Сондықтан жоғарыда келтірілген пікірлер ұшқары айтылған секілді.

⁵ Ахметбекова А.К. Қожа Ахмет Ясауи шығармашылығы. Канд.дисс.авторефераты. Алматы, 1995. 11-б.

⁶ Kuprulu Fuad. Turk edebiatinda ilk mutasavviflar. Ankara, “Dianet Isleri baskanligi”, 1991. 174-s.

⁷ Бұл да сонда, 183–255-s.

⁸ Бұл да сонда, 23-s.

⁹ Хаққұлов И. Ахмад Яссауи хикметлари. Тошкент: Фан, 1991. 9-б.

Стамбул, Қазан, Ташкент баспаханаларында жарық көрген барлық «Диуани хикметтің» алғашқы беттерінде қысқаша сопылық жол туралы жазылған трактат бар. Оның мән-мазмұны хикметтерде айтылған ойлармен толық үндеседі. Мұнда да сопылықтың негізгі төрт жолы: шариғат, тариқат, магрифат, хақиқат шарттары баяндалып, дәруіштік пен зікір салудың қадір-қасиеті түсіндіріледі. Осыдан кейін ғана поэзиямен жазылған хикметтер:

«Бисмилләһи» диб баян ила-и хикмат айтыб,
Талибларга дур уә гауһар сачтым мана.
Риядатны қатиг тартыб қанлар иутуб,
Мен «дафғәр-и сәни» сөзін ачтым мана¹⁰ –

деп басталады. Демек, хикметтердің алдында жазылған қысқаша трактат Иасауидің алғашқы дәптері болуы да ғажап емес.

«Диуани хикметті» қазақ тіліне аудару ісі алғаш рет XX ғасырдың басында-ақ қолға алынды. 1901 жылы Қазан қаласында жарық көрген М.Тынышлықұлының тәржімасы түркі шайырының сопылық поэзиясын қазақ жұртына таныстыруда зор үлес қосқаны даусыз. Кеңестік кезеңде діни тақырыптарды аударуға қатаң тыйым салынғанымен, филология ғылымдарының докторы, профессор Х.Сүйіншәлиев ақын мұрасын зерттеу барысында кейбір хикметтерді жолма-жол аударуға тырысқан¹¹.

1990 жылдан бастап С.Битенұлы («Орталық Қазақстан» газеті, 1990. 25 ақпан – 2 сәуір), тілші ғалым Б.Сағындықов («Ежелгі дәуір әдебиеті» хрестоматиясы/ Құраст. А.Қыраубаева, Алматы, 1991), Х.Иманжанов (Түркістан, 1991), әдебиетші ғалымдар М.Жармұхамедұлы, С.Дәуітұлы, қолжазбатанушы М.Шафиғи (Алматы, 1993, 1998; Тегеран, 2000; Павлодар, 2004), Р.Әбдішүкіров (Түркістан, 1993) және Ә.Жәмішұлы (Алматы, 1991, 1995), Е.Дүйсенбайұлы (Алматы, 1998) сынды ақындар Иасауидің даналық сөздерін түрлі деңгейде қазақ тіліне аударған. Сонымен қатар, шығыстанушы, тіл мамандары А.Ә.Ибатов, З.Жандарбек, А.Нұрманова (Алматы, 2000), Т.Айнабек (Шымкент, 2001), Д.Кенжетай (Анкара, 2003) ақынның хикметтерін қазақшалаған.

Кітапқа 1993 жылы М.Жармұхамедұлы, С.Дәуітұлы, М.Шафиғидің 1987 жылғы Стамбул басылымы бойынша дайындаған аудармасы беріліп отыр. 1993 жылғы аударма барысында хикметтер таңдап алынып, толықтай аударылмағандықтан өлеңдердің реттік саны өзгерген. Сол себептен біз өз тарапымыздан тәржімаланған хикметтердің реттік санын және Иасауи шәкірттері тарапынан қосылған хикметті алып тастадық.

А. Әлібекұлы

ҚОЖА АХМЕТ ИАСАУИДІҢ «ДАНАЛЫҚ КІТАБЫ» ЖИНАҒЫНДА КЕЗДЕСЕТІН КІСІ АТТАРЫ

Зүнүн Мысри. Толық аты-жөні – Әбулфайз Саубан бин Ибраһим (796 ж.т.–859 ж.к.б.). Сопылық ілімнің негізін қалаушылардың бірі. Жоғарғы Мысырдағы Ахмимде нубиялық отбасында дүниеге келген. Жас кезінен бастап діни білім алып, шариғат үкімдерін меңгерген. Сонымен қатар медицина және әл-химия ілімдеріне әуестеніп, аталмыш ғылымдармен өз бетінше айналысқан.

¹⁰ Иасауи Қожа Ахмет. Диуани хикмет.

¹¹ Сүйіншәлиев Х. Қазақ әдебиетінің қалыптасу кезеңдері. Алматы: Қазақстан, 1967. 386 б; Сүйіншәлиев Х. Ғасырлар поэзиясы: Зерттеулер. Алматы: Жазушы, 1987. 216 б.

Каирлік шейх Садуннан дәріс алып, оған мүрид болады. Көп ұзамай өзі де заманының белгілі сопыларының біріне айналады. Төңірегіне көптеген шәкірттер жиып, Алланың хақ жолын уағыздайды. Зүнүн Мысридің сопылық жолға үгіттеуі кейбір діндарларға ұнамай, халифаға шағым түсіреді. Шағым үдеп кеткен соң халифа әл-Мутауайкил Зүнүн Мысриді Бағдадқа шақырып алып, діни үкімдер, сопылық, имандылық, адамгершілік туралы сөйлеседі. Әңгіме барысында халифа Зүнүн Мысридің адалдығы мен тазалығына, даналығы мен тақуалығына көз жеткізіп, сый-құрметпен шығарып салады. Бағдадта біраз тұрған ол Димашық, Антакия, Палестина және Меккеге сапар шегіп, ғаріптікті (сел кезіп, түрлі қиыншылықтарды көру сопылық жолдағы негізгі қағидалардың бірі) өткереді. Ондағы сопылармен араласып, тақуалық жөнінде пікір алмасады. Заһид сопылар тәрбиелеп, сопылықты насихаттау үшін жан-жаққа жібереді.

Зүнүн Мысри Алланың құдіретін танып білуге, оның дидарына ғашық болуға арнаған көптеген еңбектер жазды. Шығармаларында Алланы ұлықтап, мадақтап, Мұхаммед пайғамбарды дәріптеді. Оның идеялары өзінен кейінгі сопыларға үлгі-өнеге болды. Заһаби, Сухрауирди сынды сопылар оның есімі мен ұстанған жолын шығармаларына арқау етіп, ілімдерін дамытып отырды. Қожа Ахмет Иасауи де өзінің хикметтерінде: «Пенделікті қойып, сопылық құрды Зүнүн Мысри», – деп жазып, одан үлгі алуға тырысады.

Ибраһим Адһам. Толық аты-жөні – Ибраһим Адһам Әбу Исқак (туған жылы белгісіз, шамамен 777 жылы Руммен болған соғыста қаза табады). Сегізінші ғасырдағы атақты сопылардың бірі. Фаридаддин Аттардың «Тәзкірату-л-әулия» атты шығармасында Ибраһим Адһамның Балх шаһарында патшалық құрғаны, бірақ кейін патшалықтан баз кешіп, сопылық жолға түскені жазылған. Десе де, бұл туралы нақты тарихи дерек сақталмаған. Кейбір деректерде Ибраһим Адһам Алламен қауышқанын айтқаны үшін отқа жағылған деп келтіріледі.

Баязид Бастами (шамамен 809 ж.т.– 882 ж.қ.б.). IX ғасырдағы атақты сопылардың бірі болған. Анасы оны жастай Құранды жаттау үшін медресеге берген. Сопылық жолдағы ұстазы имам Жафар Садық еді. Пірінің батасын алған Баязид қажылықты өтеу үшін Мекке және Мәдина қалаларына сапар шегеді. Өмір бойы құдайдың дидарын талап етіп, тақуалықпен жүрген. Жетпіс үш жасында туған жері Бастамда көз жұмады. Баязид Бастами туралы Қожа Ахмет Иасауи:

Баязидтей дүние қызығын теуіп жүргіл, –
немесе:

Шейх Баязид жетпіс рет өзін сатты.
Бұл дүниенің бар қызығын тастап атты,
Өткен іске өкін деп зарын қылар.
Ондай ерлер сұхбатын тапқан кісі,
Ессіз жүрер танданумен жазы-қысы.
Таң сәріде хабаршы ғой оның ісі,
Жан-тәнімен көз жасын төгіп тұрар, –

деп жазады. Баязид Бастамидің өнегелі істері мен ғибратты өмір жолын Фаридаддин Аттар, Сағди сынды парсы классиктері өз еңбектерінде жазып қалдырған.

Хасан Басри. Толық аты-жөні Әбу Саид Хасан ибн Сайяр (642 ж.т.–723 ж.қ.б.). Алғашқы танымал сопылардың бірі. Хасан Басридің анасы Мұхаммед пайғамбардың әйелдерінің бірі – Умм Салменің үй шаруашылығына қолғабыс тигізген. Бала кезінде пайғамбардың үйінде болып, оның көзесінен су ішкен. Кішкентай Хасанға Мұхаммед пайғамбар дұға оқып, батасын берген. Алғашында зергерлікпен айналысады. Ислам қағидаларын жетік білген Хасан Басри Құранның тәпсірін, Мекке қаласының қасиеті жайында «Китаб әл-халас» атты трактат жазады. Сопылық жолда көптеген шәкірт тәрбиелейді. Ең атақты шәкірттерінің бірі – Исмаил Адауи Әлғисаның қызы Рабаи. Хасан Басри мен Рабаи туралы аңыз-әңгімелер сопылар арасында кең тараған. Әрбір сопы Хасан Басриді өзіне ұстаз санаған.

Мансұр Халлаж – толық аты-жөні Хусейн бин Мансұр Халлаж. Атақты Зүнүн Мысридің шәкірті. Алламен бір болу дәрежесіне жеткен танымал сопылардың бірі. Ол өзінің рухани жағынан Алламен қауышқанын «Әнә әл-Хаққ» деген сөзбен жеткізген. «Хаққ» – Алла тағаланың тоқсан тоғыз ұлы есімінің бірі. Мағынасы – «шындық, ақиқат». Демек, Мансұр Халлаж «Мен шындыққа, ақиқатқа жеттім» десе керек. Оны түсінбеген халық «өзін құдаймен теңестірді» деп М.Халлажды дарға асқан.

А. Әлібекұлы

АХМЕТ ЙҮГНЕКИ. АҚИҚАТ СЫЙЫ

Түркі халықтарының мәдени тарихында Қарахан мемлекеті елеулі орын алады. Тарихшылардың жобалауынша, бұл мемлекет 932–1165 жылдардың аралығында өмір сүрген. Оған Шығыс Түркістанның бір бөлігі, Жетісу, Шаш, Ферғана қараған. X ғасырдың аяғында қараханидтер Бұхара мен Самарқандты жаулап алады. Сөйтіп, бұларға ежелгі Соғды аумағы түгелдей бағынышты болады. Мәдени орталықтар шоғырланған екі өзен аралығы – Мавераннахрға билік жүргізеді.

Қарахан мемлекеті халқының этникалық құрамы әр түрлі болған. Қоғамдық, саяси-әлеуметтік өмірде қарлұқ, чығыл, арғу, яғма тайпалары айрықша роль атқарған.

Мемлекетті хандардың ханы – Тамғачхан басқарған. Оған бағынышты өлкелер мен облыстардың билеушілері илек-хан деп аталған. Тарихта мемлекеттің негізін салушылар қараханидтер әулеті болып есептеледі. Бұл атауды ғылыми термин ретінде әдебиетке орыстың белгілі шығыс зерттеушісі, профессор В.В.Григорьев енгізген. Қара-хан – осы мемлекетті билеген алғашқы хандардың бірі.

Бүкіл елдің бір орталықтан басқаратын белгілі бір билеушісі болғанымен, жергілікті жерде анархия, бытыраңқылық күшті болған. Соған қарамастан, мәдениет пен әдебиеттің өсуіне қолайлы жағдай жасалған. Қараханид мемлекетінің ірі орталықтары – Қашғар, Баласағұн, Үзген қалаларында ірі архитектуралық құрылыстар, әр түрлі мәдени орталықтар пайда болған. Оларға ірі ғалымдар, оқымыстылар, жазушы, ақындар шоғырланған. Көрші елдердің тілдерінен (мысалы: монғол, қытай т.б.) түркі тілдеріне діни шығармалар, әр түрлі мазмұндағы әдебиеттер аударылған.

Бұл дәуірден біздің заманымызға келіп жеткен ірі ескерткіш – «Құтадғу біліг» («Бақытқа бастайтын білім»). Дидактикалық сарындағы бұл әдеби шығарманы Жүсіп Баласағұни 1069–1070 жылдары жазып шығып, сол кездегі тамғаш-хан Бұғра Ханға тарту еткен.

Ғылыми маңызы жағынан теңдесі жоқ екінші бір туынды – Махмұт Қашқаридің «Дивану луғат ит-турк» («Түркі тілдерінің сөздігі») атты еңбегі. «Құтадғу білігке» ілешала 1072–1074 жылдары жазылған бұл ескерткіште сол кездегі түркі халықтарының тілі туралы үлкен лингвистикалық мағлұмат берілген.

Қараханид дәуіріне қатысты қарастырылып жүрген үшінші әдеби ескерткіш – Ахмет Йүгнекидің «Һибат-ул хақайик» («Ақиқат сыйы») атты дастаны. Зерттеушілердің жобалауынша, XII ғасырдың аяғы – XIII ғасырдың бас кезінде жазылған. Осы соңғы ескерткіш еңбегімізге арқау болып отыр.

«Һибат-ул хақайик» мораль, этика, адамгершілік тақырыбына арналған. Негізгі мақсаты – ақыл-кеңес беру, үгіт-насихат айту. Шығарма авторы бұрыннан келе жатқан үлгілі, өнегелі сөздерді мысалға келтіре отырып, өзінің қорытындыларын, тұжырымдарын айтады. Бұл әдеби мұраның сыртқы құрылысы мынадай: сол кездегі қабылданған әдеби дәстүр бойынша әуелі жаратушы Алла дәріптелген; Мұхаммед пайғамбар мен оның төрт досына мақтау сөз айтылған. Одан кейін автор өзінің кітабын Тат Испаһсалар Бектің есімін тарихта мәңгі қалдыру мақсатымен жазғандығына тоқтала келіп, оның жақсы жақтарын санамалап берген.

Кітаптың негізгі бөлігінде мына мәселелер сөз болады: білімділіктің пайдасы, надандықтың зияны дәлелденеді, аузына келгенін сөйлей салған кісінің көп опық жейтінін, аузын баққанның жөн екенін, өтірік пен шынның қандай айырмасы бар екенін түсіндіреді; бұл дүниенің опасыздығы, тұрақсыздығы, баянсыздығы әңгімеленеді; сараңдықтан сақтандырып, жомарттыққа үндейді; тәкаппарлық пен кішіпейілділіктің сырын ашып береді; дүниеқоңыз, ашкөз адамдардың жиіркенішті қылықтарын баяндап, одан аулақ болуға шақырады; адамгершілік, адалдық, қарапайымдылық сияқты қасиеттерді бойға сіңіруді үгіттейді; ең соңында қоғамдық өмірдің бұзылғандығына

кынжылғандық білдіреді; ақын үлгі-өнеге, ақыл-кеңеске толы кітабының аяқталғанын айта келіп, өзінің көзінің өз екендігін, артында атын қалдыру үшін түркі тілінде осы кітапты жазғандығын ескертеді.

Кітаптың соңына белгісіз ақын мен әмір Сейфадиннің төрт-төрт жолдан сегіз жолдық өлеңі, XV ғасырдағы Батыс Түркістан билеушілерінің бірі – Арслан Хожа Тарханның атынан жиырма жолдық өлең тіркелген. Бұларда ақын Ахмет Йүгнеки туралы азын-аулақ мағлұмат айтылады.

Ғылымға «Һибат-ул хақайықтың» алты нұсқасы белгілі.

Бірінші нұсқа (А) Стамбул қаласындағы Айа-София кітапханасында 4012 номермен сақталуы. Мұны Самарқандта белгілі каллиграф Зейнул-Абидин бин Султан Бахт Джурджаний Хусейни 1444 жылы ұйғыр жазуымен көшірген. Бұл көшірме ескерткіштің біздің заманымызға келіп жеткен нұсқаларының ең ескісі болып есептеледі.

Сырты былғарымен қапталып, өз алдына жекеше кітапша болып түптелген. Өте сапалы қағазға жан-жағы әшекейленіп, ұқыпты көшірілген. Тақырыптары, мысалға келтірілген аят, хадис, бәйіттер араб тілінде араб жазуымен берілген. Көшірменің бір беті жоғалған.

Екінші нұсқа (В) да Стамбул қаласындағы Айа-София кітапханасында 4757 номермен сақталады. Мұны аталған қалада Шейхзада Абдур-Раззак бахши 1480 жылы көшірген. Үлкен бір жинақтың бас жағына түптелген. Сыртқы құрылысы А нұсқасына ұқсайды, бірақ ұйғыр жазуы жолма-жол араб жазуымен транскрипцияланған. Соңында екі жол бәйіт қалдырып кеткені болмаса, ең толық нұсқа.

Үшінші нұсқа (С) бірыңғай араб жазуымен көшірілген. (Біз осы нұсқаны жариялап отырмыз.) Бұл да Стамбулдың Топ-Қапы сарайындағы кітапханада 35552 номермен бір жинақтың арасында сақталады. Қашан, қай жерде, кім көшіргені белгісіз. Бұл нұсқада не бары 18 жол бәйіт қалып кеткен. Ғалымдардың жобалауынша, XIV ғасырдың аяғында яки XV ғасырдың басында көшірілген.

Төртінші нұсқа (Д) Узункөпрү де Сейіт Али деген кісінің жеке кітапханасынан табылып, Анкара кітапханасына табыс етілген. Бірақ кейіннен жоғалып кеткен. Бұл нұсқа жайында жекелеген зерттеушілердің бірен-саран мақаласы ғана бар.

Бесінші нұсқа (Е) Анкарадағы Маариф кітапханасынан табылған. Араттың айтуына қарағанда, бұл нұсқаның төрт-ақ беті сақталып, өзгесі жоғалып кеткен. Мұнда белгілі бір жүйелілік байқалмайды, ұйғыр әліппесінің ара-арасына «Һибат-ул хақайықтан» үзінділер келтірілген.

Алтыншы нұсқа (Ф) Берлиндегі Пруссия Ғылым академиясында Т.І.ТМ 287 шифрмен ұйғырша жазбалар арасында сақталған бір-ақ парақ қағаз. Үзінді ұйғыр жазуымен көшірілген.

Бұлардың ішінде алғашқы үш нұсқаның ғылыми құндылығы жоғары.

«Һибат-ул хақайық» түрколог ғалымдар тарапынан едәуір дәрежеде зерттелген. Бұл ескерткішті ғылым дүниесіне бірінші рет танытқан түрік ғалымы Неджип Асым. Бұдан кейін оған М.Көпрүлү, В.Радлов, Т.Ковальский, Й.Дени ерекше көңіл бөліп, Қараханид дәуірінің аса бағалы мұрасы ретінде бірнеше ғылыми мақалалар жазған.

Ахмет Йүгнекидің аталған дастанының зерттелу барысында түрік ғалымы Рашид Рахмати Араттың еңбегі өте зор. Ол біз жоғарыда санамалап өткен нұсқалардың кітапханаларда сақталған текстерінің суретке түсірілген көшірмесін (факсимелесін) тұтасынан жинақтап, кітабының соңына қосымша ретінде берген¹. Сөйтіп, кейінгі зерттеушілер ескерткіштер үшін өте игі іс атқарған. Ескерткіштің түрікше аудармасын, транскрипциясын, сөздігін жасаған. Өзінен бұрынғы зерттеушілердің пікірін

¹ Араттың аталған кітабының 2–3-беттері.

жинақтап, өз топшылаушыларын айтқан, лексикалық, грамматикалық ерекшеліктерін сөз еткен.

Р. Арат қозғаған басты мәселелер мыналар. Ең алдымен Ахмет Йүгнекидің дастанының атын А нұсқасына сүйеніп «Атевет-ул хақайик» («Ақиқат қақпасы») деп есептейді. Ақын өз шығармасын арнаған Тат Испансалар Бек кім еді деген сұраққа жауап іздеп, оны Шығыс Түркістан емес, Батыс Түркістандағы әмірлердің бірі деп табады.

Р.Араттың бұл пікірі шындыққа жуықтайды. А нұсқасында аталмыш әмір туралы мынадай мағлұмат бар: «Амири л-азам малики т-турки ва л-ажам малики рикаби л-умам Мухаммад Дад Испансалар Бек» (Биік мәртебелі әмір, түркілер мен парсылардың билеушісі, дәулеті халыққа белгілі Мухаммед Дад Испансалар Бек). Парсылар, парсы тектес Орта Азия халықтары «ажам» деп аталған. (Шығыс Түркістанда парсы тектес халықтардың тұрмайтыны белгілі.) Сондықтан Р.Араттың жоғарыдағы пікіріне қосыламыз. «Йүгінек» сөзінің жіңішке айтылатынын ескерсек, тілдік тұрғыдан Қазақстанның оңтүстігіндегі ежелгі Жүйнек елді мекенінің дәл осы атау екендігіне күмәндануға болмайды.

XV ғасырдың бас кезінде Орта Азиядағы белді әмірлердің бірі болған Арслан Хожа Тархан Ахмет Йүгнекидің «Ғибат-ул хақайик» атты дастанының өз заманына келіп жеткен көшірмелерін мұқият салыстырып, түпнұсқасына мүмкіндігінше жақындатырып, қайта көшіртеді. Бұл әмірдің де қай жерді билегені белгісіз. Р. Арат тарихи мәліметтерге сүйеніп, Түркістан (Яса) шаһарының солтүстік-батысындағы Сауран қаласын билеген деп жорамал жасайды.

Бұл жерде дастанның соңына тіркелген өзге ақындардың өлеңдері туралы пікірімізді айта кетелік. Жоғарыда атап өткен аты белгісіз ақынның төрт жолдық өлеңінің мазмұны мынадай:

Ақынның көзі туа көрмейтін еді,
Бұл он төрт баппен сөзін аяқтады.
Жүк артқан пілдің арқасында алтын болса,
Бұл сөздің азы соған ұқсас болғай.

Келтірілген үзіндіден көрінетіндей, белгісіз ақын Ахмет Йүгнекидің замандасы болған, өйткені «ақынның көзі туа көрмейтінін» ол ашып айтады. Тұқатти бу он дөрт баб ичра сөзі (Бұл он төрт баппен сөзін аяқтады) деген сөзіне қарағанда, белгісіз ақын Ахмет Йүгнекидің дастанын алғашқы көшірушілердің бірі болған. Біздің заманымызға келіп жеткен нұсқаларда дастан он төрт бөлімге анық жіктеліп тұрған жоқ. Белгісіз ақын он төрт бап екенін атап көрсетеді.

Әмір Сейфадиннің атынан жазылған төрт жолдық өлеңде Ахмет Йүгнекидің «Ақындардың ақыны, жақсылардың жақсысы» екендігі айрықша атап көрсетілген. Бұл сөзден оның басқа да шығармалары бар екендігі және кезінде атышулы болғандығы аңғарылады.

«Арслан Хожа Тарханның айтқандарынан» деп аталатын соңғы қосымшада Адиб Ахметтің туған жері Йүгнеки екендігі, әкесінің аты-жөні Махмуд Йүгнеки, кітабының аты «Ғибат-ул хақайик» екендігі айтылады. Дастанның кашқар тілінде әдеби нормада жазылғандығы ескертіледі. Көп елдерде ақынның айтқандары түсінбестіктен бұрмаланатыны атап өтіледі.

Сөйтіп, біздің заманымызға Ахмет Йүгнекидің өз дәуірінде жасалған бірде-бір көшірме келіп жетпеген. Жоғарыда аталған нұсқалардың барлығы Арслан Хожа Тархан редакциялаған варианттың көшірмелері. Бұдан мынадай қорытынды жасауға болады: қайтадан редакцияланғанда XV ғасырдағы шағатай тілінің элементтері ескерткішке еніп кеткен. Одан кейінгі көшірмешілер де өз тарапынан азын-аулақ «өзгерістер» енгізген. Мұны алдын ала текстологиялық зерттеулер жүргізгенімізде

анықтадық. Міне, осыдан келіп «Ғибат-ул хақайықта» кейінгі заманның тіл элементтері араласқан. Бірқатар зерттеушілердің бұл ескерткішті қараханид әдебиеті мен шағатай әдебиетінің аралығында көпірлік қызмет атқарады² деп есептеуіне де көшірмешілердің осы редакциялық өзгертулері негіз болса керек. Біздің ойымызша, бұл пікір әлде де анықтай түсуді қажет етеді.

Р.Арат өзге ғалымдардың пікіріне қосылып, ескерткіш XII ғасырдың аяғы немесе XIII ғасырдың басында дүниеге келген деп есептейді. Ал С.Е.Малов шамамен X ғасырда жазылған болуы керек деп жорамалдайды. «Ғибат-ул хақайықта» араб пен парсы элементтері, сөз орамдары «Құтадғу білікке» қарағанда көбірек. Яғни бұл XI ғасырдан кейін болған құбылыс. Егер біз «Ғибат-ул хақайықты» XIII–XIV ғасыр ескерткіштерімен салыстырсақ, керісінше, онда араб және парсы элементтері әлдеқайда аз екенін байқаймыз. Оның үстіне «Ғибат-ул хақайықтағы» біраз архаизмдік ерекшеліктер XIII–XIV ғасыр ескерткіштері түгіл, XI ғасырда жазылған “Құтадғу білігі” пен “Дивану луғат ит-туркте” де кездеспейді. Бұл фактілер ескерткіштің жазылу кезеңі ілгеріде деп айтуымызға мүмкіндік береді.

Мына бір фактіні де ескерген жөн. Ахмет Йүгнеки өзінің дастанында қоғамдық өмірдің аза бастағанын, діннің бұзылғанын қынжыла баяндайды. Бұл Қараханид мемлекетінің ыдырап, бытыраңқылыққа ұшырап, қара кидандарға бағынатын кезеңінің алды емес пе екен? Азған елді басып алу оңай. Қара кидандар 1137–1216 жылдардың аралығында Орта және Орталық Азияға, оның ішінде қараханидтерге толық билік жүргізген.

Егер жоғарыда келтірілген пікірлер дұрыс болса, «Ғибат-ул хақайық» XII ғасырдың аяғында емес, тіпті бас кезінде жазылуы мүмкін.

«Ғибат-ул хақайыққа» кеңес ғалымдары да назар аударған. Е.Э.Бертельс, С.Е.Малов, Э.Н.Наджиб, Ә.Құрышжанов аталған ескерткіштен азын-аулақ үзінділер жариялап, біршама мағлұмат берген, зерттелу барысын сипаттап жазған.

«Ғибат-ул хақайықпен» арнайы шұғылданған өзбек ғалымы Қ.Махмудов. Ол осы ескерткіштің материалдары негізінде кандидаттық диссертация қорғады³. Қ.Махмудовтың бұл еңбегінде ескерткіштің фонетикасына, морфологиясына сипаттама берілген. Текст араб жазуымен транслитерацияланған және өзбекше аудармасы жасалған.

А.М.Щербак Шығыс Түркістанның X–XIII ғасырлардағы жазба мұраларының тілі жөнінде грамматикалық очерк жазған. Мұнда өте құнды ғылыми пікірлер айтылып, келелі тұжырымдар келтіріледі. Жүйелі болмағанымен, «Ғибат-ул хақайыққа» да қатысты жерлер баршылық.

Ескерткіштің қысқаша зерттелу тарихы, міне, осындай. Алайда шешілмеген мәселелер әлі көп. Ескерткіштің диалектілік негізін атап айтқанда, қай тайпа тілінде деп есептеуге болады және оның қандай ғылыми дәлелі бар? Өз тұсындағы, бұрынғы, кейінгі ескерткіштермен ара қатысы қандай? Көшірмешілер енгізген өзгерістерді анықтауға бола ма? Ескерткіш жазылған дәуірдегі ауызекі тіл мен әдеби тілдің айырмашылығын қаншалықты дәрежеде дәлелдеуге болады? Ескерткішке қазіргі тілдердің қатысы қандай? Жанама қатысы бар түркі тілдері мен тікелей қатысы бар мұрагер тілдердің ескерткіш тілінен айырмашылығын қалай түсіндіруге болады?

Міне, осы сияқты толып жатқан проблемалардың басы ашық тұр. Сондықтан ескерткіш одан әрі зерттеуді қажет етеді.

Ғылыми көпшіліктің қажетіне жарау үшін ең алдымен жазба ескерткіш жариялану қажет. Түркологияның осы бір маңызды саласы бойынша Қазақстанда істелген жұмыс

² Бұл пікірді бірінші рет Е.Бертельс айтқан.

³ Махмудов Қ. Ахмад Югнакийнининг «Хибатул хақайық» асари хакида. Ташкент, 1972.

жоқтың қасы. Әрине, біз бұл жерде ескерткіштер туралы монографиялық зерттеулерді сөз етіп отырғанымыз жоқ.

Ахмет Йүгнекидің аталған дастанын ғылыми жұртшылыққа танытқан ғалымдардың есімін атап өттік. Олардың ішінде бұл ескерткішпен арнайы шұғылданғандар – Н.Асым, Р.Арат және Қ.Махмудов.

Неджиб Асымның «Ғибат-ул хақайықты» бірінші танытушы ретінде ғылыми еңбегі өте зор. Алайда оның зерттеулерінде елеулі кемшіліктер мен олқылықтар болғанын түрколог ғалымдар бір ауыздан ескертеді. Мысалы, А.Н.Наджиб былай деп жазады: «Издание Неджипа Асыма снабжено соответствующим научным аппаратом-словарем и грамматическим очерком, но оно не лишено недостатков научного и технического порядка. Допущенные в нем ошибки объясняются в основном тем, что издание этого списка было осуществлено тогда, когда другие списки оставались неизвестными».

Түркияда Р.Араттың Кеңес Одағында Қ.Махмудовтың «Ғибат-ул хақайыққа» қайта оралуы да осы себептен. Енді біздің еңбегіміздің аты аталған зерттеушілеріміздің еңбегінен қандай өзгешелігі бар екендігіне жауап берелік.

Бір ескерткіштің бір нұсқасымен екінші нұсқасының арасында көп болсын, аз болсын бірқатар айырмашылық болатыны ғылыми жұртшылыққа белгілі. Осы себептен де тарихи жазба ескерткіштердің әр түрлі нұсқалары бірнеше зерттеушінің назарына ілігіп жүр. Мысалға Хорезмидің «Махаббат намасының» ұйғыр жазуымен көшірілген нұсқасын А.М.Щербак зерттесе, араб жазуымен көшірілген нұсқасын А.Н.Наджиб зерттеген.

Осы тұрғыдан келгенде «Ғибат-ул хақайықтың» С нұсқасы бірінші рет ғылыми аппаратпен жабдықталып отыр. Р.Арат – А нұсқасын, Н.Асым мен Қ.Махмудов В нұсқасын басшылыққа алған. Ескерткіштерді тарихи-салыстырмалы әдіспен зерттеу үшін, әсіресе оларды өзара текстологиялық жағынан салыстыру үшін барлық нұсқалардың жариялануы абзал.

Р.Арат А нұсқасын транскрипциялағанда ғылыми принцип ұстанбаған. Осылай болуы ықтимал деген жорамалмен А, В, С нұсқаларының үшеуінде де кездеспейтін сөздерді, фонетикалық, грамматикалық өзгешеліктерді (яғни өз жанынан шығарған элементтерді) транскрипциялаған текстісіне енгізіп жіберген. Оның үстіне А нұсқасында жоқ, бірақ В, С нұсқасында бар сөздерді, тіпті толық текстерді ешқандай сілтеме жасамай қоса салған. Осыдан келіп бұл транскрипция тексті бірде-бір нұсқаға сәйкес келмей қалған. Мұның басқа зерттеушілер үшін әдістемелік зияны үлкен. Сондықтан біз дүние жүзіне белгілі, көрнекті ғалымдардың принципін ұстанып, текстке ешқандай өзгерту енгізгеніміз жоқ. Түпнұсқа қалай болса, солай транскрипцияланды.

Р.Арат ескерткіштің түрікше сөздігін жасаған. Алайда әр сөз сөзбе-сөз аударылған да, ескерткіштен мысал-текст – иллюстрация келтірілмеген. Сөздің сан алуан мағыналары, реңктері болатыны белгілі. Бұл сөздік бойынша оны айыру мүмкін емес.

Ал Қ.Махмудов өзі сөздік жасамаған, Н.Асымның сөздігін өзбек тіліне аударып бере салған. Ал Н.Асымның сөздігінде лайықсыз көп сөздер қалып кеткен, сандаған сөздердің мағынасы ашылмаған.

Осы жоғарыдағы кемшіліктерге байланысты «Ғибат-ул хақайықтың» толық сөздігін жасауды қажет деп таптық.

Ескі қыпшақ тілінің, қала берді қазақ тілінің «Ғибат-ул хақайыққа» тікелей болмағанымен, жанама қатысы бар. Қазақ тілі мен ескерткіш тіліндегі айырмашылықты ғылыми түсіндіру үшін ең алдымен сол өзгешеліктердің өзін тізіп көрсету керек. Қазіргі қазақ тілі тұрғысынан С нұсқасындағы басты-басты айырмашылықтарды фонетикалық, морфологиялық және семантикалық жағынан сипаттадық.

Тарихи жазба ескерткіштерді тарихи-салыстырмалы, тіл білімінің тағы басқа жұрт

таныған әдістерімен түбегейлі әрі терең зерттеу үшін қол байлап жүрген үлкен себеп бар. Ол – ескерткіштердегі сөздердің, сөз орамдарының, грамматикалық формалардың, сондай-ақ сөз қолданыстарының жиілігін көрсететін жүйелі көрсеткіштердің (индекстің) жоқтығы. Мысалға ізденуші бір ескерткіштің септік категориясын зерттеп жүр делік. Ол өзінің зерттеген ескерткішінен өзге ескерткіштердегі бұл категорияның жай-күйін толық, өз дәрежесінде біле алмайды. Өйткені түп нұсқадан барлығын іздеп табу мүмкін емес. Егер барлық ескерткіштің жүйелі индексі болса, салыстыру мүлдем оңайға түседі. Сондықтан іздеген лексикалық, фонетикалық, морфологиялық, синтаксистік элементтерді тезірек алу үшін «Ғибат-ул хақайықтың» өзіміз ойлап тапқан, әдеттегіден өзгеше жиілік көрсеткіштерін (индексациясын) ұсынып отырмыз. Мұның қаншалықты қолайлылығын кейінгі зерттеушілер айтады деген сенімдеміз.

Ескерткіште қай диалектінің элементтері көбірек қолданылады? Қайсы сөз пассив, қайсы сөз актив? Сөздердің тіркесу қабілеттілігі қандай? Жүйелі жасалған көрсеткіш (индекс), міне, осы сияқты сан алуан мәселелерді шешу үшін анықтағыш (справочник) қызметін атқарады.

Қорытындыда бұл басылымның барлық түрколог зерттеушілер мен ізденушілер, қазақ тілі мамандары үшін, әсіресе тарихи ескерткіштерді жаңадан үйренушілер үшін ерекше практикалық маңызы бар екендігін атап көрсеткіміз келеді.

Кітапқа С нұсқасының суретке түсірілген көшірмесі (факсимилесі) және филология ғылымының докторы Ә.Құрышжановтың поэтикалық көркем аудармасы «Ахмед Йүгнеки. Ақиқат сыйы» (Алматы, 1985) беріліп отыр.

Б. Сағындықұлы

“ДАНАЛЫҚ КІТАБЫНЫҢ” СӨЗДІГІ

А

- Абад** (п.) – елді мекен, бай, берекелі, көгалды, думанды жер.
- Ахкар** (а.) – ұшқын, жалын, алау.
- Адһам** (п.) – қара, қара түс. “*Адһам болуб иер астиға кирдим мана*”. Адһам (адам аты).
- Арра** (п.) – ара (ағаш кесетін құрал, аспап), ара (жәндік). Мәтінде берілу, өзін-өзі ұмыту, яғни есінен танғанша жалбарыну мағынасында қолданылған.
- Ариғ** (т.) – таза, пәк. Арық, канал, бұлақ, бастау. “Ариғ зат” – таза зат, асыл тек.
- Азар** (п.) – жәбірлеу, қинау, ренжіту, көңілін қалдыру.
- Астана** (п.) – сарай (патша сарайы). Есік, қақпа. Астана, орталық, Қасиетті қабір (мола), құлшылық ететін орын. “*Астанасын иастанибан изин өттим*”.
- Асрар** (а.) – сыр, құпия, жасырын.
- Асайиш** (п.) – тынығу, дем алу, тыныштық.
- Азма** (а.) – соқыр, көр соқыр.
- Афақ** (п.) – әлем, жер жүзі, жарық дүние.
- Афсана** (п.) – аңыз, әңгіме, миф, фантазия.
- Афсус** (п.) – өкініш, өкіну, тәубеге келу.
- Аят** (а.) – нышан, белгі, таңба, құбылыс, көрініс, керемет, ғажайып. Құран сүрелеріндегі белгілі бір ойды, мағынаны білдіретін қысқа қайырымды сөздер (сөйлемдер) аят деп аталады. Аяттар сондай-ақ мәлім оқиғаның мазмұнын баяндайтын қисса-хикая болып та кетеді. Құранда 114 сүре, 6236 аят бар.
- Азаһ** (п.) – ескерту, ескертіп қою, күні бұрын хабарлау.
- Аһанат** (п.) – қорлау, кемсіту.

Ә

- Әжір** (а.) – құн, ақы, ақы төлеу, сыйлық беру.
- Әзәл** (а.) – алғаш, әу баста, бастан, ежелден, әзел.
- Әләм** (а.) – ауру, дерт, қамығу, қапа, реніш, күйініш.
- Әлуидаз** (а.) – қоштасу, айырылысу.
- Әһл** (а.) – ел-жұрт, қауым. Мысалы: “Әһли дүние” – дүниенің қызығына берілгендер, “Әһли ғұқба” – о дүниені мойындап, өмірін жалбарынумен өткізіп, күнә істеуден тыйылған адамдар, “Әһли Илаһ” – Хақ жолына біржолата түскен адамдар, “Әһли Исраил” – Исраил қауымы, жөйттер.

Б

- Баб** (а.) – есік, тарау, бөлім. Орта Азиядан аты шыққан бір топ дәруіштерге берілген атак.
- Бахайа** (п.) – қарапайым, сыпайы, әдепті, ұяты бар адам.
- Баран** (п.) – жаңбыр, нөсер, сел, тасқын.
- Барат** (п.) – мақтау қағазы, куәлік, құжат. “*Хат барат қолға алған ол азадим*”.
- Барғаһ** (п.) – құзыр, патшалық атак.
- Баз** (п.) – жаңадан, қайтадан, тағы, және, тағы да.
- Батыл** (а.) – өтірік, жалған, бос, пайдасыз, қате.
- Бағс** (а.) – себеп, сылтау.
- Батын** (а.) – іші, ішкі дүние, көңіл, сыр, жасырын.
- Бәд** (п.) – жаман, әдепсіз, мейрімсіз, қас, өш.
- Бәдқардар** (л.) – жаман, жаман мінез, нашар адам.

Бурақ (п.) – өткір, жүйрік. Пырақ. Ислам сенімі бойынша Мұхаммед пайғамбарды ғарышқа алып ұшқан атты осылай атаған.

Бриан (п.) – күйө, жану, өргену.

Бараһна (п.) – жалаңаш, тыр жалаңаш, тақыр.

Базраг (п.) – үлкен, ұлы, ұлылар, ұлы адамдар.

Баһра (п.) – несібе, үлесі, кіріс, пайда.

Бижа (п.) – орынсыз, қисынсыз, мағынасыз, әдепсіз, ұят.

Бичун (п.) – теңдесе алмайтын, теңдесі жоқ, тамаша.

Бихад (п.) – шексіз.

Бихуд (п.) – жігерсіз, жасық, ессіз, зая, босқа, текке.

Бидар (п.) – ұйықтай алмау, көз ілмеу.

Бидәрд (п.) – аурусыз, шалағай, аңқау, бейқам.

Бидәм (п.) – алаңсыз, қамсыз болу. “*Бидәм болуб иер астига кирдим мана*”.

Бимар (п.) – ауру, сырқат, денсаулығы нашар адам.

Бина (а.) – көзі өткір, көреген адам. “*Латиф айтса бирур дида-и бина-и Мухаммад*”.

Бинауа (п.) – жарлы, кедей, қайыршы, мүсәпір.

Буниад (а.) – негіз, тірек, басы, басталуы.

Г

Гаһи (п.) – кей кезде, кейбір уақытта, анда-санда.

Газар (п.) – өту, жүру, асу, өткел. “*Әлуидаг диб бу галамдин газар қилди*”.

Гада (п.) – кедей, қайыршы, тіленші.

Гираһ (п.) – түйін, тізбек, қиын, қиыншылық.

Галим (п.) – кілем, палас, төсеніш.

Гриан (п.) – жылау, еңіреу, көз жасын бұлау.

Гумраһ (п.) – алжасқан, адасқан, бұзылған, азған.

Гуиа (п.) – сияқты, секілді, ұқсас.

Гиаһ (п.) – шөп, өсімдік, қияқ.

Ғ

Ғажиз (а.) – әлсіз, күшсіз.

Ғарат (а.) – тонау, талау, тартып алу.

Ғарасат (а.) – мұсылман сенімі бойынша ол дүниеде адамдарды жинайтын орын, сот алаңы.

Ғарш (а.) – аспан, ғарыш, тақ, патша тағы.

Ғариф (а.) – білгір, дана, данышпан, мағлұматы мол адам.

Ғариб (а.) – мүсәпір, бишара, сорлы, қарып, бөгде, жат.

Ғаза (а.) – тағам, дәм, азық.

Ғаси (а.) – күнәкар, күнәлі, бағынбайтын, бас имейтін, асылық қылушы.

Ғата (а.) – сый, сыйлық.

Ғаффар (а.) – кешіруші. Алланың 99 сипатының бірі.

Ғафил (а.) – надан, қараңғы, ештеңеден хабары жоқ.

Ғафлат (а.) – надандық, қараңғылық, сауатсыз, ынтасыздық.

Ғақибат (а.) – соңы, ақыры, істің соңы, нәтижесі, зардабы.

Ғалам (а.) – әлем, жер жүзі, дүние жүзі.

Ғалайқ (а.) – байланыс, қарым-қатынас қатыстылық, мүдделі, қызығу, құштар болу.

Ғалим (а.) – ғалым, оқымысты, білімді, ғұлама.

Ғалиин (а.) – ұжмақ, бейіш. “*Рухин алиб галиинга киргуздилар*”.

Ғам (а.) – қам, қайғы, уайым, қасірет, қапа, реніш.

Ғамм (а.) – жай, қарапайым, көпшілік халық. “*Дана қилур һәм хас қилур көб гаммларни*”.

Ғаммама (а.) – сәлде.
Ғамнак (п.) – қайғы, дерт.
Ғамкин (п.) – қайғылы, дертті.
Ғаним (п.) – қас, жау, қарсы болу, олжа, үлес. “*Хақни айтқан дарушиларға ғаним болди*”.
Ғаууас (а.) – сүңгір, су түбінде жұмыс істейтін адамдар. “*Махаббатни дариясида ғаууас болуб*”.
Ғаус (а.) – жәрдем, жәрдемші.
Ғауға (п.) – айғай-ұйғай, талас-тартыс, шу көтеру.
Ғайан (а.) – анық, айқын, аян.
Ғайн (а.) – көз, көзі; істің мәні, маңызы; бұлақ, негізі.
Ғурбат (а.) – кезбе, бөгде, жат, бөтен.
Ғурқаб (п.) – түпсіз, терең, тұңғыық; пәлекет. “*Ғурқаб болуб ғысиян ичра қалдим мана*”.
Ғузур (а.) – сылтау, себеп, үзір.
Ғұқаб (а.) – қауіп-қатер, дағдарыс; бір істің ауыр зардабы, нәтижесі, ауыртпалығы. “*Тариқатни иолларини ғұқабасы көб*”.
Ғұқба (а.) – о дүние, қиямет күні; жаза. “*Дуния ғұқба харам қилиб тифтим*”.
Ғулам (а.) – құлдар, қызметшілер. Мұсылман сенімі бойынша жаннатта қызмет ететін ер нөкерлер.
Ғулғұл (п.) – айғай, шу; абыржу, әбігер болу; сыбыр-күбір, іштен сөйлеу.
Ғриан (п.) – жалаңаш, тыр жалаңаш, ашылған, ашық, бүркенішсіз.
Ғиззат (а.) – күш, күдірет; ізет, құрмет.
Ғиш (а.) – рақат өмір, көңілді тұрмыс.
Ғишират (а.) – ләззат, рақат, көңілді, қуанышты. “*Ғиш уа ғишират*” – сауық-сайран құрып, рақат өмір кешу.
Ғиас (а.) – жәрдем етушілер, көмек берушілер.
Ғысиан (а.) – бүлік, буырқану; қорқыныш, үрей.
Ғылман (а.) – құл, малай; қызметші. “Ғулам” сөзінің жекешесі. “*Хор уа ғылман*” – хор қыздары мен ер (жігіт) нөкерлер.
Ғиуан (а.) – мекен-жай; атақ, дәреже.

Д

Да(ун) (а.) – ауру, сырқат.
Дабт (а.) – қатал, қатан, ауыр, тар; қысылтаяң, қиын-қыстау. “*Ушбу иолни дабт айлаган саруар кирак*”.
Дад (п.) – әділет, туралық; өтініш, тілек; дат.
Дад уа фарияд (п.) – зар жылау, зар еңіреу, өтініп жылау.
Дар (п.) – қақпа, есік; дар ағашы.
Дараба (а.) – ұру, соғу, қағу.
Дарбан (п.) – күзетші, қарауыл.
Дарғаһ (п.) – біреудің қарамағында, иелігінде болу, дәргеһі; құдайға сиыну мағынасы да бар.
Дастар (п.) – сәлде, орамал.
Дағ (п.) – дақ, жара, таңба.
Дағуа (а.) – үгіт, насихат, жақсылыққа шақыру.
Дағиф (а.) – әлсіз, қуатсыз, күші жоқ, зағип, кемтар.
Дайағ (а.) – зая болу, жоғалу; бұзылу, бүліну.
Далал (а.) – адасу, алжасу; жоқ болу, өлу, залал.
Дам (п.) – тұзақ, тор; қақпан; айла-амал.
Дамади (п.) – күйеу, күйеу бала. “*Хақ Расулни дамади динимизни буниади*”.
Дамин (п.) – етек, етегі, киімнің етегі. “*Дамин кисмек*” – етегін кесу, яғни айрылысу, қол үзу мағынасында. “*Дамин кисиб ғамма аһил халайқдин*”.

Дана (п.) – дән, ұрық; дана, бір дана, он дана. Мәтінде көзіме көрінбеді деген мағынада қолданылған. *“Ики ғалам көзларимға хаи-хаи дана”*.
Дид (п.) – көру, бақылау, шолу; көрініс; көзқарас.
Дида (п.) – көз, қарашық.
Дидарталаб (п. талаб – а.) – құдайдың жүзін көруге талаптану, соны іздеу. *“Сөзни айдим ғар ким болса дидар талаб”*.
Дилбанда (п.) – қымбатты, сүйікті.
Дилазар (п.) – көңіл қалдыру, ренжіту; мейрімсіз, рақымсыз.
Дур (п.) – інжу, дүр.
Дурдана (п.) – ерке, сүйкімді.
Дуруд (п.) – сәлем беру, ізет ету, мадақтау; бас ию.
Дута (п.) – бүгілу, иілу; бүктетілу. *“Злихадик қаддин дута қилдурғали”*.
Дун (п.) – төмен, аласа, кем. *“Қул Қожа Ахмад дун ағлидин бил ирмес ол”*.
Дуниапараст (п.) – дүниеқор, дүние қоңыз; дүниенің соңына түсіп құдайды ұмыту.

Ж

Жа (п.) – орын, мекен; орналасу, мекендену. *“Хас гишиқын көңил ичра жа айласа”*.
Жаббар (а.) – күші жетуші. Алланың 99 сипатының бірі.
Жар (а.) – жар салу, айғайлау; көрші.
Жафи (а.) – қағыгез, қайырымсыз, мейірімсіз. *“Ғаси жафи умматларни халин сурдим”*.
Жале (п.) – жас, көз жасы; шық, қырау; нөсер.
Жам (п.) – тостаған, шарап құйып ішетін ыдыс. *“Жам шарап қолға алиб тоя ичтим”*.
Жанан (п.) – сүйікті.
Жанбаш (п.) – қимыл, қозғалыс, әрекет.
Жауан (п.) – жас, балғын; жас жігіт, бозбала; жас ағаш.
Жауидан (п.) – мәңгі, дайым.
Жазб (п.) – жұту, жалмау, obu. *“Жазб жунун ғаламиға бармагунча”*.
Жаһил (а.) – надан, білімсіз, қараңғы; Құдайды танымайтын.
Жаллад (а.) – жендет; жауыз; рақымсыз.
Жалалат (а.) – даңқты, ұлы, салтанатты, құдіретті.
Жуда (п.) – айырылу, бөліну, бөлектену, жеке-дара болу.
Журға (а.) – жұтым, бір жұтым сусын.
Журум (а.) – күнә, қылмыс.
Жуш (п.) – құмар, құмарту; толқу, қобалжу; қайнап-тасу.
Жулан (а.) – жүру, жай жүру; кезу, серуендеу. *“Магрифатни майданида жулан қилдим”*.
Жулидаму (п.) – ұйпалақтанған шаш. *“Диуана-и жулидаму хақни табқан”*.
Жунун (а.) – естен тану, естен адасу, есалаңдық, ақылсыздық.
Жуьуд (а.) – жөйт, жөйт қауымы.
Жумла (а.) – бәрі, барлығы, жиыны.
Жифа (а.) – өлі, өлген, жансыз, жәбір-жапа, қайғы, қасірет, опасыз, зұлым. *“Расул дуниа жифа деді қодум мана”*.
Жилуа (а.) – сыр-сымбат, сұлулық, көрініс.
Жинда (п.) – жырттық, жамау киімдер. *“Жиндалари игинде, ғасалари илкінда”*.

З

Забар (п.) – үсті, жоғары, жоғарғы бөлігі.
Заққум (а.) – тозақтағы ағаш. Оның жемісін тозаққа түскендерге жегізеді екен.
Закир (а.) – еске алушы, зікірші, зікір салушы; құдайды еске алушы.
Замзам (а.) – зәмзәм. Меккедегі қасиетті су.

Зауал (а.) – жоғалу, өлу; зауал, бату.
Занид (а.) – дуана, дүниеден безген адам; дәруіш.
Занир (а.) – ашық, анық, айқын, көрініс, сырт көрінісі. “*Занир софи батин ичра ирмес садық*”.
Занар (а.) – у; ашу-ыза.
Зайл (а.) – біту, таусылу, құрып кету, жойылу, жоғалу.
Зулф (а.) – бұйра, бұйра шаш.
Зуьд (а.) – безу, дүниеден безу, тәркі дүние, дүниені тәркі ету.
Зиньар (а.) – әсте, ешқашанда, түбегейлі, мүлде. “*Аруахидин медет тилаб оқуң зиньар*”.
Зиад (а.) – көп, артық.
Зир (п.) – асты, төмен, төменгі бөлігі. “*Зир уа забар*” – сөзбе-сөз мағынасы: асты және үсті. Мәтінде бұл сөз нәпсіге қаратылған, нәпсінің асты-үстіне келуі, яғни тыйылуы мағынасында. “*Қаһнар игем нафсимни қил зир уа забар*”.
Зикр (а.) – еске алу, еске сақтау, зікір, зікір салу. Сопылардың Алланы еске алып жалбарынуы. Зікір жүрекпен (көңіл), сөзбен және дене қимылы арқылы үш түрлі жолмен орындалады.

И

Иар (п.) – жар, ғашық, сүйгені, жақын, дос.
Иаздан (п.) – игілікті, Құдайдың сипаты.
Иақин (а.) – шындық, шын; дәлдік, дәл, сенім. “*Хаққ-ул-иақин*” – құдай туралы шындық.
Иакта (п.) – бір, жеке.
Ижабат (а.) – қабылдау, қанағаттану, разы болу.
Иаңлиг (п.) – сияқты, секілді. “*Шибли иаңлиг симағ уруб жандин кичтим*”.
Ижазат (а.) – рұқсат, рұқсат ету; жол қою, мақұлдау.
Ихрақ (а.) – жағу, өртеу.
Ихсан (а.) – қайырымдылық, мейірімділік, жақсылық ету.
Иза (а.) – азап; өкіну, ренжу, опық жеу.
Изат (а.) – жаратушы, ие.
Исиз – есіз, пайдасыз, бос. “*Исиз ғұмыр*” – босқа өткен, пайдасыз өмір. “*Исиз ғұмрим арман бирлан өтар достлар*”.
Ильам (а.) – рухтану, жігерлену, шабытттану, қайраттану.
Ингам (а.) – ризық, несібе, ырыс.
Има (а.) – ишара, ым, тұспал.

К

Каһи (п.) – сары, сарғаю; сабан түсті. “*Каһи иузи сарғайб каһи иолида ғариб*”.
Каһил (а.) – жалқау, ынтасыз.
Каззаб (а.) – жалған, өтірік; өтірік сөйлейтін; кәззап.
Када (п.) – үй, баспана, пана.
Қар (п.) – іс, жұмыс.
Қар (п.) – күш, қуат, күдірет; керең, саңырау.
Қаррат (а.) – қайталау, қайта-қайта, бірнеше рет.
Қарим (а.) – жомарт, қолы ашық.
Қаркас (а.) – аңыздағы құстың аты, тазқара.
Қаф (а.) – алақан, шеңгел, уыс.
Қаула – іздеу, жинау мағынасында. “*Мустафадик елни кезиб иетим қаула*”.
Қульфат (а.) – зиян, зақымет; қиыншылық, қиын хал, қиын жағдай, кедергі.

Құлбари – ақша салатын дорба, қалта, сөмке, қапшық. “*Өзини шейх алу*р құлбар*и холи*”.

Камар (п.) – белбеу, кемер белбеу.

Камина (п.) – кем, кемістік; ақау, жетіспеу.

Қуна – күнә. “*Қуна дарди кисал қилди бимар болдим*”.

Күрси (а.) – орын, орындық, тақ.

Кира (п.) – жалдау, жалға алу, кіреге алу.

Кифаят (а.) – ақыры, соңы, жеткілікті.

Киһ (п.) – өсімдік, шөп, қияқ.

Қ

Қабиз (а.) – жан алушы. Жан алғыш Өзірейіл періште. “*Қабиз келиб Арслан бабам жанин алди*”.

Қарун (а.) – діни хикаяларда аталатын сараң бай. Қазақ ертегілеріндегі сараң байлардың образы да “Қарын бай” деп келтіріледі.

Қаул (а.) – сөз.

Қаниғ (а.) – қанағаттану, разы болу.

Қайм (а.) – тік тұру, намазға тұру.

Қад (а.) – бой, бойы.

Қатра (а.) – тамшы, бір тамшы су.

Қасад (а.) – мақсат, ниет, ой.

Қалтақ (т.) – әдепсіз, ұятсыз.

Қамуғ (т.) – дүние малы, дүние мүлкі, дүние қоңыз мағынасында. “*Қамуғ дуниа иғқанларни уаллаһ көрдим*”.

Қурба (а.) – туыс-туған, жақын, жақын адам.

Қусур (а.) – сарай, патша сарайы.

Л

Лә (а.) – жоқ, емес. “*Лә-лә болдим*” – бос қалдым, құр қалдым, ештеңем жоқ. “*Нам уа нишан масих қалмади ла-ла болдим*”.

Лаф (п.) – мақтану, бөсу, көпірме сөз сөйлеу.

Ламакан (а.) – мекенсіз, үйі жоқ, орны жоқ. Алланың теңеуі.

Лаби (п.) – ерін, ерні.

Лахад (а.) – қабір, көр.

Лахза (а.) – қас қағым сәт, лезде, дереу, бір демде.

Ларзан (п.) – дірілдеу, қалтырау.

Лашикер (п.) – әскер, жасақ.

Лагил (п.) – жақұт. “*Лагил лаби жанбаи қилиб аиди муни*”.

Лагин (а.) – малғұн, лағнет; Алланың рақымынан мақұрым қалған.

Лақа (а.) – көрісу, дидарласу, кездесу, жүздесу.

Лақа (т.) – лақа, балықтың түрі. “*Ағзи ачуқ нафси улуқ мислу лақа*”.

Лангар (п.) – зәкір; Пақырларға (мүсәпірлерге) тамақ үлестіретін жер. “*Лангар токуб билин басыб яничтим мана*”.

Лаух (а.) – тақта, жазу жазатын тақта.

Лаухмахфуз – Алланың күдіретімен адамдардың болашақ тағдыры жазылған тақта. Бұл туралы Құранның 85-”әл-Буруж” сүресінің 22-аятында жазылған.

Лутф (а.) – ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық; несібе, нәсіп.

Луч (п.) – қысық, қиғаш; қыли, қыли көз.

М

- Матам* (а.) – қайғыру, аза тұту.
Матаз (а.) – зат, тауар, бұйым.
Махзир (а.) – хабаршы. “*Фардус атлиг жаннатдин махзир келди*”.
Махшир (а.) – адамдардың о дүниеде жиналатын орны.
Махрум (а.) – құр қалу, мақұрым болу.
Мардан (п.) – ер, жомарт, батыл.
Мадам (а.) – әрдайым, әрқашан.
Марһам (а.) – дауа, лаж, дәнекер. “*Марһам болуб чин дардликка дауа болғил*”.
Мағрифат (а.) – сауаттану, ағару; ғылым, білім. Заттың әсілін, негізін білу, түсіну, тану.
Мағиз (п.) – дән, ұрық; негіз; ми, ақыл.
Мақам (а.) – әуен, үн, мақам; сопылардың жиналып зікір айтуы; зікір салатын орын. Мақамның сөзбе-сөз мағынасы – тік тұрған орын, жер.
Маниз (а.) – шектеу, тыйым салу.
Мансух (а.) – күшін жою, доғару.
Манзур (а.) – мақсат, ой-арман, көздеу, көрінген зат.
Мананд (п.) – көмекші сөз: сияқты, секілді, ұқсас, -дай, -дей.
Маламат (а.) – айыптау, кінәлау, мін тағу, сөгу, ұрысу.
Малул (а.) – көңілсіз, ренжу; қынжылу, қамығу, қайғыру.
Малик (а.) – патша, патшалық; ел, әлем; періште, құдайдың нұрдан жаратқан мақлұғы.
Малайк (а.) – періштелер.
Мәулә, мауләуи (а.) – мәртебелі, тақсыр, мырза.
Мауаддат (а.) – достық, адалдық, шын көңіл, ниет.
Мәйл (а.) – бейім, бейімделу, бағытталу; тілек, ниет.
Мәй (п.) – шарап.
Мисл (а.) – мысалы, сияқты.
Мубтала (а.) – душар болу, бір нәрсеге ұшырау, жолығу, азап шегу.
Мужтаһид (а.) – ынталы, ықыласты, ыждаһатты.
Мухаррам (а.) – мұсылман күнтізбесінің бірінші айы.
Муратуат (а.) – қайырымды, мейірімді, жомарт; адамгершілік, адамшылық.
Муришид (а.) – басшы, бастаушы, жол көрсетуші.
Мурдар (а.) – өлі, өлік, өлімтік.
Мурид (а.) – жолын қуушы, шәкірт, мүрит.
Мустажаб (а.) – қабылданған, бекітілген, қанағаттандырылған.
Мушаһид (а.) – куә, көзбен көрген, куәгер.
Муштак (а.) – аңсау, құмарлық; шабыт; шөлдеген.
Муширик (а.) – пұтқа, көп құдайға табынушы; Аллаға серік қосушы.
Муган (п.) – отқа табынушы, отқа сыйынушы, шаман.
Музтар (а.) – ауыр жағдайға тап болушы, шарасыз қалу.
Мугжиза (а.) – керемет, ғажайып, таңғажайып іс.
Муқабил (а.) – қарсы болу, қарсылық, қарама-қарсы.
Муқтада (а.) – басшы, бастаушы, көсем.
Муаддаб (а.) – тәрбиелі, сыпайы, әдепті.
Мумин (а.) – ислам дініне сенуші, мұсылман.
Мунафиқ (а.) – екі жүзді, опасыз, залым.
Мункар (а.) – қабірде өлілерден сұрақ алатын екі періштенің біреуінің аты. Екіншісінің аты – Накир. Қазақша «Нәңкүр» деп айтылады. “Мүңкір-Нәңкүр”.
Муһим (а.) – маңызды, басты мәселелер.
Муһлат (а.) – уақыт, мезгіл, үзіліс, тыныстау, дем алу.

Муиассар (а.) – жүзеге асу, нәтижеге жету, қолға келтіру, ие болу.
Муи, мой (п.) – шаш.

Н

НадаMAT (а.) – өкіну, опық жеу; тәубаға келу.
Нағра (а.) – өкіру, боздау, өкіріп жылау, айғайлау, бақыру.
Наумид, нәумид (п.) – үмітсіз, үмітінен айырылған, түңілген.
Нас (а.) – адам, кісі, халық.
Нажинс (п.) – тексіз, бір текті емес, әр текті, шата.
Насих (а.) – насихат, үгіт, ақыл-кеңес.
Назир (а.) – бақылаушы, басқарушы.
Назар (а.) – қарау, көз салу, назар аудару.
Нәгоһан (п.) – кенеттен, кездейсоқ.
Налан (п.) – зарлау, қақсау, еңіреу; шағыну.
Нале (п.) – налу, зарлау, қақсау, жылау.
Нам (п.) – аты, атағы, есімі.
Нам-нишан (п.) – атақ-даңқы, абыройы.
Нама (п.) – хат, шығарма, жинақ-кітап; жолдама.
Нәмәрд (п.) – жігерсіз, жасық, ез, қорқақ.
Наср (а.) – сөз, шешен сөз.
Нар (а.) – от, тозақ оты.
Нарсақар (а.) – тозақ оты, бесінші қабаттағы тозақ оты.
Нафас (а.) – ауа, дем алу, дем шығару.
Нафс (а.) – нәпсі, көңіл, ниет; адамның ішкі дүниесі, ой дүниесі, тілегі, арманы; құмарлығы, нәпсіқұмар.
Нусрат (а.) – жеңіс, олжа, табыс, көмек, жәрдем. Алланың пенделеріне көмегі, рақымы.
Нияз (п.) – сый, сыйлық, сауға; өтініш, тілек; қажет; уағда.
Нидә (а.) – шақыру, жар салу, жариялау, ұран.
Нигмет (а.) – рызык, ырыс, игілік, нығмет, қайырымдылық.

У

Уа (а.) – және, мен, пен
Уашу (п.) – ашылу, тақатылу. “*Уашуқа диб өзін билмай иурар достлар*”.
Уахасрата (п.) – Уа, жалған! О, қасірет!
Уала, уале (п.) – сағым, бұлдыр, бұлдырау; елес, алдамшы көрініс.
Уафа (а.) – опа, сөзінде тұру, уағдасына адал болу; сенім, адалдық.
Уажд (а.) – қуаныш, шаттық; тұрмыс, болмыс, бар болу.
Уахи (а.) – үн, дыбыс, дауыс (Құдайдың); хабар, хабарлау, ұғындыру, көндіру; мұсылмандардың ұғымында Алла тағаланың Жебірейіл періште арқылы пайғамбарға жіберген хабарлары, жарлықтары.
Уахдат (а.) – бір, жалғыз, бірден-бір, құдайдың барлығына, бірлігіне сену.
Уасиф (а.) – суреттеу, сипаттау.
Уасыл (а.) – байланыстырушы, жалғаушы, дәнекер, жетуші.
Уали (а.) – қамқоршы, сүйеуші; жақын, туыс; қасиетті, әулие.
Уаһһаб (а.) – жомарт, кең, қолы ашық. Құдайдың теңеуі.
Уаһм, уаһми (а.) – күдік, үрей, қорқыныш; ой-қиял, фантазия.
Улфат (а.) – дос, достық қарым-қатынас, жақын болу, ілтипатты болу.
Уммат (а.) – Мұхаммед пайғамбардың жолын қуушылар, үмбет; ұлт, халық.
Ужуд (а.) – болмыс, тұрмыс; бар болу.

Уирд (а.) – намаз оқу, дұға оқу. Құранның аяттарын қайталап оқу.

Уиран (п.) – ойран, ойран болған, күл-талқаны шыққан.

Уәил (а.) – қайғы-қасірет, өкініш, бақытсыздық.

П

Пай, па (п.) – үлесі, бөлігі; серік, әріптес; аяқ, аяғы.

Пас (п.) – күзетші, қарауыл, бақылау, қорғау.

Пастыммат (п.) – уақ-түйекшіл, ұсақ-түйек, ұсақ.

Пайе (п.) – саты, баспалдақ; үйлесім, ұйқас, өлең құрылысының ұйқасы.

Пайуанд (п.) – дәнекер, байланыстырушы, бірлестіруші, туыстық қатынас.

Парту (п.) – нұр, сәуле, жарық.

Паху (п.) – қойма, қамба.

Параст (п.) – берілу, өте жақсы көру; бас ию, табыну; санау, есептеу.

Паруаз (п.) – ұшу, самғау, шарықтау, қалқу.

Паруардигар (п.) – жаратушы, құдай.

Панаһ (п.) – пана, қорған, қорғаушы.

Панд (п.) – ақыл-кеңес, өсиет, уағыз.

Пайам (п.) – хабар, хабары, хабарлау.

Пухта (п.) – пісіп жетілген, піскен; мықты; мамық.

Пураб (п.) – сулы, суы мол. Мәтінде көзі жасқа толды, көзі бұлдырады деген мағынада қолданылған.

Пургам, пургусса (п.) – қайғы, мұң, шер.

Пурнам (п.) – дымкыл, ылғал; көздің жасы.

Пуч (п.) – бос, бекер, құр; мәнсіз, мағынасыз, пайдасыз, нәтижесіз.

Пуст (п.) – қабық, сыртқы қабығы; тері, терісі.

Пир (п.) – қарт, ақсақал, пір.

Пирмуған (п.) – басшы, көсем, пір.

Пишиһаһ (п.) – құрметті орын, сарай, патша сарайы.

Пикан (п.) – үшкір, өткір; найзаның ұшы, жебе, найза.

Пимана (п.) – мөлшер, өлшем, шама, сұйықтық затты өлшейтін ыдыс.

Пинһан (п.) – оңаша, құпия, жасырын.

Р

Рабаб (п.) – музыка аспабы.

Рахил (а.) – саяхатшы, жолаушы.

Раһинма (а.) – бастаушы, жол көрсетуші.

Раһ (п.) – жол.

Раһа (п.) – азат етілген, құтылған, құтқарылған.

Раһзан (п.) – математикалық мәндегі кию мағынасын білдіреді. Мәтінде қағида, ереже мағынасында. “*Ол мақамни иолларини раһзани бар*”.

Раһуат (п.) – пара, пара алу.

Раһиф (а.) – жолдас, дос, серік.

Раһиф (а.) – бәсекелес, бәсекеші, бақталас, жарыстас.

Рағ (п.) – тамыр, қан тамыры, қан жолдары.

Рауан (п.) – кеткен, бара жатқан; ағып жатқан, ағатын; жатық, бір қалыпты; рух, өмір.

Рауи (а.) – әдіс, амал, жол; сияқты, солай.

Рауда (а.) – бейіш, ұжмақ; бейіш бағы.

Руз (п.) – күн.

Рузы (п.) – нәсіп, несібе, үлес.

Рузан (п.) – саңылау, тесік, сәуле, нышан, үміт. “*Малайқлар тикрасида рузан қойғай*”.

Русуа (п.) – қадірсіз, инабатсыз, рәсуа.
Ру (п.) – бет, жүз, адамның жүзі. “*Чин гашиқни ранг уа руин саман қилур*”.
Руъиат (а.) – көру, қарау, көрсету.
Риа (а.) – екіжүзділік, опасыз.
Риуаиат (а.) – аңыз, әңгіме, хикая.
Риуаж (а.) – өрлеу, гүлдеу, даму, жандану.
Риадат (а.) – құлшылық ету, нәпсіні тыйып құдай жолына түсу.
Ризуан (а.) – қанағаттану, риза болу; ұрмақ, бейіш, бейіштің есігін күзетуші періште.

С

Са (п.) – (көмекші сөз) қатысты, сияқты, мысалы. “*Манзур талап зулф саман са-и Мухаммад*”.
Сабз (п.) – піспеген, шала, балауса, көк, сәбіз.
Саттар (а.) – жасырушы, күнәні жасырушы, кешіруші. Алланың 99 сипатының бірі. “*Иол биргучи Рахман, Рахим, Гафур, Саттар*”.
Сахауат (а.) – жомарт, жомарттық, кең пейіл.
Сахар (а.) – таң сәрі, таң атардың алдындағы уақыт.
Сада (а.) – дауыс, үн; айғай-шу, шуыл.
Садық (а.) – дұрыс, шын, шындық; анық, ашық.
Сарф (а.) – жұмсау, тұтыну; шығын, зиян, сарып ету.
Сарраф (а.) – қымбат бұйымдарды, асыл тастарды алып сатушы, алыпсатар, айырбастаушы.
Саруар (п.) – басшы, бастаушы; көсем; ие, иеленуші.
Сармаст (п.) – мас, мас адамдай, кәйіп; көңілді, қуанышты.
Сардар (п.) – ер, ер жүрек, батыр.
Сақар (а.) – тозақтың аты. Жеті қат тозақтың бірі. Сасық нәжістен жаратылған делінеді.
Сал (п.) – хижра жылы.
Салах (а.) – ақылды, салауатты, қайырымды.
Салин (а.) – Мұхаммед пайғамбарды айтып отыр. “*Хақ уа Салин тилаганлар тунни кунни*”.
Сәлим (а.) – сау, дені сау; бүтін, дұрыс.
Самад (а.) – мәңгі, қожа. Алланың 99 сипатының бірі.
Самағ (а.) – есту, тыңдау.
Самиғ (а.) – тыңдаушы, естуші.
Саман (п.) – сабан, сабан түсті, сарғаю, солу.
Сәнә (а.) – мақтау, мадақтау. “*Ким умматидур хамду уа сана тинмайн айтур*”.
Сауа (а.) – (көмекші сөз)... басқа, -дан, -ден.
Саууам (п.) – үшінші, үштен бірі. “*Саууам болмай иалгуз өзін сүйса болмас*”.
Сайм (а.) – ораза ұстау; аузын бекіту.
Сайд (а.) – аулау, аң аулау; олжа.
Саяад (а.) – аңшы, аңшылық етуші, саят, саятшы.
Сиаһ (п.) – сия, кара, қара сия.
Сиг (п.) – әдемі, көрікті, түрі. “*Руи сигиң сур қадами Пирмуған*”.
Сижжэжин (а.) – зындан, абакты; тозақ, тозақтың жетінші қабаты; “*Харисларни сижжэжин ичра салдим мана*”.
Силах (а.) – қару-жарақ.
Сират (а.) – жол, тура жол. “*Сиратул-мустақим*” – тура жол, құдайдың тура жолы.
Сифат (а.) – көрініс, сыртқы көрінісі; сапасы; сипаты, теңеуі.
Сина (п.) – көкірек, төс, кеуде. “*Чин умматни синасига қой-дум мана*”.
Субхан (а.) – таза, пәк; мақтау, мадақтау. “*СубханАлла*” – Алла барлық нәрседен ұлы, пәк.

Субх (а.) – таң, таңсәрі.
Субх-садық (а.) – таң шапағы.
Субхдам (а.) – таңертең, таң атқан уақыт.
Суд (п.) – пайда, кірім, үлес.
Сур (п.) – қонақ асы, той; қызыл түс; ат, қашыр.
Суфра (п.) – дастарқан, үстел. “*Хақ суфраси яшилди андин улуш алиңлар*”.
Сукут (а.) – тыныш тұру, үндемей тұру, тыну.
Сулук (а.) – мінез-құлық, адамгершілік; “*Ғарибларни иши дайм сулукдур*”.
Сутун (п.) – тіреу ағаш, тіреуіш, дінгек, бағана. “*Бир сутунга маккам баглаб қойди достлар*”.

Т

Табар (п.) – балта. Дәруіштердің зікір салғанда қолдарына ұстайтын ұзын сапты айбалтасы. “*Гиммат бирсаң шум нафсимга урсам табар*”.
Табигат (а.) – бағынышты, бағынған, бой ұсынған, қол астына қараған.
Табак (а.) – қабат, топ.
Тажалли (а.) – көріну, көрсету; біліну, пайда болу; нұр шашу. Діни ұғым бойынша Алла тағаланың аян беруі, көрсетуі.
Тарса (п.) – христиан, христиан дініндегілер.
Тарфа (п.) – кірпік қағу, көз қысу, жыпықтау, көзі бұлдырау, көзі қанталау, көзіне қан құйылу.
Тарк (а.) – тыю, безу, қашу, тастау; қабылдамау; тәркі дүние. “*Харам шубһа тарк этибан иурак дагла*”.
Тариқат (а.) – жол, жүйе; сенім, қағида. Сопылардың ұстанған жолы. “*Аһил тариқат*” – тариқат жолындағы сопылар. “*Ғайнул-иақин тариқатда бозлаб утти*”.
Таслим (а.) – бас ию, бой ұсыну, берілу. Алланың әміріне мойынсұну.
Тасбих (а.) – тәсбі, тасбик; сыйыну, жалбарыну. “*Субхан-Аллаһ*” деп, Алланың затына, сипатына, ісіне шын көңілімен сенетінін білдіру.
Тасдиқ (а.) – бекіту, бір істің дұрыстығын анықтап бекіту.
Тасадуқ (а.) – садақа, садақа беру, тасаттық. Қажетің үшін Алланың ризалығын тілеп, өз еркіңмен құрбан шалу.
Татаууқ (а.) – бағыну, бой ұсыну.
Тағат (а.) – өтеу, парызын өтеу; бой ұсыну. Алланың әмірлеріне бой ұсынып, парызын өтеу.
Тағзим (а.) – бас ию, тағзым ету, сәлем беру, ізет білдіру.
Тафриқ (а.) – айырма, айырмасы, екі нәрсенің бір-бірінен айырмасы, парқы.
Тақат (а.) – тағат, тағаты, күш-қуаты, еркі.
Тақсир (а.) – күнә, күнәлі болу, жазықты болушылық; тәртіпсіздік. “*Алла диган гашиқ қулдин тақсир қилмас*”.
Тақлид (а.) – еліктеу, жолын қуу, жолына түсу.
Тақауа (а.) – Құдайға сенуші, құдайшыл; тақауа.
Такбир (а.) – ұлы деп мадақта. “*Аллаһу акбар*” – Алла ең ұлы, барлық нәрселерден жоғары тұрады деу.
Такаббур (а.) – тәкаппар.
Такие (а.) – таяныш, тіреу, тірек, пана, баспана; жетімхана. Дәруіштердің паналайтын орны.
Талиб (а.) – іздеуші, оқушы, шәкірт.
Талаб (а.) – талап ету, талаптану, талап.
Тамағ (а.) – қомағайлық, ашкөздік, ашқарақтық.
Таухид (а.) – монотеизм, бір құдайға сенушілік. Алланың бірлігін мойындау.
Таусиф (а.) – сипаттау, суреттеу; мақтау, мадақтау.

Таула – бұру, бұрылу, айналу. “*Дуния параст нажнислардин боиун таула*”.

Таһир (а.) – таза, пәк.

Тайб (а.) – тәубе, тәубе ету; күнәларына өкіну, өкініш.

Таййаран (а.) – ұшу.

Туби (а.) – бейіште өсетін ағаш, бейіш ағашы. “*Ол туби дарахтига қонғум килур*”.

Тухфа (а.) – сый, сыйлық; еңбегі.

Тухум (п.) – ұрық, дән; жұмыртқа.

Тураб (а.) – күл; топырақ, шаң-тозаң. “*Ғишқ иолида болалмидим мисл тураб*”.

Турбат (а.) – табыт, сүйек, күл.

Тугиан (а.) – бүлік, бүлік шығару; тасу, буырқану, бұрқану.

Триақ (п.) – апиын.

Тилауат (а.) – Құран кәрімді өз қағидасы бойынша дұрыстап, дауыстап оқу.

Тиг (п.) – қылыш.

Ф

Фата (а.) – жас, жас адам, жігіт.

Фарагат (а.) – бос, бос уақыт; тынығу, дем алу; тыныштық.

Фарғ (а.) – ерікті, азат.

Фарсаң (п.) – ұзындық өлшемі (6 км-ге тең). Фарсах.

Фариад (п.) – зарлау, қақсау, бар дауысымен бақыру.

Фасих (а.) – ашық, анық; жатық, шешен.

Фана (а.) – жоқ болу, жоғалу, өлу. Құдай жолына берілу, құдайға ғашық болу. Бұл сопылық ілімнің ең жоғарғы дәрежесі есептеледі. “*Ғашиқ болсаң гишқ иолида фана болгил*”.

Файз (а.) – қайырым, мейірім; береке, пайдалы.

Футух (а.) – кең, кең пейіл; қуаныш, бақыт, бақытты. “*Иаранлардин файз футух алалмадим*”.

Фужур (а.) – азғындық, азғындау, бұзықтық.

Фуш (–) – “*Фуш дастар бучуқ пулга сатиб килдим*”.

Фирдус (п.) – ұрмақ бағы, бейіш бағы. Гауһардан жасалған сегіз бейіштің біреуі.

Фирғаун (а.) – мысыр патшаларының атағы. Перғауын, патшалық.

Фисқ (а.) – күнә, бұзықтық, пасық.

Х

Хабиб (а.) – сүйікті, жақын, дос. Мұхаммед Алланың сүйген құлы болғандықтан “Хабибуллаһ” деп те аталады.

Хабис (а.) – төмен, аласа; жексұрын, сұмырай, сұмпайы, жауыз.

Хатар (а.) – қауіп-қатер.

Хатбарат (п.) – мақтау қағазы, куәлік.

Хараб (а.) – бүліну, қирау, талқандалу.

Харам (а.) – тыйым салынған, шектелген; арам.

Харир (а.) – жібек.

Хазар (а.) – абайлау, абай болу, сақтану, байқау.

Харис (а.) – сараң.

Хар (п.) – қор, қорланған; төмен, кемсітілген.

Хасил (а.) – өнім, түсім, қамба; табыс, нәтиже.

Хасрат (а.) – қасірет, қайғы-қасірет.

Хаихаш (п.) – көкнар, апиын. Мәтінде көзі бұлдырау, көзіне еш нәрсе көрінбейді деген мағынада қолданылған. “*Еки ғалам көзларимга хаихаш дана*”.

Хақиқат (а.) – хақ, шындық; дәлел – факт. Сопылық ілімнің ең негізгі тарауларының бірі.

Хақпараст (п.) – құдайшыл, құдайға берілген, құдайды шын сүйген.

Хак (п.) – шаң, тозаң; топырақ, жер.

Хал (а.) – хал, ақуал, жағдай.

Халат (а.) – оқиға, жағдай, кездейсоқ оқиға.

Халғат (а.) – сыйлы киім, сыйлы тон, шапан.

Халақа (а.) – жарату, жоқтан бар ету.

Халис (а.) – таза, көңілі таза; қалыс, иман жүзді адам.

Халиқ (а.) – адам, адамзат.

Халқа (а.) – алқа; дөңгелек, шеңбер. Дәруіштердің алқа-котан болып отырып зікір салуы.

Халуат (а.) – жалғыз, жалғыз қалу; оңаша, таса жер. Адамдардан, сыртқы өмірден бөлініп, оңаша орында ішкі дүниесімен өмір сүру, құдайға жалбарыну.

Хам (п.) – шикі, піспеген, жетілмеген.

Хамр (а.) – шарап, ішімдік.

Хамду (а.) – мақтау, мадақтау. Алланы мақтау, мадақтау. “*Хамду уа сана*” – Алланы мақтап, алғыс айту.

Хандан (п.) – қуанышты, көңілді, бақытты.

Ханман (п.) – үй, үй жиһаздары; отбасы, жанұя, үй іші.

Хан (п.) – тілеуші, қалаушы; жақтаушы.

Хана (а.) – ұят, ар-намыс, әдеп.

Хайй (а.) – тірі, өмір сүруші; мәңгі тірі, өлмейтін. Алланың теңеуі.

Хаиф (а.) – тегін, жай, әншейін, бос, бекер. “*Наданларға исиз сөзум хаиф хикмат*”.

Хуб (п.) – мен, өзім; жақсы, әдемі, ұнамды; ия, жарайды, құп болады.

Хур (а.) – ұжмақ (бейіш) қыздары, хор қыздары.

Хуррам (п.) – қуанышты, шат көңілді, хош көңілді, рақат.

Хұззан (а.) – асыл қазыналарды сақтаушы, қазынашы.

Хулқ (а.) – мінез, құлық; мораль.

Хум (п.) – шарап; сұйық заттарды сақтайтын құмнан жасалған ыдыс.

Хой (п.) – мінез, әдет. “*Хойоң рия тасир қилмас халыққа сөзуң*”.

Хирқа (п.) – киім, дәруіштердің киетін киімі.

Хикмет (а.) – данышпандық, даналық; ғылым, білім, ілім, философия. Қожа Ахмет Иасауи өз еңбегін (шығармаларын) “*Диуани Хикмет*” деп атаған.

Химаят (а.) – қорғау, сақтау; қолдау, қуаттау.

Хил (а.) – жылқы, жылқылар табыны; қос, қосын; орын, стан; ру, тайпа.

Хиш (хойш) (п.) – өзі, өзім; жақын, туыс, таған. “*Мажнун сифат хил уа хишдин қачиб танди*”.

Һ

Һади (а.) – бастаушы, жол көрсетуші.

Һаман – һаман. Перғаун заманының патшасы. “*Дозах айтур мен артуқ менде Фирғаун һаман бар*”.

Һай (п.) – әй, ей.

Һазар (п.) – мың.

Һамхана (п.) – көрші, бірге тұратын адам.

Һамдам (п.) – дос, жан жолдас.

Һамраһ (п.) – жолдас; пікірлес.

Һауа (а.) – ауа.

Һауас (а.) – әуесқойлық, құмарлық, ынтықтық.

Һууа (а.) – ол. Сопылардың зікір салғанда: “Һууа! һууа!” деуі Құдайды еске алып,

жалбарынуу, яғни “А, Құдай! О, Құдай!” деп, құдайға сыйынып тұрғанын көрсетеді.

Һуш (п.) – ақыл, ес; еске сақтау қабілеті.

Һижра (а.) – хижра.

Һидаиат (а.) – бастау, басшылық ету; тура жолға бастаушы.

Һиммат (а.) – кең пейілдік; ұлылық, кісілік.

Һилал (а.) – жаңа ай, жарты ай.

Һиһат (п.) – өкініш, өкіну.

Һафта (п.) – жеті, апта, бір жеті.

Ш

Шабнам (п.) – шық, таңертеңгі шық. “*Шабнам болуб иер астиға кирдим мана*”.

Шакир (а.) – риза болған, қанағаттанған; Аллаға шүкірлік етуші.

Шан (а.) – атақ, абырой.

Шаиад (п.) – егер, мүмкін.

Шарм (п.) – ұят, ұялшақтық.

Шаригат (а.) – ислам дінінің негізгі қағидасы, жолы, заңы, шаригат.

Шафазат (а.) – қорғаушы, жақтаушы.

Шафкат (а.) – рақым, қайырым, мейірім, шапағат.

Шакуа (а.) – шағыну, назалану; қайғыру, зарлану.

Шаһадат (а.) – куә, куә болу; дәлел, делелдеу.

Шаһ (п.) – патша.

Шаһар (а.) – қала, ел; ай.

Шаһид (а.) – құрбан болу. Дін жолында, ақиқат жолында, сенімі үшін құрбан болу; шейіт.

Шүбһа (а.) – күдік, күмән; шек келтіру, сенбеу, сезіктену.

Шутур (п.) – түйе.

Шуруз (а.) – бастау, бір іске бастау; басталу, басы.

Шоук (п.) – құмарлық, әуесқойлық; қуаныш, мээ болу, масайрау.

Шиддат (а.) – күш; шиеленіс.

Шикаста (п.) – қаусаған, қартайған.

Шида (п.) – беріле сүю, естен танғанша сүю; өзін-өзі ұмыту.

Шиуе (п.) – әдіс, тәсіл; әдет-ғұрып; сөз (диалекті). “*Коруңизлар худани шиуесини*”.

Ч

Чакир (п.) – құл, малай; берілген.

Чаң (п.) – музыкалық аспап. Лира.

Чак (п.) – жарық, жарылған; бөлінген, паршаланған; жыртық.

Чигуна (п.) – қандай, қалай, қалайша.

**“АҚИҚАТ СЫЙЫ” ДАСТАНЫ БОЙЫНША
АРАБША-ПАРСЫША-ТҮРІКШЕ-ҚАЗАҚША
ТҮСІНДІРМЕ СӨЗДІГІ**

А

- Абад** абадан /п/ – (1) гүлдену, өркендеу. *Қамуғ абаданның хараб ол соңы* (Барлық салтанаттың соңы қарап болады) 200.
- Ав** /У/ Р /т/ – бұр, аудар. *Йүз авруп кечарлар йумуп көзларин // Тұсынан* (бетіне бұрып, көзін жұмып өтеді) 406.
- Агар** /п/ – (9) егер. *Агар болса адлың қатығлық меңа* (егер әділдікпен шешсең, менің /жазам/ ауыр) 40, 280, 289, 299, 311, 332, 335, 410, 483.
- Ажаб** /а/ – (1) ғажап. *Сафалық ажаб йер көңүллар йарур* (Көңіл көтерілетін сапалы ғажап жер) 476.
- Ажам** /а/ – (1) парсы. *Билиглигли өгди `ажам Һам араб* (Білімдіні азиат та, араб та мақтады) 126.
- Азаб** /а/ – (2) қайғы-қасірет көру, азап шегу. *Йалынланса тутуиуп азаб кин оты* (Ашу, кек оты тұтанып жалындаса) 339, 409.
- Азиз** /а/ – (1) бағалы, қымбат. *Бу күн бу ажунда кишилиг `азиз* (Бұл күнде, бұ дүниеде адамгершілік өте сирек) 385.
- Айб** /а/ – (5) маскара, мін, айып, ұят. *Ахылық қамуғ `айб кирини йуйур* (Жомарттық барлық айыптың кірін жуады) 230, 362, 486; -дин 363; қа 489.
- Айбсуз** /а/ – (1) айыпсыз, мінсіз. *Табиатда йеги адат `айбсузы* (Мінездің жақсысы, әдеттің мінсізі) 249.
- Ақл** /а/ – (2) ақыл, ес, парасат. *Ол `ақыл уқуш Һош хирадқа макан* (Ол – ақылдың, сана-сезімнің, парасаттың қоймасы) 47; 90.
- Али** /а/ адам есімі. *Али төртиланчи ол арсиг тоңа* (Төртіншісі әли теңдесі жоқ батыр) 34.
- Алим** /а/ – (2) ғалым. *Билиг бирла алим йоқар йоқлады* (Білімнің арқасында ғалым жоғары көтерілді) 101, 391.
- Амал** /а/ – (2) іс, еңбек, жұмыс. *Узун санма сақынч өкүш қыл `амал* (көп ойлама, уайым-қайғың көбейеді /Одан да/ еңбек ет) 296, 391.
- Араб** /а/ – (2) араб, арабтар. *Билиглигни өгди `ажам йам `араб* (білімдіні азиат та, араб та мақтады) 126. 2. араб тілі. *Хақайық ибарат арабдин өш ол* (Мұның бәрі араб тілінен ғибарат) 480.
- Ариф** /а/ – (2) білетін, білімді, білгір, оқымысты. *Салабат ичинда Умар дег `ариф* (шариғат жолында Омар сияқты білгір) 53; 392.
- Агу** /т/ – у, заһар. *Йоқамаққа йумшақ ичи пур агу* (Сипағанға жұмсақ, бірақ іші тола у) 214.
- Ағыз** /2/ – ауыз. *Ағыз тил безаги көни сөз дурур* (Тіл мен жақтың көркі – шын сөз) 159; -ны 162.
- Адаб** /а/ – (3) әдептілік, сыпайылық. *Билилиг сөзи панд насихат адаб* (Білімдінің сөзі үгіт, насихат, үлгі-өнеге) 125; 451, -лар 130.
- Адами** /а/ – (1) адам. *Хабар бар берилса агар адами* (Сөз бар. Егер адамға берсең) 311.
- Адақ** /т/ – аяқ. *Қаза бирла санчылур адаққа тикан* (Аяққа тікен де бұйрықпенен кіреді) 437.
- Адар** /т/ – (1) бөлу, талдау, айыру. 2. ауырып тану, айыру, түсіну. *Билиглиг билигни адарган болур* (Білімді кісі білімнің парқын айырады) 105.
- Адгү** – қар. едгү.
- Адиб** /а/ – (10) жазушы. *Айтмыш адиб риққаты тил била* (Ақынның нақышты сөзімен айтылған) 482; 451, 478, 487; -лар 471; -нің 467, 475, 484, 493; -і 471.

- Адын** /т/ /6/ – (1) өзге, басқа, бөтен. *Билигни билигсиз адын не қылур* (білімсіз ноқай білімді не қылсын) 108; 2. өзге, бұдан басқа мағынасындағы көмекші сөз. *Не түрлүг иш ерса билигсиз өңи. Өкүнүч ол аңар йоқ өң анда адын* (Қандай іс істесе де білімсіздің еншісі өкініш. Оған одан басқа енші жоқ) 116, 275, 472; -лар 198, 449.
- Ажал** /а/ – (1) өлім, ажал. *Амал исрасында бусуглы ажал* (Амал-айланың арасында жасырынған ажал бар) 294.
- Ажун** /т/ /22/ – дүние, әлем, жер жүзі. *Бу ажун рабат ол түшүп көчгүлүг* (Бұл дүние керуен түсетін сарай сияқты) 177, 76, 193, 205, 212, 213, 217, 221, 273, 305, 419, 423, 430, 431, -ға 427, 435; -да 70, 240, 364, 385, 413; -ны 191.
- Аз** /т/ /6/ – аз. *Өкүш аз деп аймаз назирлар деңиз. Булут һадйа қылса ушақ қатраны* (Бұл ұсақ тамшыны сыйға тартса, Теңіз көп, аз демей қабыл алады) 65, 68, 149, 277, 461; -а 420; -ы 470.
- Азад** /п/ – (2) азат. *Бу ендиллиг ерга азад өз қул-а* (Бұл сипатты адамға /әркімдер/ азат басын құл етеді) 344, 404.
- Азар** /п/ – (1) қайғы, зәбір, реніш. *Азасы өкүшрак мазасы аз-а* (Рақаты аз да, азары көбірек) 420.
- Азла** /л/ – аз демек, болмашы демек. *Бир ер душман ерса аны азлама* (Бір дұшпаның болса – аз деме) 360.
- Азрақ** /т/ /1/ – азырақ, азғантай. *Һунарлыққа ажун вафасызрак ол һунарсызга мундин жафа азрақ ол* (Өнерлі (кісіге) дүние опасызырақ, өнерсізге бұдан жәбір азырақ) 424.
- Азуқ** /т/ /л/ – азық, тамақ, азық-түлік. *Чыгайлық деп аума азуқ йоқлугын* (Азық жоқтығын «кедейлік» деп айтпа) 188.
- Азурла** / / – /л/ түйре, қада, шаншы. *Такабур лыпасын кейип аз салын Керип халыққа көксүң азурлап тилин* (Тәкаппар киімін кисең, тез таста, халыққа көкірегінді керіп, тілінді түйреме) 278.
- Ай** /т/ /1 – (1) 1. ай-ей, ай, уа, о. *Билиг татғын ей дост билиглиг билур* (Білімдінің пайдасын, уа досым, білімді біледі) 106.
- Ай** /т/ – 2 (18) айт, де. *Дилигсиз не айса айур уқмадин* (Білімсіз не айтса ұқпай, түсінбей айтады) 119; -айын 4, 226, 290; -ды 191; -ма 173, 188; -мас 65; -мыш 472; -мышы 484; -у 314, -уғай 3; -ур 119, 129, 229; -урман 1, 36, 81,
- Айа** /т/ – (13) уа, о (белгілі бір сөздің яки сөз тіркесінің алдынан келіп күшейтпелі мағына беретін демеулік сөз). *Айа харис идиси харислық нерак* (Е, ашкөз! Ашкөздік неменеге керек) 313, 11, 41, 59, 211, 225, 245, 345, 375, 399, 407, 431, 463.
- Айаз** – (1) адам есімі. *Тетиглигда кенду Айаздин озук* (Сезімталдығы Айаздың дәл өзінен асады) 55.
- Айт** – (2) айт. *Айтмыш адиб риққаты тил била* (Ақынның нақышты сөзімен айтылған) 482; 490.
- Айур** (1) от ай. *Айурсен кейим тон шараб аш керек. Телим мал өкүш қул қарабаш керек.* (/мүмкін/ айтарсың: «Киім – тон, шарап, ас керек, Қыруар мал, көп құл, күң керек») 297.
- Амал** /а/ – (3) үміт, амал. *Йема пандим алғыл узатма амал* (және ақылмды ал. Амал-айлаға берілме) 293; 294, 295.
- Аманат** /а/ – (1) аманат. *Қаны аһд аманат қаны едгүлүг* (Қайда уәде, аманат, қайда ізгілік?) 389.
- Амр** /а/ – (1) әмір, бұйрық. *Аның амри бирла тегар теггучи* (Кім /мұратқа/ жетсе, оның әмірі бойынша жетеді) 434.
- Ал** /т/ /1. – (1) қызыл, ал қызыл. *Йа майдан дег ол гүл карам Ал гүл ол* (немесе қарапайымдылық /жасыл/ алқап, адамгершілік /онда өскен/ алқызыл гүл сияқты) 342.
- Ал** /т/ /2. – (6) 1. – ал. *Алып бермаган ел елиг кутсузы* (Алған, бірақ бермеген қол – қолдың құтсызы).

- 22.2. – ие бол, меншікте, тәуелді ет. *Бақығлы, оқуғлы асығ алсу деп* (Көрүші, оқушыға пайдасы болсын деп) 78; -ғыл 293; -ды 244; -мас 134; -ып 365.
- Алын** /т/ – (2) 1. – маңдай. *Ажун гүлчирар баз алын қаш чытар* (Дүние /эуелі/ күлімдейді де, қайтадан қас-қабағын шытады) 205.
2. иелену, меншіктену. *Улуғсынма зинһар улуғ бир байат. Улуғлуғ менит сиз алынмағ деди* (Ұлықсынба, абайла, ұлық бір құдай, «Ұлықтық менікі. Сіз иеленбеңіз» – деді /ол/) 284.
- Ан** /т/ – (27) Ол (жіктеу-сілтеу есімдігінің көне түрі. *Аның өз тили өз башыны йейүр* (/Ақырында/ оның өз тілі өз басын жейді) 120. *Неча дана ерди, неча философ қаны бу күн анлар мыңында бири* (Неше дана, неше философ бар еді. Қайда бүгін солардың мыңнан бірі) 204, -да 116, 276; -дин 244, 372; -лар 26; -үк 290; -ы 42, 79, 262, 266, 272, 322, 360, 428, 440; -ың 27, 28, 46, 57, 74, 75, 76, 397, 434, 470.
- Ана** /т/ – (1) ана. *Ата бир ана бир уйалар бу халқ.* (Бұл халық бір ата, бір анадан өрбіген) 291.
- Анин** /т/ – (4) сол себепті, сондықтан. *Бида`дин йықықлы киши қалмады. Анин күнда арта турур бу бида* (Бейбастықтан тыятын кісі қалмады. Сондықтан бейбастақтар күнде көбеюде) 394, 238, 455, 459.
- Анун** /т/ – (1) дайындал. *Сүчүг таттың ерса ачыққа анун* (Тәтті жесең, ащы /жеуге/ дайындал) 209.
- Ануширван** /п/ – (1) адам есімі. *Персидский шах Хосров I-Ануширван. Дад исаф тутар чын Аниширваны* (Әділеттілігі жөнінен нағыз наушарван) 56.
- Анча** /т/ (1) – сонша. *Дилиг билмамакдин бир анча будун Өз елгин бут етип идим бу деди* (Білімі болмағандықтан бір қауым халық Өз қолынан бұт жасап: «Құдайым бұл», – деді) 123. Фраз. Бир анча – бір бөлек 123.
- Аңа** /т/ – (11) оған. *Уған рахмет етсүн бу саат аңа* (Алла оған дәл қазір рақым жасасын!) 473; 18, 20, 24, 28, 36, 110, 268, 371, 398, 445, 473.
- Аңар** /т/ – (3) оған. *Құл ол малға аңар ериклиг ол* (Ол – малдың құлы, мал – оның билеушісі) 26; 116, 341.
- Ар** /т/ – (1) – шарша, жалық. *Харис йығып армаз усанмаз болур* (Дүниеқор қанша жиса шаршамайды. Жалықпайды) 309.
- Ара** /т/ – (5) 1. орта, ара. 2. арасында, ортасында деген мағына беретін көмекші сөз. *Севұлмак тиласаң кишилар ара Ахи бол ахилық сени севдурүр* (Адамдардың арасында сүйіспеншілікке бөленгің келсе, жомарт бол. Жомарттық сени сүйіспеншілікке бөлейді) 259, 73, 243, 489, 494.
- Ардам** /т/ – см. *Ердам* (кара ердам).
- Арқа** /т/ – (2) ізде. *Билиг бил уснама ол хақ расул. Билиг қимда ерса сиз арқаң деди* (Білім ал, салғырсынбай үйрен, Алланың елшісі: «Білім кімде болса, соны ізде», – деді) 104; -ған 7.
- Арқыш** /т/ – (2) керуен. *Оң арқыш ұзды қопун йол тутуп* (Әдепкі керуен қозғалып, жолға шығып ұзап кетті) 179; 180.
- Арыслан** /т/ – (1) – арыстан. *Ва лайкин бушарда шара арсланы* (Алайда қаһарланғанда Шара арыстаны /сияқты/) 52.
- Арсиг** /т/ – (1) ер жүрек, қорықпайтын. *Али төртиланчи ол арсиг тоңа қорықпайтын.* Төртіншісі Ғали – ол ержүрек батыр) 34.
- Арт** /т/ – (1) көбей, арт. *Ахилық шараф жағ жамал* (Жомарттық абырой, атағыңды, ажар-көркіңді арттырады) 258.
- Арта** /т/ – (1) *Анин күнда арта турур бу бида* (Сондықтан бейбастақтар күнде көбеюде) 394.
- Артағ** /т/ – (1) жаман, бұзық, қасқой. *Айа артағ ишлиг савүнчин салын* (Ей, бұзықтық істеуші, /ен/ қызыққа бағ!) 399.
- Артұқ** /т/ – (1) артық, көп. *Бу дүния неңидин йегү кетгүлүг. Ол артұқ тилама вабал йүтгүлүг* (Бұл дүние мүлкінен тамақ пен киімді артық тілеме. Обал жүктейсің) 190.

- Артут** – (1) сыйлық, тарту. *Мен артут қылайын шаһымға аны* (Мен оны шаһыма сыйлық етейін) 42.
- Арты** /т/ – (1) 1. айыр, бөл. 2. бакыла, зертте. *Ата бир ана бир уйалар бу халқ тафавутлары йоқ өта артыса* (Бұл халық бір ата, бір анадан өрбіген, өте байқап қараса /бір-бірінен/ айырмашылығы жоқ) 292.
- Ары** /т/ 1. – (2) ара. *Асал қайда ерса била арысы Ары заһри татқу асалдин өза* (Бал қайда болса, сол жерде арасы бар. Бал жемей тұрып, араның зәрін байқап көр) 421, 422.
- Ары** /т/ 2. – (3) тазар. *Арымыз неча йуса қан бирла қан* (/Өйткені/ қанды қанмен қанша жусаң тазармайды) 328; -маз 112, -р 111.
- Арығсыз** /т/ – (2) кір, лас. *Не түрлүг арығсыз арыр йудыса* (Қандай кір-қоқыс жуса тазарады) 111, 112.
- Асан** /а/ – (1) асыл. *Агар кибр идиси асылмен деса* (Егер мақтан иесі: «Менің тегім асыл», – десе) 289.
- Асығ** /т/ 1. – (2) пайда, олжа. *Тавар асығ немши барурсән йалың* (Малдың пайдасы немене жалаңаш өлесің) 287; 78.
- Асығсыз** /т/ 2. – (2) пайдасыз, зиянды. *Асығсыз жадал һам фариһдин сақын*. (Пайдасыз егес, орынсыз сықақтан сақтан) 346.
- Асығлық** /т/ – (1) пайдалы, тиімді. *Не нен бар билиг тек асығлық өңин* (Білім сияқты пайдалы өзге не нәрсе бар?) 100.
- Асил** /т/ – (1) азай. *Қамуг толған асилур түкал ексийүр* (Барлық толған азаяды, түгел кемиді) 199. Қараңыз: еслүр.
- Ат** /т/ – (19) 1. ерүр ат, есім. *Адибниң йери аты Йүгнак* (Шайырдың жерінің аты Йүгінек деп аталады) 475; 240; -ы 70, 95, 96, 477, 479; -ым 451, 458.
- Ата** /т/ – (2) ата, баба, әке. *Атасы аты Махмуди Йүгнаки* (Атасының аты Махмуд Йүгінеки) 477; 291.
- Атан** /т/ – (1) атал, атан. *Көни бол көнилик қыл атан көни Көни дейү билсүн халайықсени* (Шыншыл бол, туралық ет, әділ атан, Шыншыл деп білсін халайық сені) 165.
- Атлас** /п/ – (2) атлас (мата). *Қалы болса атлас унутма бөзүң* (Егер атлас кисең, /бір кезде киген/ бөзінді ұмытпа) 354.
- Атқучы** /т/ – (1) күйдіруші. *Расул ерни отқа йүзин атқучы* (Пайғамбар – адамның бетін отқа күйдіруші) 151.
- Ач** /т/ – (1) аш. *Ниқаб көтрүр ажунбирар көз ачар. Йазар қол қушар дег йана тарқ қачар* (Пердесін көтеріп дүние бірер көзін ашады, құшатын сияқты қолын жазып, сосын тез қашады) 221.
- Ачық** /т/ – (2) 1. ащы. *Сүчүк таттың ерса ачыққа аңун* (Тәтті жесең, ащы (жеуге) дайындал) 209. 2. қиын, ауыр, азапты. *Бу күн кендү сүчүг бу тирмақ сеңа Ачық болга йарын қойуп бардугуң* (Саған бүгін бұл тіршілік өте тәтті. Ертен артыңа тастап өлгенде ащы болады) 418.
- Ачыт** /т/ – (1) ащы ет, дәмін кетір. *Басал йеп ачытма ағыз йи асал* (Бал /татыған/ аузыңды жуа жеп ашытпа) 162.
- Ахир** /а/ – (1) ақырында, соңында. *Өлүр қалур ахир йейүр душманы* (Өледі. Қалады. Ақырында дұшпанына бұйырады) 264.
- Ахмад** /а/ – (2) есімі. *Адиб Ахмад атым адаб панд сөзүм* (Атым – шайыр Ахмет, сөзім – өнеге, өсиет) 451; 478.
- Ашкар** /п/ – (1) әшкере, жария. *Қамуг йаширу ишиң болуп ашкара* (Барлық жасырын ісін жария болып) 171.
- Аш** /т/ – (3) ас, тамақ. *Аййүрсен кейим тон шараб аш керек. Телим мал өкүш құл қарабаи керек* (/Мүмкін/ айтарсың: (Киім-тон, шарап, ас керек. Қыруар мал, көп құл, күн керек») 297; -ықны 329; -ын 415.
- Ашың турдугың** /т/ – ас еткенің, пайдаланғаның. *Сениң малың ол мал ашын турдугуң* (Сенің малың – берген, пайдаланылған мал) 415.

Б

- Баб** /a/ – (1) баб, тарау. *Тұғатти бу он дөрт баб ичра сөзи* (Бұл он төрт бабпен сөзін аяқтады) 468.
- Бад** /п/ – (1) жаман, сұрқия. *Ким ерса бу төрт ешига бад итиқад* (Кімде-кім бұл төрт досқа сенбестік)
- Бадал** /a/ – (1) өтірік. *Теңаса теңади дурустқа бадал* (Тенесе, шындыққа өтірікті тенегенмен бірдей) 450
- Бади** /a/ – (1) сирек, таңғаларлық, ғажайып. *Аның фарри жуды бади ихсани*. (Оның ерекше қайырымдылығы мен кіршіксіз адалдығы) 46.
- Баз** /п/ – (1) қайтадан, сонан соң. *Күнүң кетарип баз йарутур таң-а* (Күніңді келтіріп қайтадан жарық таң етеді) 16.
- Багла** – (2) 1. байла. *Неча малга мунча көңүл багламақ* (Малға мұнша не үшін көңіл қоясын) 183, 220.
- Бай** – (2) бай. *Бу байлық чығайлық иди қисматы* (Байлық пен кедейлік Алланың ісі) 187; 303.
- Байт** /a/ – (1) ақын. *Ешиит емди қач байт хабиб фазилдин*. (Енді Алланың сүйіктісінің жақсы жақтары туралы бірнеше бәйіт тыңда) 21.
- Байат** /т/ – (3) құдай, тәңірі. *Бу құдрат идиси улуг бир байат* (Бұл құдіреттің иесі ұлы бір құдай) 19; 246, 303.
- Бақ** /т/ – (3) қара, көр, байқа. *Бақа көргіл емди уқа сынайу* (Енді ойлап, сынап, байқап көріңіз) 99; -ығлы 78; -ып 219.
- Бақа** /a/ – (1) мәңгілік, тіршілік, өмір. *Бақасыз ерүр бу ажун ләззаты* (Бұл дүниенің ләззаты мәңгі емес) 193.
- Бала** /a/ – (2) бәле. *Бала келсе сабр ет фарахқа күтіп* (Бәле келсе сабыр ет, қуанышпен күт) 349, 350.
- Бар** /т/ 1. – (7) бар. *Бу күн бар йарын йоқ бу дүния неңи* (Бұл дүниенің заты бар болса, ертең жоқ) 10; 100, 197, 201, 265, 311; -лығыңға 5.
- Бар** /т/ 2. – (12) 1. бар, кет. *Бу мал келса ерта барур баз кеча* (Мал таңертең келсе, кешке қайтадан кетеді) 184. 2. О дүниеге кет. *Сөзүм мунда қалур барур бу өзүм* (Сөзім дүниеде қалады, өзім өлемін) 452; -дүгүң 418; -ды 202; 240, 242, 274, 386; -са 458; -ур 453; -урсан 287, 413.
- Баиш** /т/ 1. – (14) 1. бас. *Йетар баиша бир күн бу тил боишлугы* (Тіліңнің жүгенсіздігі бір күні басына жетеді) 136. 2. Басшы, қолбасшы. *Адиблар адибы фазылар баишы* (Ақындардың ақыны, жақсылардың басшысы) 474.3. *Бурун баиша бөркни кейар баи керак* (Алдымен бөрікті кие алатындай бас керек) 300; -дин 267; -қа 136; -ны 138; -ы 130, 141, 220, 334, 471, 474; -ын 363; -ыны 120; -ын 358.
- Баиш** /т/ 2. – (1) жара, жарақат. *Баишақ турса бутмас бутар оқ баишы* (Жараласа жазылмайды, оқ жарасы жазылады) 140.
- Баишақтур** /т/ – (1) жарала, жарақатта. *Тил баишақтурса бутмас бутар оқ баишы* (Тіл жараласа жазылмайды, оқ жараласа жазылады) 140.
- Басал** /a/ – (2) пияз, жуа. *Көни сөз асал дег бу йалған басал* (Шын сөз бал сияқты, жалған – жуа) 161, 162.
- Бахил** /a/ – (6) сараң. *Бахил йығды зар сим харамдин өкүш* (Сараң арам /жолмен/ көп алтын, күміс жинады) 241; 244, 254, 255, 261, -ға 288.
- Бахиллық** /a/ – (2) сараңдық. *Бахиллық оталап оңалмаз йиг ол* (Сараңдық – емдегенмен жазылмайтын ауру) 253; -ны 235.
- Бахишиш** /п/ – (1) садақа. *Аның бахишишиндин булут уфтанур* (Оның берген сыйлығының көптігі сонша, жауған) бұлт та ұялады) 57.
- Бахалық** /п/ – (1) бағалы, қымбат. *Бахалық динар билиглиг киши* (Білімді кісі қымбат бағалы динар сияқты) 85.
- Баһасыз** /п/ – (1) бағасыз, құны жоқ, құнсыз. *Бу жаһил билигсиз баһасыз биши* (Білімсіз надан – құны жоқ бақыр) 86.

- Беза** – (3) безендір, әсемде, ажарла, көркемде. *Шаһым мадхы бирла безайын китаб* (Шаһым мадхы бирла безайын китаб (Шаһымның мадағымен кітапты ажарлайын) 43; 160; -дим 77.
- Безаг** /т/ – (2) әшекей, өрнек. *Бақып таи безагин көрүп сен муңа* (Қарап сыртыңнан әдемілігін көріп, бұған) 219; -и 159.
- Бек** /т/ 1. – (1) бек, би, билеуші. *Тат Испансалар бек үчүн бу китаб* (Бұл кітапты Тат Испансалар Бек үшін) 69.
- Бек** /т/ 2. – (2) берік, қатты, мықты. *Сеңа хасрат ол бек тутуп турдугуң* (Қатып ұстап тұрған /малын/ – өзіңе қасырет) 416; -тин 132.
- Бекла** /т/ – (1) 1. мықта, берік ет. 2. құрсаулау, тың, тарт. *Тилин беклаганда өкунган қаны* (Аузын баққанда өкінген /бар ма/ қане?) 144.
- Белгү** /т/ – (1) белгі. *Билиг билди болды еран белгүлүг* (Білім алған ер /халыққа/ белгілі болды) 93.
- Бер** /т/ – (11) 1. бер. *Уйатып берүрлар сырыңгу бөзүң* (Кебіндік бөзінді ұялғанынан береді) 414; 4, 246, 314, 343; - ды 246; -маған 247, 252; -үр 5, 248, 276.
- Берил** /т/ – беріл. *Хабар бар берилса агар адами Еки пул динарни ол он қылу* (Сөз бар. Егер адамға берсең. Екі теңге динарды /ол/ он теңге қылады) 311.
- Берим** /т/ (1) – бересі, берешек. *Беримдин бахил елги берклиг* (Беруге /келгенде/ сараңның қолы тастай берік) 254.
- Берилги** /т/ – (2) беруші. *Сеңа ранж аңа ганж берилги уган* (Саған реніш, оған қазына берген құдай) 251; 445.
- Берк** /т/ – (2) берік, мықты, қатты. *Йыгар йемас ичмас тутар берк аны* (Жияды. Ішпейді. Жемейді. Тістеп ұстайды) 262; 268.
- Берклиг** /т/ – (1) беріктік, мықтылық. *Беримдин бахил елги кет берклиг* (Беруге /келгенде/ сараңның қолы тастай берік) 254.
- Бида** /а/ (2) күпір, діннен азғандық, бейбастақтық. *Анин күнда арта турур бу бида* (Сондықтан бейбастақтар күнде көбеюде) 394, - дин 393.
- Бина** /а/ – (1) үй, ғимарат, құрылыс. *Карам бир бина тег аңар хулим бунйад ол* (Адамгершілік бір үй, қарапайымдылық оның ірге тасы сияқты) 341.
- Бил** – (33) 1. біл. *Харислық игиниң емин ким билур* (Ашкөздік дертінің емін кім біледі?) 310. 2. Хабардар бол, түсін, таны, меңгер. *Ахы ер билигни йета билди көз* (Көрдің бе, Жомарт білімді жете меңгерді) 237; 24, 84, 103, 139, 220, 250, 348, 407. –а 334, 488, -ди 237; -ип 114, 226, 368, 493; -магандин 488; -мамақдин 123; -мас 45; -масин 486; -масүн 169; -са 483, 485; -су 80; -сун 166; -ур 106, 113, 310, 484, 485; -үрман 486.
- Била** /т/ – (4) 1. бірге, сонда. *Асал қайда ерса била арысы* (Бал қайда болса, сол жерде арасы бар). 2. көмектес септігінің мағынасын береді. *Тишиси қалып бір адын ер била* (Әйелі басқа бір еркекпен қалып) 275, 421, 481, 482.
- Билдүр** /т/ – (1) білдір, сездір. *Билиг билдүрүр ерга билиг қадрныны* (Білім қадырын адамға білім білдіреді) -үр 107
- Билиг** /т/ – (21) білім, ілім. *Билиг бирла билинур саадат йолы* (Бақыт жолы білім арқылы білінеді) 83; 48, 84, 89, 93, 100, 101, 103, 104, 106, 107, 121, 123; -и 127; 128; -ни 105, 108, 237; -ниң 98; -тин 81.
- Билиглиц** /т/ – (14) білімді, ғалым. *Билиглиц кераклиц сөзин сөзлайүр* (Білімді керек сөзді айтады) 117; 85, 87, 88, 95, 97, 105, 106, 113, 117, 125, 129, 225; -ка, 82; -ни 126.
- Билигсиз** /т/ – (10) білімсіз, надан. *Билиглиц билигсиз қачан тең болур*. (Білімді мен білімсіз қашан тең болып еді) 87; 86, 91, 94, 96, 97, 108, 115, 119; -ға 109.
- Билигсизлиц** /т/ – (2) білімсіздік, надандық. *Билигсизлиц ичра хайр йоқ деди* (/Ол/ «Надандықта қайыр жоқ» деді) 122, 102.
- Билин** /т/ – білін, таныл. *Билиг бирла билинур саадат йолы* (Бақыт жолы білім арқылы білінеді) 83; -үр 122.

- Бир** /т/ – (27) 1. бір. *Еки нең бирикса бир ерда халы* (Егер екі нәрсе бір адамға бас косса) 153. 2. неғайбілдік, белгісіздік мағынаны білдіреді. *Йетар башқа бир күн бу тил бошлугы* (Тілінің жүгенсіздігі бір күні басына жетеді) 136. 3. бірдей тең. *Ата бир, ана бир уйалар бу халқ* (Бұл халық бір ата, бір анадан өрбіген) 291; 819, 123, 153, 155, 164, 206, 265, 275, 283, 291, 319, 341, 319, 341, 319, 341, 306, 363, 459, -га 14, -и 14, 204, 382; -ин 206, 210; -иңа 97.
- Бирар** /т/ – (4) бірер. *Ниқаб көтрүр ажун бирар көз ачар* (Пердесін көтеріп дүние бірер көзін ашады) 221; 361, 362, 432.
- Бирик** /т/ – (1) бірік. *Еки нең бирикса бир ерда халы*. (Егер екі нәрсе бір адамға бас косса) 153.
- Бирикилмаг** /т/ – (1) бірікпек. *Һунар бирла давлат бирикилмаги* (Өнер арқылы дәулеттің келуі) 425.
- Бирла** /т/ – (19) 1. арқылы, бірге. *Билиг бирла билинур саадат йолы* (Бакыт жолы білім арқылы білінеді) 83. 2. көмектес септігінің мағынасын білдіреді. *Арымыз неча йуса қан бирла қан* (/Өйткені/ қанды қанмен қанша жусаң тазармайды) 328, 27, 28, 33, 43, 72, 75, 76, 101, 121, 186, 255, 425, 433, 434, 434, 437, 438, 441.
- Бирлыг** /т/ – (1) даралық, жалғыздық. *Сениң бирлыгыңға далил арқаған* (Сенің дара екендігіне дәлел іздеген) 7.
- Бити** /т/ – (3) жаз. *Битидим китаби маваиз масал* (Уағыз, нақыл кітабын жазып бітірдім) 447; -дим 457; -дүк 491.
- Битил** /т/ – (1) жазылу. *Тар ерса кең ерса битилди рузуң* (Аз ба, көп пе, ризығың жазылған) 315.
- Бич** /т/ – (1) 1. кес, үз. 2. жина, тер. *Тикан тарыған ер үзүм бичмаз ол*. (Тікен екен жүзім жинамайды)
- Боз** /т/ – (1) бөз. *Чүз атлас болур қыз үзузи боз өг*. (Зер атлас қымбат болса, арзаны бөз болады) 462; -үң 354.
- Бол** /т/ – (34) 1. бол, айнал. *Билиг билди болды еран белгүлүг* (Білім алған ер /халыққа/ белгілі болды) 93. *Ахы бол сеңа сөкүнүч келмасун* (Жомарт бол. Саған сөз де, сөгіс те келмейді) 231.
- Борчы** /т/ – (2) маскүнем. *Ким ол борчы ерса киши йиг ол* (Кім маскүнем болса, кісінің тәуірі сол) 395; 396.
- Бош** /т/ – (2) бос, еркін. *Хирадлық му болур тили бош киши* (Тілін тартпаған кісінің ақылды деуге бола ма?) 137; -ы 138. *Тили бош* – аузына келгенін айта салмақ.
- Бошлуг** /т/ – (2) еркіндік, бетімен жіберушілік. *Сөзүң бошлуг етма йыга тут тилиң*. (Беталды сөйлей берме, тіліңді тый) 135; -ы 136.
- Бөз** /т/ – (2) бөз. *Қалы болса, атлас унутма бөзүң* (Егер атлас кисең, /бір кезде киген/ бөзінді ұмытпа) 354; -үң 414.
- Бөрк** /т/ – (1) бөрік, бас киім. *Бурун башқи бөркни кейар баш керак* (Алдымен бөрікті кие алатындай бас керек) 300.
- Бөрклүг** /т/ – (1) бөрікті. *Ва лайкин көрарга төзи бөрклүг ол* (Бірақ бір қарағанда бәрінің бөркі бірдей) 320.
- Бу** /т/ – (69) бұл, осы. *Саңа һадйа қылдым бу таңсуқ сөзүм*. (Осы таңғажайып сөзімді саған сыйлық еттім) фраз. *Бу ажун* – бұл дүние; *бу күн* – бүгін. 3, 19, 35, 36, 37, 39, 35, 58, 64, 68, 69, 86, 124, 136, 138, 139, 146, 147, 150, 161, 164, 172, 177, 181, 184, 187, 189, 193, 197, 204, 212, 213, 217, 257, 291, 303, 314, 318, 334, 318, 334, 344, 347, 363, 385, 394, 400, 407, 408, 411, 413, 417, 419, 427, 428, 435, 449, 452, 453, 454, 455, 457, 459, 465, 468, 470, 473, 491.
- Бунйад** /п/ – (1) табан, ірге тас. *Карам бир бина тег аңар хулим бунйад ол* (Адамгершілік бір үй, қарапайымдылық оның ірге тасы сияқты) 341.
- Будун** /т/ – (3) ел, жұрт. *Будун маллыг ерга уруп йүзларин* (Жұрт малы бар адамға көз сүзіп) 403, 123, 257.
- Бул** /т/ – (3) тап. *Булур бир нең ичра далиллар миң-а* (Бір заттан мың дәлел табады) 8; -а 84; -саң 330.

- Булун** /т/ – (2) табыл, бол. *Мың ер достда бири булунмаз көни* (Мың адам досың болса, біреуі адал емес) 382; -маз 426.
- Булут** /т/ – (3) бұлт. *Булут һадйа қылса ушақ қатраны* (Бұлт ұсақ тамшыны сыйға тартса) 66, 57, 223.
- Бурун** /т/ – (1) бұрын, алдымен. *Бурун башқа бөркни кейар баш керак* (Алдымен бөрікті кие алатындай бас керек) 300.
- Бусуғлы** /т/ – (1) жасырынулы. *Амал исрасында бусуғлы ажал* (Амал-айланың арасында жасырынған ажал бар) 294.
- Бут** /т/ – 1. (1) бұт. *Өз елгин бут етип идим бу деди* (Өз қолынан бұт жасап; «Құдайым бұл» – деді) 124.
- Бут** /т/ – 2. (1) сен, нан. *Ешит бут бу сөзга қамуғ таңда таң* (Тыңда, илан бұл сөзге: бағзы біреулер /күн сайын ерте) 147.
- Бут** /т/ – 1. (2) біт, жазыл, оңал. *Башақ тұрса бұтмас бутар оқ башы* (Тіл жараласа жазылмайды, оқ жарасы жазылады) 140.
- Бут** /т/ – 2. (1) киіну, бүтіндеу. *Йарағ булсаң уфрағ йалыңны бүтүр* (Жарамды киім тапсаң жалаңашты бүтінде) 330.
- Бүтүн** /т/ – (2) бүтін, толық, түгел. *Бу сөзни бүтүн чын тутар душманы* (Бұл сөзді /досы түгіл/ дұшпаны да түгел шындық деп ұғады) 58; 321. Фраз. *Бүтүн чын нағыз шындық*.
- Бухул** /т/ – /а/ (1) сараңдық. *Ахилық ерүр бил бухул көзгүси* (Біліп қой, жомарттық. Ол – сараңның айнасы) 250.
- Буш** /т/ – (1) ашулан, қаһарлан. *Ва лайкин бушарда шара арсланы* (Алайда қаһарланғанда Шара (жер аты) арыстаны /сияқты/) 52.
- Бушруп** /т/ – (1) ашуландыр, қаһарландыр, ренжіт. *Улуғларны бушруп сеңа бу фарах* (Сықақ саған үлкендердің ашуын келтіреді) 347.

В

- Вабал** /а/ – (3) күнә, обал, қылмыс. *Ол артуқ тилама вабал йүтгүлүг* (Артық тілеме. Обал жүктейсің) 190, 242, 408.
- Ва лайкин** /а/ – (3) бірақ, алайда. *Ва лайкин бушарда шара арсланы*. (Алайда қаһарланғанда Шара арыстаны /сияқты/ 52, 218, 320.
- Вара** /а/ – (1) құдайшылық, діншілдік, тақуалық. *Амал қойды алим заһид зурд вара* (Ғалым еңбек етуді, тақуа сыйынғанын қойды) 391.
- Вафа** /а/ – (3) опа, дұрыстық, сенгендік, уәдесін орындау, адалдық. *Жафа қылдачыңға йанут қыл вафа* (Біреу зәбір-жапа жасаса, қарымына рақат көрсет) 327, 387, -сыз+рақ 423.
- Вудд** /а/ – (1) махаббат, мейірімділік, нәзіктік. *Анық вудды бирла көңүллар толуп* (Оның адамгершілігіне барша көңіл толып) 75.

Г

- Ганж** /п/ – (1) қазына, байлық. *Сеңа ранж аңа ганж биригли уған* (Саған реніш, оған қазына берген Құдай) 445.
- Гезла** – (1) кезе. *Бахилга құрт даг оқуң гезлагил* (Сараңға бөрі сияқтандырып оғыңды кезе) 228.
- Гүдаз** /т/ – (3) күзет, сақта. *Гүдазгил тилиңни кел аз қыл сөзүң* (Тіліңді бақ. Аз сөйле) 149; 345; -мак 130.
- Гүдазил** /т/ – (1) гүдаз – күзетіл. *Гүдазилса бу тил гүдазлүр өзүң* (Тіліңді бақсаң, өзін аман боласың) 150.
- Гүл** /п/ – (2) гүл, роза гүлі. *Йа майдан дег ол гүл карам ал гүл ол* (Немесе қарапайымдылық /жасыл/ алқап, адамгершілік /онда өскен/ алқызыл гүл сияқты) 342.

- Гүлчир** /п/ – (1) күлімдеу, күліп қою. *Ажун гүлчирар баз алын қаш чытар* (Дүние /әуелі/ күлімдейді де, қайтадан қас-қабағын шығады) 205.
- Гауһар** /п/ – (1) гауһар. *Гауһардин сөз аймыш адын сөз биши* (Гауһардай асыл сөз айтқан, басқа сөздің құны жоқ) 472.
- Гүзаф** /п/ – (1) сандырақ, қисыны жоқ сөз, көп мылжыңдық. *Еран хайри шарри гүзаф кечмас ол* (Ердің қайыры тектен-текке кетпейді) 373.
- Гинла** /п/ – (1) көтеру, жоғары дәрежеге көтеру. *Халайық ара ол гүзинлар өзин* (халық арасында құрметті болады) 494.

Ғ

- Ғадр** /а/ – (1) сатқындық, опасыздық, арамзалық. *Өкүшрак кишиниң ичи гадр ерүр* (Көп кісінің іші арам) 383.
- Ғалат** /а/ – (1) қате, жалған. *Ғалат манасини айтмыш йана* (Тағы да қате мағынасын айтады) 490.
- Ғам** /а/ – (2) қайғы, мұң. *Харислық соңы ғам өкүнүч хасрат ол*. (Ашкөздіктің соңы өкініш, қайғы, қасірет) 302, 412.

Д

- Дад** /п/ – (1) әділеттілік. *Дад инсаф тутар чын Аниширваны* (Әділеттілігі жөнінен нағыз Наушарбан) 56.
- Далил** /а/ – (2) дәлел. *Сениң бирлығыңа далил арқаған* (Сенің дара екендігіне дәлел іздеген) 7; -лар 8.
- Дана** /п/ – (1) ғалым, ақылды, дана. *Неча дана ерди неча философ* (Неше дана, неше философ бар еді) 203.
- Дарман** /п/ – (1) дәрі, дәрі-дәрмек. *Сахасы макрим йига дарманы* (Асқан жомарттығы /күллі/ аурудың емі) 50.
- Даулат** /а/ – (1) бақыт, дәулет. *Һунар бирла даулат бирикилмаги* (Өнер арқылы дәулеттің келуі) 425.
- Де** /т/ – (28) айт, де. *Өз елгин бут етип идим бу деди* (Өз қолынан бұт жасап; «Құдайым бұл» – деді) 124. 2. есепте, сана. *Қарам кимда болса аны ер дегил* (Адамгершілік кімде болса, соны ер деп есепте) 322. 3. көмекші етістік. *Тат Испансалар Бег үчүн бу китаб чықырдым ажунда аты қалсу деп* (Бұл кітапты Тат испансалар Бек үшін шығардым, дүниеде аты қалсын деп) –ди 104, 122, 152, 271., 284; -йү 166; мишим 295; -мишин 198; -п 65, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 129, 173, 182, 188, 191, 216, 456, 458, 466; -са 289, 486.
- Дег** /т/ – (13) 1. сияқты, тәрізді. *Йазынғы булт дег йа туи дег халы* (Сипаты жазғы бұлт сияқты немесе түс сияқты) 223. 2. Қазақ тіліндегі есімдерден сын есімін тудыратын -дай жұрнағының қызметінде жұмсалады. *Кечар йел кечар дег маза мұддаты* (Рахат дәурені зу етіп желдей өте шығады) 194; 53, 161, 163, 213, 222, 223, 224, 228, 323, 342, 448.
- Деңиз** /т/ – (3) теңіз. *Деңиздин қаримрак шаһым мың қата* (Шаһым теңізден мың есе қайырымды) 65; -дин 67, 383.
- Дыраңсыз** /т/ – (1) тоқтаусыз, кешеуілдемей. *Дыраңсыз кечар йа қуш дег учар* (Тоқтаусыз кетеді немесе құс сияқты ұшады) 224.
- Динар** /а/ – (2) динар (алтын теңге). *Бағалық динар билиглиг киши* (Білімді кісі қымбат бағалы динар сияқты) 85; -ны 312.
- Дост** /п/ – 10 дос. *Билиглигка йа дост өзиңни ула* (Уа дос, өзіңді білімдіге жақын тұт) 82; 106, 225, 295, 345, 456; -да 382; -уң 395, 384, -ы +на 263.
- Достлуқ** /п/ – (1) достық. *Мажаз болды достлуқ хақиқат қаны* (Достық кетті, шындық қайда?) 381.

- Дуа* /a/ – (3) дұға. *Шаһымны дуа бирла йад қылсу деп* (Шаһымды дұға оқығанда есіне алсын деп) 72; 466, -да 464.
- Дунийа* /a/ – (3) 1. дүние. *Бу күн бар йарын йоқ бу дунийа неңи* (Бұл дүниенің заты бүгін бар болса, ертең жоқ) 197. *Бу дунйа* – бұл дүние, осы өмір. 2. дүние-мүлік, байлық. *Бу дунйа соңыда йүгүрмак неча* (Бұл дүние соңында қанша жүгіруге болады?) 181; 189.
- Дуруд* /п/ – (1) мадақтау, сәлем. *Бүгүн тегсу мендин дуруд ол йарын* (Бүгін менен сәлем жетсін, ол ертең) 29.
- Дуруст* /п/ – (1) шындық. *Теңаса теңади дурустқа бадал* (Тенесе, шындыққа өтірікті теңегенмен бірдей) 450.
- Душман* /п/ – (4) дұшпан. *Бир ер душман ерса аны азлама* (Бір дұшпаның болса – аз деме) 360; -ы 58, 141, 264.

Ж

- Жадал* /a/ – (1) егес. *Асығсыз жадал һам фарихдин сақын* (Пайдасыз егес, орынсыз сықактан сақтан) 346.
- Жаза* /a/ – (1) абыржу, қам істеушілік. *Жаза қылма ей ранж идиси туруп* (Ей, ренжіп-қамығушы, /бостан-босқа/ күнәлі болма!) 446.
- Жамал* /a/ – (1) көркемдік, сұлулық, әдемілік. *Ахилық шараф жаһ жамал арттуруп* (Жомарттық абырой-атағынды, ажар көркінді арттырады) 258.
- Жануар* /п/ – (1) жануар. *Жумат жануар учған йүгүрган нең-а* (Жанды-жансыз, ұшқан-жүгірген нәрселер) 6.
- Жан* /п/ – (1) жан. *Уқуған кишини йарусын жаны* (Оқыған кісінің жаны жадырасын) 44.
- Жауап* /a/ – (1) жауап. *Айайын мен аның жауабын кеса* (Мен оның жауабын кесіп айтайын) 290.
- Жафа* /a/ – (3) зәбір-жапа, азап. *Жафа толды таиды денизден едиз* (Жәбір-жапа толып кетті, теңіздей асып төгілді) 388; 327, 424.
- Жаһ* /п/ – (1) айбындылық, абырой. *Ахилық шараф жаһ жамал арттуруп* (Жомарттық абырой-атағынды, ажар-көркінді арттырады) 258.
- Жаһил* /a/ – (3) надан, білімсіздік. *Бұ жаһил билигсиз баһасыз биши* (Білімсіз надан – құны жоқ бақыр) 86; 88. 112.
- Жуд* /a/ – (1) жомарттық, кеңпейілділік. *Аның фарри жуды бади, ихсаны* (Оның ерекше қайырымдылығы мен кіршіксіз адалдығы) 46.
- Жумад* /a/ – (1) жансыз зат. *Жумад жануар учған йүгүрган нең-а* (Жанды-жансыз, ұшқан-жүгірген нәрселер) 6.
- Жумла* /a/ – (1) бәрі, барлық, жиынтық. *Ата қылды шаһымға бу жумланы* (Осының бәрін шаһымға бере салған) 64.

З

- Зар* /п/ – (2) Зар сим парн. Алтын және күміс. *Бахил йығды зар сим харамдин өкүш* (Сараң арам /жолмен/ көп алтын, күміс жинады) 241; 469.
- Заһр* /п/ – (2) у. *Бир елгин тутуп шаһд бирин заһар қатар* (Бір қолымен бал ұстап, бір қолымен у қатады) 206, 208, -и 422.
- Заһид* /a/ – (1) тақуа. *Амал қойды алим заһид зуһд вара* (Ғалым еңбек етуді, тақуа сыйынғанын қойды) 391.
- Зиада* /a/ – (1) тыс, қосымша, қоса. *Зиада ула адл ешит көр муны*. (Бұған қоса әділдік. Мұндайды есіттің бе, көрдің бе?) 62.
- Зикр* /a/ – (1) еске түсір. *Аның зикри тақсуқ едиз болсу теп*. (Оның даңқы аса таңданарлық болсын деп) 74.

Зинһар /п/ – (1) абайла. *Улугсынма зинһар улуг бир байат* (Ұлықсынба, абайла, ұлық бір құдай) 283.

Зу-н-нураин /а/ – (1) адам есімі. *Садиқ бирла Фарух учунч Зу-н-нураин*. (Садық пен Фарух, үшіншісі Зу-н-нураин) 33.

Зуһд /а/ – (1) тақуалық, діншілдік. *Амал қойды алим заһид зуһд вара* (Ғалым еңбек етуді, тақуа сыйынғанын қойды) 391.

Е

Егрелиг /т/ – (1) қисықтық, қыңырлық. *Көнилиг тонын кей қойуп егрелиг* (Қыңырлықты тастап, әділдік тонын ки).

Ег /т/ – (1) 1. иі, жібі, еңкейт. *Егилмаз көңилни ахы ер егар* (Жібімейтін көңілді жомарт кісі жібітеді) 223.

Едгү /т/ – (11) игі, жақсы, ізгі. *Бу тилдин ким едгү ким есиз ерүр* (Тілінен біреу жақсы, біреу жаман болады) 146; 240, 245, 270, 333, 365, 374, 375, 377; синда 378.

Едгүлүг /т/ – (3) жақсылық, ізгілік. *Агар келса ердин саңа едгүлүг Өкүш қыл ол ерниң санасын тила* (Егер кісіден саған жақсылық келсе, еселеп қайтар. Ол адамның тілегін тіле) 192; 335, 389.

Едгүрак /т/ – (1) жақсырақ, ізгірек. *Харислық қылур му муны едгүрак* (Ақылды кісі дүниеқорлық жасай ма?) 316.

Едиз /т/ – (3) биік, жоғары. *Вафа көли суглуп қуруп йуллары жафа толды ташды деңиздин едиз* (Опа көлі суалып, көздері құрып, жәбір-жапа толып кетті, теңіздей асып төгілді) 388, 60, 74.

Едизрак /т/ – (1) *Симақдин едизрак тутар һиммат ол* (Симақ жұлдызынан әрігірек қамқорлық етеді.) 49.

Ей /т/ – (4) ах, ай-ей, уа. *Билиг татғын ей дост билиглиг билур* (Білімнің пайдасын, уа, досым, білімді біледі) 106, 134, 446, 456.

Екі /т/ – (2) *Еки нең бирикса бир ерда халы* (Егер екі нәрсе бір адамға бас қосса) 153; 312.

Екинч /т/ – (2) екінші. *Екинч йалған ерса ол ерниң тили* (Екінші – ол кісінің сөзі жалған болса) 10; 156.

Екси /т/ – (1) кемі, азай. *Қамуг толған аслур тұқал ексийүр* (Барлық толған /нәрсе/ азаяды, түгел кемиді) 199.

Ел /т/ 1. – (1) қол. *Алып бермаган ел елиг қутсузы* (Алған, бірақ бермеген қол – қолдың құтсызы) 252.

Ел /т/ 2. (1) ел, жұрт, халық. *Көп елни көрарбиз адиб сөзини* (Көп елді көріп жүрміз: ақын сөзін) 487.

Елиг /т/ – (9) қол. *Елигларда қутлуг беригли елиг* (Қолдың бақыттысы – беруші қол) 30; 92, 251, 252, 286; -ин 124, 206, -ларда 251.

Елик /т/ – елік. *Қаза бирла илнур тұзаққа елик* (Қаза келсе, елік тұзаққа ілінеді) 438.

Ем /т/ – (1) ем, дәрі. *Харислық игиниң емин ким билур* (Ашкөздік дертінің емін кім біледі?) 310.

Емгак /т/ – (2) еңбек, бейнет, азап. *Агар тегса кишидан кечүр* (Егер кісіден өзіңе азар-ахирет келсе, кешір) 332; 331.

Емди /т/ – (2) енді. *Бақа көргил емди уқа сынайу* (Енді ойлап, сынап, байқап көріңіз) 21; 99.

Ең /т/ – (2) бет, өң. *Йа анлар қызыл ең бу еңа мең-а* (Яки олар – қызыл /шырайлы/ бет, ал ол бетке /көрік беретін/ мең) 26.

Ер /т/ 1. (51) ер, еркек. *Билиглиг тиши ер жаһил ер тиши* (Білімді әйел – ер, надан еркек – әйел) 88. 2. Көмекші сөз қызметінде жұмсалады. *Харислықны қойар харис ер қачан* (Ашкөз ашкөздігін қай уақытта қояды?) 307; 89, 95, 133, 141, 142, 229, 233, 234, 237, 245, 257, 271, 275, 321, 322, 359, 360, 376, 377, 378, 382, 407, 440, 440, -га

45, 107, 145, 154, 301, 304, 319, 33, 361, -и 201, 202, -ни 201, 139, 151, 227, 282, 405; -ниң 156, 317, 336.

Ер /т/ – 2. (51) бол. *Агар мумин ерсаң тавазу қылын* (Егер мұсылман болғың келсе, көнбісті бол). 2. Көмекші етістік қызметінде жұмсалады. *Халал берүү ерсаң неча терса тер* (Берсең – адал /сонда ғана/ қанша жисаң жи) 248. -ди 201, 203, 467, 491, -дим 9; -кан 96; 215; -са 35, 36, 104, 115, 155, 156, 174, 196, 209, 227, 246, 285, 299, 315, 359, 360, 371, 372, 384, 395, 396, 397, 398, 405, 409, 421, 449; -сам 38; -саң 280; -үр 109, 110, 112, 146, 193, 250, 334, 383, 439, 459, 475, 479, 481.

Еран /т/ – (4) ер, еркек. *Еран көркі ақил ол сұңақниң йилиг* (Ердің көркі – ақыл, сүйектің /көркі/ – май) 90. *Билиг билди болды еран белгүлүг* (Білім алған ер /халыққа/ белгілі болды) 93; 373; -га 89.

Ердам /т/ – (1) қасиет, өнер. *Айа шаһым ердамларин санаған. Санар му едиз құм ушақ таш саны.* (Ей, шаһымның қадір-қасиетін санаушы. Түйір құм мен ұсақ тастың саны есептеуге келе ме?) 59.

Ерклиг /т/ – 1. (1) билеуші, үстемдік етуші. *Қул ол малга малы аңар ерклиг ол* (Ол – малдың құлы, мал – оның билеушісі) 256.

Ерклиг /т/ – 2. (1) *Бу көрклүг қылыққа көңіл ерклиг* (Сүйкімді қылық көңілді еріксіз тартады) 318.

Ерта /т/ – (1) таңертең, сәрі. *Бу мал келса ерта барур баз кеча* (Мал таңертең келсе, кешке қайтадан кетеді) 184.

Еслүр /т/ – (1) ес. *Қамуғ толған еслүр түгал ексийүр* (Барлық толған /нәрсе/ азаяды, түгел кемиді) 199.

Есан /т/ – (2) аман, сау, аман-есен. *Биликсиз есан еркан аты өлүк* (Надан – тірі дегені болмаса, аты өлік) 96.

Есиз /т/ – (7) 1. жаман, нашар, ақылсыз, ессіз. *Бу тилдин ким едгү ким есиз ерүр* (Бұл тілден біреу жақсы, біреу жаман болады) 146. 2. жамандық, дұшпандық. *Есиз қылған ерга сен едгү қыл-а* (Жамандық жасаған кісіге сен жақсылық жаса) 333; 374, 379, 380, 386; -га 379.

Есизлиг /т/ – (2) жамандық, нашарлық оңбағандық. *Айа едгү умған есизлиг қылып Тикан тарыған йер үзім бичмаз ол* (Ей, жақсылықтан үміт етуші, өзін жамандық жасама. Тікен еккен адам жүзім жинамайды) 375; -диң 366.

Ескир /т/ – (1) ескір, көнер. *Йигит хожа болур йаңы ескирүр* (Жас қартаяды, жаңа ескіреді) 195.

Ет /т/ – (8) 1. ет, қыл, істе, жаса. *Етар болсаң иниши санып сақнып ет* (Не істесең, ойланып-толғанып істе) 367, 349; -ар 114, 367, -ип 124; -ма 135; -сүн 473; -тим 79.

Еш /т/ – (7) дос, жолдас, серік. *Ешим деп инанып сыр айма сақын.* (Досым деп иланып сыр айтпа, сақтан) 173, 174, 378; -га 35; -и 377; -иңда 176.

Ешит /т/ – (6) есіт, тыңда. *Ешитгил билиглиг негү деп айүр* (Білімді не айтады, тыңдап көріңіз!) 129, 21, 62, 147; -кан 71, 172.

И

Иг /т/ – (2) ауру, науқас. *Харислық игиниң емін ким билур* (Ашкөздік дертінің емін кім біледі) 310, 163.

Иди /т/ – (13) 1. құдай, тәңірі. *Билиг бирла билинүр төратқан иди* (Жаратушы тәңірі де білім арқылы танылады) 121. 2. ие, еге. *Айа мал идиси ахы едгү ер* (Уа, мал иесі, жомарт ізгі ер) 245, 187, 281, 303; -м 37, 124; -си 19, 306, 289, 313, 352, 446.

Ижабат /а/ – (1) ижабат қыл – жақсы ниетпен қабылдау. *Керак қыл ижабат керак қыл таб* (Қажет етсең қабыл ал, етпесең сөк) 492.

Изла /т/ – (1) ізде, қу. *Айа дост билиглиг йизин излагил* (Уа, дос, білімді/кісінің/ жолын қу!) 225. Фраз. Изин изла – жолын қу.

- Илкин** /т/ – (1) алдымен, бұрын, әуелі. *Асал татруб илкин тамағ татытып* (Бал жалатып алдымен ауыздың дәмін келтіріп) 207.
- Илаһи** /т/ – /a+h. афф-и/ (2) уа, жаратушы құдай; уа, Алла. *Илаһи өкүш хамд айүрмен сеңа* (Уа, Жаратушым, сені шексіз дәріптеймін) 1, 37.
- Или** /т/ – (1) ілін, түс. *Қаза бирла илинүр тузаққа елик* (Қаза келсе, елік тұзаққа ілінеді) 438.
- Инан** /т/ – (2) илан, нан. *Йырақ тұрғу йумшақ деп инанмағу* (Қашық тұр, жұмсақ деп иланбағыл!) 216; -ып 173.
- Иначлық** /т/ – (1) иланарлық, нанымды. *Неча ма инанчлық еш ерса йақын* (Досың қаншама иланарлық шын болса да) 174.
- Инсаф** /а/ – (1) дад инсаф – әділеттілік. *Дад инсаф тутар чын Аниширваны* (Әділеттілігі жөнінен нағыз Наушарбан) 56.
- Испаһсалар** /п/ – (1) *Дад Испаһсалар Бег – адам есім мен лауазымы*. Тат Испаһсалар бег үчүн бу китаб (Бұл кітапты тат Испаһсалар Бег үшін) 69.
- Исра** /т/ – (1) асты. *Асра. Амал исрасында бусуғлы ажал* (Амал-айланың арасында жасырынған ажал бар) 294.
- Итаб** /а/ – (2) итаб қыл – кінәлау, сөгу, жазғыру. *Керак қыл деп ей дост керак қыл итаб* (Қажет ет мейлің, ей, дос, мейлің сөк) 456, 492.
- Иттиқад** /а/ – (1) сенім, наным. *Ким ерса бу төрт ешга бад и ттиқад* (Кімде-кім бұл төрт досқа сенбестік) 35.
- Ич** /т/ 1. – (5) іш, ара. *Йоқамаққа йумшақ ичи нур ағу* (Сипағанға жұмсақ, іші тола у) 214. 2. Септік мағынасында жұмсалатын көмекші сөз. *Салабат ичинда Умар дег ариф* (Шариғат жолында Омар сияқты білгір) 53; -и 283; -инча 308; -инда 218.
- Ич** /т/ 2. – (1) ішінде, арасында. Жатыс септігі мағынасында жұмсалатын көмекші сөз. *Билигсизлиг ичра қайыр жоқ деди* (/Ол/ «Надандықта қайыр жоқ» деді.) 122; 8, 468.
- Иши** /т/ – (11) іс, жұмыс. *Қамғу йашру ишиң болуп ашқара* (Барлық жасырын ісің жария болып) 171; 113, 165, 369, 433, 491; -ка 374; -лиг 399; -ни 114; 367; -нин 370.
- Ихсан** /а/ – (1) қабілет, талап, шапағат, қайырымдылық. *Аның фарри жуды бади ихсаны* (Оның ерекше қайырымдылығы мен кіршіксіз адалдығы) 46.

Й

- Йа** /п/ – (6) немесе, я, яки. *Йа анлар қызыл ең бу еңа мең-а* (Яки олар –қызыл /шырайлы/ бет, ал ол бетке /көрік беретін/ мең) 26, 163, 223, 224, 342, 444.
- Йа** /а/ – (1) қаратпа сөз. *Билиглика йа дост өзиңни ула* (Уа, дос, өзіңді білімдіге жақын тұт) 82.
- Йаву** /т/ – (1) жуы, жақында, жуықта. *Есизга йавума есиз сұхбаты* (Бұзыққа жуыма, бұзықтың сұхбаты) 379.
- Йавуз** /т/ – (2) жауыз. *Йылан йумшақ еркан йавуз фи'ил тутар* (Жылан жұмсақ болғанымен, пиғылы жауыз) 215, 301.
- Йаған** /т/ – (1) піл. *Йаған болсаң йүклүг ұзасында зар* (Жүк артқан пілдің арқасында алтын болса) 469.
- Йағы** /т/ – (1) жау, дұшпан. *Өкүш йаңшаған тил ей алмас йағы* (Көп шатып мылжыңдаған тілді алдырмайтын жау /деп түсін/) 134.
- Йад** /п/ – (3) еске алу. *Шаһымны дуа бирла йад қылсу деп* (Шаһымды дұға оқығанда есіне алсын деп) 72; -ы 28, 76.
- Йаз** /т/ – (1) жаз. *Келүр күз кечар йаз барур бу өзүм* (Күз келеді, жаз кетеді, бұл өмір өтеді) 453.
- Йаз** /т/ – 1. (1) жай. *Йазар қол қушар дег йана тарк качар* (Құшатын сияқты қолын жазып, сосын тез қашады) 222.

- Йаз** /т/ 2. – (1) жазықты бол, кінәлі бол. *Не йазды ажунға бу сахиб њунар* (Бұл дүниеге өнерпаз не жазды?) 427.
- Йазуғ** /т/ – (1) жазық, кінә. *Йазуғдуғ кишиниң йазуғын кечүр* (Жазықты кісінің жазығын кешір!) 337.
- Йазуғлуқ** /т/ – (1) жазықты, кінәлі. *Йазуғдуқ кишиниң йазуғын кечүр* (Жазықты кісінің жазығын кешір!) 337.
- Йазынғы** /т/ – (1) жазғытұрғы, көктемгі. *Йазынғы булут дег йа түш дег халы* (Сипаты жазғы бұлт сияқты немесе түс сияқты) 223.
- Йалған** /т/ – (4) жалған, өтірік. *Тили йалған ердин йырақ тур тез-а* (Сөзі жалған адамнан тез қаш) 157, 156, 161, 163.
- Йалың** /т/ – (2) жалаңаш. *Йарағ булсаң уфрағ йалыңны бүтүр* (Жарамды киім тапсаң, жалаңашты бүтінде!) 330, 287.
- Йалыңлан** /т/ – (1) жалында. *Йалыңланса тутушуп азаб кин оты* (Ашу, кек оты тұтанып жалындаса) 339.
- Йана** /т/ – (6) және, тағы, қайтадан. *Йазар қол қушар дег йана тарк қачар* (Құшатын сияқты қолын жазып, сосын тез қашады) 222, 9, 63, 265, 432, 490.
- Йанут** /т/ – (2) жауап, қарым. *Есиз едгү ишка йанут болмаз ол* (Жамандық жақсы істің қарымы бола алмайды) 374, 327.
- Йақша** – (2) шат, былшылда, танты, айта сал. *Өкүш йаңшаған тил ей алмас йағы* (Көп шатып мылжыңдаған тілді алдырмайтын жау /деп түсін/) 134, -р 155.
- Йақын** /а/ – (4) ең анық білім, жете нандыру, білдіру. *Неча ма инанчлық еш ерса йақын* (Досың қаншама иланарлық шын болса да) 174, 348, 407. йақын біл – жете білу. 2. жақын. *Не иш өтру келса сеңа кет йақын* (Қайсыбір іс саған бетпе-бет кез боп қалса) 369.
- Йаңы** /т/ – (1) жаңа. *Йигит хожа болур йаңы ескирүр* (Жас қартаяды, жаңа ескіреді) 195.
- Йаңыл** /т/ – (1) жаңыл, қателес, адас. *Улуғлуққа тегсаң йаңылма өз /қалпыңнан/ жаңылма* 353
- Йапуш** /т/ – (1) *Тавазуны берк тут йапуш кет аңа* (Кішіпейілділікті берік ұста. Одан мүлдем айрылма) 268.
- Йарағ** /т/ – (1) қолайлы жағдай, сәт. *Йарағ булсаң офрағ йалыңын бүтүр* (Жарамды киім тапсаң жалаңашты бүтінде!) 330.
- Йарағлық** /т/ – (1) жарамды. *Йарағлық ашыңны кишига йедүр* (Тәуір асын болса, кісіге жегіз!)
- Йаран** /а/ – (1) жарандар, достар. *Йарын қонса болсун йаранлар башы* (Ертең «тірілгенде» жарандардың басшысы болсын!) 474.
- Йары** /п/ – (2) көмек, жәрдем, сүйеу, қолғабыс ету. *Унарча айайын йары бер маңы* (шамам келгенше аянбайын, маған жәрдем бер) 4, 343 йары бер, жәрдем бер.
- Йибарат** /а/ – (1) ғибарат. *Хақайық ибарат арабдин ош ол* (Мұның бәрі араб тілінен ғибарат) 480.
- Йарат** – (3) жарат. *Қазалар йүрүткан йаратқан малик* (Қазаны жаратқан да, беретін де құдай) 436; -ты 13; -тың 9.
- Йару** – (2) жайнау, қуану. *Сафалық ажаб йер көңүллар йарур* (Көңіл көтерілетін сапалы ғажап жер) 476; -сун 44; -ылмас 128.
- Йарут** /т/ – (1) йару сөзінен. *Күнүң кетарип баз йарутур таң-а.* (Күніңді келтіріп, қайтадан жарық таң етеді) 16.
- Йарын** – (5) таңертең, ертең. *Бүгүн тегсү мендин дуруд ол йарын.* (Бүгін менен сәлем жетсін, ол ертең) 29, 197. 408, 418, 474.
- Йат** /т/ – (2) жат. *Ол анда йатыбан берүр саныны* (Өзі /көрде/ жатып, /малының/ санын береді) 276, -са 308.
- Йаширу** /т/ – (1) жасырын. *Қамуғ йаширу ишиң болуп ашқара* (Барлық жасырын ісін жария болып) 171.

- Йе.** /т/ – (4) же. *Телим баишы йеди бу тил сөз бошы* (Тіл мен сөздің бостығы талай басты жеді) 138. 2. пайдалану. *Йейүмади барды көрүң халыны* (Пайдаланбады. Өлді. Халін көріңіз) 274, 120. -мас 262; -162.
- Йедүр** /т/ – (1) жегіз. *Йарағлық ашыңны кишига йедүр* (Тәуір асың болса, кісіге жегіз) 329.
- Йер** /т/ – (3) жер. Неча йер бар ерди сығышмаз ери (Адамы сыймайтын қанша жер бар еді) 201, 202, 467.
- Йегү** /т/ – (1) ас, тамақ. *Бу дүнииа неңидин йегү кетгүлүг. Ол артуқ тилама вабал йутгүлүг* (Бұл дүние мүлкінен тамақ пен киімді артық тілеме. Обал жүктейсің) 189.
- Йел** /т/ – (1) жел. *Кечар йел дег маза мұддаты* (Рахат дәурені зу етіп желдей өте шығады) 194.
- Йелигли** – (1) 1. адасушы, жортушы. *Айа шак йолында йелигли өтүн* (Ей, шәк-құман жолында желігуші, /тозаққа жағылатын/ отын!) 11.
- Йема** /т/ – (2) және, тағы. *Йема һандим алғыл узатма амал* (Және ақылмды ал. Амал-айлаға берілме) 293, 31.
- Йемиш** /т/ – (1) жеміс. *Оқыса татыр тил йемиш дег асал.* (Оқыған кісінің, тәтті жеміс жегендей, тілін үйіреді) 448.
- Йемишсиз** /т/ – (2) жеміссіз, жемісі жоқ. *Йемишсиз йығачны кесип өртагил* (Жеміссіз ағашты кесіп алып өрте) 323, 324.
- Йер** /т/ 1. – (5) жер. *Сафалық ажаб йер көңүллар йарур* (Көңіл көтерілетін тартымды ғажап жер) 476; 201, 202; -и 202, 475.
- Йер** /т/ 2. – (1) жиіркен, ұнатпа, жақтырма. *Йерип муны бирар йана өггучи* (Бұдан жиреніп және бірер оны бірер мақтаушы) 432.
- Йерил** /т/ – (2) жек көріну, жиренішті болу. *Такаббур қамуғ тилда йерлүр қылық.* (Такаппарлық – барлық елде жек көрінішті қылық.) 269. –ган 247.
- Йет** /т/ – (1) түбіне жету. *Йетар башқа бир күн бу тил бошлугы* (Тіліңнің жүгенсіздігі бір күні басыңа жетеді) 136.
- Йета** /т/ – (1) жете. *Ахы ел билигни йета билди* (Көрдін бе, жомарт білімді жете меңгерді) 237.
- Йиг** /т/ – (3) ауру, науқас. *Бақыллық оталап оңалмаз йиг ол* (Сарандық – емдегенмен жазылмайтын ауру) 253, 162; -га 50.
- Йиги** /т/ – (3) жақсы, игі. *Ким ол борчы ерса киши йиги ол* (Кім маскүнем болса, кісінің тәуірі сол) 395, 23, 249.
- Йигит** /т/ – (1) жас. *Йигит хожжа болур йаңы ескирүр* (Жас қартаяды, жаңа ескіреді) 195.
- Йиглиг** /т/ – (1) жақсылық, игілік. *Ерек ерса йиглиг йүри борчы бол.* 396.
- Йиз** /т/ – (1) із, жол. *Айа дост билигли йизин излагил* (Уа, дос, білімді /кісінің жолын қу!) 225. Йизин изла – жолын қу.
- Йилиг** /т/ – (2) (жілік) май, сүйек майы. *Ерин көрки ақыл ол сұңакниң йилиг* (Ердің көркі – ақыл, сүйектің /көркі/ – май) 89, 90.
- Йилигсиз** /т/ – (2) майсыз, майы жоқ. *Билигсиз йилигсиз сұңак тег халы* (Білімсіз /кісінің/ жайы жоқ сүйек сияқты) 91, 92.
- Йитиг** /т/ – (1) 1. құрыған, жоғалған. 2. өлік, өлімтік. *Биликсиз тирикла йитиг көргүлүг* (Білімсіз тірісінде көрде жатқан өлік сияқты) 94.
- Йитит** (1) – 1. өткірле. 2. Ұшқырла. *Уқуш һош йититип сөзүмни уқа* (Ақыл-ойыңа салып, сөзімді аңда) 22.
- Йол** /т/ – (8) 1. жол. *Өң арқыш узады қопуп йол тутуп* (Әдепкі керуен қозғалып, жолға шығып ұзап кетті) 179. 2. бағыт, өнеге, жол. *Билиг бирла билинүр саадат йолы* (Бақыт жолы білім арқылы білінеді) 83, 398; -ны 232, -ы 83, 154, 397; -ында 11; -ыны 84; *Йол тут* – сапар шек, жол жүр.
- Йоллуқ** /т/ – (1) үлгілі, өнегелі, шындық жолын қуушы. *Ким ол йоллуқ ерса аның йолы йоқ* (Кім /таза/ жолды тұтса, оның жолы жоқ) 397.

- Йолсуз** /т/ – (1) жолсыз, өнегесіз. *Ким ол йолсуз ерса аңа кеңрү йол* (Кім /арам жолмен жүрсө, оған – даңғыл жол) 398.
- Йоқ** /т/ – (10) жок. *Бу күн бар йарын йоқ бу дүниа неңи* (Бұл дүниенің заты бүгін бар болса, ертең жок) 197, 9, 24, 68, 116, 122, 292, 397, 478.
- Йоқамақ** /т/ – (1) сипамақ. *Йоқамаққа йүмишак учи пур агу* (Сипағанда жұмсақ, іші тола у) 214.
- Йоқар** /т/ – (1) 1. жоғарылау. *Билиг бирла алым йоқар йоқлады* (Білімнің арқасында ғалым жоғары көтерілді) 101.
- Йоқла** /т/ – (1) көтерілу. *Йоқар йоқлады* (Жоғары көтерілді) 101. *Йоқар йоқла* – жоғарыла, абыройы көтеріл.
- Йоқлуг** /т/ – (1) жоктық. *Чыгайлық деп айма азуқ йоқлугын* (Азық жоктығын «кедейлік» деп айтпа) 188.
- Йу** /т/ – (14) жу. *Жаңил йуп арымаз арықсыз ерүр* (Надан жуғанмен тазармайтын лас) 112; -дыса 111; -са 328; -йүр 230.
- Йул** /т/ 1. – (1) бұлақ, көз. *Вафа көли суглуп қуруп йуллары* (Опа көлі суалып, көздері құрып) 387.
- Йул** /т/ 2. – (2) сақта. *Тил ол деди йыг тил йул отдин өзүң* (Тіл деді. Тіліңді тарт. Оттан өзінді сақта) 152; 12. *Отдин йул* – отқа түспе, бәледен сақтан.
- Йум** /т/ – (1) жұм. *Йүз авруп кечарлар йүмүп көзларин* (/Тұсынан/ бетін бұрып, көзін жұмып өтеді) 406.
- Йүмишак** – (3) жұмсақ. *Йырақ тургу йүмишак деп ининмагу* (Қашық жүр. Жұмсақ деп иланбағын) 216, 214, 215.
- Йүгүр** /т/ – (3) 1. жүгір. *Жумат жануар учган йүгүрган нең-а* (Жанды-жансыз, ұшқан-жүгірген нәрселер) 6. -маз 443; -мак 181.
- Йүгнак** /т/ – (2) жер атауы. *Адибниң йери аты йүгнак ерүр* (Шайырдың жерінің аты Йүгінек деп аталады) 475, -и 477.
- Йүгүрүк** /т/ – (1) жүйрік. *Қаза келса йүгүрүк йүгүрмаз уруп* (Қаза келсе, жүйрік те ұра жүгірмейді) 443.
- Йүз** 1. – (5) жүз, бет. *Будун малыг ерга уруп йүзларин* (Жұрт малы бар адамға көзін сүзіп) 403, 25, 406; -га 25; -ин 151. *Йүз ур* – көзін сат, жүз сат.
- Йүз** /т/ – 2 (1) жүз. *Анин үз ерүр бу китаб бир сөзүг толулап кетүрдүм кемиштим йүзүг* (Бұл кітаптың үздік болған себебі сол: Бір сөзді /сан/ толғап келтірдім, жүзін кеміттім) 460.
- Йүк** /т/ – (1) 1. жүк, тең. *Бу күн қадгу сақынч йарын йүк вабал* (Бүгін арман-қайғы, ертең күнә, обал!) 408.
- Йүклүг** /т/ – (1) жүгі бар, жүк тиелген, жүк артқан. *Йаған болса йүклүг ұзасында зар* (Жүк артқан пілдің арқасында алтын болса) 469.
- Йүкнүп** /т/ – (1) жүгіну. *Қопуп тилга йүкнүп таззару қылур* (Тұрып, тілге жүгініп, құлшылық етеді) 148.
- Йүри** /т/ – (2) 1. жүр, қозғал. *Йүригил тилагил өзүң хошлугын* (Сайранда. Көңіліңнің қоштығын көзде) 402, 396.
- Йүрү** /т/ – (1) жүр, қозғал. *Өтип бири бирга йүрүр оң соң-а* (Кезегімен алмасып, бірінен соң бірі өтіп жағады) 14.
- Йүрүт** /т/ – (1) қазалар йүрүтқан йаратқан малик (Қазаны жаратқан да, беретін де құдай) 436.
- Йүт** /т/ – (1) көтеру, бастан кешіру. *Күйүп тур фарахқа бала ранж йүтүп* (Қуанышын күте тұр, реніш-қайғысын көтеріп) 350.
- Йүтгүлүг** /т/ – (1) көтеру, жүктеу. *Бу дүниа неңидин йегү кетгүлүг. Ол артуқ тилама вабал йүтгүлүг* (Бұл дүние мүлкінен тамақ пен киімді артық тілеме, обал жүктейсің) 190.
- Йыг** /т/ – 1. (2) тый, тарт. *Тил ол деди йыг тил йул отдин өзүң* (тіл деді. Тіліңді тарт. Оттан өзінді сақта) 152; -а 135.

Йығ /т/ – 2. (5) жина, жи. *Йығар йемас ичмас тутар берк аны* (Жияды. Ішпейді. Жемейді. Тістеп ұстайды) 262; -ды 241; -ды 241; -дың 299; -ып 255, 309.

Йығач /т/ – (2) ағаш. *Йемішсіз йығач дег қарамсыз киши* (Қайырымсыз кісі жеміссіз ағаш сияқты) 323; -ны 324.

Йығықлы /т/ – (2) *Бидадин йығықлы киши қалмады* (Бейбастақтықтан тыятын кісі қалмады) 393, 343.

Йылан /т/ – (3) жылан. *Йылман дег бу ажун йылан оқлағу* (Бұл дүние жылан сияқты. Жыланның көзін жой) 213, 215.

Йырақ /т/ – (2) жырақ, қашық. *Тили йалған ердин йырақ тур тез-а.* (Сөзі жалған адамнан тез қаш) 157, 216.

К

Кан /т/ – кен. *Билиг маданы ғам фазилат каны* (Білім бұлағы және жақсылықтың (таусылмайтын) кені) 48.

Карам /а/ – (5) адамгершілік; бекзаттық, жомарттық. *Сиасат рисат қиасат карам* (Саясат, басшылық, тапқырлық, жомарттық) 61, 322, 341, 342, -ның 334.

Карамсыз /а/ – (1) адамгершіліксіз, сараң, қайырымсыз. *Йемішсіз йыған дег карамсыз киши* (Қайырымсыз кісі жеміссіз ағаш сияқты) 323.

Карим /а/ – (1) ақ көңіл, кең пейілді, қайырымды, жомарт. *Дениңиздин каримрак шаһым мың қате* (Шаһым теңізден мың есе қайырымды) 67.

Ке /п/ – (1) *Ол ер ке улуғсынды мен – мен дедид* (Біреулер ұлығысынып, «Мен, Мен», – дейді) 271.

Кедим /т/ – (1) киім. *Кедим бирла теп тут қарын тоқлуғын* (Киімнің /барлығын/, қарынның тоқтығын қанағат ет) 186.

Кедин /т/ – (4) кейін. *Билип етар инши өкүнмас кедин* (/Не істесе/ біліп істейді, кейін өкінбейді) 114, 358, 371, 463.

Кединги /т/ – (2) кейінгі. *Кединги келигли кишилар ара* (Кейін келген ұрпақтар арасында) 73; 208.

Кей /т/ – 1. (2) ки. *Көңилиг тонын кей қойуп егрилиг* (Қыңырлықты тастап, әділдік киімін ки) 167; -ар 350.
Такаббур лыпасын кейіп аз салын (Тәкаппар киімін кисең, тез таста!) 277.

Кейім /т/ – (2) киім. *Айурсән кейім тон шараб аш керек* (/Мүмкін/ айтарсың: «Киім, тон, шарап, ас керек») 297, 168.

Кел /т/ – (19) 1. кел. *Бу мал келса ерта барур баз кеча* (Мал таңертең келсе, кешке қайтадан кетеді) 184. 2. табыл, ұшыра. *Неча тетиг ердин бирар саһу келур* (Небір ұқыпты ерден бірер мүлт кетеді) 361. 3. көмекші сөз қызметінде жұмсалады. *Гудазил тилиңни кел аз қыл сөзүң* (Тіліңді бақ. Аз сөйле) 149, 12, -ған 433; -гү 232; -масүн 170, 231; -са 145, 184, 210, 335, 349, 369, 443; -үр 145, 210, 361, 378, 433, 453.

Келдүгүнча /т/ – (1) келгенше, келгенге дейін. *Көни келдүгүнча хаир кетгүлүг* (Әділдік келгенше қайыр кете тұрады) 390.

Келигли /т/ – (2) келуші. *Кединги келигли кишилар ара* (Кейін келген ұрпақтар арасында) 73.

Кемиш /т/ – (1) алып таста, кеміт, лактыру. *Анин үз ерүр бу бир сөзүг Толулап кетүрдүм кемиштим йүзүг* (Бұл кітаптың үздік болған себебі сол; бір сөзді /сан/ толғап келтірдім, жүзін кеміттім) 460.

Кендү /т/ – өзі. *Тетиглигда кендү. Айаздин озүк* (Сезімталдығы Айаздың дәл өзінен асады) 55, 417.

Кең /т/ – (1) *Ким ол йолсыз ерса аңа кеңру йол* (Кім /арам/ жолмен жүрсе, оған – даңғыл жол) 398.

Кер /т/ – (1) кер, көтер. *Керип халыққа көксүң азурлап тилин* (Халыққа көкірегіңді керіп, тіліңді түйреме!) 278.

- Керак** /т/ – (10) керек, қажет. *Айу бер меңа бу негүға керак* (Маған айтып берші, ол не үшін керек?) 314, 297, 298, 300, 368, 396, 456, 492.
- Кераклиг** /т/ – (2) керекті, қажетті. *Билиглиг кераклиг сөзин сөзлайур* (Білімді керек сөзді айтады) 117, 265.
- Кераксиз** /т/ – (3) керексіз, қажетсіз. *Кераксиз сөзини көмүп кизлайур* (Керексіз сөзін көміп жасырады) 118; 255; 308.
- Кертү** /т/ – (1) 1. шын, ақиқат. 2. анық, айқын. *Керак му кераксиз му кертү биллип* (Керек пе, керексіз бе, анық біліп /ал/) 368.
- Кес.** /т/ – (2) *Адауат көкени қазып кес көчүр* (Дұшпандықтың тамырын /терен/ қаз дағы, кесіп алып таста!) 338. -ип 324.
- Кеса** /т/ – (1) кесіп, дәл, анық. *Айайын мен аның жауабын кеса* (Мен оның жауабын кесіп айтайын) 290.
- Кесгүчи** /т/ – кесуші. *Бу бир айбдин өтрү башын кесгүчи* (Бір айыпқа бола бас кесуші) 363.
- Кесүгли** /т/ – (1) кедей, кемтар. *Йықықты йары кесүгли ула* (Қолында бар болса, кемтарға ұдайы жәрдем бер) 343.
- Кет** /т/ – (6) мықтап, қатты, берік. *Сиңар му ешиңда муны кет сақын* (Досыңда сақтала ма? Мұны жақсылап ойла) 176, 18, 254, 268, 334, 369.
- Кетар** /т/ – (2) кесіп. *Түнатур түнүңни күнүң кетарип* (Күніңді кетіріп, қараңғы түн етеді) 15, 16.
- Кетгүлүг** /т/ – 1. (1) киім. *Бу дүниа неңидин йегү кетгүлүг. Ол артық тилама вабал йүтгүлүг* (Бұл дүние мүлкінен тамақ пен киімді артық тілеме. Обал жүктейсің) 189.
- Кетгүлүг** /т/ – 2. (1) *Көни келдүгүнча хайр кетгүлүг* (Әділдік келгенше, қайыр кете тұрады) 390.
- Кетүр** /т/ – (1) *Анин үз ерүр бу китаб бир сөзүг. Толулап кетүрдүм кемшиитим йүзүг* (Бұл кітаптың үздік болған себебі сол: бір сөзді /сан/ толғап келтірдім, жүзін кеміттім) 460.
- Кеч** /т/ – (7) кет, өт. 373.
- Кеча** /т/ – (1) кешкілік. *Бу мал келса ерта барур баз кеча.* (Мал таңертең келсе, кешке қайтадан кетеді) 184.
- Кечгүлүг** /т/ – (1) өтіп кететін, кетіп қалатын. *Рабатка түшүгли түшар кечүлүг* (Керуен-сарайға түскен көш одан ары сапар шегу үшін түседі) 178.
- Кечүр** /т/ – 1. (1) кешір, өткіз. *Кечүр сен ма умруң көнилик ұза* (Өз өміріңді шыншылдықпен өткіз) 158.
- Кечүр** /т/ 2. – (4) кешірім жаса. *Йазуқлуқ кишиниң йазуғын кечүр* (Жазықты кісінің жазығын кешір!) 337, 37, 332; -ған 37.
- Киасат** /а/ – (1) тапқырлық, зеректік. *Сиасат риасат киасат* (Саясат, басшылық, тапқырлық, жомарттық) 61.
- Кибр** /а/ – (1) мақтаныш, абырой. *Агар кибр идиси асылмен деса* (Егер мақтан иесі: «Менің тегім асыл», – десе) 289.
- Кин** /п/ – ашу, кек, қаһар, ыза. *Йалыңланса түтиүп азаб кин оты* (Ашу, кек оты тұтанып жалындаса) 339.
- Кизла** – (4) жасыр, тық, сақта. *Қатыг қизла разың киши билмасун.* (Сырыңды кісі білмесін, берік сақта) 169, 358, -йүр 118; -ма 358.
- Ким** /т/ 1. – (9) кім (есімдік). *Харислық игиниң емин ким билур* (Ашкөздік дертінің емін кім біледі? 310, 35, 395, 397, 398, 405, 449; -да 104, 322. Ким ерса – кімде-кім, біреу.
- Ким** /т/ 2. – (2) кім (жалғаулық) *Бу тилдин ким есиз ерүр* (Тілінен біреу жақсы, біреу жаман болады) 146.
- Кир** /т/ 1. – (2) кір. *Қарыға қонар ғам қафасқа кирүр* (Қолдың қарына қонады, өзі торға түседі) 442; -ип 308.

- Кир** /т/ 2. – (1) кір, лас. *Ахылық қамуғ айб кирини йүйур* (Жомарттық барлық айыптың кірін жуады) 230.
- Киса** /т/ 2. – (1) кісе, әмиян. *Қалур мунда қисаң сабат сандуғуң* (Кісең де, себетің де, сандығың да бұл дүниеде қалады) 288.
- Китаб** /а/ – (9) кітаб. *Шаһым мадхы бирла безайын китаб.* (Шаһымның мадағымен кітапты ажарлайын) 43, 69, 455, 459, 491.; -ны 77, -ы 477, -ы-ның 479; ы-ны 71.
- Кичик** /т/ – (2) кіші, кішкентай. *Улуғқа кичигқа сылық боп сөзүң* (Үлкен-кішіге сыпайы сөйле) 356; -ларин 348.
- Киши** /т/ – (20) кісі, адам. *Хирадлық му болур тили бои киши* (Тілін тартпаған кісіні ақылды деуге бола ма?) 137; 23, 71, 85, 113, 169, 323, 393, 395, 483, 485.; -ға 329, 331; -дин 332; -лар 73, 243, 259; -нің 44, 337, 383.
- Кишилиг** – (2) адамгершілік. *Бу күн бу ажунда кишилиг азиз* (Бұл күнде, бұл дүниеде адамгершілік өте сирек) 385, 386.
- Кишисиз** /т/ – кісісіз, адамсыз. *Ажунда тирилгү кишисиз қалур* (Дүниеде тірі адамсыз қалады) 364.
- Көз** /т/ – (6) көз. *Ниқаб көтрүр ажун бирар көз ачар* (Пердесін көтеріп дүние бірер көзін ашады) 221; 25, -и 255, 467; -ларин 406; -үм 454.
- Көзгү** /т/ – айна. *Ахылық ерүр бил бухул көзгүси* (Біліп қой, жомарттық – ол саранның айнасы) 250.
- Көк** /т/ – (2) 1. тамыр. *Адауат көкени қазып кес көчүр* (Дұшпандықтың тамырын /терең/ қаз дағы, кесіп алып таста!) 338. 2. тек, негіз. *Көки көрклүг ерниң хойы көрклүг ол* (Тегі асыл адамның мінезі де сүйкімді) 317.
- Көкс** /т/ – (1) кеуде *Керип халыққа көксүң азулар тилин* (Халыққа көкірегіңді керіп, тілінді түйреме) 278. *Көкс кермак* – көкірегің көтермек.
- Көл** /т/ – (1) көл. *Вафа көли суғлуп қуруп йулары* (Опа көлі суалып, көздері құрып) 387.
- Көм** /т/ – (1) көм. *Кераксиз сөзини көмүп кизлайүр* (Керексіз сөзін көміп жасырады) 118.
- Көни** /т/ – (10) 1. шын, рас, ақиқат. *Ағыз тил безаги көни сөз дурур.* (Тіл мен жақтың көркі – шын сөз) 159. 2. адал. *Мың ер доста бири булунмаз көни* (Мың адам досың болса, біреуі адал емес) 382; *Көни келдүгүнча хаир кетгүлүг* (Әділдік келгенше, қайыр кете тұрады) 390, 160, 161, 163, 165, 166, 3/84.
- Көнилик** /т/ – (4) шыншылдық, әділдік, адалдық. *Көнилик тонын кей қойуп егрилик* (Қыңырлықты тастап, әділдік киімін ки) 167, 158, 165, 168.
- Көңүл** /т/ – (11) 1. көңіл. *Севүнч ерса кедин көңүл тут аңа* (Сүйінішті /іс/ болса, оған кейін көңіл қой) 371. 2. ой. *Көңилдин чықарғыл тавар сұқлугын* (Малға сұқтануды көңіліңнен шығар!) 185; 183, 220, 318; -да 412; -и 255; -лар 75; 365, 476; -ни 233. Фраз. *Көңүл ал* – риза ет, *көңүл бағла* – көңіл қой.
- Көңүлча** /т/ – (1) қалағаныңша, тілегеніңше. *Сениң рузгарың бу көңүлча қылын* (Бұл сенің заманың! Ойыңа келгенді істе) 400.
- Көп** /т/ – (1) көп. *Көп елни көрарбиз адиб сөзини* (Көп елді көріп жүрміз: ақын сөзін) 487.
- Көр.** /т/ – 1. көр. *Тоға көрмес ерди адибнің көзи* (Ақынның көзі туа көрмейтін еді) 467, 62, 113, 237, 238, 240. 2. көмекші етістік қызметінде. *Бақа көргил емди уқа сынайу* (Енді ойлап, сынап, байқап көріңіз) 99. 3. өзгеден көру, есептеу. *Уқушсыз ер аны сабабдин көрүр* (Ақылсыз кісі оны себептен көреді) 440; -ербиз 487; -арға 217, 320; -үмлүк 217; -үң 274; -үп 219, 405.
- Көргүлүг** /т/ – (1) көрінуші, сезілуші. *Билигсиз тиригла йитиг көргүлүг* (Білімсіз тірісінде көрде жатқан өлік сияқты) 94.
- Көрк** /т/ – (1) көрік, сымбат, ажар. *Еран көрки ақыл ол суңакниң йилиг* (Ердің көркі – ақыл, сүйектің /көркі/ – май) 90.
- Көрклүг** /т/ – (1) көрікті. *Бу ажун көрарға көрүмлүг таши* (Бұл дүниенің көруге сырты көрікті) 217.
- Көт** (ү) р /т/ 1. – көтер, арқала. *Вабал көтрү барды узила сөкүш* (Обал арқалап өлді,

- онын үстіне қарғыс алды) 242. 2. (абыройын, мерейін т.б.) көтер. *Тавазу қылықлыны көтрүр иди* (Көнбісті адамды тәңірі жоғары көтереді) 281. -үр 21; -429.
- Көчгүлүг** /т/ – (2) көшуші, көшетін. *Бу ажун рабат ол түшүп көчгүлүг* (Бұл дүние керуен түсетін сарай сияқты) 177, 180.
- Көчүр** /т/ – (1) 2. көшір, қоныс аудар. *Адауат көкини /терең/ кес көчүр* (Дұшпандықтың тамырын /терең/ қаз дағы, кесіп алып аласта!) 338.
- Күз** /т/ – (1) күз. *Келүр күз кечар йаз барур бу умур* (Күз келеді, жаз кетеді, бұл өмір өтеді) 453.
- Күй** /т/ – (1) күту. *Күйүп түр фарахқа бала ранж йүтүп* (Қуанышын күте тұр, реніш-қайғысын көтеріп) 350.
- Күн** /т/ – (10) күн. *Түнатур түніңни күнүң кетарип* (Күніңізді кетіріп, қараңғы түн етеді) 15. 2. күн, тәулік. *Йетар башқа бир күн бу тил бошлығы* (Тілінің жүгенсіздігі бір күні басына жетеді) 136, 29, 197, 204, 385, 408, 417; -үң 16.
- Күндүз** /т/ – (1) күндіз. *Йаратты уганым түнүң күндүзүң* (Құдайым /сен үшін/ күн мен түнді жаратты) 13.
- Күч** /т/ – (1) күш, зорлық-зомбылық. *Күч емгак тегурма кишига халы* (Ешқашан кісіге азар берме, зорлық-зомбылық жасама) 331.
- Күча** /т/ – (1) ұста. *Хасис неңдин өтрү деп өзүң күча* (Ашкөз дүние үшін /жүгіреді/ деп өзінді ұста!) 182.

Қ

- Қабул** /а/ – (1) қабул қыл, қабыл ет. *Қабул қылса таң йоқ бу аз һадйаны* (Бұл аз сыйлықты қабыл етсе, /оған/ таң қалуға болмайды) 68.
- Қавадир** /а/ – (1) сирек, ғажайып нәрсе. *Навадир сөз-өг аз болур һазал өкүш* (Асыл сөз аз болады, қалжың шексіз) 461.
- Қавы** /а/ – (1) күшті, құдіретті, қуатты. *Қавы ерса қамлур қачар қуваты* (Күшті болса әлсірейді, құт қашады) 196.
- Қадах** /а/ – (1) тостак, тостаған. *Кединги қадахқа сунуп заһар қатар* (Кейінгі тостакты ұсынып у қатады) 208.
- Қадр** /а/ – (1) қадір, құн. *Билиг билдүрүр ерга билиг қадрныны* (Білім қадірін адамға білім білдіреді) 107.
- Қадғу** /т/ – (1) қайғы. *Бу кун қадғу сақынч йарын йүк вабал* (Бүгін арман-қайғы, ертең күнә, обал!) 408.
- Қадғусыз** /т/ – (1) қайғысыз, уайымсыз. *Тилакча тирил инч фарах қадғусыз* (Тыныштықта, қуанышта, қайғы-мұңсыз) 401.
- Қаз** /т/ – (1) қаз. *адауат көкини қазып кес көчүр* (Дұшпандықтың тамырын /терең/ қаз дағы, кесіп алып таста!) 273.
- Қаза** /а/ – (7) тағдыр, қаза, бұйрық, жазмыш. *Қаза бирла санчылур адаққа тикан. Қаза бирла илнүр тузаққа елик* (Аяққа тікен бұйрықпенен кіреді. Қаза келсе, елік тұзаққа ілінеді) 437, 438, 441, 443, 444; -дин 439; -лар 439.
- Қазғанықлы** /т/ – (1) жиылған-терілген, жиюлы. *Қамуг қазғанықлы ажун малыны* (/Саран/ барлық жиған-терген дүние мүлкін) 273.
- Қайда** /т/ – (1) қайда. *Асал қайда ерса била арысы.* (Бал қайда болса, сол жерде арасы бар) 421.
- Қайтарыл** /т/ – (1) қайтар. *Қайтарыл, өзгеріл. Қаза қайтарылмас қатығ йа қуруп* (Бұйрық қайтпайтын қатты садақ құрады) 444.
- Қайу** /т/ – (11) 1. қал, қалып қой. *Ери барды қалды қуруғ тег йери* (Адамдары өлді. Жері /қаңырып/ бос қалды) 202. 2. көмекші сөз қызметінде жұмсалады. *Қалур сабр идиси сауабын тутуп* (Сабырлы кісі сауабын ұстап қалады) 352. -мады 393; -су 70, 458; -ур 264, 288, 364, 413, 452; -ып 257.
- Қамл** /т/ – (1) қам. әлсіре, азай. *Қавы ерса қамлур қачар қуваты* (Күшті болса әлсірейді, қуаты қашады) 196.

- Қамуғ** /т/ – (10) барша, барлық. *Қамуғ йашру ишиң болуп ашқара* (Барлық жасырын ісін жария болып) 171; 147, 199, 200, 229, 230, 269, 273, 426, 439.
- Қан** /т/ – (2) қан. *Арымыз неча йуса қан бирла қан* (/Өйткені/ қанды қанмен қанша жусаң тазармайды) 328.
- Қанда** /т/ – (1) қайда. *Қаны қанда барды кишилик есиз* (Оңбағандық қане қайда барды?) 386.
- Қаны** /т/ – 1. (5) қане? қайда? *Қаны бу күн анлар мыңында бири* (Қайда бүгін солардың мыңнан бірі?) 204, 381, 386, 389.
- Қаны** /т/ 2. – (4) қане, қанеки (одағай) *Айа тіл төрат мадх өтүнгүл қаны* (Уа, тіл, мадақ шығар, жалбарын қане!) 41, 142, 144, 235.
- Қалы** /т/ (1) егер. *Қалы болса атлас унутма бөзүң* (Егер атлас кисең, /бір кезде киген/ бөзінді ұмытпа) 354.
- Қары** /т/ 1. – (1) қар (қолдын). *Қаза бирла учған халық қушлары. Қарыға қонар һам қафасқа кирүр* (Қаза жетсе, әуеле ұшқан құстар қолдың қарына қонады, өзі торға түседі.) 442.
- Қары** /т/ 2. – (3) қартай. *Харислық қарымас идиси қарып* (Йесі қартайғанмен, ашкөздік қартаймайды) 306, 430.
- Қарабаиш** /т/ – (1) күң, қызметші әйел. *Телим мал өкүш қул қарабаиш керек*. (Қыруар мал, көп құл, күң керек) 298.
- Қат** /т/ – (2) қат, араластыр. *Бир елгин тутуп шаһд бирин заһар қатар* (Бір қолымен бал ұстап, бір қолымен у қатады) 206, -ар 208.
- Қата** /т/ – (1) есе. *Деңиздин қарымрақ шаһым мың қата* (Шаһым теңізден мың есе қайырымды) 67.
- Қатлан** /т/ – (1) жігерлен, қатулан, күш сал. *Тарығлықда қатлан тары едгүлүг* (Егін жайға жаныңды салып игілік ек) 192.
- Қатығ** /т/ – (2) қатты, мықты. *Қатығ кизла разың киши билмасун* (Сырыңды кісі білмесін, берік сақта) 169; 444.
- Қатығлық** /т/ – (2) қиын, ауыр. *Ағар болса адлық қатығлық меңа* (Егер әділдікпен шешсең, менің /жазам/ ауыр) 40, 419.
- Қатығсыз** /т/ – (1) қиындықсыз, жеңіл. *Айа ранж қатықсыз сүрүр умгучы* (Ей, ренішсіз, қиындықсыз өмір сүруді армандаушы) 211.
- Қатра** /а/ – (1) тамшы. *Булут һадйа қылса ушақ қатраны* (Бұлт ұсақ тамшыны сыйға тартса) 66.
- Қафас** /а/ – (1) тор. *Қарыға қонар һам қафасқа кирүр* (Қолдың қарына қонады, өзі торға түседі) 442.
- Қаиғар** /т/ – (2) *Қаиғар қаласы. Ағар билса қаиғар тилин һар киши*. (Егер кімде-кім қашғар тілін білсе) 483; -и 481.
- Қач** 1. – (1) бірнеше. *Ешит емди қач байт хабиб фазилдин* (Енді Алланың сүйіктісінің жақсы жақтары туралы бірнеше бәйіт тыңда) 21.
- Қач** /т/ 2. – (2) 1. қаша жөнел, безе жөнел. *Йазар қул қушар дег йана тарк қачар* (Құшатын сияқты қолын жазып, сосын тез қашады) 222; -ар 196.
- Қачан** /т/ – (4) қашан? қай кезде? *Билиглиг билигсиз қачан тең болур* (Білімді мен білімсіз қашан тең болып еді) 87, 32, 212, 307.
- Қаиш** /т/ – (1) қас. *Ажун қулчирар баз алын қаиш чытар* (Дүние /әуелі/ күлімдейді де, қайтадан қас-қабағын шытады) 205.
- Қисмат** /а/ – (2) тағдыр, үлес, жазмыш. *Бу байлық чығайлық иди қисматы*. (Байлық пен кедейлік Алланың ісі) 187, 303.
- Қод** /т/ – (1) қалдыр. *Ажунда ат елгү қодуп барды көр* (Дүниеде жақсы ат қалдырып өлді) 240.
- Қоды** /т/ – (1) төмен. *Билигсизлиг ерни чөкарди қоды* (Білімі жоқ адам төмен құлдырады) 102.

- Қозы** /т/ – (1) төмен қарай, төмен. *Такаббур тұтар ерни кемшүр қозы.* (Тәкаппарлық көрсететін адамды төмен құлдилатады) 282.
- Қой** /т/ – (5) қой, қалдыр, таста. *Харислықны қойар харис ер қачан* (Ашкөз ашкөздігін қай уақытта қояды? 307. -ды 391; -уп 167, 418, 489. Айбақа қоймақ – айыптамақ.
- Қол** /т/ – (1) қол. *Йазар қол қушар дег йана тарк қачар* (Құшатын сияқты қолын жазып, сосын қашады) 222.
- Қон** /т/ – (1) қон. *Қаза бирла учған халиқ қушлары Қарыға қонар һам қафасқа кирүр* (Қаза жетсе, әуеде ұшқан құстар қолдың қарына қонады, өзі торға түседі) 442.
- Қоп** /т/ – (4) түрегел, көтеріл, орнынан тұр. *Өң арқыш узады қопуп йол тутуп* (Әдепкі керуен қозғалып, жолға шығып ұзап кетті) 179; -мыш 180; -са 474; -уп 148.
- Қудрат** /а/ – (1) құдырет. *Бу құдрат идиси улуг бир байат* (Күшті болса әлсірейді, қуаты қашады) 196.
- Құл** /т/ – (5) құл. *Құл ол малға малы аңар ерклиг ол.* (Ол – малдың құлы, мал – оның билеушісі) 256; 298, 38, 404; -а 344.
- Құлақ** /т/ – (1) құлақ. *Айайын мен аны құлақ тут меңа* (Мен оны айтайын. Құлақ қой) 266. құлақ тут – тыңда, құлақ сал.
- Құм** /т/ – (1) құм. *Санар му едиз құм ушақ саны* (Түйір құм мен ұсақ тастың саны есептеуге келе ме?) 60.
- Қур**, /т/ тарт (садақ). *Қаза қайтарылмас қатығ йа куруп* (Бұйрық қайтпайтын қатты садақ құрады) 444.
- Қуру** /т/ – (1) құрға. *Вафа көли суғлуп қуруп йуллары* (Опа көлі суалып, көздері құрып) 387.
- Қурт** /т/ – (1) қасқыр. *Бахылға қурт дег оқуң гезлагил* (Сараңға бөрі сияктандырып оғыңды кезе) 228.
- Қуруғ** /т/ – (2) бос, қаңыраған. *Ери барды қалды қуруғ тег йери* (Адамдары өлді. Жері /қаңырап/ бос қалды) 202, 304.
- Қутлуг** /т/ – (2) бақытты. *Елиғларда қутлуг беригли елиг* (Қолдың бақыттысы – беруші қол) 252, 430.
- Қутул** /т/ – (1) құтыл, босан. *Сеңа болса фазлың қутулды өзүм* (Маған кешірімін болса, жаным /азаптан/ құтылады) 39.
- Қуч** /т/ – (1) құш, құшақта. *Йазар қол қучар дег йана қачар* (Құшатын сияқты қолын жазып, сосын тез қашады) 222.
- Қуш** /т/ – (2) құс. *Дыраңсыз кечар йа қуш дег угар* (Токтаусыз кетеді немесе құс сияқты ұшады) 224; -лары 441.
- Қыз** /т/ – (2) 1. қымбат. *Чуз атлас болур қыз үчүзи боз-өг.* (Зер атлас қымбат болса, арзаны бөз болады) 480.
- Қызрақ** /т/ – 2. *Булунмаз қамуг қызда ол қызрақ ол* (Мүмкін емес. Қиындық атаулының ең қиыны /осы/) 426.
- Қызыл** /т/ – (1) қызыл. *Йа анлар қызыл ең бу еңа мең-а* (Яки олар – қызыл /шырайлы/ бет, ал ол бетке /көрік беретін/ мең) 26.
- Қыл** – (30) 1. қыл, істе, ет. *Жафа қылдачыңға йанут қыл вафа* (Біреу зәбір жасаса, қарымына рақат көрсет) 327. 2. көмекші сөз қызметінде жұмсалады. *Ата қылды шаһымға бу жумланы* (Осының бәрін шаһымға бере салған) 64, 149, 165, 296, 327, 456, 492; -а 333; -айын 42; -ған 333; -дым 465; -ма 446; -са 66, 68; -су 72, 466; -ур 108, 148, 312, 316, 348, 380; -урлар 404; - урсын 10; -ып 9, 375.
- Қылығлық** /т/ – (6) қылықты, мінезді. *Сени таркин есиз қылығлық қылур* (Сені де бұзық қылықты етеді) 380.
- Қылық** /т/ – (6) қылық, мінез. *Такаббур қамуг тилда йерлур қылық* (Тәкаппарлық – барлық елде жеккөрінішті қылық) 269; 270, 321; -ларда 270; -қа 318.
- Қылықты** /т/ – (1) қылықты, мінезді. *Тавазу қылықлыны көтрүр иди* (Көнбісті адамды тәңірі жоғары көтереді) 281.

Қылын /т/ – (2) қыл, ет. *Ағар мумин ерсаң тавазу қылын* (Егер мұсылман болғын келсе, көнбісті бол) 280, 400.

Қыи /т/ – (1) қина, азапта. *Неғұға бу аны улашу қынар* (Не себепті бұл оны үнемі қинай береді) 428.

Л

Ла`ан /а/ – (1) лағнат. *Тутар ерса мың лаан айурман аңа* (Көрсететін болса, оған мың лағнет айтамын) 36.

Либас /а/ – (1) киім, көйлек. *Такаббур лыпасын кейип аз салын* (Тәкаппар киімін кисен, тез таста!) 277.

Лаззат /а/ – (1) ләззат. *Бақасыз ерүр бу ажун лаззаты* (Бұл дүниенің ләззаты мәңгі емес) 193.

М

Ма /т/ – (5) ма, ме (шылау) *Кечүр сен ма умруң көнилик ұза* (Өз өміріңді шыншылдықпен өткіз) 158, 38, 174, 246, 301.

**Ма`дан** /а/ – (1) кен, көз, бұлақ. *Билиг ма`даны Һам фазилат қаны* (Білім бұлағы және жақсылықтың /таусылмайтын/ кені) 48.

**Ма`ни** /а/ – (2) мағына. *Киши тилни билса билур ма`нисын*. (Кісі тіл білсе, мағынасын ұғады) 485; -си+ни 490.

Мадх /а/ – (3) мадақтау. *Аның мадхы бирла татыр бу тилим* (Оны мадақтағанда тілімнің дәмі кіреді) 27, 41, 43.

Мажаз /а/ – (1) астарлы сөз, аллегория, тұспал, ишара. *Мажаз болды достлуқ, хақиқат қаны* (Достық кетті, шындық қайда?) 381.

Мажед /а – (1) ұлылық, игілік. *Йана мажед мурувват футувват уган* (Тағы да ұлылық, қайырымдылық, кеңпейілділік Алладан) 63.

Маза /п/ – (4) рақат, сүйсінушілік, ләззат. *Кечар йел кечар дег маза муддаты* (Рақат дәурені зу етіп желдей өте шығады) 194; 419; -сы 419, 420.

Масал /а/ – (3) мақал, нақыл сөз. *Безадим китабны маваиз масал* (Кітабымды өнегелі нақыл сөздермен ажарладым) 77, 164, 447.

Майдан /а/ – (1) алқап. *Йа майдан дег ол гүл қарам ал гүл ол* (Немесе қарапайымдылық /жасыл/ алқап, адамгершілік /онда өскен/ алқызғыл гүл сияқты) 342.

Макан /а/ – (1) мекен, орын. *Ол ақыл уқуш һош хирадқа макан* (Ол – ақылдың, сана-сезімнің, парасаттың қоймасы) 47.

Макарим /а/ – (1) жомарттық, қайырымдылық, мейірімділік. *Сахасы макарим йига дарманы* (Асқан жомарттығы /күллі/ аурудың емі) 50.

Мал /т/ – (17) мал, дүние, байлық. *Телим мал өкүш қул қарабаш керек*. (Қыруар мал, көп құл, күн керек) 298, 184, 245, 407, 415; -ға 183, 256, 407, 411, -ы 243, 256; -ын 238; -ыны 273, -ың 409, 410, 413, 415.

Маламат /п/ – () кінә, сөгіс, жазғыру. *Ажунға бу сөгүш маламат нелүк* (Дүниені былайша кейіп сөгудің не керегі бар?) 435.

Малик /а/ – (1) билеуші, басқарушы. *Қазалар йүрүтқан йаратқан малик*. (Қазаны жаратқан да, беретін де құдай) 436.

**Мауа`из** /а/ – (2) діни уағыз, өсиет, ақыл. *Безадим китабны мауа`из масал* (Кітабымды өнегелі нақыл сөздермен ажарладым) 77, 447.

Махмуд /а/ – (1) адам есімі. «Хибат-ул хақайик» ескерткіші авторының әкесі. *Атасының аты Махмуд Йүгнаки* (Атасының аты – Махмуд Йүгнаки) 477.

Маллығ – (1) малы көп, бай. *Будун маллығ ерга уруп йузларын* (Жұрт малы бар адамға көзін сүзіп) 403.

Малсыз /т/ – (1) малсыз, дүниесіз, бай емес. *Ким ол малсыз ерса ол ерни көрүп* (Егер біреу малсыз болса, ол адамды көріп) 405.

- Мен** /т/ – (11) 1. мен. *Айайын мен аны құлақ тут меңа* (Мен оны айтайын. Құлақ қой) 266. 2. бірінші жақ жіктік жалғауының қызметін атқарады. Айурмен (айтармын) 42, 266, 271, 290; -да 463; -дин 29; -и 464; -иң 198, 284; -үг 79.
- Меңа** /т/ – (8) маған. *Унарча айайын йары бер меңа* (Шамам келгенше аянбайын, жәрдем бер!) -а 4, 26, 32, 40, 266, 314, 466.
- Му** /т/ – (8) қазақ тіліндегі ма, ме, па, пе, ба, бе сұрау есімдігінің мағынасын береді. *Санар му едиз құм ушақ таи саны* (Түйір құм мен ұсақ тастың саны есептеуге келе ме?) 60, 3, 137, 176, 316, 368, 430.
- Муи** /т/ 1. – (1) шатас, алжы. *Аду құтсыз ажун қарып му мунар* (Құтсыз дұшпан дүние алжып қартайған ба?) 430.
- Муна** /т/ 2. – (10) бұл. *Ғунарсызға мундин жафа азрақ ол* (Өнерсізге бұдан жәбір азырақ) 424; -да 288, 452; -ы 18, 62, 176, 316, 384, 432, 463.
- Мунча** /т/ – (2) мұнша. *Неча малға мунча көңүл бағламақ* (Малға мұнша не үшін көңіл қоясың) 183; 411.
- Муң** /т/ – (3) мұң, қайғы. *Елиг туттачымға егирса муң-а* (Қол үшін берушіме қайғы жегізсін) 30; -а 10, 219.
- Мың** /т/ – (7) мың. *Деңиздин қаримрақ шаһым мың қата* (Шаһым теңізден мың есе қайырымды) 67, 36, 359, 382; -ын 97; -ында 204.
- Миърбан** /п/ – (1) мейірбан, сыпайы. *Мусулманға мушфиқ болуп миърбан* (Өзіңе мейірбандық көрсеткен мұсылманға шапағатты бол) 325.
- Михнат** /а/ – (1) мехнат, азап, бақытсыздық. *Өчар михнат оты кечар наубаты* (Азаптың оты өшеді, табы да кетеді) 351.
- Муддат** /а/ – (1) уақыттың бір бөлігі, дәурен, уақыт, мезгіл, кезен. *Кечар йел кечар дег маза муддаты*. (Рақат дәурені зу етіп желдей өте шығады) 194.
- Мумин** /а/ – (1) діндар, мұсылман. *Агар мумин ерсаң тавазу қылын* (егер мұсылман болғың келсе, көнбісті бол) 280.
- Муминлық** /а/ – (1) діншілдік, мұсылмандық. *Муминлық нышаны тавазу турур* (Мұсылмандықтың белгісі – көнбістік) 279.
- Муқир** /а/ – (1) мақұлдаушы, танушы. *Екинч бар қылурсен муқирман муңа* (Екінші бар етерсің. Бұған тәнтімін) 10.
- Мурад** /а/ – (1) мұрат, мақсат, тілек. *Тегилмас мурадқа ахы ер тегар* (Қол жетпейтін мұратқа жомарттың қолы жетеді) 234.
- Мурувват** /а/ – (1) айбын, кеңпейілділік, қайырымдылық, адамгершілік. *Йана мажд мурувват футувват уған* (Тағы да ұлылық, қайырымдылық, кеңпейілділік, қайырымдылық, кеңпейілділік Алладан) 63.
- Мусулман** /а/ – (2) мұсылман. *Мусулманға мушфиқ* (Мұсылманға шапағатты бол) 325, -ға 326.
- Мушриқ** /а/ – (2) мушриқ миърбан (~миърбан) Мейірбан, қайырымды, шапағатты. *Раийатқа мушфиқ салимдин халим* (Бұқараға шапағатты, Сәлімнен жұмсақ) 51.

Н

- Накас** /п/ – (1) жексұрын, оңбаған, арам. *Бахил накас утсыз тавар пасбаны* (Сараңнағыз ұятсыз. Малдың күзетшісі) 281.
- Насихат** /а/ – (2) өсиет, насхат, уағыз. *Ақа панд насихат асығыс ерур* (Оған үгіт, насихат пайдасыз) 110, 125.
- Наубат** /а/ – (1) кезек. *Өчар мехнат оты кечар наубаты* (Азаптың оты өшеді, табы да кетеді) 351.
- Нафис** /а/ – (1) қымбатты, мейірімді, қадірлі, беделді. *Харисларны көтрүр нафисни чалып* (Арамдарды көтеріп, адалды /аяқтан/ шалып) 429.
- Нахошы** /п/ – (1) нашар күй, сырқатты хал, сырқат, ауру. *Ва ликин ичинда ғазар нахошы* (Алайда, ішінде сүйкімсізі – мың /сан/) 218.

- Не** /п/ – (2) не (болымсыздықты күшейтіп көрсетеді) *Аны не халайық севар не халық* (Ондай адамды халық та, құдай да сүймейді) 272.
- Не** /т /– (8) 1. не? *Не нең бар билиг тег асылық өңин* (Білім сияқты пайдалы өзге не нәрсе бар?) 100. 2. не (туралы). *Билигсиз не айса ұқпай-түсінбей айтады.* (Білімсіз не айтса ұқпай-түсінбей айтады) 119, 108, 111, 115, 369, 427; -миш 287.
- Негү** /т/ – (3) не? Немене? *Ешитгил билиглиг негү деп айур* (Білімді не айтады, тыңдап көріңіз!) 129; -ға 314, 428.
- Неким** /т/ – (2) 1. не, не нәрсе. *Неким келса ерга тилиндин келур.* (Адамға не келсе, тілінен келеді) 145. 2. не жайында, не туралы. *Билур ол адибниң неким аймышы* (Ақынның не айтқанын түсінеді) 484.
- Нелүк** /т/ – (2) неліктен? Неге? Не үшін? *Ажунга бу сөгүш маламат нелүк* (Дүниені бұлайша кейіп сөгудің не керегі бар?) 435; 411.
- Нең** /т/ – (10) 1. зат, нәрсе. *Не нең бар билиг тек асылық өңин* (Білім сияқты пайдалы өзге не нәрсе бар?) 100. 2. дүние, мүлік, байлық. *Харис тоймас ажун неңини терип* (Дүниекеор дүние байлығын теріп тоймайды) 305, 8, 100, 153, 198, 439; -дин 182; -и 197; -идин 189; -ини 305.
- Нерак** /т/ – (1) неге? Не үшін? *Айа харис идиси харислық нерак* (Ей, ашкөз!) Ашкөздік неменеге керек?) 313.
- Неча** /т/ – (12) 1. қанша? *Бу дүния соңында йүгүрмак неча* (Бұл дүние соңында қанша жүгіруге болады?) 181. 2. небір, асқан. *Неча тетиг ердин бирар саһу келур* (Небір ұқыпты ерден бірер мүлт етеді) 361; 38, 174, 180, 181, 183, 201, 203, 248, 328, 361, 362.
- Ниқаб** /а/ – (1) жапқыш, бет перде, тор. *Ниқаб көтрүр ажун бирар көз ачар.* (Пердесін көтеріп дүние бірер көзін ашады) 221.
- Нишан** /п/ – (1) белгі. *Муминлық нишаны тавазу, түрур* (Мұсылмандықтың белгісі – көнбістік) 279.

О

- Оғлы** /т/ – (1) ұлы, баласы. *Адиб Ахмад оғлы йоқ ол ыиш шаки* (Әдіп Ахмет оның ұлы, мұның еш шәгі жоқ) 478.
- Оза** /т/ – (1) бұрын, ілгері. *Ары заһри татқу асалдин оза.* (Бал жемей тұрып, араның зәрін байқап көр) 422.
- Озағы** /т/ – (1) бұрынғы өткен. *Бу бир сөз озағы урулмыш масал* (Бұл бұрыннан келе жатқан мысал сөз) 164.
- Озарақ** /т/ – (1) бұрынырақ. *Өкүнч ерса аңдин озарақ сақын* (Өкінішті /іс/ болса, одан бұрынырақ сақтан) 372.
- Озук** /т/ – (1) озык, озат. *Тетиглинда кенду Айаздин озук.* (Сезімталдығы Айаздың дәл өзінен асады) 55.
- Оқ** /т/ – (2) оқ. *Өчүктүрма ерни тилин бил бу тил, Башақтурса бутмас бутар оқ башы* (Адамды тіліңмен ашіктірме. Біліп қой. Тіл жарасы жазылмайды, оқ жарасы жазылады) 140; -уң 228.
- Оқла** /т/ – (1) ату, оқ жаудыр. *Йылан дег бу ажун йылан оқлагу* (Бұл дүние жылан сияқты. Жыланның көзін жой) 213.
- Оқу** /т/ – (2) оқы. *Оқуған кишиниң йарусын жаны* (Оқыған кісінің жаны жадырасын) 44; -ған 464.
- Оқуғлы** /т/ – (1) оқушы. *Бақығлы оқуғлы асығ алсу деп* (Көруші, оқушыға пайдасы болсын деп) 78.
- Оқы** /т/ – (1) оқы. *Оқыса татыр тил йемиш дег асал* (Оқыған кісінің тәтті жеміс жегендей тілін үйіреді) 448.
- Ол** /т/ – (66) 1. ол. *Али төртиланчи ол арсиг тоңа* (Төртінші Әли теңдесі жоқ батыр) 34. 2. ол, сол. *Еран көрки ақыл ол сұңакниң йилиг* (Ердің көркі – ақыл, сүйектің /көркі/ – май) 90. *Расуллар үрүң йүз бу ол йүзга көз* (/Өзге/ пайғамбарлар жарқын жүз

/сияқты болса/, бұл ол жүзге /жарасып тұрған/ көз) 25. 3. Үшінші жақтағы жіктік жалғауының мағынасын береді. *Бахиллық оталап оңалмаз йиғ ол* (Сараңдық – емдегенмен жазылмайтын ауру) 253. *Есиз едгү ишка йанут болмаз ол* (Жамандық жақсы істің қарымы бола алмайды) 374, 23, 29, 32, 34, 47, 49, 85, 103, 116, 152, 154, 155, 156, 177, 190, 200, 212, 254, 256, 267, 271, 276, 295, 301, 302, 304, 312, 317, 318, 320, 331, 340, 341, 342, 370, 373, 376, 395, 397, 398, 405, 409, 410, 411, 412, 415, 416, 423, 424, 426, 478, 479, 484, 494; -ардин 32.

Он /т/ – (3) он. *Еки пул динарни ол он пул қылур* (Екі теңге динарды /ол/ он теңге қылады) 312; 468; -ун 210.

Оңал /т/ – (1) айық, жазыл. *Бахиллық оталап оңалмаз йиғ ол* (Сараңдық – емдегенмен жазылмайтын ауру) 253.

Орун /т/ – (1) орын, жер. *Бу ажун качан ол умунчқа орун* (Бұл өмір ондай үмітке қашан орын беріп еді?) 212.

От /т/ – (6) от. *өгар мехнат оты кечар наубаты* (Азаптың оты өшеді, табы да кетеді) 351; -дин 12, 152; -ка 151; -ны 340; -ы 339.

Отала /т/ – (1) емде. *Бахиллық оталап оңалмаз йиғ ол* (Сараңдық – емдегенмен жазылмайтын ауру) 253.

Ош /т/ – (2) осы. *Анин ош чықардым бу туркча китаб* (Сондықтан осы түркіше кітапты шығардым) 455, 480. Ош ол – дәл өзі, нағыз өзі, дәл сол.

Ө

Өг /т/ 1. – (6) мақта, мадақта, дәріпте. *Ахы ерни өгар ерса сен* (/Егер/ мақтағың келсе, жомарт ерді мақта) 227; -а 45, -ар 235; 236; -ди 126; -кил 227.

Өг /т/ 2. – (3) қаратпа сөз. *Навадир сөз-өг аз болур ызал өкүш* (Асыл сөз аз болады, қалжың шексіз) 461. Өг: мен-өг 79; бөз-өг 462.

Өггүчи /т/ – (1) *Йерип муны бирар йана өггүчи* (Бұдан жиреніп және оны бірер мақтаушы!) 432.

Өграт /т/ – (1) үйрет. *Өга билмас ерга өгүт өгратүр* (/Құдайға/ мадақ айта білмейтін адамға мадақ/айтуды/ үйретеді) 45.

Өгүт /т/ – (1) мадақ, мақтау. *Өга билмас ерга өгүт өгратүр* (/Құдайға/мадақ айта білмейтін адамға мадақ айтуды үйретеді) 45.

Өз /т/ 1. – (18) өз. *Аның өз тили өз башыны йейүр* (/Ақырында/ оның өз тілі өз басын жейді) 120, 124, 141, 344; -и 486; -ини; иңни 82; -ларин 404; -ни 366; -уң 12, 150, 152, 182, 353, 402, 411; -үңга 170.

Өз /т/ 2. – (2) мән, өзек. *Билиглиг киши көр билур иш өзин* (Білімді кісі, көрдің бе, істің жөнін біледі) 113; -ин 494.

Өз /т/ 3. – (3) өмір. *Меңа болса фазлың қутылды өзүм* (Маған кешірімің болса, жаным /азаптан/ құтылады) 39; -үм 452, 458.

Өкүн /т/ – (3) өкүн, опық же. *Тилин беклаганда өкүнган қаны* (Аузын баққанда өкінген /бар ма/ қане?) 144; -ган 143; -мас 114.

Өкүнч /т/ – (5) өкініш. *Сөзүңдин өзүңга өкүнч келмасун* (Сөзіңнен өзіңе өкініш келмесін) 170, 116, 302, 372, -дин 244.

Өкүш /т/ – (11) көп. *Өкүш сөзлаганда өкүнган телим* (Көп сөйлеген көп өкінеді) 143, 1, 134, 143, 241, 296, 336, 359, 378, 461.

Өкүшрак /т/ – (2) көбірек. *Азасы өкүшрак мазасы аз-а* (Рахаты аз да, азабы көбірек) -рак 420, 383.

Өл /т/ – (4) өл. *Билиглиг ер өлди аты өлмади* (Білімді адамның /өзі/ өлгенмен, аты өлмейді) -ди 95; -мади 95; -үп 308; -үр 264.

Өлүг /т/ – (4) өлік. *Өлүгтин тириг нам тиригдин өлүг* Чықарур көрарсен муны кет аңа (Өліні тірі, тіріні өлі етеді. Мұны /кезінде/ көресің. Жақсылап ұк!) 17, 96; -ларни 2; -тин 17.

- Өлүм** /т/ – (1) каза. *Кел отдин өзүң йул өлүмдин өң-а* (Кел, өлмей тұрғанда өзінді оттан сақта!) 12.
- Өң** /т/ – 1. (6) бұрын, ерте, алдымен, алдын ала. *Ол ишиниң өңини соңыны сақын.* (Ол істің алды-артын ойла) 370, 14, 116, 179; -а 2; 12; Қос сөз: өң-соң – бұрын-соң, алды-арты.
- Өңи** /т/ – (1) өзге, басқа, тағы. *Өңи қопмыш арқыш неча көчгүлүг* (Тағы да жол тартып көшетін керуен қаншама?) 180.
- Өңин** /т/ – (1) бөтен, басқа, өзге. *Не нең бар билиг тек асығлық өңин.* (Білім сияқты пайдалы өзге не нәрсе бар?) 100.
- Өрта** /т/ – (1) өрте. *Йемшисиз йығачны кесип өртагил* (Жеміссіз ағашты кесіп алып өрте) 324.
- Өт** /т/ – (1) өт, біт. *Йаратты узаным түнүң күндүзүң өтүп бири бирга йүрүр өң соң-а* (Құдайым /сен үшін/ күн мен түнді жаратты. Кезегімен алмасып, бірінен соң бірі өтіп жатады) 14.
- Өта** /т/ – (2) Өте. *Ата бир ана бир уйалар бу халқ Тафавутлары йоқ өта артыса* (Бұл халық бір ата, бір анадан өрбіген өте байқап қараса, /бір-бірінен/ айырмашылығы жоқ) 292, 321.
- Өтрү** /т/ 1. – (2) 1. сонан соң, кейін. 2. «үшін», «бола» мағынасындағы көмекші сөз. *Бу бир айбдин өтрү башын кесгүчи Ажунда тирилгү кишисиз қалур* (Бір айбақ бола бас кесуші дүниеде тірі адамсыз қалады) 363, 182.
- Өтрү** /т/ 2. – (1) қарсы, бетпе-бет, тура. *Не ши өтрү келса сеңа кет йақын. Ол ишиниң өңини соңыны сақын* (қайсыбір іс саған бетпе-бет кез боп қалса, ол істің алды артын ойла) 369.
- Өтүи** /т/ – (2) өтін, сұра, жалбарын, сыйын. *Айа шак йолында өтүн* (Ей, шәк-күмән жолында желігуші, құлшылық ет, /тәңірге/ жалбарын!) 11; -гил 41.
- Өч** /т/ – (1) өш, сөн. *Өчар мехнат оты кечар наубаты* (Азаптың оты өшеді, табы да кетеді) 351.
- Өчүр** /т/ – (1) өшір, сөндірі. *Йалыңланса тутшуп азаб кин оты, Халымлық суйын сач ол отны өчүр* (Ашу кек оты тұтанып жалындаса, Биязылық суын шашып ол отты өшір) 340.
- Өчүктүр** /т/ – (1) өшіктірі, ызаландыр. *Өчүктүрма ерни тилин бил бу тил* (Адамды тіліңмен өшіктірме. Біліп қой.) 139.

П

- Пазирла** /п/ – (1) қабылдау. *Өкүш аз деп аймаз пазирлар деңиз* (Теңіз көп, аз демей қабыл алады) 654.
- Панд** /п/ – (4) өсиет, үгіт, насихат. *Аңа панд насихат асығсыз ерүр* (Оған үгіт, насихат пайдасыз) 110, 125, 451; -ім 293.
- Пасбан** /п/ – (1) күзетші. *Бахил накас утсыз тавар пасбаны* (Сараң – нағыз ұятсыз. Малдың күзетшісі) 261.
- Пул** /п/ – (2) пұл, ақша, теңге. *Еки пул динарни ол он пул қылур* (Екі теңге динарды / ол/ он теңге қылады) 312.
- Пур** /п/ – (2) толы, толған. *Йоқамаққа йумшақ ичи пур ағу* (Сипағанға жұмсақ, іші толған у) 214. *Неча пур һунарда бирар айб болур* (Небір асқан өнерде бірер мін болады) 362.

Р

- Рабат** /а/ – (2) керуен-сарай. *Бу ажун рабат ол түшүт көчгүлүг* (Бұл дүние керуен түсетін сарай сияқты) 177; -қа 178.
- Раийат** /а/ – (1) қол астына қарайтын азаматтары, жай халық, тобыр. *Раийатқа мушфиқ Салимдин халим* (Бұқараға шапағатты, сәлімнен жұмсақ) 51.

- Раз** /п/ – (2) сыр, құпия. *Қатығ кизла разың киши билмасун* (Сырыңды кісі білмесін, берік сақта) 169; -ың 175.
- Рақс** /а/ – (1) рақс чықар; би билеу. *Ариф рақс чықарур урур хош сама* (Оқымысты би билеп, ән шырқады) 392.
- Ранж** /п/ – (5) уайым, мазасыздық; өкпе, реніш. *Бирин келса рахат келур ранж онун* (Рахат біріндеп келсе, реніш ондап келеді) 210, 211, 350, 445, 446.
- Расул** /а/ – (4) алланың елшісі, пайғамбар. *Биллиг бил усанма бил ол хақ расул* (Білім ал, салғыртсынбай үйрен, Алланың елшісі) 103, 151, 191, -лар 25.
- Рахат** /а/ – (1) қуаныш рақат. *Бирин келса рахат келур ранж онун* (Рахат біріндеп келсе, реніш ондап келеді) 210.
- Рахмат** /а/ – (2) рақым, қайырымдылық. *Уған рахмат етсун бу саат аңа* (Алла оған дәл қазір рақым жасасын!) 473, -иң+дин 2.
- Рийасат** /а/ – (1) басшылық. *Сийасат рийасат қийасат карам* (Саясат, басшылық, тапқырлық, жомарттық) 61.
- Рузгар** /п/ – (1) уақыт, дәуір. *Сениң рузгарың бу көңулча қылын* (Бұл сенің заманың. Ойыңа келгенді істе) 400.
- Рузи** /п/ – (1) ризық, үлес. *Тар ерса ерса битилди рузуң* (Аз ба, көп пе, ризығың жазылған) 315.

С

- Сабаб** /а/ – (2) себеп. *Сабаб ерди бу иш битидик китаб* (Себеп осы еді, кітапты жазып бітірдік) 491, -дин 440.
- Сабат** /п/ – (1) себет, кәрзеңке. *Қалур мунда қисаң сабат сандуғуң* (Кісең де, себетің де, сандығың да бұл дүниеде қалады) 288.
- Сабр** /а/ – сабыр. *Бала келса сабр ет фарахқа күтуп* (Бәле келсе, сабыр ет, қуанышың күт) 349, 352.
- Са`адат** /а/ – (2) бақыт. *Билиг бирла билинур са`адат йолы* (Бақыт жолы білім арқылы білінеді) 83, 84.
- Са`ат** /а/ – (1) сағат, уақыт, кезең. *Уған рахмат етсун бу са`ат аңа* (Алла оған дәл қазір рақым жасасын!) 473.
- Сағ** /т/ – (1) 1. жақсы, дұрыс, таза. *Санып сөзлаган ер сөзі сөз сағы* (Ойланып сөйлеген кісінің сөзі – сөздің асылы) 133.
- Садик** /а/ – (1) адам есімі. *Садик бирла Фарух учунч Зу н-нураин* (Садық пен Фарух, үшіншісі Зу н-нураин) 33.
- Саза** /п/ – (1) лайық. *Сана му айуғай саза бу тилим* (Саған лайық айтуға тілім жете ме?) 3.
- Салабат** /а/ – (1) қажырлылық, табандылық, жігерлілік, тайсалмайтындық. *Салабат ичинда умар дег ариф* (Шариғат жолында Омар сияқты білгір) 53.
- Салам** /а/ – (1) сәлем. *Йема төрт ешиңа ыдурман салам* (Тағы да төрт досыңа сәлем жолдаймын) 31.
- Салим** /а/ – (1) адам есімі. *Раийатқа мушифиқ Салимдин халим* (Бұқараға шапағатты, Сәлімнен жұмсақ) 51.
- Сама`** /а/ – (1) самаур – зікір салу, үшкіру, өлең айту. *Ариф рақс чықарур урур хош сама`* (Оқымысты би билеп, ән шырқады) 392.
- Сана** /а/ – (4) мақтау, мақтан. *Сана му айуғай саза бу тилим* (Саған лайық айтуға тілім жете ме?) 3, 238; -сын 229, 336.
- Сандуқ** /а/ – (2) сандық. *Қалур мунда қисаң сабат сандуғуң* (Кісең де, себетің де, сандығың да бұл дүниеде қалады) 352.
- Сақын** /т/ 1. – (3) ойлан. *Ол ишнің өңини соңыны сақын* (Ол істің алды-артын ойла) 370, 176; -ып 367. Қос сөз: санып-сақынып – ойланып-толғанып.
- Сақын** /т/ 2. – (3) сақтан. *Ешим деп инанып сыр айма сақын* (Досым деп иланып сыр айтпа, сақтан) 173, 346, 372.

- Сақынч** /т/ – (2) 1. ой. 2. уайым, қайғы. *Узун санма сақынч өкүш қыл амал* (Көп ойлама, уайым-қайғың көбейеді /одан да/ еңбек ет) 296, 408.
- Сал** /т/ – (2) 1. сал, қой. 2. шығар, кетір, таста. *Сөз ол дүр такаббурны башидин салын* (Ол сөз – мынау. Тәкаппарлықты басыңнан шығарып) 367; -ып 366.
- Салын** /т/ – (2) шешу, салын, беріл. *Такаббур сыпасын кейип аз салын* (Тәкаппар киімін кисең, тез таста!) 277; 399.
- Сан** /т/ 1. – (2) сан. *Ол анда йатыбан берүр санына* (Өзі /көрде/ жатып, /малының/ санын береді) 276; -ы 60.
- Сан** /т/ 2. – (5) ойла. *Саныпи сөзлаган ер сөзи сөз сағы* (Ойланып сөйлеген кісінің сөзі – сөздің асылы) 133. *Сеңа сандуғуңни мусулманға сан* (Сен де ой-дүниенді мұсылманға бейімде) 326; -дуғуңни 326, -ма 296; -ып 367.
- Сана** /т/ – (2) сана, есепте. *Санар му едиз құм ушақ таиш саны* (Түйір құм мен ұсақ тастың саны есептеуге келе ме?) 60, -ған 59.
- Сандуғуң** /т/ – (1) сандық. *Қалур мунда кисаң сабат сандуғуң* (Кисең де, себетің де, сандығың да бұл дүниеде қалады) 288.
- Санмақ** /т/ – (1) ойламақ. *Амал демиишим дост узун санмақ ол* (Амал дегенім дос, /пайда табуды/ көп ойлау) 295.
- Санчыл** /т/ – (1) шаншыл, түйрел, кір. *Қаза бирла санчылар адаққа тикан* (Аяққа тікен де бұйрықпенен кіреді) 437.
- Сат** /т/ – (1) сат. *Анин сатты малды сана алды көр.* (Сол үшін малын сатып, мақтау алды) 238.
- Сауаб** /а/ – (1) дұрыстық, сауаб, дұрыс мағына, шындық. *Қалур сабыр идиси сауабын тутуп* (Сабырлы кісі сауабын ұстап қалады) 352.
- Сафалық** /а/ – (1) таза; жағымды, ұнамды. *Сафалық ажаб йер көңүллар йаруур* (Көңіл көтерілетін сапалы ғажап жер) 476.
- Сафиқ** /а/ – (1) ақылсыз, жөнсіз. *Сафиқ ер тили өз баишы душманы* (Ақылсыз ердің тілі – өз басының дұшпаны) 141.
- Саха** /а/ (1) саха макарим – жомарттық, қайырымдылық. *Сахасы макарим йига дарманы* (Асқан жомарттығы /күллі/ – аурудың емі) 50.
- Саһиб** /а/ – (1) жолдас, дос, жақын, таныс. *Саһиб сенда разың сиңип турмаса* (Шырақ, сырың өзінде сақталып тұрмас) 175.
- Саһу** /п/ – (1) қате, жаңылыс, күнәлілік, мін. *Неча тетиг ердин бирар саһу келүр* (Небір ұқыпты ерден бірер мүлт кетеді) 361.
- Сач** – (1) шаш, сеп. *Халималық суйын сач ол отын өчүр* (Биязылық суын шашып, ол отты өшір) 340.
- Сев** /т/ – (1) сүй, ұнат. *Аны не халайық севар не халық* (Ондай адамды халық та, құдай да сүймейді) 272.
- Севдүр** /т/ – (1) *Ахи бол ахилық сени севдүрүр* (Жомарт бол. Жомарттық сені сүйіспеншілікке бөлейді) 260.
- Севүл** /т/ – (1) сүйіспеншілікке бөлен, ұна.
- Севүлмақ** /т/ *тиласаң кишилар ара* (Адамдардың арасында сүйіспеншілікке бөленгін келсе) 259.
- Севүнич** /т/ – (2) сүйініш, қуаныш. *Севүнич ерса кедин көңүл тут аңа* (Сүйінішті /іс/ болса, оған кейін көңіл қой) 371; -ин 399.
- Сен** /т/ – (15) 1. сен. *Есиз қылған ерга сен едгү қыл-а* (Жамандық жасаған кісіге сен жақсылық жаса) 333.
2. Екінші жақтағы жіктік жалғауының мағынасын береді. Айурсен (Айтарсың). 158, 219, 227, 246; -да 175; -и 166, 260, 380, 466, -иң 2, 5, 7, 400, 415.
- Сең** /т/ – (14) сен. *Илаһи өкүш хамд айурмен сең-а* (Уа, жаратушы, сені шексіз дәріптеймін) 1, -а 38, 172, 231, 246, 265, 335, 347, 369, 416, 417, 445, 465.
- Сиасат** /а/ – (1) саясат. *Сиасат риасат қиасат карам* (Саясат, басшылық, тапқырлық, жомарттық) 61.

- Сим** /п/ – (1) зар сим парн – алтын, күміс. *Бахил йығды зар сим харамдин өкүш* (Сараң арам /жолмен/ көп алтын, күміс жинады) 241.
- Симақат** /а/ – (1) сахауат симақат парн. *Жомарттық. Сахауат симақат тутар Усмани* (Қолы ашықтығы Оспанға тең) 54.
- Симақ** /а/ – (1) *астр.* Симақ жұлдызы. *Симақдин едизрак тутар ыммат ол* (Симақ жұлдызынан бетер қамқорлық етеді) 49.
- Сиз** /т/ – (2) сіз. *Билиг қимда ерса сиз арқаң деди* («Білім кімде болса, соны ізде», – деді) 104, 284.
- Сиң** /т/ – (2) сің, сақтал. *Саһип сенда разың сиңип турмаса* (Шырақ сырың өзінде сақталып тұрмаса) 175, -ар 176.
- Сиранғу** /т/ – (1) *Сырт Есизлигдин өзни сиранғу салып* (Ақылсыздықтан өзінді аулақ сал) 366.
- Сирр** /а/ – (1) сыр. *Ешим деп инанып сыр айма сақын* (Досым деп иланып сыр айтпа, сақтан) 173.
- Соң** /т/ – (6) 1. кейін, соң. *Өтүп бири бирға йүрүр өң соң-а* (Кезегімен алмасып, бірінен соң бірі өтіп жатады) 14. 2. ақыры, соңы. *Харам ерса малың азаб ол соңы* (Малды арамнан жинасаң – соңы азап). 3. арты, жолы. *Бу дүниа соңыда йүгүрмак неча* (Бұл дүние соңында қанша жүгіруге болады?) 181; -ы, 200, 302, 409; -ыны 370.
- Сөз** /т/ – (43) сөз. *Билигсизга хақ сөз татықсыз ерүр* (Білімсізге шын сөз ащы тиеді) 109, 133, 138, 159, 161, 163, 164, 226, 231, 267, 472, -га 147, 449; -и 125, 133, 468; -ин 117, 155, 449, 493; -ини 118, 187; -ларин 457; -ни 58, 160, 357; -ниң 470; -үг 459, 461; -үм 265, 451, 452, 465; -үмга 81; -үмни 22; -үң 135, 149, 356, 358, 412; -үңдин 170.
- Сөзла** /т/ – (8) сөйле. *Өкүш сөзлаганда өкунган телым* (Көп сөйлеген көп өкінеді) 143, 160, 357; -ган 133; гил 226; йүр 117; -ма 357; -саң 226.
- Сөкүл** /т/ – (1) сөгіл, айыптал, жамандал. *Йерилган сөкүлган терип бермаган* (/Байлықты/ жинап бермеген кісі – жек көрінішті әрі жаман атты) 247.
- Сөкүш** /т/ – (2) сөгіс, ұрыс, қарғыс. *Вабал көтрү барды узила сөкүш* (Обал арқалап өлді, оның үстіне қарғыс алды) 242; 425.
- Сув** /т/ – (1) су. *Халимлық суйын сач ол отны өчүр* (Биязылық суын шашып, ол отты өшір) 340.
- Суғал** /т/ (1) суал. *Вафа көли суғул құруп йулары* (Опа көлі суалып, көздері құрып) 387.
- Суқ** – (3) сұқ, сұғанақ, ашкөз. *Йығып көңли тоймас көзи суқ бахил* (Қанша жуғанмен, сараңның көзінің сұқы, көңілі тоймайды) 255, 407, 411.
- Суқ сөз** – сұғанақ.
- Суқлуғ** /т/ – (1) сұқтанушылық. *Көңүлдин чықарғыл тавар суқлығын* (Малға сұқтануды көңіліңнен шығар) 185.
- Сун** /т/ – (2) ұсын. *Кединги қадахқа сунун заһар қатар* (Кейінгі тостақ ұсынып, у қатады) 208, -дуғуң 286.
- Сунул** /т/ – (1) сун. Ұсыныл. *Йилигсиз сұңакка сунулмас елиг* (Майы жоқ сүйекке /кім/ қол ұсынады) 92.
- Сухбат** /а/ – (1) жақындасу, жуықтық, үйлестік. *Есизга йавума есиз сухбаты есиз қылығлық қылу* (Бұзыққа жуыма, оған үйір болсаң тез арада ақымақ етеді.) 379.
- Сұңак** /т/ – (4) сүйек. *Биликсиз йиликсиз сұңак тек халы* (Білімсіз /кісінің/ жайы майы жоқ сүйек сияқты) 91, -ка 89, 92; -ниң 90.
- Сүр** /т/ – (1) өмір сүр, жаса. *Айа ранж қатықсыз сүрүр умғучы* (Ей, ренішсіз, қиындықсыз өмір сүруді армандаушы) 211.
- Сүчүг** /т/ – (2) тәтті. *Сүчүг таттың ерса чықға анун* (Тәтті жесең, ащы /жеуге/ дайындал) 209.
- Сы** /т/ – (1) сындыр. *Халы чықса бектин тишиңни сыйур* (Егер /тілін/ шыға қалса, тісіңді мықтап сындырады) 132.
- Сығыш** /т/ – (1) сый. *Неча йер бар ерди сығышмаз ери* (Адамы сыймайтын қанша жер бар еді) 201.

- Сылық** /т/ – (1) сыпайы, сынық. *Улуғқа кичигка сылық боп сөзүң* (Үлкенге-кішіге сыпайы сөйле) 356.
- Сын** /т/ – (1) сын. *Тилиң бекта тутғыл тишиң сынмасун.* (Тіліңді тарт, тісің сынбасын) 131.
- Сына** /т/ – (1) сына. *Бақа көргил емди уқа сынаюу* (Енді ойлап, сынап, байқап көріңіз) 99.
- Сырыңғу** /т/ – (1) кебіндік. *Уйатып берурлар сырыңғу бөзүң* (Кебіндік бөзінді ұялғанынан береді) 414.

Т

- Таба** – (1) қарай (барыс септігінің мағынасында жұмсалады). *Айа хукмин ажун таба үггүчи* (Ей, дүние туралы үкім айтушы) 431.
- Табару** – (1) қарай (барыс септігінің мағынасында жұмсалады). *Улуғлуұ табару елиг сундуғуң* (Ұлық болуға қол ұсынғаның) 286.
- Табиат** /а/ – (3) табиғат, мінез, мінездің ерекшелігі. *Таби атда йеги адат айбсузы* (мінездің жақсысы, әдеттің мінсізі) 249.
- Тавар** – (6) мал, дүние-мүлік. *Көңилдин чыгарғыл тавар суклуғын* (Малға сұқтануды көңіліңнен шығар) 185, 127, 261, 285, 287, 299.
- Таварсыз** – (1) таварсыз, малы жоқ. *Таварсызға билиги тұғанмас тавар* (Малы жоққа түгесілмейтін мал) 127.
- Тавазу** /а/ – (3) 1. ұсынушылық, көнбестік. *Муминлық нышаны тавазу турур* (Мұсылманшылықтың белгісі – көнбістік) 279, 280, 281.
2. кішіпейілділік. *Тавазуны берк тут йануш кет аңа* (Кішіпейілділікті берік ұста. Одан мүлде айрылма) 268.
- Тадару** /а/ – (1) тадару қыл – жалыну, өтіну. *Қопун тилга йүкнүп таззару қылу* (Тұрып, тілге жүгініп, құлшылық етеді) 148.
- Такаббур** /а/ – (4) тәкаппарлық, паңдық, менменділік. *Такаббур қамуғ тилда йерлур қылық* (Тәкаппарлық барлық елде жеккөрінішті қылық) 269, 277, 282; -ны 267.
- Тамам** /а/ – (1) түгел, бәрі, барлығы, бүкіл. *Тамамы ерүр қашғари тил билла* (Түгелдей қашғар тілінде /жазылған/) 481.
- Тамағ** – (1) тамақ. *Асал татруп илжип тамағ татытып* (Бал жалатып, алдымен ауыздың дәмін келтіріп) 207.
- Тануғлуқ** – (1) куәлік. *Сениң барлығыңа тануғлуқ берүр* (Сенің бар екендігіңе куә болады) 5.
- Таң** 1. – (3) таңсәрі, ерте. *Ешит бут бу сөзга қамуғ таңда таң* (Тыңда, илан бұл сөзге: /бағзы біреулер/ күн сайын ерте) 147; -а 16; -да 147.
2. – (1) таң, ғажап, (қайыл). *Қабул қылса таң йоқ бу аз һадйаны* (Бұл аз сыйлықты қабыл етсе, /оған/ таң қалуға болмайды) 68.
- Таңсуқ** /т/ – (3) ғажап, таңғажайып. *Аның зикри таңсуқ едиз болсу тел* (Оның даңқы аса таңданарлық болсын деп) 74, 457, 465; таңсуқ едиз – аса таңданарлық.
- Тар** /т/ – (1) тар. *Тар ерса кең ерса битилди рузуң* (Аз ба, көп пе, ризығың жазылған) 315.
- Тарк** /т/ – (1) тез, жылдам. *Йазар қол құшар дег йана тарк қачар.* (Құшағын сияқты қолын жазып, сосын тез қашады) 222.
- Таркин** /т/ – (1) тезінен, дереу. *Сени таркин есиз қылығлық қылу* (Сені де дереу бұзық қылықты етеді) 380.
- Тары** /т/ – (2) ек. *Тикан тарыған йер үзүм бичмаз ол* (Тікен еккен адам жүзім жинамайды) 376, 192.
- Тарығлық** /т/ – (2) егіндік. *Тарығлық деп айды ажунны расул* (Пайғамбар дүниені егінжай деп айтты) 191, -да 192.
- Тат**. 1. – тайпа атауы. 2. /а/. әділетті. *Тат Испансалар бег үчүн бу китаб Чықардым ажунда аты қалсу деп* (Бұл кітапты Тат Испансалар Бек үшін шығардым. Дүниеде аты қалсын деп) 69, 70.

- Тат** /т/ – (3) тат, дәмін ал, же. *Асал татруу илкин тамаг татытып* (Бал жалатып, алдымен ауыздың дәмін келтіріп) 207, -ку 422; -тың 209.
- Татур** /т/ – (1) *Татурмаз есанинда туз достына* (Дос-жаранына сау жүргенде дәм-түз татырмайды) 263.
- Таты** /т/ – (2) таты, дәмін көр. *Оқыса татыр тил йемиш дег асал* (Оқыған кісінің, тәтті жеміс жегендей, тілін үйіреді) 448, -р 27.
- Татыг** – (1) дәм. *Билиг татгын ей дост билиглиг билур* (Білімнің пайдасын, уа, досым, білімді біледі) 106.
- Татыт** /т/ – (1) дәмін кіргіз. *Асал татур илкин тамаг татытып* (Бал жалатып, алдымен ауыздың дәмін келтіріп) 207.
- Татықсыз** – (1) ащы. *Билигсизга хақ сөз татықсыз ерүр* (Білімсізге шын сөз ащы тиеді) 109.
- Таш** /т/ 1. – (1) тас. *Санар му едиз құм ушақ таш саны* (Түйір құм мен ұсақ тастың саны есептеуге келе ме?) 60.
- Таш** /т/ 2. – (3) тыс, сырт. *Бу ажун көрарга көрүмлүг ташы* (Бұл дүниенің көруге сырты көрікті) 217, 219, -ы 384.
- Таш** /т/ 3. – (1) тас. *Жафа толды ташды деңиздин едиз* (Жәбір-жапа толып кетті, теңіздей асып төгілді) 388.
- Тафавут** /а/ – (2) өзгешелік, айырмашылық, айырма. *Бир ердин бир ерга тафавут телим* (Бір ерден екінші ердің айырмасы үлкен) 319, -лары 292.
- Тег** – (12) 1. жет. *Тегилмас муратқа ахы ер тегар* (Қол жетпейтін мұратқа жомарттың қолы жетеді) 234. 2. кел, ти, ұшыра. *Агар тегса емгак кишидан кечур* (Егер кісіден өзіне азар-ахирет келсе, кешір) 332, 89, 91, 100, 304, 202, 341; -ар 434; -даны 439, -саң 353; -су 29.
- Тегучи** /т/ – (1) *Аның амри бирла тегар теггучи* (Кім /мұратқа/ жетсе, оның әмірі бойынша жетеді) 434.
- Тегил** /т/ – (1) *Тегилмас муратқа ахы ер тегар* (Қол жетпейтін мұратқа жомарттың қолы жетеді) 234.
- Тегур** /т/ – (1) жаса, келтір. *Кун емгак тегурма кишига халы* (Ешқашан кісіге азар берме, зорлық, зомбылық жасама) 331.
- Тез** /т/ – (1) тез, жылдам. *Тили йалган ердин йырақ тур тез-а.* (Сөзі жалған адамнан тез қаш) 157.
- Тек** /т/ – (1) құлып. *Тилиң текта тутғыл тишиң сынмасун* (Тіліңді тарт, тісің сынбасын) 131.
- Телим** /т/ – (5) көп, талай. *Тилиндин төгүлди телим ер қаны* (Талай ердің қаны тілінен төгілді) 142, 138, 143, 289, 319.
- Тең** /т/ 1. – (2) тең, теңдес. *Билиглиг билигсиз қачан тең болур* (Білімді мен білімсіз қашан тең болып еді) 87, -а 24.
- Тең** /т/ 2. – (1) тең, жүк. *Теңагли теңади билиңниң теңин* (Тең келе ме? Білімнің теңін теңдей ала ма?) 98.
- Теңа** /т/ 1. – (2) теңде. *Теңагли теңади билиңниң теңин* (Тең келе ме? Білімнің теңін теңдей ала ма?) 98; -ди 450.
- Теңа** /т/ 2. – (1) теңеу, салыстыру. *Теңаса теңади дурустқа бадал* (Теңесе, шындыққа өтірікті теңегенмен бірдей) 450.
- Теңагли** /т/ (1) теңдес, тең. *Билиглиг бириңа билигсиз мыңын. Теңагли теңади билиңниң теңин* (Білімді бір /кісіге/ білімсіз мың тең келе ме? Білімнің теңін теңдей ала ма?) 98.
- Теп** /т/ – (2) *Кедим бирла теп тут қарын тоқлуғын* (Киімнің /барлығын/, қарынның тоқтығын қанағат ет) 186, 74.
- Тер** /т/ – (4) тер, жи. *Харис тоймас ажун неңини терип* (Дүниеқор дүние байлығын теріп тоймайды) 305, 248. -ип 247, -са 248.
- Тетиг** /т/ – (1) сезімтал, байқағыш, түсінігі мол. *Неча тетиг ердин бирар саңу келур* (Небір ұқыпты ерден бірер мүлт кетеді) 361.

- Тетиглиг** /т/ – (1) сезімталдық, түсініктілік. *Тетиглигда кендү Айаздин озук* (Сезімталдығы Айаздың дәл өзінен асады) 55.
- Тикан** /т/ – (2) тікен. *Қаза бирла санчылу адаққа тикан* (Аякка тікен де бұйрыкпен кіреді) 437, 376.
- Тил** /т/ – (37) тіл (сөйлеу тілі, қатынас құралы ретінде). *Тилин беклаганда өкунган қаны* (Аузын баққанда өкінген /бар ма/ қане?) 144, 41, 130, 134, 136, 138, 139, 150, 152, 159, 229, 235, 248, 481, 482,; -ға 148; -да 269; -дин 146; -и 120, 137, 141, 156, 157; -им 3, 27; -ин 139, 278, 483; -индин 142, 145; -иң 131, 135; -иңни 149, 160; -ни 485. Тил сөз (қос сөз) – әңгіме сөз.
- Тила** /т/ – (4) тіле, қала. *Ол артуқ тилама вабал йүтгүлүг* (Артық тілеме, обал жүктейсін) 336. -гил 402; -ма 190; -саң 259.
- Тилакча** /т/ – (1) тілегеніңше, қалағаныңша. *Тилакча тирил инч фарах қадғусыз* (Тыныштықта, қуанышта, қайғы-мұңсыз тілегеніңше өмір сүр) 401.
- Тиргүзмак** /т/ (1) тірілту. *Өлүгларни тиргүзмак асан аңа* (Өлгендерді тірілту оған оп-оңай) 20.
- Тириг** /т/ – (3) тірі. *Өлүгтин тириг Һам тиригдин өлүг Чықарур көрарсен муны кет аңа* (Өліні тірі, тіріні өлі етеді. Мұны /кезінде/ көресің. Жақсылап ұқ!) 17. -дин 17, -ла 94.
- Тирил** /т/ – (3) өмір сүр, тіршілік ет. *Тилакча тирил инч фарах қадғусыз* (Тыныштықта, қуанышта қайғы-мұңсыз тілегеніңше өмір сүр) 401, 365; -ди 239.
- Тирилгү** /т/ – (1) тірі, жанды. *Ажунда тирилгү кишисиз қалур* (Дүниеде тірі адамсыз қалады) 364.
- Тирмак** /т/ – (1) тіршілік. *Бу күн кендү сүчүг бу тирмак сеңа* (Саған бүгін бұл тіршілік өте тәтті) 417.
- Тиши** /т/ – (2) тіс. *Тилиң бекта тутғыл тишиң сынмасун* (Тіліңді тарт, тісің сынбасын) 131; -иңни 132.
- Тиши** /т/ (3) әйел. *Билиглиг тиши ер жаһил ер тиши* (Білімді әйел, надан еркек – әйел) 88, -си 275.
- Тога** /т/ – (1) *Тога көрмас ерди адибниң көзи* (Ақынның көзі туа көрмейтін еді) 467.
- Той** /т/ – (2) той. *Харис тоймас ажун неңини терип* (Дүниеқор дүние байлығын теріп тоймайды) 305; -мас 255.
- Тоқлуг** /т/ – (1) тоқтық. *Кедим бирла теп тут қарын тоқлугын* (Киімнің /барлығын/, қарынның тоқтығын қанағат ет) 186.
- Тол** /т/ – (4) тол. *Қамуғ толған еслур тугал ексүйүр* (Барлық толған нәрсе азаяды, түгел кемиді) 199; -ды 388; -су 76; -ып 75. Фраз. Көңіл толмақ – сүйсінбек, риза болмақ.
- Толу** /т/ – (2) 1. толық, түгел. *Бу будун толусы ахи ер турур* (Жомарт ер – халықтың құрметтісі) 257; -сы 168.
- Толула** /т/ – (1) *Анин үз ерүр бу китаб бир сөзүг Толулап кетүрдүм кемшитим йүзүг* (Бұл кітаптың үздік болған себебі сол: бір сөзді /сан/ толғап келтірдім, жүзін кеміттім) -п 460.
- Тон** /т/ – (4) киім. *Айүрсен кейим тон шараб аш керек* (/Мүмкін/ айтарсың: Киім-тон, шарап, ас керек) 297, 168; -ын 167.
- Тоңа** /т/ – (1) батыр. *Али төртиланчи ол арсиг тоңа* (Төртіншісі Әли – теңдесі жоқ батыр) 34.
- Топрақ** /т/ – (1) топырақ. *Өлүп йатса топрақ ичинга кетип* (Топырақ ішіне кіріп өліп жатқанда) 308.
- Төгүл** /т/ – (1) төгіл. *Тилиндин төгүлди телим ер қаны* (Талай ердің қаны тілінен төгілді) 142.
- Төзү** /т/ – (3) барлық, түгел, тегіс. *Ахылықны Һам хас төзү халық өгар* (Жомарттықты әрі зиялы, әрі қарапайым халық мақтайды) 236, 320, 404.
- Төзүнрақ** /т/ – (1) төзімдірек, ұстамдырақ, сабырлырақ. *Улуг болдугуңча төзүнрақ болуп* (Дәрежең үлкейген сайын ұстамдырақ болып) 355.

- Төрат** /т/ – (3) жарат. *Билиг бирла билинур төраткан иди* (Жаратушы тәңірі де білім арқылы танылады) 121, 41, -мышда 24.
- Төрт** /т/ – (3) төрт. *Йема төрт ешиңа ыдурман салам* (Тағы да төрт досыңа сәлем жолдаймын) 31, 35, 468.
- Төртиланчи** /т/ – (1) төртінші. *Али төртиланчи ол арсиғ тоңа* (Төртіншісі Әли – теңдесі жоқ батыр) 34.
- Түз** /т/ – (1) тұз. *Татурмаз есанинда түз достына* (Дос-жаранына сау жүргенде дәм-тұз татырмайды) 263.
- Тузақ** /т/ – (1) тұзақ, тор. *Қаза бирла илнур тузаққа елик* (Қаза келсе, елік тұзаққа ілінеді) 438.
- Тур** /т/ – (12) 1. тұр, тоқта. *Саһип сенда разың сиңип турмаса* (Шырақ, сырың өзінде сақталып тұрмаса) 175. 2. көмекші сөз қызметінде жұмсалады. *Анин күнда арта турур бу бида* (Сондықтан бейбастықтар күнде көбеюде) 394, 157, 350, 489; -ғу 216; -дүғун 415, 416. -ун 446; -ур 130, 257, 279, 394.
- Турфа** /па/ – (1) молшылық, әдемілік. *Битидим бу тақсуқ турфа сөзларин* (Мұны таңданарлық, тартымды сөздермен жазып шықтым) 457.
- Тут** /т/ – (20) 1. ұста. *Бир елгин тутуп шаһд бирин заһар қатар* (Бір қолымен бал ұстап, бір қолымен у қатады) 206. 2. сақта. *Бахил накас утсыз тавар пасбаны Йыгар йемес ичмас тутар берк аны* (Сараң – нағыз ұятсыз. Малдың күзетшісі. Жияды. Ішпейді. Жемейді. Тістеп ұстайды) 262. 3. көмекші етістік қызметінде жұмсалады. *Сөзүң бошлуг етма йыга тут тилиң* (Беталды сөйлей берме, тіліңді тый) 135, 186, 266, 268, 356, 371; -ар 36, 49, 54, 56, 58, 215, 262, 282, -ғыл 131; -са 493; -уп 179, 206, 352, 416.
- Туттачы** /т/ – (1) тұтушы. *Елиг туттачыма егирса муң-а* (Қол үшін берушіме қам жегізісін) 30. Елиг туттачы – қамқоршы.
- Тут** /а/ – (1) тұтан. *Йалыңланса тутшуп азаб кин оты* (Ашу, кек оты тұтанып жалындаса) 339.
- Түгал** /т/ – (2) түгел. *Қамуг толған еслур түгал ексүйир* (Барлық толған /нәрсе/ азаяды, түгел кемиді) 199, 80.
- Түган** /т/ – (2) біт, таусыл. *Таварсызға билиги түганмас тавар* (Малы жоққа – білім түгесілмейтін мал) 127; -ди 154.
- Түгат** /т/ – (2) бітір, тауыс, түгес. *Түгатур умурни бу йазым көзүм* (Бұл өмірді жазым көзім түгеседі) 454, -ти 468.
- Түн** /т/ – (2) түн. *Йаратты уганым түнүң күндүзүң* (Құдайым /сен үшін/ күн мен түнді жаратты) 13, -үңни 15.
- Түнат** /т/ – (1) *Түнатур түнүңни күнүң кетарип* (Күніңді кетіріп қараңғы түн етеді) 15.
- Түрлүг** /т/ – (2) түрлі. *Не түрлүг арыгсыз арыр йудыса* (Қандай кір-қоқыс жуса тазарады) 111; 115.
- Түркча** /т/ – (1) түркіше. *Анин ош чықардым бу түркча китаб* (Сондықтан осы түркіше кітапты шығардым) 455.
- Түш** /т/ 1. – (1) түс. *Йазынғы булут дег йа түш дег халы* (Сипаты жазғы бұлт сияқты немесе түс сияқты) 223.
- Түш** /т/ 2. – (2) тең, сай. *Аның түш болгай бу сөзнің азы* (Бұл сөздің азы соған ұқсас болгай) 177; -ар 178.
- Түшүгли** /т/ – (1) түсуші, түскен. *Рабатқа түшүгли түшар кечгүлүг* (Керуен сарайға түскен көш одан әрі сапар шегу үшін түседі) 178.
- Тый** /т/ – (1) тый. *Сөкүнүч келгү йолны ахылық тыйур* (Сөз келетін жолды жомарттық тыяды) 232.

У

- Уған** /т/ – (5) құдай, тәңірі, алла. *Уған хукми бирла келур келган иш* (/Біліп қой/ әрбір болған іс Алланың бұйрығы бойынша болады) 433, 63, 445, 473; -ым 13.
- Уза** /т/ – (1) ұзап кет, алыста, қашықта. *Өң арқыш узады қопун йол тутун* (Әдепкі керуен қозғалып, жолға шығып ұзап кетті) 179.
- Узат** /т/ – (1) 1. ұзарт, соз. *Йема пандим алғыл узатма амал* (Және ақылымды ал. Амал-айлаға берілме) 293.
- Узун** /т/ – (1) ұзақ, көп. *Амал демиишим дост узун санмақ ол* (Амал дегенім дос, /пайда табуды/ көп ойлау) 265, 296.
- Уйала** /т/ – (1) 1. ұс сал. *Ата бир ана бир уйалар бу халқ.* (Бұл халық бір ата, бір анадан өрбіген) 291.
- Уйат** /т/ – (1) ұял. *Уйатыш берурлар сырыңғу бөзүң* (Кебіндік бөзінді ұялғанынан береді) 414.
- Уқ** /т/ – (3) ұқ, түсін, байыпта. *Бақа көргил емди уқа сынау* (Енді ойлап, сынап, байқап көріңіз) 99. -мадин 199; -уп 357.
- Уқуш** /т/ – (2) ақыл, ес, ұғым, көрегендік. *Ол ол ақыл уқуш һош хирадқа макан* (Ол – ақылдың, сана-сезімнің, парасаттың қоймасы) 47, 22.
- Уқушсыз** /т/ – (1) топас, надан, ақымақ, ақылсыз. *Уқушсыз ер аны сабабдин көрур* (Ақылсыз кісі оны себептен көреді) 440.
- Ул** /т/ 1. – (3) негіз, өзек. *Билигтин, айурман сөзүмга ула* (Білім туралы айтамын. Сөзіме ден қой) 81; -а 62, 343. Фраз. Кесүгли ула – кемтар, панасыз.
- Ул** /т/ 2. (2) 1. байла, мата. *Билиглигка йа дост өзиңни ула* (Уа, дос, өзінді білімдіге жақын тұт) 82. 2. қина, тұйыққа тіре. *Көп елни көрарбиз адиб сөзини Била билмагандин улар өзини* (Көп елді көріп жүрміз: ақын сөзін түсіне білмегендіктен, өздерін қинап жүр) 488.
- Уламай** /т/ – (1) тірек, сүйеніш. *Тирилди уламсыз уламай болуп* (/Жомарттық арқасында/ қорғансыздар жақсы өмір кешті) 239.
- Уламсыз** /т/ – (1) тірегі жоқ, сүйеніші жоқ. *Тирилди уламсыз уламай болуп* (/Жомарттық арқасында/ қорғансыздар жақсы өмір кешті) 239.
- Улашу** /т/ – (1) үздіксіз, үнемі, әрдайым. *Не йазды ажунга бу сахиб һунар Негүга бу аны улашу қынар* (Бұл дүниеге өнерпаз не жазды? Не себепті бұл оны үнемі қинай береді) 428.
- Улуғ** /т/ – (6) 1. ұлы. *Бу құдрат идиси улуғ бир байат* (Бұл құдыреттің иесі бір құдай) 19. 2. үлкен, ақсақал. *Улуғқа кичигка сылық боп сөзүң* (Үлкенге-кішіге сыпайы сөйле) 356; 283, 355; -лар 345, -лар; -ны 347.
- Улуғсын** /т/ – (3) ұлықсын, тәкаппарлан. *Улуғсынма зинһар улуғ бир байат* (Ұлықсынба, абайла, ұлық бір құдай) 283; -дугуң 285; -ды 271.
- Улуғлуғ** /т/ – (3) ұлықтық, ұлылық. *Улуғлуғ мениг сиз алынмаң диди* (Ұлықтық менікі. Сіз иеленбеніз, – деді /ол/) 284, 286, -улуғлуқ-қа 353.
- Умар** /а/ – (1) адам есімі. *Салабат ичинда умар дег ариф* (Шариғат жолында Омар сияқты білгір) 53.
- Ум** /т/ – (2) үміт ет, күт. *Айа едгү умган есизлиг қылып* (Ей, жақсылықтан үміт етуші, өзің жамандық жасама) 375; -арман 2.
- Умғушы** /т/ – (1) үміт етуші, дәмеленуші, аңсаушы, армандаушы. *Айа ранж қатықсыз сүрүр умғушы* (Ей, ренішсіз, қиындықсыз өмір сүруді армандаушы) 211.
- Умунч** /т/ – (1) үміт, дәме. *Бу ажун қачан ол умунчқа орун* (Бұл дүние ондай үмітке қашан орын беріп еді?) 212.
- Умур** /а/ – (3) өмір. *Келур күз кечар йаз барур бу умур* (Күз келеді, жаз кетеді, бұл өмір өтеді) 453; -ны 454, -уң 158.
- Умурлуқ** /а/ – (1) өмірлік. *Агар йығдың ерса умурлуғ тавар* (Егер өмірлік мал жиған болсаң /біліп қой!) 229.

- Унарча** /т/ – (1) шама жеткенше, бар қабілеті келгенше. *Унарча айайын йары бер меңа* (Шамам келгенше аянбайын, маған жәрдем бер!) 4.
- Унут** /т/ – (2) ұмыт. *Қалы болса атлас унутма бөзуң* (Егер атлас кисең, /бір кезде киген/ бөзінді ұмытпа) 354; -ма 464.
- Уң-а** /т/ – (1) ұк, түсін. *Уқуи һои йититип сөзүми уң-а* (Ақыл ойыңа салып, сөзімді аңда) 22.
- Ур** /т/ – (3) 1. ұр, соқ. 2. көмекші етістік мағынасында жұмсалады. *Қаза келсе йүгүрук йүгүрмаз уруп* (Қаза келсе, жүйрік те ұра жүгірмейді) 403; 443; -ур 392. Фраз. Йүз уруп – жүзін телміртіп.
- Урул** /т/ – (1) ур. 1. ұрыл, соғыл. 2. жасал, қойыл. *Бу бир сөз озағы урулмыи масал* (Бұл бұрыннан келе жатқан мысал сөз) 164.
- Усан** /т/ – (2) салғырт, селқос, салқын қара. *Билиг бил усанма бил ол хақ расул* (Білім ал, салғыртсынбай үйрен, Алланың елшісі) 103; -маз 309.
- Усанмақ** /т/ – (1) салғыртсымақ, салқын қарамақ, жерімек. *Олардин усанмақ қачан ол меңа* (Олардан жалығуым ешқашан мүмкін емес) 32.
- Усман** /а/ – адам есімі. Араб халифы. *Сахауат самақат тутар усманы* (Қолы ашықтығы Оспанға тең) 54.
- Утсыз** /т/ – (1) ұятсыз, зұлым. *Бахил накас утсыз тавар пасбаны* (Сараң – нағыз ұятсыз. Малдың күзетшісі) 261.
- Уфрағ** / / – (1) киім. *Йарағ булсаң уфрағ йалыңны бүтүр* (Жарамды киіп тапсаң, жалаңашты бүтінде!) 330.
- Уфтан** /т/ – (1) ұял, қымсын. *Аның бахшишиндиң булут уфтанур* (Оның берген сыйлығының /көптігі сонша, жауған/ бұлт та ұялады) 57.
- Уч** /т/ – (3) ұш. *Дыраңсыз кечар йа дег учар* (Токтаусыз кетеді немесе құс сияқты ұшады) 224; -ған 6, 441.
- Ушақ** /т/ – (2) ұсақ. *Санар му едиз құм ушақ таш саны* (Түйір құм мен ұсақ тастың саны есептеуге келе ме?) 60, 66.

Ү

- Үггучи** /т/ – (1) айа хукмин ажун таба үггучи (Ей, дүние туралы үкім айтушы) 431.
- Үз** /т/ – (1) үздік, айрықша. *Анин үз ерүр бу китаб бир сөзүг* (Бұл кітаптың үздік болған себебі сол: бір сөзді) 459.
- Үза** /т/ – (2) 1. үст. *Йаған болса йүкүлүк үзасында зар* (Жүк артқан пілдің арқасында алтын болса) 469; 158.
- Үзила** /т/ – (1) үстіне. *Вабал күтрү барды үзила сөкүи* (Обал арқалап өлді, оның үстіне қарғыс алды) 242.
- Үзүм** /т/ – (1) жүзім. *Тикан тарыған ер үзім бичмаз ол* (Тікен еккен адам жүзім жинамайды) 376.
- Үлүш** /т/ – (2) үлес, бөлік. *Үлүш болды малы кишилар ара* (Малын /өзге/ кісілер үлесіп алды) 243; 244.
- Үрүң** /т/ – (1) *Расуллаһ үрүң йүз бу ол йүзга көз* (/Өзге/ пайғамбарлар жарқын жүз /сияқты болса/, бұл – ол жүзге /жарасып тұрған/ көз) 25.
- Үчүз** /т/ – (1) арзан. *Чүз атлас болур қыз үчүзи бөзөг* (Зер атлас қымбат болса, арзаны бөз болады) 462.
- Үчүн** /т/ – (1) үшін. *ақТат Испансалар Бег үчүн бу китаб* (Бұл кітап Тат Испансалар Бек үшін) 69.
- Үчүнч** /т/ – (1) үшінші. *Садик бирла Фарух үчүнч Зу н-нурайн* (Садық пен Фарух, үшіншісі Зу н-нурайн) 33.

Ф

- Фазл** /а/ – (2) адамгершілік, абырой, ар. *Ешит емди кач хабиб фазилдин*. (Енді Алланың сүйіктісінің жақсы жақтары туралы бірнеше бәйіт тыңда) 21, 39.

- Фазил** /а/ – (2) лайықты, беделді, қадірлі. *Адиблар адиби фазылар башы* (Ақындардың ақыны, жақсылардың басшысы) 471.
- Фазиллат** /а/ – (1) қайырымдылық, мейірімділік. *Билиг маданы Һам фазилат қаны* (Білім бұлағы және жақсылықтың (таусылмайтын) кені) 48.
- Файласуф** /а/ – (1) философ. *Неча дана ерди неча философ.* (Неше дана, неше философ бар еді) 203.
- Фарах** /а/ – (5) қуаныш. *Тилакча тирил инч фарах қадғусыз.* (Тыныштықта, қуанышта, қайғы-мұңсыз) 401, 347; -қа 349, 350.
- Фарр** /п/ (1) – әсемдік. *Аның фарри жуды бади ихсаны* (Оның ерекше қайырымдылығы мен кіршіксіз адалдығы) 46.
- Фаруқ** /а/ – (1) адам есімі. *Мұхаммед пайғамбардың досы, алғашқы халифтердің бірі – Омардың лақаб аты. Садық бирла Фарух учунч Зу н-нураин* (Садық пен Фарух, үшіншісі Зу н-нураин) 33.
- Фил** /а/ – (3) игілік, адамгершілік, бекзаттық. *Йана мажд мурувват футувват уған* (Тағы да ұлылық, қайырымдылық, кеңпейілділік. Алла) 63.

X

- Хабар** /а/ – (1) хабар, хабарлау. *Хабар бар берилса ағар адами* (Сөз бар. Егер адамға берсең) 311.
- Хабиб** /а/ – (1) сүйікті. *Ешиит емди қач байт хабиб фазилдин* (Енді Алланың сүйіктісінің жақсы жақтары туралы бірнеше бәйіт тыңда) 21.
- Хайр** /а/ – (4) қайыр, игілік. *Биликсизлиг ичра хайр йок деди* (/Ол/ «надандықта қайыр жоқ» деді) 122; 378, 390; -ы 373.
- Хақ** /а/ – (3) құқ, міндет, борыш. Хақ расул. *Билиг бил усанма бил ол хақ расул* (Білім ал, салғырсынбай үйрен, Алланың елшісі) 103, *хақ сөз татықсыз ерур* (Білімсізге шын сөз ашы тиеді) 109. *Хақ кудаз* – міндетін, борышын орындау. *Кудазгил айа дост улуглар хақын* (Уа, дос, үлкендердің абыройын қастерле) 345.
- Хақайық** /а/ – (1) шындық, ақиқат. *Хақайық ибарат арабдин ош ол* (Мұның бәрі араб тілінен ақиқат ғибарат) 480.
- Хақиқат** /а/ – (1) шындық, ақиқат. *Мажаз болды достлуқ хақиқат қаны* (Достық кетті, шындық қайда?) 281.
- Хал** /а/ – (4) қал, жағдай, жай-күй. *Биликсиз йиликсиз суңак тег халы* (Білімсіз /кісінің/ жайы майы жоқ сүйек сияқты) 91, 223, 331; -ы+ны 274.
- Халайық** /а/ – (4) халық, халайық. *Көни дейу билсүн халайық сени* (Шыншыл деп білсін халайық сені) 166, 272, 489, 494.
- Халал** /а/ – (2) рұқсат етілген, ерік берілген. *Халал берүр ерсаң неча терса тер* (Берсең – адал /сонда ғана/ қанша жисаң жи) 248, 410.
- Халим** /а/ – (2) момын, сыпайы, әдепті, биязы. *Раийатқа мушфиқ салимдин халим* (Бұқараға шапағатты, сәлімнен жұмсақ) 51; -лық 340.
- Халқ** /а/ – (6) халық, жаралған. *Аны не халайық севар не халық* (Ондай адамды халық та, құдай да сүймейді) 272, 441, 236, 291; -да 23; -қа 278.
- Хамд** /а/ – (1) мадақ, мақтау. *Илаһи өкүш хамд айурмен сеңа* (Уа, Жаратушым, сені шексіз дәріптеймін) 1.
- Хараб** /а/ – (1) бүліншілік, күйзеліс. *Қамуз абаданның хараб ол соңы* (Барлық салтанаттың соңы қарап болады) 200.
- Харам** /а/ – (2) тыйым салынған. *Харам ерса малың азаб ол соңы* (Малды арамнан жинасаң – соңы азап) 409; -дин 241.
- Харис** /а/ – (4) ашкөз, дүниеқор, сараң. *Харис тоймас ажун нәңини терип* (Дүниеқор дүние байлығын теріп тоймайды) 305, 307, 309, 313; -лар+ны 429.
- Харислық** /а/ – (8) ашкөздік, дүниеқорлық, сараңдық. *Харислық ма ерга йавуз хаслат ол* (Ашкөздік деген не? Ол – адамға дұшпан қасиет) 301; 302, 304, 306, 310, 313, 316; -лық+ны 307.

- Хас** /а/ – (1) таңдаулы, қалаулы. *Ахылықны Һам хас төзу халық өгар* (Жомарттықты әрі зиялы, әрі қарапайым халық мақтайды.) 236.
- Хасис** /а/ – (1) ашкөз, дүниеқор сараң. *Хасис нендин өтүр деп өзүң күча* (Ашкөз дүние үшін /жүгіреді/ деп өзінді ұста!) 182; -лар+ны 429)
- Хаслат** /а/ – (2) мінез. *Харислық ма ерга йавуз хаслат* (Ашкөздік деген не? Ол – адамға дұшпан қасиет) 301, 304.
- Хасрат** /а/ – (2) қайғы, қасірет. *Харислық соңы гам өкүнч хасрат ол* (Ашкөздіктің соңы өкініш, қайғы, қасірет) 302, 416.
- Хата** /а/ – (1) қате. *Көңіл бағламақ бил хаталар башы* (Көңіл қойғаның – біліп қой, қатенің басы) 220.
- Хаталық** /а/ – (1) қателік. *Неча ма хаталық құл ерсам сеңа* (Қаншама қатесі көп құлың болсам да) 38.
- Хирад** /п/ – (1) аықл. *Ол ақыл уқуш һош хирадқа мақан.* (Ол – ақылдың, сан-сезімнің, парасаттың қоймасы) 47.
- Хирадлық** /п/ – (1) ақылды. *Хирадлық му болур тили бош киши* (Тілін тартпаған кісіні ақылды деуге бола ма?) 137.
- Хисаб** /а/ – (2) есеп. *Хисаб ол агар болса малың халал* (Егер малды адалдан жинасаң, ол – есеп) 410, 128.
- Хисабсыз** /а/ – (1) есепсіз. *Хисабсызга билиг йарылмас хисаб* (Қаржысы жоққа – білім таусылмайтын қаржы) 128.
- Хожа** /п/ – (1) кәрі, қария, қарт. *Йигит хожа болур йаңы ескирүр* (Жас қартайды, жаңа ескіреді) 195.
- Хой** /п/ – (2) мінез, табиғат. *Қылықларда едгү қылық хой қылық* (Мінездің ең жақсысы – жуас қылық) 270, -317.
- Хош** /п/ – (2) қуанышты, көңілді. *Арф рақс чықарур урур хош сама`* (Оқымысты би билеп, ән шырқады) 392.
- Хошлуқ** /п/ – (1) қуаныш, жағымды, ұнамды (көңілге), көңілдің хоштығы. *Йүригил тилагил өзүң хошлуғын* (Сайранда. Көңіліңнің қоштығын көзде) 402.
- Хукм** – бұйрық, жарлық, әмір. *Уған хукми бирла келур келган иш* (/Біліп қой/. Әрбір болған іс Алланың бұйрығы бойынша болады) 433; -ин 431.
- Хулим** /а/ – (1) қарапайымдылық. *Карам бир бина тег аңар хулим бунийад ол* (Адамгершілік бір ұй, хулим қарапайымдылық оның ірге тасы сияқты) 341.

Һ

- Һадийа** /а/ – (4) сый, сыйлық. *Булут һадийа қылса ұшақ қатраны* (Бұлт ұсақ тамшыны сыйға тартса) 66, 465, 466; -ны 68.
- Һазар** /п/ – (1) мың. *Ва ликин ичинда һазар нахошы* (Алайда ішінде сүйкімсізі – мың /сан/) 218.
- Һазал** /а/ – (1) қалжың. *Навадир сөз-өг болур һазал өкүш* (Асыл сөз аз болады, қалжың шексіз) 461.
- Һам** /п/ – (6) және, сондай-ақ. *Билиг ма`даны һам фазилат қаны* (Білім бұлағы және жақсылықтың /таусылмайтын/ кені) 48, 17, 126, 236, 346, 442.
- Һар** /п/ – (2) әрбір; әркім, әрқайсысы, әр. *Агар билса кашгар тилин һар киши* (Егер кімде-кім қашғар тілін білсе) 483; -ким 493.
- Һауадарлық** /п/ – берілгендік, әбден берушілік, жақсы көрушілік, құштарлық. *Һауадарлығымын түгал билсу деп* (Шын пейілімді анық анық сезсін деп) 80.
- Һибат** /а/ – (1) һибати-л-Һақайық – ақиқат сыйы. (Кітабының аты – «Ақиқат сыйы») 497.
- Һиммат** /а/ – (1) жігер, құлшыну, қамқорлық істеу, қам жеу. *Симақдин едизрак тутар һиммат ол* (Симақ жұлдызынан әрірек қамқорлық етеді) 49.

- Һиш** /п/ – (1) еш, ешқандай. *Адиб Ахмад оглы йоқ ол һиш шаки* (Әдіб Ахмет оның ұлы. Мұның еш шәгі жоқ) 478.
- Һош** /п/ – (2) сана, түсінік. *Уқуш һош йтитип сөзүмни уқ-а* (Ақыл-ойыңа салып, сөзімді аңда) 22, 47.
- Һунар** /п/ – (3) шеберлік, өнер, іскерлік. *Һунар бирла давлат бирикилмаги* (Өнер арқылы дәулетің келуі) 425; 427; -да 362.
- Һунарлық** /п/ – (1) өнерлі, шебер. *Һунарлыққа ажун вафасызрак ол* (Өнерлі /кісіге/ дүние опасызырақ) 423.

Ч

- Чал** /т/ – (1) шал, құлат. *Харисларни көтрүп нафисни чалып* (Арамдарды көтеріп, адалды /аяқтан/ шалып) 429.
- Чөгәр** /т/ – (1) төмендет, түсір. *Биликсизлиг ерни чөгәрди қоды* (Білімі жоқ адам төмен құлдырады) 102.
- Чығайлық** /т/ – (3) кедейлік. *Чығайлық деп айма азук йоқлугын* (Азық жоқтығын кедейлік деп айтпа) 187; 168, 303.
- Чық** /т/ – (1) шық; пайда бол. *Халы чықса бектин тишиңни сыйур* (Егер /тілің/ шыға қалса, тісіңді мықтап сындырады) 132.
- Чықар** /т/ – (5) 1. шығар, құрт. *Тат Испансалар Бег үчүн бу китаб чықардым ажунда аты қалсу деп* (Бұл кітапты Тат Испансалар Бек үшін шығардым. Дүниеде аты қалсын деп) 70. *Көңүлдин чықарғыл тавар суқлугын* (Малға сұқтануды көңілінен шығар) 185; -дым 455; -ур 18; 392.
- Чын** /т/ – (2) шын. *Бу сөзни бүтүн шын тутар душманы* (Бұл сөзді /досы түгіл/ дұшпаны да түгел шындық деп ұғады) 58; 55. Фраз. *Бүтінчын* – нағыз шындық, түгел шындық.
- Чыт** /т/ – (1) шыт. *Ажун кулчирар баз алын қаш чытар* (Дүние /әуелі/ күлімдейді де, қайтадын қас-қабағын шытады) 205 Фраз. *Алын қаш чытмақ* – қас-қабағын шыту.

Ш

- Шак** /а/ – (2) күмән, шәк, күдік, шүбә. *Адиб Ахмад оглы йоқ ол һиш шаки* (Әдіб Ахмет оның ұлы. Мұның еш шәгі жоқ) 478, 11.
- Шакар** /п/ – (1) шекер. *Аның йады бирла шакар ашһд аңа* (Оны еске алғанда шекер мен бал /жегендей болады/) 28.
- Шар** /а/ – (1) жауыздық, жамандық, қастық, зиян. *Ва лайкин бушарда шара арсланы* (Алайда қаһарланғанда шері – арыстан /сияқты/) 52; -ры 373.
- Шараб** /а/ – (1) шарап, сусын. *Айурсен кейим тон шараб аш керек* (/Мүмкін/ айтарсың: (Киім-тон, шарап, ас керек) 297.
- Шараф** /а/ – (1) құрмет, атақ, абырой. *Ахилық шараф жаһ жамал арттурур* (Жомарттық абырой-атағыңды, ажар-көркінді арттырады) 258.
- Шаһ** /п/ – (7) шаһ. *Шаһым мадхы бирла безайын китаб* (Шаһымның мадағымен кітапты ажарлайын) 43; -ым 59, 67; -ым+ға 42, 64, 79; -ым+ны 72.
- Шаһд** /а/ – (2) бал. *Аның йады бирлы шакар шаһд аңа* (Оны еске алғанда шекер мен бал /жегендей болады/) 28, 206.
- Шифа** /а/ – (1) дәрі. *Йа йалған сөз иг дег көни сөз шифа*. (Немесе жалған сөз – ауру, шын сөз ем сияқты) 163.

Ы

- Ыд** – (1) жолда, жібер. *Йема төрт ешиңа ыдырман салам* (Тағы да төрт досыңа сәлем жолдаймын) 31.

ШАРТТЫ ҚЫСҚАРТУЛАР

ӘӨИ – М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты

а. – арабша

т. – түрікше

п. – парсыша

ҚР – Қазақстан Республикасы

МӘМ – Мәдениет және ақпарат министрлігі

БҒМ – Білім және ғылым министрлігі

ОҒК – Орталық Ғылыми кітапхана

ҚҚ – Қолжазба қоры

ҰҚ – Ұлттық кітапхана

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. *Абдусаламов Ұ.* Арыстан баб ауылы және Йасауи тарихаты туралы // Йасауи жолы, 2004, № 1.
2. *Аль-Газали А.* «Весы деяний» и другие сочинения: Пер. с араб. – М., 2004. – 216 с.
3. *Аймауытов Ж.* Әзірет Сұлтан (Қожа Ахмет Йассауи) // Әзірет Сұлтан (Тандаулы мақалалар жинағы). – Шымкент, 2000. – 64 б.
4. *Ахмад Яссауий.* Девони хикмат. (Нашр. тайер. Р.А.Абдушукуров). – Тош., 1992. – 208 с.
5. *Ахметбек А.* Қожа Ахмет Йассауи. – А., Санат, 1998. – 112 б.
6. *Ахмет Яссауи.* Пақырнама және мұнажатнама. (Ауд. Р.Абдушукуров). –Түркістан, 1992. – 24 б.
7. Араб графикасымен басылған қазақ кітаптарының каталогы. (Құраст. Н.М.Асқарбекова, Т.А.Зәмзаева). – Алматы: Қазақстаника, 2006.
8. *Ахмеров П.* Надписи мечеты Ахмеда Ясави. Описание печати Ахмеда Ясави. /Сб. «Восточные заметки», Казань, 1896 г.
9. *Ахмет Йүгінеки.* Ақиқат сыйы. (Дайын.: Ә.Құрышжанов, Б.Сағындықов). – А., 1985. – 152 б.
10. *Ахмет Йүгінеки.* Ақиқат сыйы. (Түпнұсқаның фото көшірмесі, транскрипциясы, прозалық және поэзиялық аудармасы. Баспаға дайындағандар: Ә.Құрышжанов, Б.Сағындықов). – А., 1985. – 152 б.
11. *Ахметов З.* Өлең сөздің теориясы. –А., 1973. –212 б.
12. *Ахмад Яссауий.* Хикматлар. (Нашр. тайер. И.Хаққулов). – Тош., 1991. – 256 с.
13. *Әбдігазиев Б.* Асыл арна. Көмекші оқу құралы. – А., 1992. – 128 б.
14. *Әдебиеттану.* Терминдер сөздігі (Құраст. З.Ахметов, Т.Шаңбаев). – А., 1998. – 384 б.
15. *Әзірет Сұлтан Қожа Ахмет Йасауи.* Көңілдің айнасы (Мират-ул кулуб). –Анкара., 2000. – 114 б.
16. *Байпақов К.М., Ерзакович Л.Б.* Древние города Казахстана. А., 1971.
17. *Байтұрсынов А.* Шығармалары: Өлеңдер, аудармалар, зерттеулер. (Құраст. Шәріпов Ә., Дәуітов С.). – А., 1989. – 320 б.
18. *Бартольд В.В.* Соч. V том. – Москва: Наука, 1968. – 495 с.
19. *Бартольд В.В.* История культурной жизни Туркестана /Бартольд В.В. Сочинения, т. II (ч.1). М., 1963.
20. *Бартольд В.В.* Богра-хан. Илек-ханы. (статья) /Бартольд В.В. Сочинения, т. II (ч.2). М., 1964.
21. *Басенов Т.К.* Мемориальный комплекс Ахмеда Ясави. А., 1972.
22. *Баскаков Н.А.* Введение в изучение тюркских языков. М., 1969.
23. *Баскаков Н.* Тюркские языки. М., 1960. – 242 б.
24. *Бердібай Р.* Ясауи және оның дәуірі // «Соц. Қазақстан», 1990 жыл, 28 қазан.
25. *Бердібай Р.* Түбі бір түрікпіз. – Астана: Фолиант, 2002. – 344 б.
26. *Бертельс А.К.* Происхождение суфизма и зарождение суфийской литературы. Основные моменты в развитии суфийской поэзии. /Бертельс Е.Э. Суфизм и суфийская литература. М., 1965. С. 13–62.
27. *Бертельс Е.Э.* Литература народов Средней Азии (от древнейших времен хикматов Ахмада Ясеви) // Советское востоковедение. Т 5. – М.-Л., 1948.
28. *Бертельс Е.Э.* Избр. труды. Суфизм и суфийская литература. Т. II. –М., 1965. – 386 с.
29. *Бертельс Е.Э.* Хибат ал-Хакаиқ Ахмада Югнаки // Труды САГУ. Новая серия. Вып.3. Таш., 1945.
30. *Боровков А.К.* Лексика среднеазиатского тевсира XII–XIII вв. – М., 1963. – 366 с. 52
31. *Боровков А.К.* Очерки по истории узбекского языка (определение языка хикматов Ахмада Ясави) /Советское востоковедение, V. М.-Л., 1948.
32. *Борынғы төрки һәм татар әдәбиятының чығанақлары.* (Ред. Х.Госман). – Казань, 1981. – 248 с.
33. *Брагинский И.С.* 12 миниатюр: от Рудаки до Джами. – М., 1976. – 304 с.
34. *Валиддин М.* Коранический суфизм. / Пер. с англ. СПб.: «Издательство «Диля», 2004. – 224 с.
35. *Гордлевский В.А.* Избр. соч. Т.3. – М., 1962. –452 с.
36. *Гордлевский В.А.* Ходжа Ахмед Ясави (статья). Гордлевский В.А. Избранные сочинения, т. III, М., 1962.

37. Грюнебаум Г.Э. Классический ислам. Очерк истории. М., 1986.
38. Дәуітұлы С. «Диуани хикмет» хақында. – А., 1998. – 168 б.
39. Дәуітұлы С. «Диуани хикмет» және қазақ поэзиясы. – А., 2001. – 351 б.
40. Джумабаев Ю.Д., Мамедов Ш.Ф. Этическая мысль в Средней Азии в IX-XV вв. Изд-во МГУ, 1974.
41. Диуани хикмет. (Баспаға әзірлегендер: Қ.Қари, Ғ.Қамбарбекова, Р.Исмаилзаде. Ауд. М.Жармұхамедұлы, С.Дәуітұлы, М.Шафиғи, Қ.Қари, Ғ.Қамбарбекова). – Тегеран, 2000. – 428 б.
42. Кітапта: Дәуітұлы С. «Диуани хикмет» хақында. – А., 1998. – 168 б.
43. Дербісәлиев Ә. Әл-Фарабидің эстетикасы. – А., 1981. – 68 б.
44. Дмитриева Л.В. Описание тюркских рукописей института востоковедения (ЛО ИВАН), III, М., 1980.
45. Мелиоранский П.М. Араб-филолог о турецком языке. – СПб., 1900.
46. Дербісәлиев Ә. Қазақ даласының жұлдыздары. – А., 1995. – 240 б.
47. Дулатов М. Әзірет Сұлтан / Әзірет Сұлтан (Таңдаулы мақалалар жинағы). – Шымкент, 2000. – 64 б.
48. Жаббаров Н. Хожа Ахмад Яссавий – тасаввуф осмонининг парлак қуеши. –Тош., 1994. – 58 с.
49. Жаксылыков А. Образы, мотивы и идеи с религиозной содержательностью в произведениях казахской литературы. – А., 1999. – 422 с.
50. Жумаев Н. Девони хикмат нашри зарур // «Ешлик» журналы, 1988, № 7.
51. Жеменей И. Хафиз және қазақ әдебиеті. – А., 2000. – 123 б.
52. Егеубаев А. Ежелгі дәуірдегі қазақ әдебиетінің көркемдік жүйесі (X-XII ғасырлар: көркемдік-эстетикалық ізденістер мен түрленулер. – А., 1999. – 204 б.
53. Есембеков Т. Әдеби талдауға кіріспе. – Қарағанды, 1991.–78 б.
54. Идрис Шах. Суфизм. – М., 1994. – 447 с.
55. Иса А. Истина суфизма / Пер. с араб. М.Р.Саадуев. 2-е изд., испр. и доп. – Москва: Издательский дом «Ансар», 2004. – 288 с.
56. Исабек Б. Ахмад Яссавий – Яссавия тариқати асосчиси // «Сирли олам» журналы, 1993, № 5.
57. Исмаилзаде Р. Түркістан төріне жетелейтін жол // Диуани хикмет. (Баспаға әзір. Қ.Қари, Ғ.Қамбарбекова, Р.Исмаилзаде). – Тегеран, 2000. – 428 б.
58. Ислам. Сборник статей. – М., 1931. – 173 с.
59. Ислам: Краткий справочник. – М., 1983. – 159 с.
60. Ислам: Энцикл. слов. – М., 1991. – 311 с.
61. Ислам. Словарь атеиста. Под ред. Пиотровского М.Б., М., 1988.
62. Ислам: происхождение, история и современность /сб. ст./ Сост. Керимов Г.М. – М., 1984. – 63 с.
63. Карл В. Эрнст. Суфизм. – М., 2002. – 320 с.
64. Караев О. История Караханидского каганата (X – начало XIII вв.). Фрунзе. 1983.
65. Кенжебаев Б. Түрік қағанатынан бүгінге дейін. – А., 2004. –344 б.
66. Кенжетай Д. Қожа Ахмет Ясауи дүниетанымы. –Түркістан, 1956.
67. Кенжетай Д. Ясауитану мәселелері // Ясауи жолы, 2004, № 1.
68. Келімбетов Н. Қазақ әдебиеті бастаулары (Көркемдік дәстүр жалғастығы). –А., 1998. – 256 б.
69. Қожа Ахмет Ясауи. Даналық жолы. (Ауд. С.Битенұлы) / Орталық Қазақстан, 1990, 25 ақпан – 2 сәуір.
70. Кол Шәриф. И күнел, бу дөңьядыр... (Өзер. Ә.Шәрипов). – Казань, 1989. Т.2. – 378 б.
71. Корозлы Х.Г. Узбекская литература. М., 1968.
72. Көпрулу М.Ф. Ясауи танымы мен тағылымы. (Ауд. К.Коч) – Шымкент, Көркем аударманың кейбір мәселелері (мақалалар жинағы). – А., 1957.
73. Күрмеков Б.Е. Локализация тюркоязычных племен /Сборник «Проблемы современной тюркологии». А., 1980.
74. Курбатов Х.Р. Иске татар поэзиясендә тел, стиль, митрика һәм строфика. – Казань, 1984. – 164 б.
75. Қабдолов З. Сөз өнері. – А., 1992. – 352 б.
76. Қазақтың бақсы-балгерлері. (Құраст. Ж.Дәуренбеков, Е.Тұрсынов). –
77. Қасқабасов С. Жаназық. – Астана, 2002. – 584 б.

78. *Қашқари М.* Түрік тілінің сөздігі. – А., 1998. III том. – 600 б.
79. *Қожа Ахмет Ясауи.* Қырық хикмет. (Ауд. Х.З.Иманжанов). – Түркістан: «Өзірет-Сұлтан» тарихи-мәдени қорық музейі, 1991. – 42 б.
80. *Қоңыратбаев Ә.* Қазақ эпосы және түркология. – А., 1987. – 368 б.
81. *Қожа Ахмет Иассауи.* Диуани хикмет. – А., 2001. – 272 б.
82. *Қожа Ахмет Ясауи.* Диуани хикмет (Ақыл кітабы). (Дайын. М.Жармұхамедұлы, С.Дәуітұлы, М.Шафиғи). – А., 1993. – 262 б.
83. *Қожа Ахмет Ясауи.* Хикмет жинақ. (Дайын. М.Жармұхамедұлы, М.Шафиғи, С.Дәуітұлы). – Алматы: Жалын, 1998. – 656 б.
84. *Қожа Ахмет Ясауи.* Диуани хикмет. (Баспаға әзір. – М.Жармұхамедұлы, М.Шафиғи, С.Дәуітұлы). – Павлодар, 2003. – 24 б.
85. *Қожа Ахмет Ясауи.* Диуани хикмет. Даналық кітабы (Ауд. Т.Айнабек). – Шымкент, 2002.
86. *Қожа Ахмет Иассауи.* Хикметтер. (Ауд. Ә. Жәмішұлы). – А., 1995. – 112 б.
87. *Қожа Ахмет Иассауи.* Хикметтер. (Ауд. Ә.Жәмішұлы (Абрахмат Жамалиддин). – А., 1995. – 112 б.
88. *Қожа Ахмет Ясауидің хикметтері мен әндері.* (Дайын. А.Түгелтегі). – А., 1997.
89. *Қ.А.Иасауи.* Хикметтер (Даналық кітабы). Ауд. Е.Дүйсенбайұлы. – А., 1998. –72 б.
90. *Қожа Ахмет Иассауи.* Хикметтер. (Дайын. – А.Ә.Ибатов, З.Жандарбек, А.Нұрманова). – А., 2000. – 208 б.
91. *Қожа Ахмет Ясауи хикметтерінің қолжазба каталогы.* – Түркістан, 2006. – 328 б.
92. *Қорқыт ата кітабы.* (Ауд. Б.Ысқақов). – А., 1994. – 160 б.
93. *Қыраубаева А.* Ежелгі дәуір әдебиеті. – А., 1991. – 280 б.
94. *Лилова А.* Введение в общую теорию перевода. – М., 1987.
95. *Малтабаров Б.* Религия и социально-политические процессы в Кыргызстане. – Бишкек, 2002.
96. *Малов С.Е.* Памятники древнетюркской письменности. – М.-Л. 1951. – 452 с.
97. *Массон М.Е.* Мавзолей Ходжа Ахмеда Ясави. Таш., 1930.
98. *Машианов А.* Әл-Фараби және Абай. – А., 1994. – 192 б.
99. *Махмудов Қ.* Ахмад Югнекийнинг «Ғитабул хақайик» асари хақида. –Таш., 1972. 300 б.
100. *Мырзахметов М.* Абай және шығыс. – А., 1994. – 208 б.
101. *Мухаммедхожаев А.* Гносеология суфизма. Душанбе, 1990.
102. *Наджиб Э.Н.* Первый тюркоязычный поэт-мистик XII века Ахмад Есеви и его «Диван-и Хикмет». /Наджиб Э.Н. Исследования по истории тюркских языков (XI–XIV вв.). М., 1989.
103. *Насилов В.* Язык тюркских памятников уйгурского письма XI–XV вв. –М., 1974. – 100 б.
104. *Неъматов Х. А.* Ясавий хаегига онд баъзи саналар // «Ўзбек тили ва адабиети» журналы, 1992, № 2.
105. *Носа Ahmet Yesevinin yeni bulunan hikmetleri* (Hazirlayan M.Akar). – Istanbul: Yesevi vakfi yayinlari, 2001. – 112 s.
106. *Нурбахи Дж.* Духовная нищета в суфизме. Великий демон Иблис. – М., 2000. – 266 с.
107. *Нурбахи Дж.* Таверна среди руин: Семь эссе о суфизме. – М., 1992.
108. *Оғыз-наме.* Мухаббат-наме. А., 1986. – 207 б.
109. *Өмірәлиев Қ.* VIII–XII ғасырлардағы көне түркі әдеби ескерткіштері. –А., 1985. – 128 б.
110. *Петраш Г.Ю.* Тень средневековья. – А., 1981. – 150 с.
111. *Пылев А.И.* Ходжа Ахмад Ясави: суфийский поэт, его эпоха и творчество. –А., 1997. – 96 с.
112. *Петрушевский И.П.* Ислам в Иране в VII–XV веках. Курс лекций. –Ленинград, 1966. – 400 с.
113. *Пиотровский М.Б.* Коранические сказания. М., 1991.
114. *Позднев П.* Дервиши в мусульманском мире. Оренбург, 1896.
115. *Радлов В.В.* Ярлыки Токтамыша и Темир-Кутлуга. – ЗВО, Т.III, вып.1. СПб., 1888.
116. *Рустамов Э.* Ахмад Ясавий хикматларида тарих ва хае садоси // «Ўзбек тили ва адабиети», 1972, № 4–5.
117. *Сағындықұлы Б.* «Ғибаг-ул хақайик» – XII ғасыр ескерткіші. – А., 2002. – 184 б.
118. *Сатыбалдиев Ә.* Рухани қазына: Көркем аударма мәселелері. – А., 1965. – 240 б.
119. *Сафи ад-дин Орын Қойлақы.* Насабнама. (Дайын. Муминов Ә., Жандарбеков З.). – Түркістан, 1992. – 44 б.

120. Сейфуллин С. Бес томдық шығармалар жинағы. – А., 1988. Т.5. – 304 б.
121. Сирожиддин Ахмад. Фитрат ва Ясавий /«Санъат» (ойлик ижтимоийсиёсий ва бадий-безакли журнал), № 8, 1991.
122. Собрание восточных рукописей АН Узбекской ССР (каталог). Под. ред. Семенова А.А. Том II. Таш., 1954.
123. Стеблева И.В. Поэтика древнетюркской литературы и ее трансформация в раннеклассический период. М., 1976.
124. Стеблева И.В. Развитие тюркских поэтических форм в XI веке. – М., 1971. – 300 с.
125. Стеблева И.В. Введение // Теория жанров литератур Востока. – М., 1985. – 264 с.
126. Сулеймон Боқиргоний. Боқирган китабы (Тайер. И.Хаққул, С.Рафиддинов). – Тош., 1991. – 80 с.
127. Суфийская мудрость. / Сост. В.В.Лавский. – М., 2002. – 384 с.
128. Суфии: Собрание притч и афоризмов. – М., 2001. – 640.
129. Сүйінішәлиев Х. «Диуани лұғати ат түрік»: Оқу құралы. – А., 1986. –86 б.
130. Сүйінішәлиев Х. Ғасырлар поэзиясы: зерттеулер. –А., 1987. –216 б.
131. Сыздықова Р. Ясауи хикметтерінің тілі. – А., 2004. –552 б.
132. Табышалиева А. Вера в Туркестане /Ясавия/. – Бишкек, 1993.
133. Таджикова К.Х. Особенности суфизма в средневековом Казахстане /Известия АН Казахской ССР. Серия общественных наук, № 2, А., 1978.
134. Тиливалди А. Древнетюркский книжный стих. – А., 2002. – 228 с.
135. Тримингэм Дж.С. Суфийские ордены в исламе. – М., 1989. – 326 с.
136. Турецкая ашукская поэзия. Пер. с тур. (Сост. Х.Короглы). – М., 1983. – 192 с.
137. Түркмен әдебиятының тарыхы. (Ред.С.А.Гарриев). I т. – Ашхабад, 1975. – 480 с.
138. Урдабекли. Х.А. Ясавий асарларининг тили // «Саодат» журналы, 1992, № 11.
139. Усман О. Вахдат шаробин ичдим (Ясавия тариқаты) // «Мулоқат» журналы, 1991, № 6.
140. Фильшинский И.М. История арабской литературы X–XVIII вв. – Москва: Наука, 1991. – 725 с.
141. Фитрат Абдурауф. Ахмад Ясавий (статья) «Санъат»... № 8, 1991.
142. Фомкин М. С. О суфийских мотивах в «Благодатном знании» Юсуфа Баласагуни / «Советская тюркология», № 5. Баку, 1990.
143. Хазірет Сұлтан Ахмет Иасауи. (Баспаға әзір. – М.Жармұхамедұлы, М.Шафиғи, Ж.Кәріева). – А., 2002. – 272 б.
144. Хаққулов И. Ахмад Ясавий. – Тош, 2001. – 64 с.
145. Хамраев М. Пламя жизни. – Таш, 1988. –252 с.
146. Хамраев М. Основы тюркского стихосложения. – А., 1963. – 215 с.
147. Хасан Н. Түркияда ясавийшунослик. – Тош: 1999. – 54 с.
148. Хожя Ахмад Ясавий. Девони хикмат. (Нашр. тайер. Хасан Н.). – Тош, 2004. – 176 б.
149. Хожя Ахмет Ясавы. Диваны-хикмет ве роваятлар. (Тайяр. А.Өвезов) –Ашхабад, 1992.
150. Хужә Әхмәт Ясәви. Хикмәтләр. (Төзүче – Ф.Яхин, С.Гыйләжетдинов, В.Ягъкуб). – Казань, 2000. – 248 с.
151. Шарипов А.М. Зарождение системы стихотворных жанров. – Казань, 2001. – 364 с.
152. Шәкәрім. Өлеңдер мен поэмалар. – А., 1988. – 252 б.
153. Шиммель А. Мир исламского мистицизма. – М., 2000. – 416 с.
154. Юсуф Хос Хожиб. Құтадғу билиг. (Нашр. тайер. Қ.Каримов). – Таш., 1972. – 964 с.
155. Юсуф Баласагунский. Благодатное знание. Издание подготовил С.Н. Иванов. М., 1983.
156. Ясауи тағылымы. Ғылыми мақалалар мен жаңа деректер жинағы. –Түркістан, 1996. – 152 б.

РЕЗЮМЕ

Институт литературы и искусства имени М.О.Ауэзова Министерства образования и науки РК продолжает работу по подготовке и изданию очередных томов двадцатитомного свода «Әдеби жәдігерлер» («Литературные памятники»), издаваемого в рамках Государственной программы «Мәдени мұра» («Культурное наследие»).

Шестой том включает в себя произведения выдающегося суфийского поэта средневековья Ходжи Ахмеда Яссауи – признанного главы тюркской ветви суфизма, мыслителя, известного среди местных кочевников как поэт-мистик, религиозного проповедника, деятельность которого протекала в городе Яссы (Туркестане) на территории нынешней Южно-Казахстанской области. Ахмет родился именно в этом городе. Когда ему было семь лет, он лишился отца Ибрахима, уважаемого, известного шеиха г. Исфиджаб (Сайрам), после чего мать отдала его на обучение Арыстанбабу, после кончины учителя он возвращается в родной город Яссы, где происходит его становление как личности. И с этого возраста он начинает писать стихи на арабском, чагатайском, персидском, тюркском языках. Позже он побывал в Бухаре, где проходил обучение у Хамадани. Приобретя сан знатока суфизма, Ахмет возвращается в Яссы и продолжает традицию, заложенную Арыстанбабом. Это течение широко было популярно на огромной территории – от Восточного Туркестана до Поволжья и Турции. К Яссауи стекались толпы поклонников и пономников. До сих пор в отдельных уголках этого большого региона сохранились почитатели его учения, приезжающие на поклонение к мечети Ходжи Ахмета Яссауи в городе Туркестане.

Последние годы жизни он провел в подземелье – хилуэте. Мотивации такого решения Яссауи объяснил следующим образом: «Достиг я возраста пророка шестидесяти трех лет, с меня этого достаточно, нет необходимости жить сверх срока отведенного пророку». Здесь он жил около десяти лет и написал свой главный труд – сборник стихов-изречений «Диуани хикмет» («Книга мудрости»), который сыграл огромную роль в деле распространения идей ясауизма.

Единственная старая рукопись «Диуани хикмет» не обнаружена. Для характеристики этого произведения используются его поздние записи. Наиболее старой считается рукопись из библиотеки Вафик-паши в Стамбуле, датируемая 1684 годом. К этому же времени относится и список академика К.Залемана. Четыре рукописи из коллекции ученого находятся в Санкт-Петербургском отделении Института востоковедения Российской Академии наук, в Институте восточных рукописей АН Узбекистана, а также в библиотеке Ташкентского государственного университета сохранилось еще девять поздних рукописей.

В конце XIX – начале XX в. «Диуани хикмет» А.Яссауи неоднократно издавался в Казани и Ташкенте. Из Ташкентских изданий наиболее популярным среди мусульман Средней Азии и Казахстана было издание Г.Х.Арифджанова, написанного арабским алфавитом на старотюркском языке. В XIX–XX вв. хикметы Яссауи были изданы в Ташкенте – 17, Стамбуле – 9, Казани – 5, Бухаре – 1 раз. В 1998 году в Анкаре это произведение вышло отдельной

книгой под названием «Диуани хикмет», подготовленной доктором Хайати Биже на основе казанского издания 1836 г.

Переводы «Диуани хикмет» на казахском языке с 1990 г. издавались 17 раз, среди них самым качественным является перевод М.Жармухамедулы, С.Даутулы и М.Шафиги.

В дело изучения жизни и творчества А.Яссауи внесли большой вклад турецкие ученые М.Ф.Копрюлюзаде, Н.Банарлы, К.Ераслан, А.Эржиласун; узбекские ученые И.Хаккулов, Н.Хасан, Э.Рустамов, С.Рафиддинов, М.Ишмухамедова; русские ученые-востоковеды А.Н.Самойлович, А.К.Боровков, Е.Э.Бертельс, казахские ученые Х.Суюншалиев, А.Дербисали, М.Жармухамедулы, С.Даутулы, Н.Келимбетов, А.Ахметбек, Т.Кыдыр, А.Абдрасилкызы.

«Диуани хикмет» Яссауи – общее духовное достояние всех тюркских народов. Книга написана на старотюркском языке с кыпчакским диалектом, поэтому до сих пор можно читать текст хикметов без перевода.

К стихам в произведении предпослана вводная часть – предисловие, которое должно было ввести почитателей учения Яссауи в курс дела. Основной целью Яссауи и его ближайших преемников было распространение суфийских идей в тюркской среде и поэтому появилась необходимость для составления пространного предисловия к сложной идеологической концепции Яссауи, завуалированной по-суфийски в стихотворной форме.

Вторую часть хикметов составляют собственно стихи-назидания Ахмета Яссауи, где им был применен народный тюркский язык. Стихи Яссауи сохранили народную силлабическую метрику и строфическое построение, что явилось отличительной особенностью его поэзии.

В «Диуани хикмет» излагаются основные правила и догмы ислама. Яссауи большое внимание уделяет толкованию четырех позиций ислама: шариата, тарихата, хакихата и магрифата. Ахмет был поэтом-суфистом и главным в его поэзии был призыв к отрешению от материального мира, к бедности, к великому терпению, поскольку это обеспечит блаженство в загробном мире. В своих стихах он призывает людей к справедливости, честности, доброте. И благодаря хикметам Яссауи тюркский язык был введен в литературный обиход.

Деятельность А.Яссауи оказала серьезное влияние на общественно-политическую и культурную жизнь Средней Азии и Казахстана эпохи средневековья. Его произведение «Диуани хикмет» следует считать наиболее авторитетным суфийским сочинением этого времени. Подвижническая деятельность Яссауи, его мистические изречения в форме тюркской народной поэзии способствовали распространению мусульманства и его специфической ветви – суфизма в регионе.

В настоящем томе даны переводы «Диуани хикмет», осуществленные докторами филологических наук М.Жармухамедулы, С.Даутулы и специалистом-текстологом М.Шафиги на основе стамбульского издания 1897 г. (Кожа Ахмет Иасауи. Диуани хикмет. – Алматы: Мұраттас, 1993). В связи с выборочным переводом хикметов, были изменены порядковые числа переведенных хикметов и хикметы, дополненные учениками Яссауи. Хикметы к изданию подготовил кандидат филологических наук А. Алибекулы.

Последователь учения Яссауи Ахмет Иугнеки родился в местности Иугнек, что возле Туркестана. Его отец Махмут был поэтом. Ахмет рано потерял зрение, хорошо владел арабским языком. Он был очень авторитетным человеком своего времени. Современники прозвали его «адиб Ахмед» за то, что он много знал и читал.

Единственное произведение Ахмета Иугнеки – знаменитая поэма «Хибат-ул хакайик» («Вознаграждение истины») написана арузским поэтическим измерением на тюркском языке. Основная тема и идея произведения – призыв к духовной чистоте, дидактические наставления. По мнению поэта, человек приходит на этот свет, чтобы познать Аллаха и науку. Познание тайны земли – путь к счастливой жизни. Ахмет говорит, если человек не склонен к науке, сколько его ни учи, это равносильно воде в песке, все люди перед богом равны, невзирая на социальные и другие статусы.

Поэма разделена на четыре «слова», т.е. на четыре главы, в которых воспеваются нравственные стороны человека. Произведение состоит из 466 поэтических строк. Существует три варианта книги: вариант, переписанный Журжани древнеуйгурским алфавитом, состоит из 508 строк; вариант, переписанный Шейхом зада Абд ар-Раззаком уйгурским и арабским письмами в Стамбуле состоит из 506 строк и вариант, переписанный арабским алфавитом в начале XV в., состоит из 524 строк. Между вариантами разница несущественная. Все варианты хранятся в библиотеке Стамбульской мечети. Книгу на турецком языке впервые опубликовал Рашид Рахмети Арат. Транскрипцию на казахском языке осуществил в 1981 г. известный ученый-тюрколог Амир Нажип.

В 1985 г. на казахский язык поэму впервые полностью перевели известные ученые-тюркологи А.Курышжанов и Б.Сагындыкулы. В это издание вошли предисловие, факсимиле, транскрипция, прозаические и поэтические переводы произведения.

В настоящий том серии «Әдеби жәдігерлер» вошло последнее издание поэмы Ахмета Иугнеки, подготовленное доктором филологических наук, профессором Берикбаем Сагындыкулы (Сағындықұлы Б. «Хибат-ул хакайик» – XII ғасыр ескерткіші. – Алматы: Қазақ университеті, 2002).

Том снабжен научными приложениями, которые включают в себя: сведения о публикуемых текстах, краткий историко-литературоведческий и текстологический анализ текстов произведений А.Яссауи и А.Иугнеки, словарь древнетюркских, арабских и персидских слов, терминов и понятий религиозного характера, а также географических названий, список использованной литературы, резюме на русском и английском языках.

Объем – 488 стр.

SUMMARY

The staff of M. O. Auezov Institute of literature and art, Ministry of education and science, Republic of Kazakhstan continues activities on preparing and publishing of twenty volume collection “Adebi zhadigerler” (“Literary monuments”) published within State Program “Madeni mura” (“Cultural heritage”).

Volume six includes works of Khodja Akhmet Yassauï an outstanding Sufi poet of medieval period who was a recognized leader of Turkic branch of Sufism, philosopher, poet-mystic well known among local nomads, religious educator who worked in Yassy town (Turkestan) that is situated in South Kazakhstan region. Akhmet was born in this town. When he was seven years old he lost his father Ibrahim, who was a respected and well known Sheikh of Isfıbdjab (Sairam) town. His mother sent him to learn from Arystanbab and when his teacher died he returned to his native town Yassy where he grew and has formed as personality. In this age he started to write verses in Arabic, Chagatai, Persian, Turkic languages. Later he has visited Bukhara where he was Khamadani’s student. Having gained a title of Sufi, Akhmet returns to Yassy and continues tradition founded by Arystanbab. This trend was very popular within big territory –from Eastern Turkestan to Volga area and Turkey. Lots of admirers and pilgrims visited Yassauï. Still in some places of this big region live people who respect his studies and visit the mosque of Khodja Akhmet Yassauï in Turkestan.

Last years of his life he spent in underground - khiluet.

Yassauï explained why he did so: “I have reached the age of a prophet...., sixty three years, it’s enough for me, no need to live longer than a prophet lived”. Here he lived about ten years and wrote his main work – collection of poems- sayings “Diuanı khikmet” (“Book of wisdom”) that played a great role in dissemination of Yassauï ideas.

The only old manuscript of “Diuanı khikmet” has not been found. Its later records are used for characterizing this work. It is considered that the most old manuscript is kept in Vafik-Pasha library in Istanbul, it is dated 1684. To this period belongs also the list of Academician K.Zaleman. Four manuscripts from collection of this scientist are kept at St. Petersburg, Department of Institute of Orient studies, Russian Academy of Sciences. Nine later manuscripts have been conserved at the Institute of Oriental manuscripts, Uzbekistan AS and in the library of Tashkent Sate University.

In the end of XIX – beginning of XX centuries A. Yassauï’s “Diuanı khikmet” has been published several times in Kazan and Tashkent. From Tashkent editions the most popular among Moslems of Central Asia and Kazakhstan was the edition of G.H.Arıfdjanov written in Arabic script in old Turkic language. In XIX-XX centuries Yassauï’s khikmets have been published in Tashkent-17 times, Istanbul-9, Kazan-5, Bukhara-1. In 1998 in Ankara this work has been published as a separate book under the title “Diuanı khikmet” prepared by Dr. Hayati Bizhe based on Kazan edition of 1836.

Translations of “Diuanı khikmet” into Kazakh language have been published 17 times since 1990, among them the most qualitative are the following translations done by M.Zharmukhameduly, S.Dautuly and M.Shafıgi.

Turkish researchers M.F.Kopruluzade, N.Banarly, K.Eraslan, A.Erjilasun;

Uzbek researchers I.Khakkulov, N.Khassan, E.Rustamov, S.Rafiddinov, M.Ishmukhamedova; Russian researchers of Orient studies A.N.Samoilovich, A.K.Borovkov, E.E.Bertels, Kazakh researchers H.Suyunshaliyev, A.Derbesali, M.Zharmukhameduly, S.Dautuly, N.Kelimbetov, A.Akhmetbek, T.Kydyr, A.Abdrasilkyzy and others have contributed much to the studies of A.Yassau's life and creative activities.

"Diواني khikmet" by Yassau is a common spiritual value of all Turkic peoples. The book was written in old Turkic language with Kypchak dialect and therefore khikmet texts can be read easily without translation.

There is an introduction to the poems that acquaints the admirers of Yassau studies with the subject. Main aim of Yassau and his close successors was to disseminate Sufism ideas in Turkic world and therefore appeared the necessity of writing a big foreword to the complex ideological conception of Yassau, veiled in Sufi manner in a verse form.

Second part of khikmets include verses- edifications of Akhmet Yassau where he used folk Turkic language. Yassau's verses have conserved folk syllabic metric and stanza form that is a distinguishing feature of his poetry.

"Diواني khikmet" highlights main rules and dogmas of Islam. Yassau pays much attention to the explanation of four Islam positions: shariat, tarikhat, khakikhat, magrifat. Akhmet was a Sufi poet and main thing in his poetry was an appeal to renunciation of material world, appeal to poverty, great patience, as all these will provide a bliss in a life after death. In his poems he appeals to justice, honesty and kindness. Thanks to Yassau's khikmets Turkic language was introduced into literary use.

A.Yassau's activity has a great impact on public-political and cultural life of Central Asia and Kazakhstan during medieval period. His work "Diواني khikmet" should be considered as the most respectful Sufi composition of this period. Asceticism activity of Yassau, his mystical sayings in a form of Turkic folk poetry have enabled dissemination of Moslem ideas and its specific branch-Sufism in a region.

Present volume includes translations of "Diواني khikmet" made by Doctors of Philology M.Zharmukhameduly, S.Dautuly and specialist in text studies M.Shafiq on the basis of Istanbul edition of 1897 (Kozha Akhmet Iassau. Diواني khikmet.- Almaty: Murattas, 1993). Due to selective manner of translation of the khikmets the ordinal numbers of translated khikmets have been changed and khikmets added by Yassau's students.

Successor of Yassau studies Akhmet Iugneki was born in Iugnek settlement near Turkestan. His father Makhmut was a poet. Akhmet lost his eye sight very early, he spoke good Arab language. He was a very respectful person of his time. Contemporaries named him "adib Akhmed" because he knew a lot and read many books.

The only work of Akhmet Iugneki is a famous poem "Khibat-ul khakajik" ("Reward of truth") was written in Aruz poetic measure in Turkic language. Main theme and idea of the work is an appeal to spiritual cleanness, didactic edifications according to the poet's opinion, human comes to this world to cognize about Allah and science. Cognition of earth mystery is a way to happy life. Akhmet says that if a person has no abilities to science, no sense in teaching him, its like water in a sand, all people are equal for God despite their social and other statuses.

The poem is divided into four “words” i.e. four chapters in which human moral features are described. The work consists of 466 poetic lines. There are three versions of a book: version that was rewritten by Zhurzhani in old Uigur alphabet, it consists of 508 lines; version rewritten by Sheih zada Abd ar-Razzak in Uigur and Arabic letters in Istanbul consists of 506 lines and a version rewritten in Arabic letters in the beginning of XV century consists of 524 lines. There is an insignificant difference between the versions. All versions are kept in the library of Istanbul mosque. A book in Turkish language was first published by Rashid Rakhmeti Arat. Transcription in Kazakh language was done in 1981 by a well known specialist of Turkic studies Amir Najip.

In 1985 the well known scientists in the field of Turkic studies such as A.Kuryshzhanov and B.Sagindikuly have first made a full translation of the poem into Kazakh language. This edition includes introduction, facsimile, transcription, prosaic and poetic translations of the work.

Present volume of the series “Adebi zhadigerler” includes a last edition of the poem of Akhmet Iugneki prepared by Doctor of Philology, professor Barikbai Sagindikuly (Sagindikuly B. “hibat-ul hakayik” –XII gasir eskertkishi.-Almaty: Kazakh Universiteti, 2002).

The volume includes scientific annexes with information on published texts, brief historical-literary studies and text studies analysis of the texts of A. Yassau and A.Iugneki’s works, vocabulary of old Turkic, Arabic and Persian words, terms and ideas of religious character and geographic names, list of used publications, summary in Russian and English languages.

Volume – 488 p.

МАЗМҰНЫ

Редакциялық Бас алқадан.....	7
<i>Қожа Ахмет Иасауи. Даналық кітабы (қазақ тіліндегі аудармасы) .....</i>	9
<i>Қожа Ахмет Иасауи. Даналық кітабы (мәтіннің факсимилесі) .....</i>	75
<i>Ахмет Йүгнеки. Ақиқат сыйы (қазақ тіліндегі аудармасы) .....</i>	345
<i>Ахмет Йүгнеки. Ақиқат сыйы (мәтіннің факсимилесі).....</i>	361
Ғылыми қосымшалар	411
Шартты қысқартулар	477
Пайдаланылған әдебиеттер.....	478
Резюме.....	482
Summary	485

Ғылыми басылым

ӘДЕБИ ЖӘДІГЕРЛЕР

Қожа Ахмет Иасауи. ДАНАЛЫҚ КІТАБЫ
Ахмет Йүгнеки. АҚИҚАТ СЫЙЫ

Редакторы З.К. Башбаева
Техникалық редакторы Г.Ә.Сәбитова
Көркемдеуші редакторы С.Бахретдинов
Компьютерде беттеген Ә. Молдахметова

Баспаға Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің
№ 0000082 мемлекеттік лицензиясы 2005 жылы 11 қаңтарда берілген

ИБ № 06

Басуға 05.09.08 ж. қол қойылды. Пішімі 60x90^{1/16}. Офсеттік басылым. Офсеттік қағаз.
Әріп түрі “Times New Roman”. Баспа табағы 30,5. Шартты баспа табағы 30,5.
Есептік баспа табағы 30. Таралымы 3000 дана.

“Таймас” баспа үйі” ЖШС. Алматы қаласы, Абай даңғылы, 155-үй
Тел.: 250-09-95, 250-09-96, 250-09-97, 250-09-98; факс: 266-21-14.

ISBN 9965-806-75-6

